

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ENSTİTÜ ANABİLİM: SOSYAL HİZMET
ENSTİTÜ BİLİM DALI: SOSYAL HİZMET**

**TÜRKİYE’DE YAŞLILIK VE SOSYAL HİZMET: EKOLOJİK YAKLAŞIM
BAĞLAMINDA POLİTİKA YAPICI VE UYGULAYICILAR ÜZERİNE
NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

DOKTORA TEZİ

BEDRETTİN VAROL

DANIŞMAN: DOÇ. DR. HARUN CEYLAN

**YALOVA
Aralık 2023**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ANABİLİM: SOSYAL HİZMET
ENSTİTÜ BİLİM DALI: SOSYAL HİZMET

TÜRKİYE'DE YAŞLILIK VE SOSYAL HİZMET: EKOLOJİK YAKLAŞIM
BAĞLAMINDA POLİTİKA YAPICI VE UYGULAYICILAR ÜZERİNE NİTEL
BİR ARAŞTIRMA

DOKTORA TEZİ

BEDRETTİN VAROL
177303004

DANIŞMAN: DOÇ. DR. HARUN CEYLAN

YALOVA
Aralık 2023

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “Türkiye’de Yaşlılık ve Sosyal Hizmet: Ekolojik Yaklaşım Bağlamında Politika Yapıcı ve Uygulayıcılar Üzerine Nitel Bir Araştırma” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

İmza

Bedrettin VAROL

ÖNSÖZ

Doktora eğitimim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, akademik anlamda bana her zaman destek olan ve doğru yolu gösteren sayın danışman hocam Doç Dr. Harun CEYLAN'a, TİK üyeleri Prof. Dr. Bedrettin KESGİN ve Prof. Dr. Ersin KAVİ hocalarıma teşekkür ederim. Yoğun iş temposuna rağmen özellikle yöntem konusunda önemli destek, yardım ve katkıları için Prof. Dr. Ömer Miraç YAMAN hocama teşekkür ederim. Araştırma boyunca teze katkı sunup beni motive eden Doç. Dr. Hıdır APAK'a, Dr. Öğretim Üyesi Yahya AKTU'ya, Dr. Öğretim Üyesi Abdulkadir İNAK'a ve Dr. Öğretim Üyesi Nurullah YELBOĞA'ya teşekkür ederim.

Tez yazım aşamasında çalışma ortamı sağlamada yardımlarını esirgemeyen, ikramlarda bulunan Siirt Üniversitesi kütüphanesinde görevli memurlar Ramazan TOKDEMİR, Şakir CAN, Abdurrezak YILDIRIM, Ferhat SEBAT ve Uğur AYBİ'ye teşekkür ederim.

Görüşmeye kabul edip zamanını ayıran ve sorulara içtenlikle cevap veren bütün katılımcılara teşekkür ederim.

Emeğinin hakkını ödeyemeyeceğim, dualarıyla hep yanımda olan anneme, her zaman yanımda olduğu ve benden desteğini hiçbir zaman esirgemediği için eşime, vakit ayırmada borçlu olduğum çocuklarım Betül, İrem ve Eren'e teşekkür borçluyum.

Aralık – 2023

Bedrettin VAROL

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT.....	xi
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu	8
2. Araştırmanın Problemi	9
3. Araştırmanın Önemi	10
4. Araştırmanın Amacı	11
5. Araştırmanın Sorusu.....	12
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	13
1.1. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi.....	13
1.1.1. Yaşlılık ve yaşlanma	13
1.1.2. Sosyal devlet.....	18
1.1.3. Sosyal politika	19
1.1.4. Sosyal hizmet	20
1.1.5. Sosyal güvenlik	21
1.1.6. Sosyal yardım	23
1.2. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi.....	25
1.2.1. Ekolojik sistem teorisi	26
BÖLÜM 2: YAŞLILIK POLİTİKALARI.....	30
2.1. Türkiye’de Politika Yapım Süreci.....	30
2.2. Uluslararası Yaşlılık Mevzuatı	32
2.2.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	32
2.2.2. Avrupa Sosyal Şartı	32
2.2.3. Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi	33
2.2.4. Birleşmiş Milletler 1. Yaşlılık Asamblesi	33
2.2.5. Birleşmiş Milletler Yaşlılık İlkeleri.....	34
2.2.6. Birleşmiş Milletler 2. Yaşlılık Asamblesi	36

2.3.Ulusal Yaşlılık Mevzuatı	36
2.3.1. 1982 Anayasası	37
2.3.2. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu	37
2.3.3. 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun	38
2.3.4. 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	38
2.3.5. Kamu Kurum ve Kuruluşları Bünyesinde Açılacak Huzurevlerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik	39
2.3.6. Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği	39
2.3.7. Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik	40
2.3.8. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu	41
2.3.9. 5393 sayılı Belediye Kanunu	42
2.3.10. Yaşlı Destek Programı (YADES)	42
2.4.Kalkınma Planları	42
2.5.Yaşlılara Yönelik Sosyal Güvenlik Sistemi	47
2.6.Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler	48
2.7.Yaşlılara Yönelik Sosyal Yardımlar	49
2.7.1. 2022 sayılı kanun ile yaşlılara yönelik sosyal yardım	51
2.7.2. Engelli evde bakım destek aylığı kapsamında yaşlılara yönelik sosyal yardım	52
2.7.2. Eşi vefat eden yaşlı kadınlara yönelik sosyal yardım	54
2.8.Yaşlılara yönelik bakım hizmetleri.....	55
2.8.1.Huzurevleri ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri	55
2.8.2. Evde bakım hizmetleri	57
2.9.Yaşlılara Yönelik Sağlık Hizmetleri.....	58
2.9.1. Evde sağlık hizmetleri	58
2.9.2. Palyatif bakım merkezleri	58
2.9.3. Geriatri hizmetleri	58
2.10.Avrupa’da Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika ve Uygulamalar	59
2.10.1. Almanya	60
2.10.2. İtalya	63
2.10.3. Norveç	64
2.10.4. Hollanda	65

2.10.5. Birleşik Krallık	66
BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	68
3.1. Araştırmanın Modeli	68
3.2. Çalışma Grubu.....	70
3.3. Örneklem Özellikleri.....	74
3.4. Veri Toplama Araçları.....	78
3.5. Veri Toplama Süreci	80
3.6. Verilerin Analizi.....	82
3.7. Geçerlik ve Güvenirlik	87
BÖLÜM 4: BULGULARIN ANALİZİ VE YORUMLANMASI	92
4.1. Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmet Politikalarına Dair Toplanan Verilere İlişkin Temaların Oluşturulması ve Tanıtımı	92
4.2. Politikaların Doğası	98
4.2.1. Politikanın doğasına ilişkin olumsuz görüşler.....	99
4.2.2. Politikanın doğasına ilişkin olumlu görüşler	109
4.3. Politikaların Durumu ve Gelişimi	114
4.3.1. STK katkısı, yerel yönetim katkısı ve üniversite katkısı	115
4.3.2. İnsan kaynağı, bütçe ve harcamalar	123
4.4. Politikaların Uygulama Alan ve Türleri	133
4.4.1. Ekonomik destekler, evde bakım hizmetleri, kurumsal bakımlar, yerel yönetim uygulamaları ve sağlık uygulamaları.....	134
4.5. Politikaların etkileri.....	143
4.5.1. Politikaların cinsiyet bağlamında etkileri, politikaların aile üzerindeki etkileri ve politikaların toplum üzerindeki etkileri	144
4.6. Politikaların Geleceği	156
4.6.1. Politikanın güçlü ve zayıf yönleri.....	156
4.6.2. Politikanın geleceği ve geliştirilebilecek politika modelleri	163
BÖLÜM 5: SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	180
5.1. Araştırmanın Temel Sonuçları	180
5.1.1 Politikaların doğasına ilişkin sonuçlar.....	180
5.1.2 Politikaların durumu ve gelişimine ilişkin sonuçlar	182
5.1.3 Politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin sonuçlar	184
5.1.4 Politikaların etkilerine ilişkin sonuçlar.....	185
5.1.5 Politikaların geleceğine ilişkin sonuçlar.....	186
5.2. Öneriler.....	188

KAYNAKLAR.....	195
EKLER	221
ÖZGEÇMİŞ	248

KISALTMALAR LİSTESİ

ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EYHGM	: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
IASSW	: The International Association Of Schools Of Social Work (Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği)
IFSW	: International Federation of Social Workers (Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu)
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SHUDER	: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SYDF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu
ŞNT	: Şartlı Nakit Transferi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİHEK	: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
YADES	: Yaşlı Destek Programı

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. 1. Hassas gruplar	25
Tablo 2. 1. Ankara Büyükşehir Belediyesinin yaşlılara yönelik hizmetleri.....	41
Tablo 2. 2. 2020-2023 yılı merkezî yönetim bütçe kanunu icmalî	50
Tablo 2. 3. 2020-2023 vatandaş bütçe rehberi	50
Tablo 2. 4. Engelli ve yaşlı yardım programları	51
Tablo 2. 5. Yaşlı maaşı alan kişilerin ve ayrılan kaynak miktarının yıllara göre dağılımı.....	52
Tablo 2. 6. Engelli yakını aylığı.....	53
Tablo 2. 7. Evde bakım yardımından yararlanan engelli birey sayısı ve ödeme tutarının yıllara göre dağılımı.....	53
Tablo 2. 8. Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakit yardım programı	54
Tablo 2. 9. Bakanlığa bağlı huzurevi sayısı, kapasitesi ve huzurevlerinde kalan yaşlı birey sayısının yıllara göre dağılımı	56
Tablo 2. 10. Resmî bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin kapasiteleri ve bakım hizmetinden yararlanan engelli sayısının yıllara göre dağılımı.....	56
Tablo 2. 11. Türkiye’de 60 yaş ve üzeri nüfusta kurumsal bakım hizmeti ve evde bakım ücreti desteği alanlar (2015)	57
Tablo 2. 12. Bazı AB ülkeleri 65 yaş ve üzeri nüfus oranı	60
Tablo 3. 1. Görüşme yapılan katılımcılar.....	73
Tablo 3. 2. Veri analizinde ortaya çıkan araştırma tema ve alt temaları.....	84
Tablo 3. 3. Kod etiketleme ve üretme örneği	85
Tablo 3. 4. Veri analizinde ortaya çıkan kodlama örneği	86
Tablo 3. 5. Eş kodlayıcı güvenilirliği	90
Tablo 4. 1. Politikaların doğasına ilişkin alt temalar.....	95
Tablo 4. 2. Politikaların durumu ve gelişimine ilişkin alt temalar	95
Tablo 4. 3. Politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin alt temalar	96
Tablo 4. 4. Politikaların etkilerine ilişkin alt temalar.....	97
Tablo 4. 5. Politikaların geleceğine ilişkin alt temalar.....	98

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Türkiye sosyal hizmet politikaları	20
Şekil 1.2. Yaşlıların etkileşimde olduğu makro sistemler.....	27
Şekil 1.3. Yaşlıyı çevreleyen ve etkileyen sistemler.....	28
Şekil 2. 1. Türkiye yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikaları.....	47
Şekil 3. 1. Araştırma kapsamında görüşme yapılan gruplar	72
Şekil 3. 2. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanma süreci	79
Şekil 3. 3. Araştırma sürecinin aşamaları.....	82
Şekil 4. 1. Araştırmanın Temaları	92
Şekil 4. 2. Temaların kodlanma sıklığı grafiği.....	93
Şekil 4. 3. Yaşlılara yönelik sosyal politika görüşlerine ilişkin kod bulutu.....	94
Şekil 4. 4. Politikaların doğasına ilişkin alt kodların istatistiği	99
Şekil 4. 5. Politikaların doğasına ilişkin olumsuz görüşlere ait hiyerarşik kod- alt kod modeli.....	99
Şekil 4. 6. Politikaların doğasına ilişkin olumlu görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	109
Şekil 4. 7. Politikaların doğasına ilişkin alt kodların istatistiği	115
Şekil 4. 8. Politikaların durumu ve gelişimine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli	116
Şekil 4. 9. Politikaların durumu ve gelişimine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli	124
Şekil 4. 10. Yaşlıyla multidisipliner çalışma yaklaşımı.....	129
Şekil 4. 11. Yaşlıyla interdisipliner çalışma yaklaşımı	130
Şekil 4. 12. Politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin alt kodların istatistiği	133
Şekil 4. 13. Politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli	134
Şekil 4. 14. Politikaların etkilerine ilişkin alt kodların istatistiği.....	144
Şekil 4. 15. Politikaların etkilerine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	144
Şekil 4. 16. Politikaların geleceğine ilişkin alt kodların istatistiği.....	156
Şekil 4. 17. Politikaların geleceğine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	157
Şekil 4. 18. Politikaların geleceğine ve geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	164

TÜRKİYE’DE YAŞLILIK VE SOSYAL HİZMET: EKOLOJİK YAKLAŞIM BAĞLAMINDA POLİTİKA YAPICI VE UYGULAYICILAR ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Yaşlanma ve yaşlılık birçok farklı bileşeni içeren bir süreci ifade eder. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde yaşanması ve sürdürülmesi çok boyutlu politika ve uygulamaların hayata geçirilmesi ile mümkündür. Sosyal hizmet disiplini ve mesleği, bu çok boyutlu politika ve uygulamaların hayata geçirilmesinde kritik bir role sahiptir. Bu sebeple araştırmada Türkiye’de yaşlılara yönelik mevcut sosyal hizmet politika ve uygulamalarını, bütüncül değerlendirmek adına ekolojik bir perspektifle analiz etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışma, nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması olarak tasarlanmış, katılımcılar amaçlı örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Söz konusu politikaların yapımı ve hayata geçirilmesi ise sosyal hizmet dışında birçok paydaşı içerdiğinden çalışma grubu, yaşlılık politikalarının yapımına doğrudan ve dolaylı olarak katkı sunan 22 katılımcıdan oluşmaktadır. Veri toplama amacıyla görüşmeler gerçekleştirilmiş, görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırma verileri MAXQDA programıyla analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın analizi sonucunda *Politikaların Doğası, Politikaların Durumu ve Gelişimi, Politikaların Uygulama Alan ve Türleri, Politikaların Etkileri ve Politikaların Geleceği* olmak üzere beş tema ortaya çıkmıştır.

Araştırma bulgularına göre yoksul yaşlılar ve belirli yaş aralığındaki yaşlılar, başka bir ifade ile idealize edilmiş yaşlılar yaşlı politikası kapsamına girmektedir. Bunun yanında yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarında bakım ve yardım temelli uygulamaların ağır bastığı anlaşılmıştır. STK, üniversite ve yerel yönetimlerin politika geliştirme süreçlerinde az da olsa fikirlerinin alındığı ancak çok boyutlu bir iş birliğinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Politikaların geleceğine yönelik olarak insan onuruna yaraşır bir yaşlılık dönemi için daha bütünsel ve kapsamlı, aktif yaşlanmayı ve sosyal hayata katılımı teşvik eden uygulamalara ihtiyaç olduğu, eğitimde yaşlı bakımı ve yaşlılara saygının müfredata eklenmesi gerektiği görülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının oluşturulmasında ve geliştirilmesinde sosyal hizmet mesleği, disiplini ve meslek elamanlarının katkısının yeterli düzeyde olmadığı, bundan dolayı sosyal hizmet meslek elamanlarının savunuculuk rollerini aktif şekilde kullanmaları ve sosyal politikaları etkileme sorumluluklarını yerine getirmelerinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Sosyal Hizmet, Sosyal Politika, Yaşlı Politikaları

AGING AND SOCIAL WORK IN TURKEY: A QUALITATIVE RESEARCH ON POLICY MAKERS AND PRACTITIONERS IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL APPROACH

ABSTRACT

Aging and elderlyhood refer to a process that includes many different components. Experiencing and sustaining this process in a healthy way is possible by implementing multi-dimensional policies and practices. The social work discipline and profession have a critical role in the implementation of these multidimensional policies and practices. For this reason, the study aimed to analyze the current social service policies and practices for the elderly in Turkey from an ecological perspective in order to evaluate them holistically. For this purpose, the study was designed as a case study, one of the qualitative research approaches, and the participants were determined using the purposeful sampling technique. Since the making and implementation of the policies in question involves many stakeholders other than social services, the working group consists of 22 participants who contribute directly and indirectly to the making of old-age policies. Interviews were held for data collection purposes and a semi-structured interview form was used in the interviews.

Research data were analyzed and interpreted with the MAXQDA program. As a result of the analysis of the research, five themes emerged: Nature of Policies, Status and Development of Policies, Application Areas and Types of Policies, Effects of Policies and Future of Policies.

According to the research findings, poor elderly people and elderly people within a certain age range, in other words idealized elderly people, are included in the scope of the elderly policy. In addition, it has been understood that care and assistance-based practices predominate in social service policies for the elderly. It has been revealed that the opinions of NGOs, universities and local governments were taken into account at least a little in the policy development processes, but there was no multi-dimensional cooperation. Regarding the future of policies, it has been seen that there is a need for more holistic and comprehensive practices that encourage active aging and participation in social life for a dignified old age, and that elderly care and respect for the elderly should be added to the curriculum in education.

According to the results of the research, it has been revealed that the contribution of the social work profession, discipline and professional staff is not sufficient in the creation and development of social service policies for the elderly, and therefore it is necessary for social work professionals to actively use their advocacy roles and fulfill their responsibilities to influence social policies.

Keywords: Aging, Social Work, Social Policy, Elderly Policy

GİRİŞ

Herhangi bir toplumsal sorun/konuyla ilgili doğru ve çözüm odaklı politika üretmek oldukça güçtür. Bununla birlikte doğru ve çözüm odaklı bir politika üretmek tek başına bir olgunun veya sorunun en asgari düzeye indirilmesi veya tamamen ortadan kaldırılması için yeterli olmamaktadır. Ayrıca doğru enstrümanların bulunması ve bu enstrümanların ahenk içerisinde kullanılması gerekmektedir. Tıpkı bir orkestrada olduğu gibi; iyi enstrümanlar ve müzisyenlerin yanında bir şef önderliğinde tüm orkestranın ahenk içerisinde hareket etmesi gerekmektedir. Ancak o zaman Vivaldi (Antonio Lucio Vivaldi; 1678, Venedik, İtalya), Tchaikovsky (Pyotr İlyiç Çaykovski; 1840, Votkinsk, Rusya), Chopin (Frédéric François Chopin; 1810, Żelazowa Wola, Polonya), İtrî (Buhûrîzâde Mustafa İtrî; 1640, İstanbul) gibi ünlü bestekârların eserleri icra edilebilir. Tam da bu noktada benzer bir bakışla sosyal politikanın nasıl meydana getirilebileceği ve nasıl uygulanması gerektiği soruları karşımıza çıkmaktadır. Sosyal politikalar oluşturulurken mikro, mezzo ve makro boyutlarda meseleler/sorunlar ele alınmalı ve bütün paydaşlar üretimin ve icranın merkezinde yer almalıdır. Sadece tek bir veya birkaç paydaşın meydana getirdiği politikalar suni ve geçici bir pansuman görevi görmekten öteye geçemeyecektir. Dolayısıyla bütün paydaşlar ve enstrümanların var olduğu sosyal politika araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bir ülkedeki politik düşünce biçimi ve politika uygulamaları adeta ayna göreviyle o ülkenin içerisinde bulunduğu durumu görmemizi sağlar. Zira insani, ahlaki ve evrensel standartlardaki politik düzenlemeler insanın yaşam standardını sürekli ileriye taşıma amacıyla yürütülmekte ve eğitim, sağlık, tarım, çalışma yaşamı, kalkınma, ekonomi gibi alanlar vasıtasıyla kendini göstermektedir. Sosyal hizmet politikaları da böyle bir amacın eseri olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle dezavantajlı olarak nitelendirilen grupların refahı, insani yaşam standartları, ekonomik bağımsızlıkları sosyal hizmet politikalarına göre şekillenmektedir. Aile, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, yoksul vb. kesimlerin ülkedeki kaynaklardan adil ve eşit bir şekilde yararlanmaları sosyal hizmet politikalarının niceliği ve niteliği ile doğrudan ilgilidir. Bu bağlamda bir ülkedeki güçlü sosyal hizmet politikalarının varlığının söz konusu dezavantajlı kesimlerin sorunlarını minimize etmeyi kolaylaştırabileceği savunulabilir.

Genel itibarıyla sosyal sorunlar kamu önceliği ve öncülüğünde çözüme kavuşturulmaktadır. Kamu otoritesi sahip olduğu yetkilerle koordinatör işlevi/rolü

üstlenmekte ve sosyal sorunlara çözüm üretmede başat rol oynamaktadır. Ayrıca kamu, denetleme yetkisine sahiptir ve sosyal girişimlerde bulunma, duyarlılık gösterme ve otorite gücünü ortaya koyma gibi niteliklerle sosyal sorunlara çözüm bulma noktasında STK vb. mekanizmaları harekete geçirebilmektedir (Koçak & Kavi, 2015, s. 28). Ancak sadece kamu otoritesi ve gücü ile sosyal sorunların çözüme kavuşturulması mümkün olamamaktadır. Bu nedenle kamu gücü ve otoritesi yanında birçok farklı aktör, sosyal sorunları çözme noktasında önemli işlevler üstlenebilmektedirler. Söz konusu aktörlere uluslararası örgütler, STK'lar, akademi ve bilim dünyası, yerel dinamikler örnek olarak verilebilir.

Geçmişten günümüze süregelen yönetim geleneğinde, ağırlıklı olarak yetkilerin merkezî yönetimde tutulması, görev ve sorumluluğun ise devredilmesi eğilimi ve anlayışı hâkimdir (Kesgin, 2016, s. 333). Ülkemizde politika yapımının odağında merkezî hükümet temsilcileri konumunda olan TBMM üyeleri ve hükümet üyeleri bulunmaktadır ancak yeni sistemle birlikte birçok alanda Cumhurbaşkanı Politika Kurulları da oluşturulmuştur. Örneğin 2018-196 sayılı karara göre 10 farklı Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulu oluşturulmuştur (KHK, 2018). Bu kurullara ise o alanda yetkinliği bulunan farklı alan ve statülerde kişiler üye olarak seçilmektedir. Bu kurullardan biri de Sosyal Politikalar Kuruludur. Sosyal Politikalar Kurulu'na *Sosyoloji ve Sosyal Hizmet* alanları başta olmak üzere sosyal bilimlerin farklı alanlarında çalışmaları olan yetkin isimler seçilmiştir. Bu ve benzeri yapılanmaları hem yukarıda ifade edilen politikaların üretiminde farklı paydaşlar olduğunun bir göstergesi hem de tezahürüdür. Sosyal politikalar oluşturulurken ve uygulanırken mutlaka farklı kesimlerin katkısı göz önünde bulundurulmaktadır. Bu noktadan hareketle sosyal politika üretiminde politikacıların yanında bürokrasi, akademi, yerel yönetim birimleri, STK, uzman ve alanda uygulayıcı olarak görevli kişi ve kurum temsilcilerinin bulunması gerekmektedir.

Genel itibarıyla politika ve politika kurulları hakkında bilgi verildikten sonra bu çalışmanın kapsamı bakımından yaşlılık politikalarına değinmekte yarar vardır. Hızla yaşlanmakta olan dünya nüfusu karşısında yaşlılara yönelik birtakım politika ve uygulamanın hayata geçirilmesinin önemli olduğu bilinmektedir. AB ülkelerinde başlayan ve geliştirilen yaşlılara yönelik politikalar zamanla tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır (Ceylan, Ayar & Günel, 2015, s. 105). Ülkemizde de yaşlı nüfus oranı ve

sayısı her geçen gün artış göstermektedir. Yaşlı Nüfusun Demografik Değişimi (2020) raporuna göre “Ülkemizde yaşlı nüfus sayısı, 1935 yılında 628 041 bin iken bu sayı 2019 yılında 7 milyon 550 bin 727 kişiye yükselmiştir. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 1935 yılına göre 2,3 kat artarak 2019 yılında %9,1'e çıkmıştır”. Yine aynı raporun sonucuna göre nüfus projeksiyonlarında yaşlı nüfus oranının 2023 yılında %10,2; 2030 yılında %12,9; 2040 yılında %16,3; 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında ise %25,6 olacağı öngörülmüştür (EYHGM, 2020, s. 1). Devletler hem sayısal hem de oransal olarak artan yaşlı nüfusa yönelik yeni politika ve uygulamalar aracılığıyla bu olguyu sosyal bir sorun hâline gelmeden ve daha az hasarla çözüme kavuşturmak istemektedir.

Geleneksel köklü değer yargılarını muhafaza eden aile ve toplumlarda yaşlılar toplumsal alanın her kademesinde saygı görüp ayrıcalıklı alan olan *tör*'de yani evin başköşesinde konumlandırılır (Ceylan, 2018, s. 518). Türkiye gibi geleneksel değerlerini muhafaza eden devletlerde refahın devlet yerine genelde aileye, özelde ise kadına (Adak, 2003, s. 79) sorumluluk yüklemesi, kadının aile içinde ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi işleri üstlenmesine, bundan ötürü de yükünün artmasına neden olmaktadır. Bu durum belli bir aşamadan sonra aileyi, özellikle de kadını çökertecek bir sürecin yaşanmasına sebebiyet vermektedir (Kesgin, 2016, s. 104-105). Ancak buna rağmen yaşlılık modernleşmeyle birlikte toplumsal bir mesele olarak ele alınmaya başlamıştır. Yaşlılığın bilgi ve tecrübeyle değerlendirilmesi son bularak anlamını modernleşmeyle yitirmiştir. Dolayısıyla yaşlılar modern dönemle birlikte üretmeyen tüketiciler ve toplumda bir yük olarak algılanmaya başlamıştır. Yaşlılığın sosyal bir sorun olarak ele alınmaya başlanmasıyla bazı sosyal politikalar da çözüm üretmek amacıyla geliştirilmiştir (Ceylan, 2015, ss. 26-27). Son yüzyılda geniş aile ve geleneksel aile yapısında meydana gelen değişim, dönüşüm ve aşınma sonucunda ailede önemli, saygın ve bakılması gerekli olan yaşlılara aile içinde bakım verme güçleşmiştir. Bu bağlamda yaşlı bakımı ve yaşlılık olgusu, kamunun sorumlu olduğu önemli alanlardan biri olmuştur. Sosyal devlet iddiasında olan ülkeler, çeşitli politika ve uygulamalar vasıtasıyla yaşlılık olgusundan kaynaklı sorunları azaltma ve ortadan kaldırma yoluna gitmişlerdir. Bu bağlamda sosyal devletin iyi temsilcileri olan bazı gelişmiş ülkeler, sorunları minimize edecek güçlü yaşlı politikaları ve uygulamalarını hayata geçirmişlerdir. Türkiye geliştirmekte olan ülkeler arasında yer alan (Tekere &

Özer, 2012, s. 4) ve yaşlı nüfusu her geçen gün artış eğiliminden olan ülke (Çapcıoğlu & Alpay, 2021, s. 78) kategorisinde yer almaktadır.

Son dönemlerde ABD başta olmak üzere sosyal politikanın şekillenmesinde ve geliştirilmesinde sosyal hizmet biliminin ve mesleğinin, sosyal hizmet akademisyenlerinin ve sosyal çalışanların önemli rol ve görevler üstlendikleri görülmektedir (Yanardağ, 2020, ss. 266-269). Politika yapma ve geliştirme süreçlerinde sosyal hizmet mesleğinin katkısının elzem olduğu görüşü son yıllarda daha çok zikredilen ve kabul edilen bir durumdur. Dolaylı olarak da bunula ilgili çalışmaların daha çok ön plana çıktığı dikkati çekmektedir. Politika üretme ve geliştirme noktasında ülkemizde benzer bir süreç yaşanmıştır. Nitekim Cumhurbaşkanlığı tarafından oluşturulan Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu'na sosyal hizmet meslek elemanı, bilim insanı üyesi olarak atanması bu durumun açık örneğidir.

Sosyal hizmetlerin hizmet sunduğu dezavantajlı kesimlerin (yaşlı, engelli, çocuk, göçmen vb.) niceliksel ve niteliksel hizmete ulaşmasında sosyal politikanın önemi oldukça fazladır. Dolayısıyla sosyal politikaların şekillenmesinde de bire bir sahada dezavantajlı kesimlerle sürekli temas hâlinde olan sosyal hizmet aktörlerinin (sosyal çalışanlar, sosyal hizmet akademisyenleri, sosyal hizmet bürokrasisinde yer alan insanlar vb.) katkısı da şüphesiz bu hizmetlerin niceliğine ve niteliğine oldukça katkı sunmaktadır. Özetle sosyal politika ve sosyal hizmet, birbirini besleyen, birbirinden ayrı düşünülmesi mümkün olmayan, topluma ve dezavantajlı kesimlere hizmet üretme ve geliştirme noktasında güç birliği yapan/yapması gereken iki önemli alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum alanyazın incelendiğinde daha açık görülmektedir.

Sosyal hizmet; amaçlarını, hedeflerini ve sahadaki pratiklerini gerçekleştirmek adına toplumsal ve örgütsel düzeyde politika yapıcıları ve politikaları etkileyerek makro düzeyde uygulama gerçekleştirir (Çetingök, 2016, ss. 3-4). Sosyal hizmetin öncelikli hedeflerinden biri sosyal adaletin sağlanmasıdır. Sosyal adaletin tesis edilebilmesi de ancak sosyal hizmet uzmanlarının sosyal politika ve yapılarının hizmet alanlar üzerindeki etkilerini kavramakla mümkün olabilir. Sosyal çalışanlar ancak böyle bir durumda sosyal politika ve sosyal hizmet ilişkisini daha net görebilir ve sosyal politika oluşturulmasında, geliştirilmesinde ve en nihayetinde politika uygulamasında aktif rol alabilir (Weiss, Gal & Katan, 2006, ss. 789-790).

Alice Fisher (2014), “What is a Political Social Anyway?” adlı web sayfası makalesinde sosyal hizmetin neden doğrudan politikayla ilişkili olması gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir: “Ben bir politik sosyal hizmet uzmanıyım.” Senatör Liz Kruger’in ofisinde sosyal hizmet uzmanı olarak çalıştığını ifade eden Fisher, sosyal hizmet uzmanlarının dünya görüşlerini bütüncül ve geniş olarak kabul etmekte, buna karşın yasa koyucuların çoğunun her şeyin sadece siyah ve beyaz olduğu bir dünyaya ve miyop bir bakış açısına sahip olduklarını iler sürmektedir. Örneğin kendisinin yaşlılara yönelik hizmet sunduğunu, bu kapsamda onlar için programlar geliştirip yürüttüğünü, barınma, sağlık hizmetleri, ulaşım, uzun süreli bakım ve yaşam sonu gibi konularda bireysel çalışmalar yürüttüğünü ifade etmektedir. Bunun yanı sıra hâlihazırda çalıştığı yaşlıların, evlerini kaybetme riski ile karşı karşıya olduklarını ve sabit bir gelirle yaşamalarına karşın kiralarının arttığını belirtmektedir. Bu nedenle barınak sistemi içerisinde yaşayan 1000 yaşlının olduğunu ve bu sayının her geçen gün arttığını, oysa yaşlıların ekonomik yönden sübvansede edilmesi hâlinde barınak yerine kendi yaşam alanları olan evlerinde kalmalarının mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Sonuç olarak sosyal hizmet uzmanlarının bu tür uygulamaları hayata geçirmek için mutlaka politika yapıcılarını etkilemeleri gerektiğini ifade ederek sosyal hizmet uzmanlarının siyasi arenada etkili bir şekilde yer almaları hâlinde insanların yaşamları üzerinde büyük bir etkiye sahip olabileceğini vurgulamaktadır (Fisher, 2014).

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği’nin (SHUDER), Sosyal Hizmet Mesleğinin Etik İlke ve Sorumlulukları belgesinde sosyal hizmet bilim, meslek ve meslek elemanlarının siyasal arenanın etkisinin bilincinde olmaları gerektiği ayrıca politika oluşumunda ve politikaların geliştirilmesinde azami çabayı sergileyerek sosyal adaleti sağlamada öncü olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Belgenin 6. Maddesinin Sosyal ve Siyasal Aksiyon başlığında sosyal hizmet uzmanları:

“a) İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamaları ve tam olarak gelişmeleri için kaynaklara, istihdam olanaklarına, hizmetlere ve fırsatlara eşit biçimde ulaşmalarını sağlamak amacıyla sosyal ve siyasal aksiyonlara katılmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları siyasal arenanın uygulama üzerindeki etkisinin farkında olmalıdır. Temel insan ihtiyaçlarının karşılanması ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesi amacıyla politikalarda ve yasal düzenlemelerde değişiklik yaratmak üzere savunuculuk yapmalıdır.” (SHUDER, 2004).

Ayrıca IFSW’nin 2018 yılında yayınlamış olduğu Küresel Sosyal Hizmet Etik İlkeler

Beyan’ında da benzer ifadelerin olduğu görülmektedir. Beyan’ın 3. Maddesinin Adaletsiz Politika ve Uygulamalara Meydan Okuma başlığında sosyal hizmet uzmanlarının: “İşverenlerinin, politika yapıcılarının, politikacıların ve politikaların ve kaynakların yetersiz olduğu veya politika ve uygulamaların baskıcı, haksız veya zararlı olduğu kamu durumlarının dikkatine sunmak için çalışır.” (IFSW, 2018) şeklinde bir ifade geçmektedir. Hem uluslararası kuruluşlar hem de ulusal kuruluşlar; sosyal hizmet biliminin, mesleğinin ve meslek elamanlarının siyasal aktörleri etkilemede ve de politika yapıcı kişi ve kurumları etkilemede gerekli etkiyi yaratmalarını beklemektedir. Böylece söz konusu etki sayesinde sosyal hizmetin çalışma yürüttüğü tüm kesimler üzerinde kalıcı ve niteliksel politika ortaya koyma ve politika geliştirme katkısının olacağı öngörülmektedir.

Politika ile pozitif ilişki kurabilen, politik gelişimlere öncülük edebilecek güçlü bir sosyal hizmet popülasyonu, sosyal değişimi gerçekleştirebilme ve kolaylaştırma için gerekli araçları elinde tutar. Sosyal hizmet öğrencileri, politik sosyal hizmet liderliğini içeren kariyer gelişimlerine odaklanarak temel yetkinliklerini belirlemeli ve makro düzeyde sosyal hizmet politika uygulaması için kaynaklar yaratabilmelidir (Pritzker & Lane, 2017, ss. 81-82).

Özetle sosyal hizmet tarihi boyunca sosyal hizmet uygulamalarında politikanın gücü kanıtlanmıştır. Sosyal hizmet uzmanları sosyal hizmet politika uygulamaları yoluyla milyonlarca insanın yaşamında değişim yaratmıştır. Sosyal hizmette politika uygulaması, sosyal ve ekonomik adalet hedeflerini gerçekleştirebilmek için önemli bir argümandır. Sosyal hizmet uzmanları yerel, bölgesel ve ulusal olmak üzere üç farklı çevresel düzeyde sosyal hizmet politika uygulamalarını gerçekleştirmektedir. Öyle ki sosyal hizmet uzmanlarının politika geliştirmek, politikaları etkilemek için herhangi bir siyasi oluşum içerisinde yer almalarına veya siyasi anlamda güçlü konumda olmaları gerekmemektedir. Önemli olan politika oluşturma süreçlerine becerileri ile dâhil olmalarıdır. Etkileşim becerileri, değerlendirme becerileri, iletişim becerileri, problem çözme ve müzakere becerileri, ağ oluşturma ve iş birliği becerileri sosyal hizmet uzmanlarının politika oluşturma süreçlerinde sahip olması gereken temel beceriler arasında yer almaktadır (Cummins, Byers & Pedrick, 2011, ss. 1-25).

Türkiye özelinde sosyal hizmet ve politika ilişkisine bakıldığında Anayasamızın 2. Maddesinde “**Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Bir Hukuk Devletidir.**” hükmünün yer

aldığı bu dayanakla Türkiye’de uzun yıllardır çeşitli politika ve uygulamalar aracılığıyla yaşlılık olgusunun ele alındığı görülmektedir. Yine bu dayanakla genelde sosyal sorunlar, özelde ise yaşlılık sorunları ele alınmakta ve sorunlara sosyal devlet mantığı içerisinde çözüm üretilmektedir. Bununla birlikte politika ve uygulamaların güçlü yönleri olduğu gibi yetersiz ve işlevsiz kalan yönleri de olmakta ve bazı alanlarda aksamalar yaşanabilmektedir (Resmî Gazete, 1982).

Genel hatları ile ele alındığında Türkiye’de yaşlılara yönelik politika ve uygulamaları üç ana başlık altında ele almak mümkündür. Primli bir rejim olan (a) *Sosyal Sigortalar*, ilk politika uygulaması olarak ele alınabilir. Bireylerin çalışma gücü yerinde iken kendilerinin ödediği veya işverenleri tarafından ödenen primler neticesinde çalışma yaşamı sona erdikten sonra karşılaşılan ekonomik ve sağlık gibi risklere karşı güvence veren bir sistemdir. Ülkemizdeki ikinci politika uygulaması ise (b) *Sağlık ve Sosyal Hizmet* içeren uygulamalardır. Bu uygulamaları şu şekilde sıralamak mümkündür: 1- Kurumsal Bakım Hizmetleri a-Huzurevleri b-Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Hizmetleri 2- Evde Bakım Hizmetleri gibi uygulamalar yer almaktadır. Son olarak da yaşlılara yönelik Türkiye’de (c) *sosyal yardım uygulamaları* bulunmaktadır. Sosyal yardım uygulamaları 2022 sayılı yasaya istinaden verilen ve halk arasında yaşlı aylığı (maaşı) olarak bilinen uygulama ve SYDF kanununa istinaden verilen çeşitli yardımları kapsamaktadır (EYHGM, 2023).

Bu çalışma, yaşlılara uygulanan politika ve uygulamaları, sosyal hizmetin *ekolojik model* bakış açısıyla “makro sistemler” bağlamında ele almaktadır. Böylelikle bu çalışma; yaşlıların makro boyutta politik, bürokratik, hukuk, sivil toplum ve yerel yönetim sistemi ile etkileşim kurdukları noktaları anlamayı, analiz etmeyi ve makro sistemlerin iyileştirilmesine aracı olmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle bu araştırma yaşlıların makro boyutta karşılaştıkları sorun ve risklerin azaltılması, sosyal çevreye uyumları, makro boyutta ihtiyaçlarının karşılanmasında hizmetlerin nicelik ve nitelik olarak artırılması, politika ve uygulamalarının anlama ve yorumlaması üzerine tasarlanmıştır. Bu bağlamda nitel araştırma yöntemiyle politikacılar, bürokratlar, akademisyenler, STK temsilcileri ve alanda çalışan uygulayıcılarla derinlemesine görüşmeler yapılmış ve Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politikalar eleştirel bir bakışla değerlendirilmiştir.

1. Araştırmanın Konusu

Yaşlılık döneminde yaşlıların karşılaştığı psiko-sosyo-ekonomik sorunlar bulunmaktadır ve bu çok boyutlu sorunlar karşısında geniş bir perspektifle çözüm üretme arayışı gerekmektedir. Tam bu noktada ekolojik yaklaşım yaşlıyı, bireyden çevreye doğru geniş bir perspektifle değerlendirme olanağı sunmaktadır. Ekolojik yaklaşım yaşlının çevresiyle sürekli etkileşim hâlinde olduğunu ve çevresinde var olan mikro, mezzo ve makro sistemlerin yaşlının yaşam kalitesi üzerinde doğrudan etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle yaşlı bireyi çevreleyen makro sistemler; yasalar, politika yapıcılar, bürokratik yapılanmalar, sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamaları gibi sistemler yaşlı bireyin yaşam koşullarını doğrudan olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ekolojik yaklaşım yaşlı bireyi merkeze alarak yaşlıyı çevresiyle kurduğu etkileşim itibariyle bir bütün olarak ele alır. Yaşlılar yaşadıkları fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik kayıplar neticesinde çevreleri ile sağlıklı bir etkileşim kurmak için çeşitli sosyal destek ve hizmetlere ihtiyaç duyarlar. Ekolojik yaklaşım yaşlıların mikro, mezzo ve makro olmak üzere üç düzeyde çevreleriyle sahip oldukları etkileşimi ortaya koyar. Bu çalışma yaşlının doğrudan etkileşimde olmadığı ancak yaşamını bütün yönleriyle etkileyen makro düzeydeki ihtiyaçlarının ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Makro düzeyde ihtiyaç analizi, yaşlı bireyin mikro ve mezzo düzeyde de kurmuş olduğu etkileşimleri olumlu-olumsuz yönde etkilemektedir. Politik ve yasal düzenlemeler, yaşlının ailesi ve çevresi ile kuracağı ilişkiyi doğrudan etkileyeceği gibi yaşlı bireyin de fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik yaşamının belirleyicisi olmaktadır. Bu nedenle bu araştırma, yaşlıların sosyal hizmet ihtiyaçlarını makro düzeyde incelemeye ve analiz etmeye odaklanmıştır.

Bu araştırmada belirlenen konu itibariyle yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamaları kavramları üzerinde durulmuştur. Literatürde yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamaları genelde yaşlı politikası kavramı olarak kullanılmaktadır. Yaşlı politikası bize geniş anlamda politikaya makro bir bakış açısı sunarken yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamaları ise yaşlılarla ilgili barınma, sağlık, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardımlar, sosyo-kültürel ve boş zaman aktiviteleri ve aile yaşamı gibi yaşlının toplum ve kamuyla girdiği bütün etkileşim noktalarını içermektedir.

Bu çalışma ile Türkiye’de yaşlılara yönelik mevcut sosyal politika ve uygulamalar değerlendirilmiş, politika ve uygulamalar analiz edilmiş ve yaşlılara yönelik mevcut politika ve uygulamaların bütüncül bir fotoğrafı çekilmiştir. Bu kapsamda ülkemizin taraf olduğu uluslararası anlaşma ve sözleşmeler, Anayasa, yaşlılara ilişkin kanunlar, kalkınma planları, yaşlı ve yaşlılara bakım verenlere ayrılan bütçe vb. mevzuat, uygulama ve programlar geniş bir çerçevede incelenmiştir. Çalışmanın bir sonraki adımında ise nitel araştırma yöntemiyle görüşmeler gerçekleştirilerek çalışmanın verileri elde edilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle politika yapıcı bürokrat ve politikacılarla görüşme gerçekleştirilmiştir. Daha sonra STK ve yerel yönetim birimlerinin temsilcileri ile görüşme yapılmıştır. Yaşlılık alanında çalışmaları bulunan akademisyenler çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Son olarak da sahada bizzat yaşlı ile iletişim ve etkileşim içerisinde olan ve yaşlılara hizmet sunan uygulayıcılar yani meslek elemanları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu görüşmeler, içerik çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir.

2. Araştırmanın Problemi

Hak temelli sosyal politika yaklaşımları, insanın piyasaya olan bağımlılığını azaltarak kaybedilen ortak alanların yeniden keşfedilmesini sağlar. Türkiye’nin her şeye rağmen hak temelli sosyal politikalardan tamamen mahrum olduğu söylenemez (Buğra, 2016, ss. 252-260). Sosyal politikanın çalışma alanlarından biri de yaşlanmanın kişi üzerinde yaratmış olduğu sosyo-ekonomik olumsuzlukların ortaya çıkarılması ve bu olumsuzlukların minimize edilmesine yönelik çeşitli hizmet ve programların geliştirilerek uygulamaya konulmasıdır (Altan, 2007, s. 265). Hem ülkemizde hem de dünyada artan yaşlı nüfus değişen aile ve toplum yapısına paralel olarak toplumun özel ve riskli gruplarından biri hâline gelmiştir. Bu durum gittikçe yaşlılık politikalarının önemini daha da arttırmıştır (Yıldırım, 2021; Umutlu, 2019, s. 41; Lum & Wong, 2017, s. 1; Öz & Balta, 2020, ss. 71-75).

Dolayısıyla dünyada ve Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarına gösterilen ilgi her geçen gün artmakta, değişmekte, gelişmekte ve çeşitlenmektedir. Günümüzde toplumda gittikçe saygınlığını kaybeden yaşlılar; değişen, çözülen, geleneklerinden kopan birey, aile ve toplum için bir yük ve külfet olarak görülmeye başlanmıştır. Ailede yaşayan bireyler tarafından yaşlıya bakım verme isteğinin devam etmesine rağmen aile içinde yaşlıya bakım vermenin

günümüzde zorlaştığı ve artık yavaş yavaş bu algının değişerek yaşlıya bakım vermenin külfet olarak görülmeye başladığı yapılan çalışmalar ortaya koymaktadır (Doğanay & Güven, 2019, s. 353; Ünal, 2019, s. 293; Seyyar & Yumurtacı, 2015, s. 9). Bütün bu değişimler yaşlıların yaşam alanlarını sınırlamış ve onların yaşam kalitelerini olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle yaşlılara yönelik üretilecek, geliştirilecek ve uygulanacak politika ve hizmetler insanî, saygın, evrensel değerler çerçevesinde olmalıdır. Türkiye’de yaşlılara yönelik mevcut politikalar irdelendiğinde bakım ve sosyal yardım temelli yaklaşımın ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durum yaşlılara yönelik birtakım insani hak ihlal ve ihmallerini de beraberinde getirmektedir.

Bu sebeple bu çalışmanın temel problemi Türkiye’de yaşlılara yönelik mevcut sosyal hizmet politikalarının nasıl oluşturulduğu, nasıl geliştirildiği ve nasıl bir işleyişle uygulandığını irdelemektir.

3. Araştırmanın Önemi

Alanyazında yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika göstergelerini ve uygulama yöntemlerini irdeleyen, politika ve uygulamaların oluşumu, gelişimi ve uygulanmasında etkin olarak görev alan politikacılar, bürokratlar, akademisyenler, STK’lar ve uygulayıcılar perspektifinden ele alan, analiz eden, tartışan derli toplu, kapsayıcı bir akademik çalışmaya rastlanmamıştır. Bütüncül ve eleştirel bir yaklaşımla yapılmış bu çalışma ile yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarının daha anlaşılır ve görünür kılınması amaçlanmıştır. Analiz ve eleştirinin yanı sıra politikacı, bürokrat, akademisyen, STK temsilcileri ve uygulayıcıların yani meslek elemanlarının çözüm önerilerinin de ele alındığı bu çalışmanın önemli ve özgün bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen somut veriler ışığında, uygulama sahası için hizmet modellerinin geliştirilmesi ve politikaların bütüncül bir perspektifle değerlendirilmesi için yaşlılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarına yönelik bazı öneriler sunulmuştur.

Ayrıca sosyal hizmetin makro uygulama boyutunda politika oluşturmaya ve geliştirmeye katkısının olduğu bilinmektedir. Ancak ülkemizde makro boyutlu politika oluşumunda ve gelişiminde sosyal hizmet meslek ve biliminin katkısı henüz yeterli ve etkili sayılabilecek bir düzeyde değildir. Dolayısıyla bu çalışma ile sosyal hizmet meslek ve biliminin politika oluşturma ve geliştirmeye katkı sunmasının ne ölçüde önemli olduğunun ortaya konulması önem arz etmektedir. Sosyal hizmetin makro

Çalışma alanlarından biri olan politika süreçlerine dâhil olma, eēitim ve uygulama alanlarında yeni bir bakış açısı kazandırma açısından da önemli olduēu düşünülmektedir.

TUİK 2018-2080 nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus olarak adlandırılan 65 yaş ve üzeri nüfus oranı Türkiye’de 2018 yılında %8,7 iken 2040’da %16,3 olacaēı öngörülmektedir (TUİK, 2018). Buna göre yaşlı nüfus oranının 20 yıl içerisinde 2 kat artacaēı söylenebilir. Bu orana paralel olarak yaşlıyı doērudan ve dolaylı olarak etkileyen yaşlı bakımı, bakıma muhtaç yaşlıya ayrılan bütçe, huzurevi, gündüzlü bakım merkezleri vb. farklı alanlarda ihtiyaç doēacaktır. Bu ihtiyaçların giderilmesi için yaşlılık politikalarının, uygulamalarının ve programların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu noktadan hareketle politika yapıcıların artan bu ihtiyaı nasıl giderileceēine dair bakış açılarının ele alınması önem taşımaktadır. Araştırmanın zgn deēerlerinden birisi de yaşlı politikalarına odaklanması ve aynı zamanda yaşlı politikalarının yapım süreci ve uygulamaya geçilmesi süreçlerinde hangi aktörlerin, ne ölçüde etkilerinin olduēunun ortaya konulmasıdır. Ayrıca politik aktörlerin uygulama alanından gelen geri bildirimleri ne ölçüde dikkate aldıkları ve bundan sonra oluşturulacak yaşlı politikalarına hangi boyutlarıyla katkı vereceēini belirlemek de çalışmayı özgün kılmaktadır.

4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de yaşlılara yönelik mevcut sosyal hizmet politika ve uygulamalarını ortaya koyarak ekolojik bir perspektifle yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarını analiz etmektir. Bu amaç doērultusunda yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının yapımında ve politikaların uygulanmasında yer alan çeşitli faktörleri, deēiřkenleri, kişi ve kurumları ele alarak bu politikaları bütüncül bir bakış ile deēerlendirme amacı güdülmüştür. Ayrıca bu çalışma ile Türkiye’deki mevcut yaşlılara yönelik sosyal politika, sosyal hizmet, sosyal yardım, bakım, saēlık vb. kurumsal ve mesleki uygulamaların eksik yönlerine vurgu yapılarak yaşlılara yönelik sosyal politika ve uygulamaların evrensel, insani ilkeler çerçevesinde tartışılması hedeflenmektedir.

5. Araştırmanın Sorusu

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de mevcut yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarını ortaya koyarak eleştirel bir perspektifle yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarını analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçlarına yönelik sorulara aşağıda yer verilmiştir:

- 1- Türkiye’de mevcut yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamaları nelerdir?
- 2- Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamaları hangi araçlarla (politika, program, uygulama, kurum ve hizmetler) sağlanmaktadır?
- 3- Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarına ilişkin olarak politikacılar, bürokratlar, akademisyenler, yerel yönetimler, STK temsilcileri ve uygulayıcıların;
 - a- Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikasının özü (kapsam, içerik, hedef) hakkındaki değerlendirmeleri nasıldır?
 - b- Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarının oluşturulması ve geliştirilmesine ilişkin, etkili kurumlar, STK’lar, uluslararası mevzuat, uluslararası kuruluş, yerel dinamik ve inanç vb. faktörlere ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
 - c- Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikası ve uygulamalarına ilişkin planlama, bütçe, insan kaynağı niteliği hakkındaki değerlendirmeleri nasıldır?
 - d- Yaşlılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarına (kurum bakımı, evde bakım, sosyal yardımlar, sosyal hizmetler vb. hizmetler) ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
 - e- Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarının yaşlı, yaşlıya bakım sağlayan aile üyeleri, aile, toplum üzerindeki etkilerine ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
 - f- Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarının dünü, bugünü ve geleceğine ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi ortaya konmuştur. Bu bağlamda yaşlanma, yaşlılık, sosyal politika, sosyal hizmet, sosyal devlet gibi kavramlara yer verilmiştir. Daha sonra ise sosyal hizmetin temel kuramlarından biri olan ekolojik yaklaşım üzerinde durulmuştur.

1.1. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi

Kavramsal çerçeve kapsamında çalışmanın ana konusunu oluşturan yaşlılık ve ilgili konular bu başlıkta ele alınmıştır.

1.1.1. Yaşlılık ve yaşlanma

Yaşlılığa ilişkin çeşitli tanımlamalar olmasına karşın ortak fikir birliğine varılmış bir yaşlılık tanımı (Freitas, Queiroz & Sousa, s. 404) ve bir kişinin yaşlandığı yaş konusunda genel bir uzlaşının olmadığını söylemek mümkündür (Kowal & Dowd, 2001, s. 1). Yaşlılık değerlendirmeleri daha çok kronolojik bir süreç olarak ele alınmaktadır.

Önüne geçilemez bir süreç olarak ele alınan yaşlanma daha çok kronolojik yaşla ölçülmekte ve kahir ekseriyetle 65 yaş ve üzeri kişileri geleneksel anlamda “yaşlı” olarak tanımlanmaktadır (Singh & Bajorek, 2014, s. 1; Orimo, Ito, Suzuki, Araki & Sawabe, 2006, s. 1). Bunun yanı sıra Birleşmiş Milletler (BM-UN) (United Nations, 2019, s. 5), Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ-WHO) (Bilir, 2018, s. 16) gibi birçok uluslararası örgüt, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (Karakuş, 2018, s. 14) gibi ulusal kuruluşlar ve ulusal mevzuat; 65 yaş ve üzeri kişileri “yaşlı” insan kategorisinde ele almaktadır. Kronolojik sınıflandırmanın yanında yaşlılığın farklı boyutlarını ele almak, yaşlılık kavramının daha derinlemesine anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Kadim medeniyetler yaşanmışlığa, bilgiye, bilgeliğe ve tecrübeye hürmet göstererek gelenekleri muhafaza ederek yaşlının elini öper, bayram gibi özel ve dinî günlerde en yaşlı aile üyesini ziyaret ederek hürmetlerini göstermektedirler. Bu bağlamda kadim İslam medeniyeti ve topraklarında yaşlanmak yeni bir başlangıç olarak kabul edilmektedir. Ancak modernite; yaşanmışlığın getirdiği derinliği reddederek gençliği kutsamakta, kapitalizme fayda sağlıyor diye geniş aile ortadan kalkmakta, küçülen -

küçültülen- aile; geçmişe, tecrübeye, atalarına sadakati ve saygıyı yitirmeye başlamaktadır. Tüm bunların neticesinde ise yaşlılık âdeti tedavi edilmesi gereken bir durum olarak sunulmaktadır (Sayar, 2007, ss. 82-86).

Yaşlılık ve yaşlanma kavramları karmaşık bir olgudur. Bu nedenle bu kavramları salt kronolojik ve geleneksel bir çerçeveden ele alıp değerlendirme yapmak mümkün değildir. Yaşlılık döneminin fiziksel, psikolojik, zihinsel (Çağlar, 2017, s. 27), biyolojik, sosyal, ekonomik (Hablemitoğlu & Özmete, 2010, s. 18), toplumsal rol ve statü (Ceylan, 2013, s. 17), kültürel hatta tarihsel bağlamlar (Dişçigil, 2018, s. 33) açısından çok boyutlu bir çerçeveden ele alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Çalışmada bu boyutlardan bazıları ele alınmıştır.

1.1.1.1. Kronolojik yaşlanma

Kronolojik yaşlılık zaman ile ölçülen ve yıllık süreye göre yapılan tanımlamadır. Bir başka ifadeyle bireyin sahip olduğu statü vb. göstergelerden ziyade sadece doğum tarihi temel alınarak yapılan sınıflamadır (Tereci, Turan, Kasa, Öncel & Arslansoyu, 2016, s. 86). Kronolojik yaşlılık, insanın doğumundan itibaren geçen ömrünü tanımlamak için kullanılmaktadır. Takvime göre yaşça büyük olanlar yaşça küçük olanlara nazaran daha yaşlı kabul edilir (Aslan & Hocaoglu, 2017, s. 53). Kronolojik olarak yaşlı olarak tanımlanacak kişiler için yaş sınırı üzerinde uzlaşmaya varılmış net bir yaş yoktur. DSÖ 65 yaş ve üzerini yaşlı, 85 yaş ve üzerini ise çok yaşlı olarak tanımlamaktadır (Baran ve diğerleri, 2005, s. 24; World Health Organization, 2001, s. 10). Gerontolojistler ise 65-74 yaş aralığını genç yaşlı, 75-84 yaş aralığını orta yaşlı, 85 yaş ve üzerini ise ileri yaşlı başka bir ifade ile ihtiyarlık olarak kategorize etmişlerdir (Beğer & Yavuzer, 2012, s. 1). Avrupa Birliği, yaptığı çalışmalarda ve açıklamalarda 65 yaş ve üzeri bireyleri yaşlı kategorisinde ele almaktadır (Eurostat Statistics Explained, 2022). Gelişmiş ülkeler, genellikle 65 yaşı kronolojik olarak yaşlılığın başlangıcı olarak kabul etmektedirler ve bu kabulün odağında emeklilik, sağlık hizmetlerinden yararlanma vb. hakların elde edilmesine yönelik anlayış vardır (Onur, 2017, s. 166). Yapılan tanımlamalar ve sınıflamalar neticesinde kronolojik yaşlanma genel anlamda 65 yaş ve üzeri bireylerin yaşlı olarak kategorize edildiği bir bakış açısını ortaya koymaktadır. Kısaca kronolojik yaş veya yaşlılık, yaşı doğum ile başlayan takvim yaşı olarak ele alınması ve tanımlanmasıdır. Bu manada yaşlılığın diğer boyutları olan biyolojik, psikolojik ve sosyal yönler olmadan yaşlılığı salt

kronolojik olarak ele almak, yaşıllığı tanımlamada ve anlamada yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle yaşıllığın diğer boyutlarını irdelemekte yarar bulunmaktadır.

1.1.1.2. Biyolojik yaşlanma

Yaşlılık, tüm canlılarda meydana gelen biyolojik bir süreci (Sezer & Aydemir, 2019, s. 43) ifade etmekte olup yaşam boyu devam eden bir sürecin (Gökçe Kutsal & Bal, 2003, s. 191) birtakım fiziksel değişimlerle kendini göstermesi olarak ele alınabilir (Murakami & Gündem, 2019, s. 135). Ancak bu biyolojik değişim herkes için aynı olmayıp biyolojik yaş kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Aynı zaman diliminde dünyaya gelen iki farklı kişi, her ne kadar takvim yaşı aynı olsa da biyolojik olarak farklı değişimler geçireceklerinden biri diğerinden daha genç veya daha yaşlı görünebilir (Yertutan, 1991, ss. 63-64).

Biyolojik yaş, vücut yaşı olarak ele alınmaktadır. Yaşlılıktaki biyolojik veya bedensel kayıplar; kişinin genel sağlık durumuna, toplumsal ve fiziksel çevresine, yaşanılan ortam ve zaman gibi farklı faktörlere göre birbirinden farklılaşmaktadır. Yaşın ilerlemesi neticesinde bireyin motor, hareket ve kas becerilerinde işlev kayıpları meydana gelerek kaslar incelmekte, kemiklerde kırılma olasılığı artmaktadır. Ayrıca birçok yaşlıda kemik yapısının zayıflaması sonucunda kireçlenme, eklem romatizmaları gibi hastalıklar ortaya çıkmaktadır (Kalınkara, 2016, s. 9). Biyolojik gelişime paralel yaşlanmanın doğal ve kaçınılmaz birtakım fiziksel değişimleri vardır. Biyolojik yaşlanmayla birlikte saç ve deride, üreme kapasitesinde, bağışıklık sisteminde ve kardivasküler işleyişte birçok fiziksel değişim meydana gelmektedir (Morgan & Kunkel, 2015, s. 2). Bunun yanı sıra kas gücünde gerileme, vücut kontrolünün kaybı, görsel ve işitsel kayıplar, kalp ritim bozukları gibi biyolojik yaşlanma belirtileri ortaya çıkmaktadır (Akten, 2018, s. 12; İnce, 2012, s. 17; Çevik, 2019, s. 22; Nalbant, 2008, ss. 5-10).

Biyolojik yaşlanma sürecinin belirti ve kayıpları, yaşlanmanın getirmiş olduğu kayıp ve değişikliklerin sadece bir kısmını oluşturur. Biyolojik yaşlanma belirtileri psikolojik ve sosyal işlevlerdeki belirti ve kayıplardan daha belirgin bir şekilde ortaya çıkar. Psikolojik ve sosyal işlevlerdeki kayıp ve belirtiler biyolojik yaşlanma belirtilerden daha sonra gözlenmeye başlar (Karan, 2007, ss. 20-28). Yaşlanma

sürecinin daha iyi anlaşılması adına psikolojik ve sosyal yaşlanma süreçlerinin irdelenmesi yararlı olacaktır.

1.1.1.3. Psikolojik yaşlanma

Psikolojik yaşlanmanın dört temel yönü ön plana çıkmaktadır:

- a. Yaşlanma ile birlikte ortaya çıkan problem çözme, hafıza ve çeşitli zihinsel aktivitelerdeki değişikliklerin tanımlanmasının açıklanmaya çalışıldığı bilişsel yön,
- b. Yaşlanmayla birlikte yaşlıların kendilerine ve yeteneklerine ilişkin algılarının nasıl değiştiği; bu değişimlerin günlük yaşamdaki davranışları nasıl etkilediğine odaklanıldığı benlik ve kişilik yönü,
- c. Sosyal ilişkilerindeki ve sosyal çevrelerindeki kişilerin algılarında meydana gelen değişimlerin tanımlanmaya çalışıldığı sosyal ilişki yönü,
- d. Son olarak, uygulamalı psikolojinin geliştirmekte olan ruh sağlığı ve yaşlanma yönü ön plana çıkmaktadır (Morgan & Kunkel, 2001, s. 144).

Yaşlıların kendine has özel davranış biçimleri vardır. Yaşlıların sahip olduğu psikoloji, bu davranışları sergilemelerinde önemli bir etmendir. Bu nedenle yaşlının psikoloji ve davranış özellikleri iyi bilinmeli ve ona göre hareket edilmelidir (Ak, 1991, ss. 67-71)

Psikolojik yaşlanma, bireyin çevresiyle karşılıklı ilişki kurma isteğinde azalma, olay ve durumlara kayıtsız kalma, kendi içine çekilme, bilişsel işlemlerinde azalma, davranışsal adaptasyon güçlükleri yaşama (Hablemitoğlu & Özmete, 2010, s. 19), yalnızlık hissi, depresyon, yenilikten korkma, ölüm korkusu, (Biçer, 2002, s. 30) gibi yaşa bağlı psikolojik değişimleri ifade eder.

Psikolojik yaşlanma yaşa bağlı meydana gelen fiziksel kayıplara paralel olarak ortaya çıkan davranışsal uyum becerilerindeki değişimleri kapsar. Psikolojik yaşlanma süreci, bilişsel ve ruhsal davranışlarda yaşanan değişim ve kayıpları içerir. Ruhsal yetenekler yönünden baş etme kapasitesi, duygu durum ve güdülenim gibi konuları içerirken bilişsel yönden ise dikkat, öğrenme, zekâ, dil, akıl yürütme, zihinsel esneklik gibi konuları kapsamaktadır (Er, 2009, s. 135).

Psikolojik yaşlanma, daha çok bireyin kendini yaşlanmaya hazırlamama süreciyle alakalı bir durumdur. İşi ile özleşmiş bireyler emeklilikle birlikte çöküntü sürecine girerler. Yaşlanmayla birlikte işe yaramama endişesi, başkasına yük olma kaygısı, yetersizlik duygusu gibi çeşitli tedirginlik, gelecek endişesi ve kendini düşünme durumları ortaya çıkar. Bunun yanı sıra yaşlılık döneminde bireyler geçmişlerini sıklıkla sorgularlar. Geçmişinde doyum veren bir yaşamışlık yaşlılığı kabullenmeyi kolaylaştırır. Yaşlılığı kabullenme süreci kişinin içinde bulunduğu koşullara göre de farklılık gösterir. Maddi olanaklar, aile ve sosyal çevre gibi faktörlerin varlığı yaşlıların yaşlılığı kabullenme süreciyle doğrudan ilgili durumlardır. Bu faktörlerin değişkenliğine göre yaşlılığın kabullenme süreci kolaylaşması ya da zorlaşması mümkündür (Arpacı, 2005, ss. 18-20).

Sağlık vb. birtakım maddi olanaklara sahip olmak hayatı kolaylaştırmakta ve yaşam standartlarını yükselmesini sağlamaktadır. Bu olanaklara sahip olan ve erişebilen yaşlılar, erişemeyenlere nazaran daha pozitif bir ruh hâli içerisinde yaşamlarını idame ettirmektedirler (Çağlar, 2017, s. 27).

1.1.1.4. Sosyal yaşlanma

Yaşlılığın kronolojik, biyolojik, psikolojik boyutunun yanı sıra sosyo-kültürel boyutunun (Kalache, 1999, s. 1; Keskin, 2018, s. 98; Gökçek Karaca, 2019, s. 256; Tuncel & Uzun, 2019, s. 311; Özer & Karabulut, 2003, s. 73) önem arz ettiği bilinmekte ve bu boyutunun irdelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Crews, 2003, s. 5). Toplumsal yaşamda var olabilme, ilişki kurma, ilişkiyi sürdürme ve aktif bir yaşlanma için yaşlılar, sağlıklı bir şekilde sosyal rollerini sürdürmek zorundadırlar (Ünalan, 2012, s. 5).

Sosyal yaşlanma, kültürel olarak norm, değer ve rollerin kronolojik yaşla eşleme sürecini ifade eder. Bu nedenle her toplumda sosyal yaşlanmanın birbirinden farklı göstergeleri bulunmaktadır. Örneğin modern sanayi toplumu olarak kabul edilen İngiltere ve ABD gibi toplumlarda yaşlılar çoklukla bağımlı, üretken olmayan, yaşanan zamanın dışında olan nüfus grubu olarak değerlendirilirken tam aksine geleneklerine daha fazla bağlı olarak kabul edilen Japonya ve Çin gibi toplumlar yaşlıları tarihsel bellek ve bilgelik kaynağı olan insanlar kabul ederek onları

onurlandırmaktadırlar (Giddens, 2012, ss. 223-224). Yaşlılığa yüklenen anlamlar sosyal yaşlanmanın önemli göstergeleri arasındadır.

Dolayısıyla sosyal yaşlanma, toplumun yaşlanmaya dair anlamların ve deneyimlerin şekillendirmeye yardımcı olduğu yolları ifade eder. Sosyal yaşlanma, sosyal çevremizle nasıl bir ilişki kurmamız, nasıl davranmamız gerektiği, neye benzediğimiz, neler yapabileceğimiz ve farklı yaş dilimlerinde neler yapmamız gerektiğine dair varsayım ve beklentileri içerir. Bu kavram, beklentilerin yaşlandıkça bize hangi fırsatların açık olduğunu bizi nasıl etkilediğini ifade eder (Morgan & Kunkel, 2015, s. 5).

Sosyal yaşlanma, fiziksel yaşlanmaya paralel olarak bireyin günlük yaşam aktivitelerini etkiler, buna bağlı olarak da toplumsal rollerin gerekliliklerini yerine getirmeme durumu ortaya çıkar ve birey çevreden yaşlandığı konusunda birtakım mesajlar almaya başlar. Ancak yaşlı birey yaşlılığa dair aldığı mesajları dünün genci olduğundan kabul etmesi veya benimsemesi çok kolay olmayacaktır. Buna rağmen toplum tarafından yaşlı bireye, yaşlı rol ve statüsüne ilişkin anlamlar atfedilir. Her kültürün ve her dönemin yaş ve yaşlı sınıflamalarına yüklediği anlamlar birbirinden farklılaşmaktadır. Yani sosyal veya toplumsal yaşlanma, içinde bulunulan toplum aracılığıyla toplumsal bir süreç olarak belirlenir. Bu nedenle yaşlılık yaşını belirlemek için net bir yaş çizgisinden bahsetmek mümkün değildir. Kısacası yaşlılığı tanımlayacak kesin bir yaş kıstası bulunmamaktadır (Arpacı, 2005, s. 23).

Yaşlanma, yaşlılık ve yaşlanma türlerini ele aldıktan sonra yaşlının yaşam kalitesini doğrudan etkileyen sosyal devlet, sosyal politika, sosyal hizmet ve sosyal yardım kavramlarını da açıklamada yarar bulunmaktadır. Bu kavramlar aşağıda irdelenmiştir.

1.1.2. Sosyal devlet

Sosyal devlet ya da başka bir deyişle refah devletine ilişkin birçok tanımlama mevcuttur. Tarihçi Asa Briggs 1961 yılında yapmış olduğu tanımlamada; İskandinav ve İngiliz refah devlet modeli tanımlamasını içeren geniş bir tanımlama yapmıştır. Briggs'e göre refah devleti, devletin hiç bir sınıf ve statü ayrımı yapmadan, birey ve ailelerde meydana gelebilecek birtakım sosyal risklerin (örneğin işsizlik, sakatlık, hastalık, yaşlılık, yoksulluk vb.) ortadan kaldırılması için bireylerin sahip olduğu mülkün piyasa değerine bakmaksızın tüm vatandaşlarına adil, hızlı ve ulaşılabilir geniş

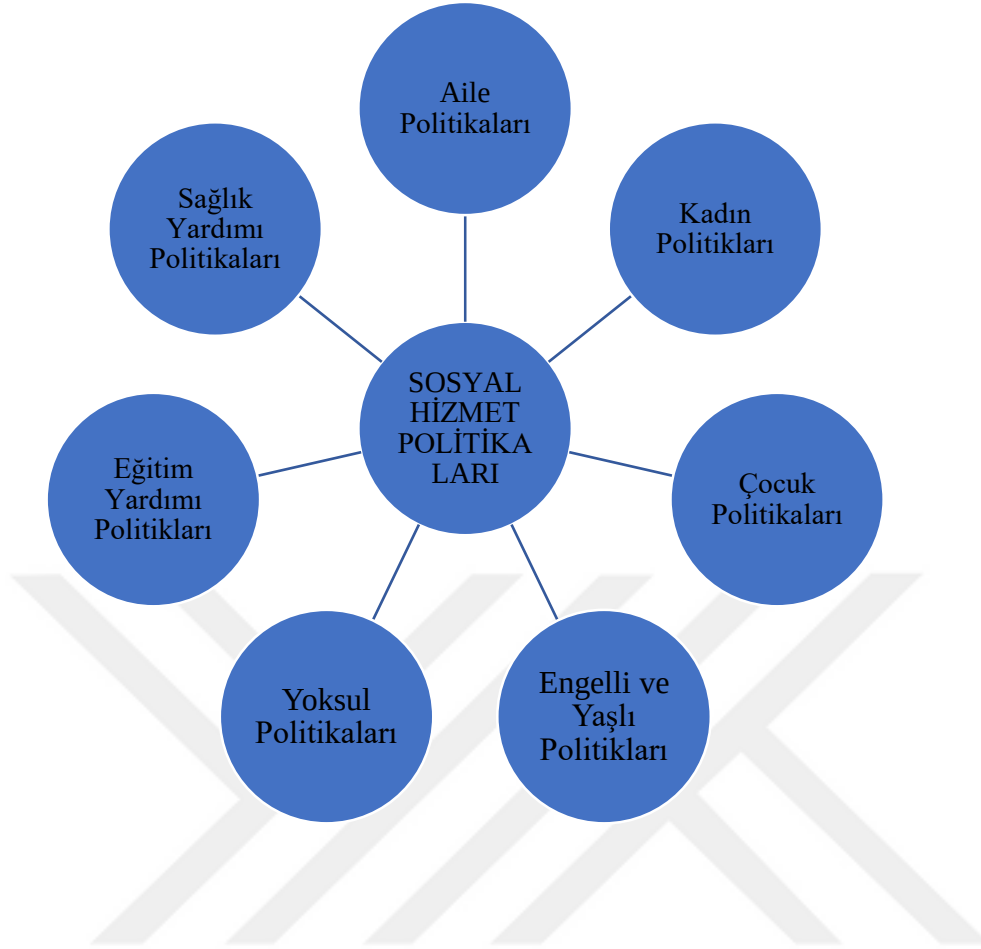
yelpazeli ve en iyi standartlarda sosyal hizmet sunmasını sağlamaktır (Andersen, 2012, s. 4). Popüler Britannica Ansiklopedinin web sitesinde ise refah devleti “Devletin sorumluluğu altında bulunan ancak asgari yaşam standartlarına erişemeyen vatandaşlarına yönelik fırsat eşitliği ve refahın eşit dağılımı için gerekli olan ekonomik ve sosyal programları hayata geçirmesi olarak tanımlanmıştır” (Bondarenko, 2020, s. 1).

Son yıllarda Avrupa refah devletlerinde işsizlik ve yaşlılık gibi eski sosyal risklere daha az, yeni sosyal riskler olarak ele alınan aile yoksulluğu ve çiftler arasında ilişkinin bozulmasına daha fazla odaklanıldığı görüşü hakimdir (Diamond & Lodge, 2013, s. 3) Türkiye’deki sosyal riskler incelendiğinde son yıllarda spesifik olarak belli bir risk alanına yoğunlaşmaktan ziyade tüm sosyal risklere karşı sistemli bir yoğunlaşmanın olduğundan bahsetmek mümkündür.

1.1.3. Sosyal politika

Sosyal Politikaya ilişkin yapılmış birçok tanımlama vardır. Bu tanımlamalarda, genelde tanımlamaların yapıldığı dönemin içinde bulunduğu günün koşullarının yansımalarını görmek mümkündür. Abbrecht'e göre sosyal politika; halkın ekonomik kaygılar nedeniyle yoksulluk, güvenlik gibi risklerle karşılaşmaması için yapılan sistemli koruma programlarıdır. İzveren sosyal politikayı; işçi ve patron arasında ortaya çıkan sorunlara sosyal bir denge kurmak amacıyla işçi lehine çözüm bulma girişimi olarak tanımlamaktadır. Kocaoğlu'na göre sosyal politika; refah ve huzura ulaşmayı sağlayacak programlı uygulamalar bütünü olarak tanımlamaktadır. Von Wiese'ye göre sosyal politika; devletin toplumsal sınıflar için harekete geçmesidir. Wagner ise sosyal politikayı işçileri korumak için devletin almış olduğu tedbirler şeklinde tanımlamaktadır (Altan, 2007, ss. 8-9).

Tüm bu tanımlar günümüz perspektifinde değerlendirildiğinde sosyal politikayı; işçi sınıfının, bakıma-korunmaya ihtiyacı olan grupların ve ekonomik olarak desteklenmesi gereken güçsüz, yoksul-özel kesimlerin içinde bulundukları risklerin veya karşılaşılabilecekleri risklerin ortadan kaldırılmasını sağlayan veya bunları öngören kamu politikalarını konu edinen bir sosyal bilim dalı şeklinde tanımlamak mümkündür (Altan, 2007, s. 9).

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sosyal Yardım Programlarımız tablosundan yararlanılarak hazırlanmıştır, 2023.

Şekil 1.1. Türkiye sosyal hizmet politikaları

Türkiye’de uygulanan sosyal hizmet politikalarını Şekil 1.1’de belirtildiği üzere aile, kadın, çocuk, sağlık yardımı, eğitim yardımı, yoksul, engelli ve yaşlı politikaları olmak üzere 7 alanda ele almak mümkündür.

1.1.4. Sosyal hizmet

Sosyal Hizmete ilişkin birçok tanımlama yapılmaktadır. Bu tanımlar arasında Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu-IFSW (International Federation of Social Workers) ile Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği’nin-IASSW (The International Association Of Schools Of Social Work) 2014 yılı genel kurulda yapmış oldukları küresel sosyal hizmet tanımı ön plana çıkmaktadır.

Sosyal hizmet mesleğinin küresel tanımlaması şu şekildedir: *Sosyal hizmet, insanların güçlenmesini ve özgürleşmesini sağlayan insanların sosyal değişimi ve gelişimi,*

sosyal uyumu için harekete geçen uygulamaya dayalı bir meslektir. Sosyal adalet ilkelerini temel alan sosyal hizmet insan hakları, toplu sorumluluk ve çeşitliliklere saygı gibi argümanlar sosyal hizmetin temel felsefesi olarak ele alınır. Sosyal hizmet, yerel bilgi farklılıklarını, sosyal ve beşerî bilimler gibi farklı disiplinleri temel alır. Sosyal hizmet, yaşam zorluklarını ele alarak, refahı artırmak için insanları ve yapıları birleştirir. Bu tanımlamanın ulusal veya bölgesel düzeylerde farklılaşması ve güçlendirilmesi mümkündür (IFSW ve IASSW, 2014, s. 1).

Ulusal düzenlemelere göre 1983 tarihli 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda sosyal hizmetlerin tanımı yapılmaktadır. Kanunun 3. maddesine göre "Sosyal Hizmetler" bireylerin ve ailelerin kendi içsel ve çevresel koşullarından kaynaklanan veya kontrol dışında gelişen maddi, manevi ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesine, sosyal sorunların önlenmesine ve çözülmesine destek olunmasını, aynı zamanda hayat standartlarının düzenli ve programlı hizmetlerle iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan bir sistem olarak tanımlanmıştır (Sosyal Hizmet Kanunu, 1983).

1.1.5. Sosyal güvenlik

Sosyal güvenlik dar anlamda bireylerin çeşitli sosyal risklerin ekonomik sonuçları karşından güvenliğin sağlanması ve korunması şeklinde tanımlayabilir. Geniş anlamda ise sosyal güvenlik, bireylerin sadece risklerin ekonomik sonuçları karşısında korunması değil aynı zamanda bireylerin istihdam edilmesi, bireylere mesleki eğitim verilmesi, meslek seçiminde yardım edilmesi, ekonomik verimlilik ve sağlık önlemleri gibi daha geniş konuları kapsar (Dilik, 1980, s. 77).

Sosyal güvenlik kavramı, korunmayı sağlamak için ayni veya nakdî yardım sağlayan tüm önlemleri kapsar, bu önlemleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür. Bunlar:

- Sağlık sorunları, sakatlık, analık, iş kazası, işsizlik, yaşlılık veya bir aile üyesinin ölümü nedeniyle oluşan gelir eksikliği veya yetersiz gelirle bağlantılı konular,
- Sağlık hizmetlerine erişememe veya (maliyetli) erişim zorlukları, özellikle çocuklar ve bakım yükümlülüğü olan yetişkinler için yetersiz aile destekleri,
- Genel yoksulluk ve toplumsal dışlanma.

Sosyal güvenlik programları, bunlara katkı sağlayan (sosyal sigorta) nitelikte olabilir. Sosyal güvenlik insan hakkının kullanılması için nihai sorumluluğu kim üstlenirse üstlensin şunları hedefler:

- Tüm bireylerin gelir güvensizliğinin azaltılması, yoksulluğun ortadan kaldırılması ve uygun çalışma ile yaşam koşullarının sağlanması amacıyla sağlık hizmetlerine erişimlerinin güvence altına alınması;
- Eşitsizliğin azaltılması ve herkesin eşit haklara sahip olduğu bir ortamın oluşturulması;
- Yeterli faydaların sağlanmasının bir hukuki hak olarak kabul edilmesi;
- Milliyet, etnik köken veya cinsiyete dayalı ayrımcılık yapılmamasını sağlamak;
- Mali karşılanabilirlik, verimlilik ve sürdürülebilirliğin sağlanması (ILO, 2011, s. 8).

Sosyal güvenlik sistemleri; sosyal uyumu inşa etmek, aktif kapsayıcılığı teşvik etmek ve toplumdaki eşitsizliklerle mücadele etmek için önemli araçlardan biridir. Sosyal güvenlik, gelir eşitsizliğiyle mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Sosyal güvenlik sistemleri ayrıca cinsiyetler arası, iş gücü piyasası fırsatları veya sağlık hizmetlerine ve hizmetlere erişim gibi diğer eşitsizliklerin ele alınmasına olanak sağlar ve insanların riskleri azaltmalarına ve yaşam boyunca potansiyellerini gerçekleştirmelerine olanak tanır. Sosyal güvenlik sistemleri, yoksulluğu önlemek için bazen güvenlik ağıları olarak adlandırılmaktadır. Bu rol önemli olmakla birlikte modern sosyal güvenlik sistemleri çok daha fazlasını başarmaktadır. Sosyal güvenlik sistemlerinde nakit transferleri bireylerin ekonomik güvenliğini ve ekonomik varlıklarını güçlendirir (ILO, 2011, ss. 22-30).

Sosyal güvenlik sisteminin sağladığı nakit transferleri yerel ekonomilerin oluşturulmasına, eğitim, beslenme ve sağlık hizmetlerine erişimin iyileştirilmesine ve daha yüksek düzeyde güçlendirme ile daha yüksek düzeyde bir sosyal uyum sağlamaya yardımcı olurlar. 60 yaşın üzerindeki toplam nüfus içinde artan bir paya sahip tüm ülkeler için bu tür transferlerin sosyal uyum için önemi artacaktır. Daha genel olarak doğal afetlerin etkileri gibi ortak değişken riskleri hafifleten nakit transferleri aynı zamanda topluluklardaki sosyal uyumu da korur. Peki ya daha genç

yaş grupları? Savunmasız genç nüfus gruplarını hedefleyen şartlı nakit transferleri (ŞNT'ler) sivil katılımı ve yerel toplulukların uyumluluğunu güçlendirir. Bu özellikle gelir ve hizmetlere erişimde yüksek düzeyde eşitsizlik bulunan ülkelerde geçerlidir. Bu sosyal yatırımlar, nesiller arası yoksulluk döngülerinin üstesinden gelmeyi ve önlemeyi amaçlamaktadır. Çocukları okula kaydettirmek veya düzenli tıbbi kontrollere gitmek gibi eylemlerin yerine getirilmesi koşuluyla ödenir. Ulusal düzeyde, gelecek nesiller için proaktif yatırımlardır. Temel kamu hizmetleriyle ortaklık kurduklarında, eşitsizliklerin azalmasına ve sosyal hareketliliğin ve uyumun artmasına katkıda bulunabilir (International Social Security Association (ISSA), 2016, s. 10-14).

1.1.6. Sosyal yardım

Sanayileşme ve kapitalizm ile birlikte sosyal yardım sosyal politikanın önemli araçlarından biri hâline gelmiştir. Sosyal yardımların ilk yıllarında uygulamaların çalışacak durumda olmayan yaşlıları ve engellileri kapsamamış, yardımlar hak eden ve etmeyen ayrımına gidilerek yoksulluk kriterleri belirlenmiştir (Kesgin, 2012, s. 113). Muhtaçlık kriterleri temel alınarak yoksul bireylere karşılıksız verilen ve yoksulların kendi ayakları üzerinde durabilmesini sağlamak amacıyla yapılan her türlü ayni ve nakdî uygulamaları, sosyal yardım olarak tanımlamak mümkündür. Sosyal yardım aynı zamanda bir sosyal güvenlik yöntemi ve sosyal hizmet alanı olarak da karşımıza çıkmaktadır (Güneş, 2008, ss. 28-29).

Alıcının gelir düzeyine bağlı olan, çeşitli araçlarla test edilen veya benzer hedefleme biçimlerine dayanan (örneğin vekaletname testi, coğrafi hedefleme) sosyal güvenlik yardımlarına genellikle sosyal yardım denir. Genellikle yoksulluğu hafifletmek / azaltmak için bir araç vazifesi görürler. Yardımlar ayni veya nakdî olarak teslim edilebilir. "Koşullu" sosyal yardım programları, diğer koşullara ek olarak yararlanıcıların (ve/veya akrabalarının veya ailelerinin) öngörülen kamu programlarına (örneğin belirli sağlık veya eğitim programları) katılmasını gerektirir. Son yıllarda bu tür planlar, şartlı nakit transferi (ŞNT) programları olarak bilinir hâle gelmiştir. Sosyal yardım programları genellikle vergilerle finanse edilir ve bu yardımlardan faydalanmak için yararlanıcılardan veya işverenlerden doğrudan bir katkı talep etmez (International Labour Organization (ILO), 2011, s. 9).

Nakdi yardımlar; ihtiyaç kriterine göre bir defaya mahsus veya aylık düzenli olarak ödenen parasal yardımları kapsar. İhtiyaca göre tek seferde ödenen barınma yardımı ve aylık düzenli olarak ödenen engelli, yaşlı veya eşi vefat etmiş yardımı nakdi yardım uygulamalarıdır. Aynı yardımlar ise parasal yardım dışında kalan her türlü mal ve hizmet olarak verilen yardım türüdür. Gıda yardımı, yakacak yardımı, yemek hizmeti, taşıma hizmeti, sağlık hizmeti gibi yardım ve hizmetler aynı yardım uygulamalarıdır.

Sosyal yardımın uluslararası anlamda kesin bir tanımı yoktur. Sosyal yardımı, ihtiyaç sahibi kişilere asgari bir geçim düzeyini garanti etmek için mevcut fayda ve hizmetler yelpazesi olarak tanımlamak mümkündür. Devletin doğrudan bireylere veya hane halklarına gelir veya hizmet tahsis edebileceği üç temel mekanizma vardır. Bu yardımlara gelir veya istihdam durumuyla ilgili olmayan, belirli bir sosyal kategori içindeki tüm vatandaşlara tahsis edilen “evrensel” veya beklenmedik yardımlar ve yardımın istihdam durumu ve ödenen katkı paylarıyla ilgili olduğu durumlarda, sosyal sigorta ve uygunluğun yararlanıcının mevcut veya yakın zamandaki kaynaklarına bağlı olduğu durumlarda, gelir testli veya gelirle ilgili yardımlar örnek verilebilir. Genel anlamda sosyal yardım türlerini OECD raporunda şu şekilde sıralamak mümkündür: Belirli bir asgari gelir seviyesinin altındaki tüm veya çoğu insan için nakit yardım sağlayan genel yardım, kategorik yardım -belirli gruplar için (bazen minimumun üzerinde bir seviyede) yapılan nakit yardım ve bağlı yardım- belirli mal veya hizmetlere ücretsiz erişim sağlayan (aynî veya nakdî olarak) yardımlar olarak sıralamak mümkündür (Eardley, Bradshaw, Ditch, Gough, & Whiteford, 1996, ss. 1-2). Görüldüğü gibi OECD raporunda yardım türleri farklı bir şekilde kategorize edilmekle birlikte genel anlamda yardımlar aynı ve nakdî olarak sınıflandırılmaktadır.

Sosyal yardım programları, en savunmasız bireylerin, hanelerin ve toplulukların asgari bir geçim tabanına kavuşmaları ve yaşam standartlarını iyileştirmelerine yardımcı olmak için tasarlanmış programlardır bütünüdür. Bu programlar; yoksullar, engelliler, ebeveynini kaybetmiş çocuklar, terör ve savaş mağdurları gibi savunmasız ve yoksun kişilere kamu tarafından aktarılan kaynakları kapsamaktadır. Sosyal yardım, genellikle bir gelir testi temelinde devlet tarafından finanse edilen aynı ve nakdî yardımlar olarak tanımlanmakla birlikte hayır kurumları, dinî kurumlar ve STK'lar tarafından da sağlanan hizmet ve yardımları da kapsamaktadır. Sosyal yardımlar adil ve eşit büyümeye katkı sağlayacak önemli araçlardan biridir. Sosyal yardım programları,

savunmasız grupların ciddi eşitsizliklerini ortadan kaldırmak için kullanılmaktadır. Örneğin yoksul aile çocuklarının (özellikle kız çocukları) ücretsiz okul yemeği, ulaşım vb. ihtiyaçları sağlanarak eğitim yaşamında fırsat eşitliği yakalamalarına olanak tanımaktadır (Howell, 2001, ss. 257-259).

Sosyal yardım programları, yoksul kişi ve grupların ihtiyaçlarının giderilmesi için doğru hedeflenmeli ve odaklanmalıdır, göreceli olarak çok fakirlere ulaşmayı hedefleyen ancak yoksulların çoğunluğu için daha geniş ve daha esnek hedefleme ile kendi kendine yardım müdahaleleri daha çok ön planda tutulmalıdır. Sosyal yardıma ihtiyaç duyan geleneksel ve yeni ortaya çıkan hassas grup kategorileri şu şekildedir:

Tablo 1. 1. Hassas gruplar

Tür	Hassas Gruplar
Geleneksel Gruplar	Yaşlı yoksullar, engelliler, yetimler, dullar
	Savaş kurbanları: Savaş gazileri, serbest bırakılmış askerler ve yerinden edilmiş nüfus grupları
	Düşük statülü kast
	Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar
	Akıl sağlığı yerinde olmayanlar
	Kırsal yoksullar
	Tek ebeveynli haneler
Yeni Ortaya Çıkan Gruplar	Göçmenler-ülke içinde veya uluslararası göçmenler
	Mülteciler-ülke içinde veya uluslararası mülteciler
	Kayıtlı sektörde çalışan yoksullar ve özellikle geçiş ekonomilerinde artan sayıda kentsel yoksullar
	İşsiz gençler; kamu işletmelerinin yeniden yapılandırılmasından veya özelleştirilmesinden etkilenen işçiler
	Etnik azınlıklar
	HIV / AIDS hastaları
	Uyuşturucu ve madde bağımlıları
	Sokak çocukları
Kaynak: Howell, 2001, s. 283	

1.2. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Çalışmanın bu başlığında araştırmanın kuramsal temelini oluşturan *ekolojik sistem teorisi* açıklanmıştır.

1.2.1. Ekolojik sistem teorisi

Kamusal ve kurumsal politikaların belirli dezavantajlı kişi ve gruplar üzerinde yıkıcı etkileri olabilir. Sosyal hizmetin ekolojik bakış açısı bireylerin yalnızca kendi durumlarına adapte olmalarını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda birey ve grupları desteklemek, koşullarını iyileştirmek, hizmet ve sunumlarını geliştirmek için sosyal ve politik birtakım değişimleri savunmayı ve sağlamayı da zorunlu kılar. Sosyal adaletin sağlanması, sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi bu alandaki odak alanlardır. Özetle kamu politikasını etkilemek, değiştirmek ve geliştirmek için ekolojik yaklaşım, sosyal hizmetin pratik örnekleri arasında yer alır (socialworkdegreeguide, 2022).

Ekolojik sistem teorisi, geniş sistemlerin etkilerini okuma ve görme konusunda geniş varsayım sağladığından resmin bütününe bakma ve resmin bütünü okuma konusunda bir yönlendirmede de bulunur. Belirli nüfus grupları için sosyal politika geliştirme, sistemik ve ekolojik uygulamaların pratik örnekleri olarak ele alınabilir (Tuncay, 2020).

Günümüzde dezavantajlı kişi veya grupların yaşadığı sorunların büyük bir kısmı bireysel olmaktan ziyade ailevi, kültürel, politik vb. çevresel faktörlerin etkisiyle meydana gelmektedir. Bireyler çevrelerindeki sistemlerle sürekli iletişim ve etkileşim hâlinindedir. Bireyin çevresindeki sistemlerle kuracağı olumlu etkileşim, bireyin sorunlarını hafifletip en asgari düzeye indirebilir. Tam aksi durumda ise yani bireyin çevresindeki sistemlerle kuracağı olumsuz etkileşim, bireyin sorununu daha fazla derinleştirecek sorunun daha da kronik bir hâl almasına yol açacaktır.

Sözü edilenlerden hareketle sosyal hizmet mesleği, bireyin çevresiyle kurduğu etkileşimin önemine ekolojik yaklaşımla vurgu yapmaktadır. Ekolojik model bireyi çevreleri ile girdikleri etkileşim yoluyla gelişen ve uyum sağlayan bir varlık olarak görür. Ekolojik yaklaşım ile sosyal hizmet bireyle çalışırken veya bireye müdahale ederken üç ayrı alana odaklanabilir. İlk olarak bireye odaklanarak bireyin başa çıkma, problem çözme ve gelişimsel kapasitesini geliştirmeye çalışır. İkinci nokta ise bireyin etkileşim kurduğu sistemler arasındaki ilişkiye odaklanarak bireyin ihtiyacı olan kaynak, hizmet ve fırsatlarla ilişkilidir. Üçüncüsü, sistemlere odaklanarak bireyin ihtiyaçlarını etkin ve kalıcı bir şekilde karşılamak için sistemleri değişime ve reforma tabi tutabilir (Zastrow, 2015, ss. 47-48). Bu çalışmada ekolojik yaklaşımın vurgu

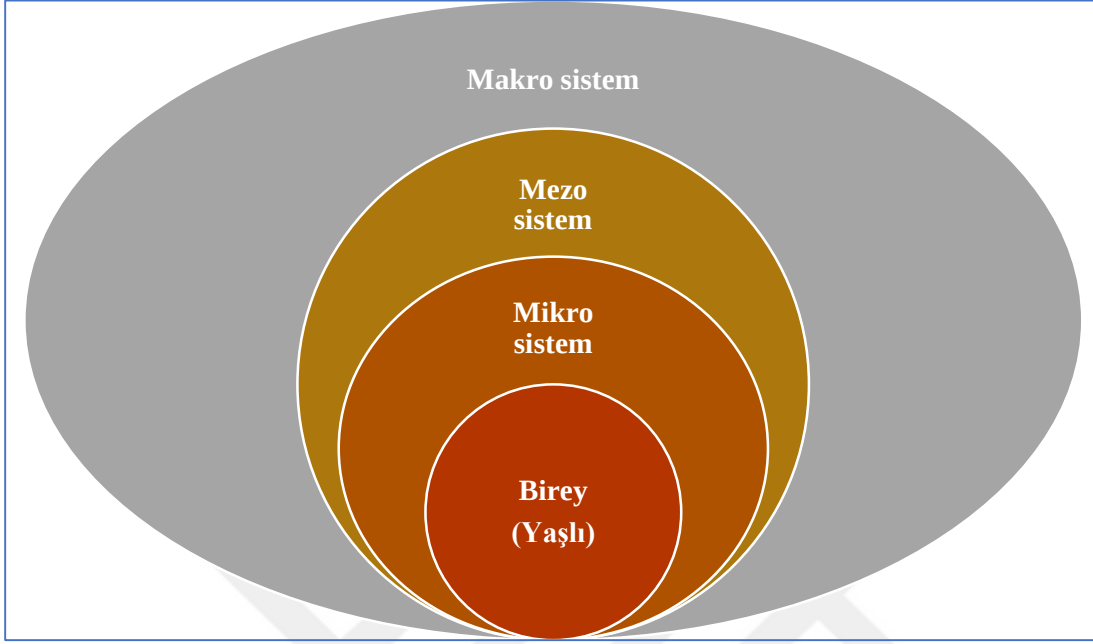
yaptığı üçüncü nokta olan makro sistemlere odaklanılarak sosyal hizmetin bireyin (yaşlının) ihtiyaçlarını en etkin şekilde karşılamak için makro sistemlerin değişim ve reform süreçleri irdelenmiştir. Aşağıda Şekil 1.2’de yaşlının etkileşimde olduğu makro sistemler gösterilmektedir.

Şekil 1.2. Yaşlıların etkileşimde olduğu makro sistemler

Sosyal hizmette ekolojik yaklaşım “çevresi içinde birey” kavramsallaştırılmasına odaklanmaktadır. Bireyin merkezde olduğu ve bireyin en yakınında bulunan aile vb. mikro sistemlerden başlayarak politik düzenlemeler gibi makro sistemlere doğru genişleyen sistemler olduğu kabulüne dayanmaktadır. Ekolojik yaklaşımda genel olarak organizma yani bireyin merkezde olduğu sistem dışında üç, dört veya beş temel sisteme odaklanılmaktadır. Ancak bu çalışmanın da kapsamı bağlamında üç temel sistem olan mikro-sistem, mezo-sistem ve makro-sistem irdelenmiştir. Bunların ilki bireyi çevreleyen en içteki katman olan mikro-sistemdir, bu sistemde bireyle bire bir etkileşimde olan aile, akraba, komşu gibi birimler yer almaktadır. İkinci sistem olan mezo-sistem ise mikro sistemi çevreleyen sistemdir. Bu sistemde ise birimler arası etkileşim olan okul-veli, ebeveyn-akraba, ebeveyn-iş vb. birimleri arasındaki etkileşime vurgu yapılmaktadır. Üçüncü sistem ise bireyin doğrudan etkileşimde olmadığı ancak dolaylı olarak etkilendiği kültür, politika, inanç, ideoloji, din vb. sistemleri içermektedir (Sarı, 2018, ss. 169-170; Özel & Çetinkaya Yıldız, 2020, s. 21;

Özbay, 2015). Şekil 1.3'te araştırma kapsamında yaşlı bireyin merkezde olduğu ve etkileşimde olduğu sistemler gösterilmektedir.

Şekil 1.3. Yaşlıyı çevreleyen ve etkileyen sistemler

Yukarıda açıklandığı gibi bireyi çevreleyen üç ana sistem bulunmaktadır. Çalışmanın odaklandığı yaşlı birey, yaşlıyı çevreleyen makro-sistem ve makro-sistemin unsurları şekilde görülmektedir. Sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamaları, politikalar, bürokrasi, yasalar, yerel yönetim uygulamaları gibi çeşitli faktörler yaşlı bireyi makro ölçekte çevreleyen ve etkileyen önemli unsurlardır. Bu unsurlardan gelecek olumlu girdiler, yaşlı bireyin yaşadığı sorunları minimize edecek ve yaşam kalitesini pozitif yönde etkileyecektir. Bu çalışmada yaşlı bireyi çevreleyen ve etkileyen makro sistemlere odaklanılmış, bu çerçevede makro sistemler araştırma kapsamında incelenmiştir.

Sosyal hizmet bir kişiyi bütünsel bir bakış açısı ile anlamayı sağlamak için birey ve bireyleri çevreleyen sistemleri vurgulayan ekolojik yaklaşımdan yararlanır. Sosyal çalışmacılar, değişen ve farklılaşan sorunları etkileyen tüm faktörleri inceleyerek ekolojik yaklaşımla mikro, mezzo ve makro olmak üzere her düzeyde uygulamayı gerçekleştirirler. Sosyal çalışmacılar makro düzeyde çalışmalarla hizmet sunum boşluklarının neler olduğunu ve erişebilirlik durumlarını keşfedebilecektir. Sosyal çalışmacılar, yeni hizmetlerin devreye girmesi ve hizmetlerin genişletilmesi için savunuculuk yaparak sosyal politika katılımına dâhil olup toplumun dezavantajlı ve

savunmasız üyeleri için bir ses olabilecek konuma getirilebilir (Krukenberg, 2018, s. 1).

Günümüzde yaşanan küreselleşme süreci toplumsal dönüşüm koşullarında herhangi bir toplumsal meselenin çözümünün ekolojik yaklaşımla ele alınması gerektiği açıktır. Herhangi bir sorunun çevresel değişiklikler dikkate alınmadan ele alınması mümkün değildir. Sosyal çalışmacılar, ekolojik yaklaşım bağlamında müracaatçıların sorunlarını kapsamlı bir şekilde aşılmasını sağlayacak programlar ve projeler geliştirmelidir. Sosyal hizmet modelleri, sosyal politika ve uygulamalarının irdelenmesi ve geliştirilmesine daha fazla ihtiyaç vardır (Nazar, 2020, s. 17).

Sosyal hizmette, ekolojik yaklaşım sosyal çalışmacılara etkili sosyal hizmet müdahaleleri ve kapsamlı teorik temel sunar. Ekolojik bakış açısı, müracaatçı sisteminin sosyal işlevselliğinin iyileştirilmesi ve sürdürülmesi için oldukça yarar sağlamaktadır. Ekolojik yaklaşım, sosyal çalışmacının mikro düzeyde bir müdahaleden makro düzeyde bir sosyal hizmet müdahalesi ve uygulama yapmasına olanak tanıyan stratejiler sunmaktadır. Ekolojik yaklaşımın bakış açısı ve çerçevesi sayesinde uygulamayı gerçekleştiren sosyal çalışmacı, klinik bir rolden politika ve planlama rolüne kolayca geçebilir (Pardeck , 1988, ss. 133-136).

Ekolojik bakış açısı, insan davranışlarının değiştirilmesinde çok düzeyli müdahalelere olan ihtiyaca vurgu yapmaktadır. Bronfenbrenner bireyi merkeze alarak bireyin çevreleyen “her biri sonraki içinde yer alan iç içe geçmiş yapılar” sistematığı olarak ele alır. Bu anlayıştan hareketle mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem olmak üzere insan ortamını beş seviyede ele alır. Yaşlıların yaşam deneyimleri karmaşık olduğu gibi sosyal, ekonomik, çevresel ve politik sistemler tarafından etkilendikleri ve yaşam koşullarının oluştuğu sonucuna varılabilir. Gelecekle ilgili çalışmalar, yaşlıların yaşam koşullarının zorlaşacağına işaret etmektedir. Yaşlıların yaşam koşullarının iyileştirilmesi, ihtiyaçlarının karşılanması için çeşitli sosyal koruma ve uygulamaların geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ekolojik yaklaşım, çevrenin etkilerini dikkate alan teorik bir bakış açısı kazandırır (Bramah & Rosenberg, 2021, ss. 2-15)

BÖLÜM 2: YAŞLILIK POLİTİKALARI

Çalışmanın bu bölümünde politika yapım süreçleri, uluslararası ve ulusal mevzuat anlatılmaktadır.

2.1. Türkiye’de Politika Yapım Süreci

Sosyal politika yapım işinin anlık gelişen karar ve eylemler olmadığı bir sürecin sonucunda meydana geldiği ifade edilebilir. Politika yapım sürecinin Türkiye açısından nasıl işlediğini, hangi aktörlerin bu sürecin bir parçası olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır. Politika yapım sürecinin aşamaları olmasına karşın bu aşamaları birbirinden net bir şekilde ayırmak mümkün olmadığı gibi aşamaların çoğu zaman iç içe geçtiği söylenebilir. Ayrıca her politika yapım sürecinde politikayı etkileyen aktörlerin değişen oranlarda sürece etki ettiğini söylemek mümkündür. Politika yapma süreci net olmamakla birlikte genel olarak belli başlı politika yapma süreci bulunmaktadır. Bu aşamalar şu şekilde ifade edilebilir. İlk olarak problem tanımlanarak gündemin belirlenmesi aşamasının gerçekleşmesi gelmektedir. Bu aşamada çıkar grupları, düşünce kuruluşları, medya organları vb. yapılar; raporlar, paneller, haberler vb. araçlarla hem sosyal hem de siyasal alanda bir farkındalık yaratırlar. Bu farkındalığın oluşma sürecinden sonra bir sonraki aşama gerçekleşir. Bu aşamada yürütme organını temsil eden siyasal erk, gündeme getirilen konu veya meseleyi belli yasal aşamalardan geçirerek sorunu yasal bir dayanağa kavuşturur. Politikaların yasal bir dayanağa kavuşma aşamasından sonra bir sonraki aşamaya geçilir. Bu aşamada yasalaşan politikanın merkezinde yer alan bürokrasi devreye girer. Bürokrasi yasal çerçeve ışığında politikayı hayata geçirir. Hayata geçen politikalar; STK’lar, düşünce kuruluşları, üniversiteler vb. kurum ve kuruluşlar tarafından izlenerek politikalar değerlendirmeye tabi tutulur ve geri beslemeye dönük bilgi kaynakları elde edilmesi sağlanır (Köktaş, 2015, ss. 47-50)

Politikaların yapım sürecinde birçok farklı aktör aktif rol almak istemektedir ancak bu aktörlerin bazıları bu süreçte etkin rol alırken bazıları ise bu sürece aktif olarak dahil olamamaktadır (Eren & Kahraman, 2018). Politikaların yapımı, hayata geçirilmesi ve çıktılarının değerlendirilmesi kısacası politikanın bütün aşamalarında dışsal ve içsel aktörler sürece dahil olmaktadır. Devlet olarak tanımlanan siyasal oluşumlar bu aktörler olarak yer alırken sivil toplum örgütleri, medya, seçmenler, baskı grupları ve

siyasi partiler devlet dışı aktörler olarak bu süreçte yer almaya çalışmaktadır. Devlet ve devlet dışı olarak tanımlanan aktörlerin dışında da çeşitli uluslararası kuruluşlar küreselleşmenin ortaya çıkardığı etkilerle politikaya yön verebilmektedirler. Avrupa Birliği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Birleşmiş Milletler ve ona bağlı kuruluşlar vb. uluslararası kuruluşlar bu kuruluşlardan bazılarıdır. Bu uluslararası kuruluşlar politikaların yapım sürecine dahil olarak bu süreçte aktif rol oynamaktadır (Sevük & Akın, 2019, s. 168).

Tüm bu aktörlerin yanı sıra Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte politika yapım sürecine yeni ve etkili bir aktör dahil olmuştur. 10.07.2018 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 1 no.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile dokuz farklı Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulu kurulmuştur. Sosyal Politikalar Kurulu, Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu, Yerel Yönetim Politikaları Kurulu ve Eğitim-Öğretim Politikaları Kurulu bu kurullardan bazılarıdır. Politikaların oluşturulmasında öneriler geliştirmek, geliştirilecek politikalar ve stratejilere ilişkin çalışmalar yapmak, kamu kurum ve kuruluşları, STK ve sektör temsilcileri, bakanlıklar ve alanında uzman kişiler ile görev alanına giren konularda görüşlerini alarak uygulanan politikalara ilişkin gelişmeleri izlemek ve bunları rapor hâlinde sunmak bu kurulların başlıca görev ve yetkileri arasında yer almaktadır (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Sayısı: 1, 2018).

Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu tarafından 2023 yılında yayınlayan Yüzyılın Sosyal Politikaları adlı kitabı kurulun çalışma ve politika yapma sürecine ilişkin önemli detaylar vermektedir. Türkiye’de uygulanan sosyal politikaları değerlendirmek, izlemek ve raporlaştırmak geleceğe yönelik politikaların geliştirilmesini sağlamak Sosyal Politika Kurulu’nun görevi olarak belirlenmiştir. Ayrıca Sosyal Politika Kurulu sosyal politikaları değerlendirmek, uygulamada yer alan sorunları yerinde tespit etmek, talep ve önerileri dikkate almak için yedi bölgede yedi ile ziyaret gerçekleştirerek rapor hazırlamıştır. Hazırlanan raporların oluşturulacak sosyal politikaya temel dayanak teşkil edileceği ifade edilmiştir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, 2023, ss. 39-41). Cumhurbaşkanlığı politika kurulları geniş kitle ve grupların istek ve dileklerini daha fazla dikkate aldığı (Akıncı, 2018, s. 2141), kamu politikalarının oluşturulması, hayata geçirilmesi ve değerlendirilme sürecinde etkili rol aldığı (Kaya, 2020, s. 2274), politikaların uygulanmasında denetim fonksiyonunu icra ettiği (Erol, 2020, s. 129), bakanlıklardan

daha aktif bir rol alarak kamu politikası oluşturmada en önemli aktörlerden biri olduğu ifade edilmektedir (Örselli, Babahanoğlu & Bilici, 2018, s. 316).

2.2. Uluslararası Yaşlılık Mevzuatı

Uluslararası düzeyde yaşlı hakları insan hakları bağlamında ele alınmıştır. Bu çerçevede uluslararası birtakım sözleşme ve belgelerde dolaylı veya doğrudan yaşlı haklarını ele alan düzenlemeler yer almaktadır. Yaşlı haklarını ele alan bu uluslararası düzenlemler bu bölümde ele alınacaktır.

2.2.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Paris'te 10 Aralık 1948 tarihinde gerçekleşen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kabul edilerek ilan edilmiştir. Bu beyanname, 27 Nisan 1949 tarih ve 7217 sayılı Resmî Gazete ile Bakanlar Kurulu kararı ile Türkiye tarafından da onaylanmıştır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yaşlı haklarına ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır. Beyanname, genel anlamda tüm insanların insan onuruna yaraşır eşit bir şekilde muamele görmesi gerektiğini vurgular. Beyannamenin 25. Maddesi; tıbbi bakım, konut, giyim, gıda ve sosyal hizmetler dahil olmak üzere her bireyin sağlık ve refahını temin edecek bir yaşam standardına kavuşmasını sağlayacak ve dulluk, ihtiyarlık, engellilik ve hastalık nedeniyle maddi risklere karşı korumayı güvence altına almayı amaçlayan haklara işaret etmektedir. Dolayısıyla yaşlıların da refahını sağlayacak ve yaşam kalitesini artıracak bu temel haklardan faydalanma hakkına sahip oldukları ifade edilebilir (Birleşmiş Milletler, 1948).

2.2.2. Avrupa Sosyal Şartı

Avrupa Sosyal Şartı, 18 Ekim 1961 tarihinde Torino'da Avrupa Konseyine üye olan on altı devlet tarafından imzalanarak kabul edilmiştir. Türkiye ise Avrupa Sosyal Şartı'nı 16 Haziran 1989 tarihinde 3581 sayılı Kanun ile onaylamıştır.

Avrupa Sosyal Şartı "Yaşlıların Sosyal Korunma Hakkı" başlıklı 23'üncü maddesi ile doğrudan yaşlı haklarına ilişkin düzenleme yapılmıştır. Buna göre sözleşmeye taraf olan devletler, yaşlıların sosyal korunma hakkını etkili bir şekilde kullanabilmeleri için iş birliği yapmayı taahhüt ederler. Bu kapsamda yaşlılara iyi ve yeterli kaynaklar sağlanarak insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeleri sağlanır ve sosyo-kültürel,

kamusal yaşam alanında etkin bir şekilde katılmaları desteklenir. Bunun yanında yaşlılar için yaşanılabilir uygun konut ve sağlık hizmetleri sağlanırken kurum bakımında bakımları sağlanan yaşlıların özel hayatlarına saygı gösterilmesi ve yaşamlarına dair kararlara katılımlarının teşvik edilmesi gibi önlemlerin alınması amaçlanmaktadır. Ayrıca Avrupa Sosyal Şartı'nda sağlığın korunması 11'inci, sosyal güvenliğin sağlanması 12'nci madde, sosyal ve sağlık yardımına erişim 13'üncü madde, sosyal refah hizmetlerinden yararlanma 14'üncü madde ile de dolaylı olarak yaşlıların refahını ve yaşam kalitesini artıracak çeşitli haklara ilişkin düzenlemeler içermektedir (Resmî Gazete, 2007).

2.2.3. Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi, ilk olarak 2000 yılı 13-14 Ekim tarihleri arasında Fransa'nın Biarritz şehrinde düzenlenen AB zirvesinde hükümet ve devlet başkanlarına sunulularak onaylanmıştır. Yine aynı yılın 7-8 Aralık tarihlerinde düzenlenen 'Nice Zirvesi'nde Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi resmî olarak onaylanarak kabul edildi.

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'nin 25'inci ve 34'üncü maddeleri yaşlıların bağımsız ve onurlu bir yaşam sürdürme haklarına vurgu yapmaktadır. Bu maddeler kapsamında ulusal mevzuata uygun olarak hastalık, bakıma muhtaçlık ve yaşlılık gibi sosyal risklerde ve işten çıkarılma gibi durumlarda sosyal hizmetlerden ve sosyal güvenlikle yararlanma hakkını bütün bireylerde olduğu gibi yaşlılara da bu hakkı tanıyarak bu haklara saygı gösterir. Bu çerçevede Avrupa Birliği yaşlıların bağımsız ve insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürmeleri, sosyo-kültürel hayata katılmalarına olanak tanır (Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi, 2000).

2.2.4. Birleşmiş Milletler 1. Yaşlılık Asamblesi

Birleşmiş Milletler küresel ölçekte yaşlı nüfusunun artışıyla ortaya çıkacak ve artacak sorunlara dikkat çekmenin önemli olduğunu fark ederek üye ülkelerle 1978 tarih 33/52 sayılı karar ile iş birliği yapma kararı almıştır. Bu hedef çerçevesinde, Birleşmiş Milletler tarafından 1982 yılında Viyana'da ilk defa Dünya Yaşlanma Asamblesi düzenlenmiştir. Bu toplantıda, yaşlıların sosyal ve ekonomik güvenliğin yanında ulusal kalkınmaya katkı sunmaları teminat altına alınmayı amaçlayan uluslararası bir eylem programı başlatmak üzere çeşitli çalışmalar yürütülmüştür.

Birinci Dünya Yaşlanma Asamblesi'nin sonucunda Viyana Uluslararası Eylem Planı ortaya çıktı. Yaşlanmaya ilişkin politika ve çeşitli programların geliştirilmesini amaçlayan bu belge, yaşlılık alanında yapılan ilk uluslararası belgedir. Bu belge, araştırma, veri toplama ve verilerin analizi, eğitim ve öğretim konularının yanında beslenme, konut, çevre, aile, gelir güvenliği, eğitim, istihdam, yaşlı tüketicilerin korunması ve sosyal refah gibi çeşitli alanlara odaklanan 62 eylem tavsiyesi içeriyordu (United Nations, 1982).

Birinci Dünya Yaşlanma Asamblesi sonucunda ortaya çıkan eylem planı daha sonra “BM Yaşlılık İlkeleri'nin” oluşturulmasına zemin hazırlamıştır. BM Yaşlılık İlkeleri aşağıdaki başlıkta ayrıntılı ele alınacaktır.

2.2.5. Birleşmiş Milletler Yaşlılık İlkeleri

Viyana Uluslararası Eylem Planı temelinde ortaya çıkan BM Yaşlılık İlkeleri 16 Aralık 1991 tarihinde BM Genel Kurulu'nda yaşlıların bağımsızlık, katılım, bakım, kendini gerçekleştirme ve onur haklarını esas alan ilkeler çerçevesinde belirlenmiştir.

Bağımsızlık İlkesi kapsamında:

- ✓ Yaşlıların gelir yardımı, toplumsal ve aile desteği veya kendi girişimleri çabalarıyla yeterli beslenme, barınma, giyinme ve sağlık hizmetlerine erişimleri olanaklı olmalıdır.
- ✓ Yaşlılar çalışma fırsatlarına erişebilmelerin yanında gelir getirici diğer faaliyetlerine katılma fırsatlarına sahip olabilmelidir.
- ✓ Yaşlılar iş yaşamından ayrılma zaman ve sürelerine dair karar verme süreçlerine etkin bir şekilde katılma imkânına sahip olmalıdır.
- ✓ Yaşlıların kendi durum ve kapasitelerine uygun eğitim ve öğretim programlarına erişim imkânı olmalıdır.
- ✓ Yaşlılar bireysel tercih ve değişen kapasitelerine göre uygun ve güvenli mekânlarda yaşama olanağına sahip olmalıdır.
- ✓ Yaşlılar mümkün olduğu sürece kendi yaşam alanları olan evlerinde kalabilmeleri imkânına sahip olmalıdır.

Katılım İlkesi kapsamında:

- ✓ Yaşlılar, toplumsal yaşamın bir aktörü olarak toplumla bütünleşmelidir.
- ✓ Yaşlılar, kendi yaşamsal refahlarını doğrudan etkileyecek politika yapma ve uygulama süreçlerine aktif olarak katılmalıdır.
- ✓ Yaşlılar, yaşama dair deneyim ve bilgilerini yeni genç kuşaklarla paylaşmalıdır.
- ✓ Yaşlılar, kamusal alanda hizmet etmek amacıyla fırsatları kendileri yaratabilmeli ve uygun fırsat ve koşulları araştırabilmelidir.
- ✓ Yaşlılar, ilgi ve becerilerine uygun olan alanlarda gönüllülük faaliyetlerinde yer alabilmelidirler.
- ✓ Yaşlılar, yaşlılara yönelik hizmet sunacak ve hak arama mücadelesi gerçekleştirecek sivil toplum örgütlerini kurabilmelidirler.

Bakım İlkesi kapsamında:

- ✓ Yaşlılar, aile içi ve toplumsal bakım, koruma hizmetlerinden yararlanırken kendi toplumlarının kültürel norm ve değerlerine uygun sistemlerinden yararlanabilmelidir.
- ✓ Yaşlılar, hastalığa karşı koruyucu, önleyici ve geciktirici sağlık hizmetlerinden yararlanabilmelidir.
- ✓ Yaşlılar, fiziksel, duygusal ve zihinsel iyilik hâlini sürdürmeleri için uygun ve ulaşılabilir sağlık hizmetlerine erişebilmelidir.
- ✓ Yaşlılar, sosyal ve hukuki hizmetlere kolayca ulaşarak bağımsızlık, sosyal koruma ve bakım düzeylerini geliştirebilmelidirler.
- ✓ Yaşlılar, güvenli ve insani ortamda rehabilitasyon, sosyal koruma ve zihinsel hizmetler sunan çeşitli kurumsal bakım hizmetlerine uygun düzeyde erişebilmelidir.
- ✓ Yaşlılar, kurumsal bakım hizmeti veya tedavi gördükleri merkezlerde kaldıklarında temel özgürlük ve insan haklarına saygı gösterilmelidir.
- ✓ Yaşlılar, kurumsal bakım hizmeti sürecinde inançları, mahremiyetleri ve haysiyetleri mutlak bir saygıyla muhafaza edilmeli ayrıca yaşamları üzerinde söz hakkına sahip olmaları sağlanmalıdır.

Kendini Gerçekleştirme İlkesi kapsamında:

- ✓ Yaşlılar, sahip oldukları yetenek ve potansiyellerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek için fırsatları takip edebilmelidirler.
- ✓ Yaşlılar, toplumun diğer üyelerinin sahip olduğu eğitim, kültürel, manevi ve sosyal olanaklarına kolayca erişme imkânına sahip olmalıdır.

İtibar İlkesi kapsamında:

- ✓ Yaşlılar, her türlü fiziksel ve ruhsal istismardan uzak, itibarlarını ve güvenliklerini koruyacak, saygı gösterilecek bir ortamda yaşayabilmelidir.
- ✓ Yaşlılar, ırk, etnik köken, yaş, cinsiyet, engellilik vb. farklılıkları ayırt edilmeksizin adil bir şekilde muameleye tabi tutulmalı ve ekonomik katkılarından bağımsız olarak değer görmelidirler (United Nations Principles for Older Persons, 1991).

2.2.6. Birleşmiş Milletler 2. Yaşlılık Asamblesi

Birleşmiş Milletler 2. Yaşlılık Asamblesi ilkinden yirmi yıl sonra 2002 yılında Madrid’de yapılmıştır. Birleşmiş Milletler 2. Yaşlılık Asamblesi sonucunda Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı belgesi yayınlanmıştır. Bu eylem planında yaşlıların topluma entegrasyonu, yaşlıların yaşam kalitelerinin geliştirilmesi, sağlık ve ekonomik sorunların çözüme kavuşturulması ve nihayetinde tüm yaş gruplarını ve tüm yaşam dönemlerini içeren politikaların meydana getirilmesi amaçlanmıştır. Bu eylem planının amacı “Dünyanın neresinde olursa olsun her bireyin onurlu ve güvenli bir şekilde yaşlanmasını ve toplumda var olan tüm haklara sahip bir vatandaş olarak yaşamaya devam edebilmelerini sağlamaktır” şeklinde ifade edilmiştir (Birleşmiş Milletler, 2002).

2.3.Ulusal Yaşlılık Mevzuatı

Türkiye’de yaşlılara yönelik başta 1982 Anayasası’nda olmak üzere birçok kanun, kanun hakkında kararname, tüzük, yönetmelik ve tebliğ ulusal mevzuat düzenlemesi bulunmaktadır. Yaşlı haklarının korunması ve yaşlı refahının geliştirilmesine yönelik olan ulusal mevzuat yaşlıların sorunlarının çözülmesine dönük politika ve programlar üretmesi açısından önem taşımaktadır.

2.3.1. 1982 Anayasası

1982 tarihli Anayasa’da yaşlıların korunması, ayrımcılığa uğramaması, eşit haklara sahip olması gibi yaşlılara yönelik doğrudan ve dolaylı bir şekilde haklarına vurgu yapan çeşitli hükümler bulunmaktadır. Anayasa’nın 10’uncu maddesinin 3’üncü fıkrasında yer alan dil, din, ırk, cinsiyet vb. farklılıklardan ötürü hiç kimsenin ayırım gözetilmeden kanun önünde eşit olduğu vurgusu yapılmıştır. Ayrıca yaşlılar, engelliler vb. dezavantajlı gruplara yönelik alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacağı vurgulanmıştır. Bu maddede yer alan hükümler, doğrudan yaşlılara yönelik olmasa bile dolaylı olarak yaşlıların diğer bireylerle eşit haklara erişimini sağlayacağına vurgu yapmaktadır. Ayrıca yaşlıların yaşam kalitesini artıracak tedbirler almanın eşitlik ilkesine aykırı olmayacağı ifade edilebilir.

Anayasa’nın 61’inci maddesi ise doğrudan yaşlılara yönelik olup yaşlıların devlet eliyle korunması, yaşlılara yönelik kamusal sosyal yardım ve sağlanması gereken diğer hak ve kolaylıkların mevzuatla düzenlemesi gerektiği hükmü yer almaktadır. Anayasa’nın bu maddesinde yaşlıların kamu gücü tarafından korunması ve insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeleri adına devletin gerekli düzenlemeleri yapılması gerektiği vurgulanmıştır (Resmî Gazete, 1982).

2.3.2. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu

Dezavantajlı gruplara yönelik ve yaşlılara dair hüküm içeren önemli düzenlemelerden biri 1983 tarih 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunudur. Kanunun 3’üncü maddesi “ihtiyacı olan yaşlı” ve “sosyal hizmetler” kavramlarının tanımı yapılarak korunma, bakım ve yardım ihtiyacı olan yaşlıların hizmetlere erişebilmeleri için kamuya görev, yetki ve sorumluluk vermektedir. İlgili maddede sosyo-ekonomik yönden yoksunluk içinde olup yardıma, bakıma ve korunmaya ihtiyacı olan yaşlıları ihtiyacı olan yaşlı şeklinde tanımlamaktadır. Aynı maddede sosyal hizmetler tanımı şu şekildedir: (Sosyal Hizmet Kanunu, 1983)

“Sosyal Hizmetler; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat

standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür.”

Sosyal Hizmetler Kanunu yaşlıları doğrudan ilgilendiren sosyal hizmetler ve bakıma ihtiyacı olan yaşlılarla ilgili düzenleme içermesi açısından önem taşımaktadır.

2.3.3. 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun

Muhtaç, güçsüz ve kimsesiz yaşlılara yönelik en önemli düzenlemelerden biri de hiç şüphesiz 1976 tarih, 2022 sayılı kanundur. Bu kanun kapsamında sosyal güvenlik kurumundan herhangi bir maaş almayan, prim ve sigorta şartı olmadan muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına muhtaçlıkları devam ettiği sürece aylık bağlanması hükmü getirilmiştir (65 yaşını doldurmuş muhtaç güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanması hakkında kanun, 1976). Günümüzde hâlihazırda aylık geliri 2023 yılı için 3.800,78 TL’den az olan 65 yaş ve üzeri muhtaç yaşlılara 2023 dönemi için aylık 2.348,30 TL ödeme yapılmaktadır (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2023). 2022 sayılı 65 muhtaç yaşlı aylığı düzenlemesi son derece geniş kapsamlı kamu sosyal güvenlik niteliği taşıyan önemli bir sosyal güvence örneğidir (Camkurt, 2014, s. 80).

2.3.4. 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

2011 tarih 6223 sayılı kanuna dayanılarak Bakanlar Kurulunca 2011 tarih 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nda yeniden teşkilatlanmaya gidilmiştir. Bu kararnamenin 10’uncu maddesi uyarınca Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 2013 tarih 6462 sayılı kanun ile genel müdürlük adından özürlü ibaresi çıkarılarak genel müdürlüğün yeni adı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. 2021 tarih 73 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Aile ve Çalışma Bakanlıkları ayrılarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulmuştur. İlgili genel müdürlük ASHB bünyesinde görev ve sorumluluklarını sürdürmektedir.

633 sayılı kanun uyarınca Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuş olup genel müdürlüğe bazı görev sorumluluklar yüklenmiştir. Bu görevler:

- ✓ Engelli ve yaşlılara yönelik her türlü önleyici, koruyucu, geliştirici, eğitici ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerinin bakanlıkça gerçekleştirilmesi ve koordine edilmesini sağlamak.
- ✓ Yaşlılara yönelik ulusal düzeyde politika, strateji ve sosyal hizmet uygulamalarının koordine edilmesi, belirlenen strateji ve politikaların uygulanması, uygulamaların izlenmesi ve değerlendirilmesini yapmak.
- ✓ Yaşlılara yönelik uygun sosyal hizmet modellerinin geliştirilmesi için çalışmalar yürütmek.
- ✓ Yaşlıların kendi yaşama alanı olan evlerinden ve sosyal çevrelerinden koparılmadan yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli sosyal destek mekanizmalarının geliştirilmesi, mevcut olanların standardize edilmesi, uygulamaların izlenmesi ve denetimini yapmak.
- ✓ Yaşlıların toplumsal bütünleşmesinin sağlanması, rol ve statü kazanmaları, işlevlerinin artırılması, vakitlerinin kaliteli ve etkin bir şekilde değerlemeleri için gerekli mekanizmaların tesis edilmesini sağlamak.

Yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerin yürütülmesi için ulusal düzeyde usul, esas, ilke ve standartların belirlenmesi, kamu kurum ve kuruluşların, sivil toplumun, gerçek ve tüzel kişilerin buna uyması için gerekli tedbirleri almak (633 Sayılı Kararname, 2011) Engelli ve Yaşlı Hizmetleri görevleri arasında yer almaktadır.

2.3.5. Kamu Kurum ve Kuruluşları Bünyesinde Açılacak Huzurevlerinin

Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik

1987 tarihli yönetmelik kamu tarafından kurulacak huzurevlerinin kuruluş, işleyiş ve hizmet sunumuna ilişkin standartları belirleyen önemli bir düzenlemedir. Bu yönetmelik; açılacak huzurevlerinin kuruluş ve izin sürecini, fiziksel gereksinimlerini, çalışacak personelin niteliğini, yaşlılara sunulacak beslenme, bakım, sağlık vb. hizmet standartlarını, huzurevlerinin düzenli bir şekilde izlenme ve denetim süreçlerinin nasıl olması gerektiğini düzenlemektedir (Resmî Gazete, 1987).

2.3.6. Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri

Yönetmeliği

2001 tarihli yönetmelik ile 60 yaş üzerindeki yaşlıların rehabilitasyon ve huzurevlerinde bakım almasını sağlamak amacıyla yaşlılara sunulan hizmetlerin işleyişi ve niteliğini düzenlemektedir. 2828 sayılı SHÇEK kanunun 15'inci maddesine dayanılarak ortaya çıkan yönetmelik ile 60 yaş ve üzerindeki muhtaç yaşlıların bakım, korunma, fiziksel ve psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanması sorumluluğunu kamuya vermektedir. Bu yönetmelik ile sosyal çalışmacı, psikolog, hemşire gibi yaşlıya doğrudan fiziksel ve psiko-sosyal hizmet sunacak meslek elemanlarının görev ve yetkileri düzenlenerek yaşlıların psiko-sosyal sorunların çözülmesi ve yaşam kalitelerinin artırılması amaçlanmıştır (Resmî Gazete, 2001).

2.3.7. Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik

2008 tarihli yönetmelik, huzurevi gibi bakım kurumlarını tercih etmeyen yaşlılar için evde bakım ve gündüzlü bakım hizmetinin işleyiş ve niteliğini düzenlemektedir. 2828 sayılı SHÇEK kanunun 15'inci maddesine dayanılarak ortaya çıkan yönetmelik ile evde bakım hizmeti ile gündüzlü bakım hizmetinin nasıl yürütüleceği hükümleri bulunmaktadır. Buna göre gündüzlü bakım hizmet modeli ile ister yaşamını tek başına isterse de ailesi ve akrabalarıyla yaşamını sürdüren hem sağlıklı yaşlılar hem de Alzheimer, demans gibi hastalıkları olan yaşlıların ortamlarının iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca gündüzlü bakım hizmet modeli aracılığıyla yaşlıların psiko-sosyal ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması, boş zamanlarını nitelikli geçirmelerinin sağlanması, günlük yaşam faaliyetlerinin desteklenmesi, sosyal gruplar vasıtasıyla sosyal ilişkilerinin zenginleştirilmesi, rehberlik ve danışmanlık yapılması, aileler ile dayanışma hizmetlerinin yapılması gibi yaşlıların yaşam kalitesinin artırılmasına dönük birçok farklı hizmet çalışması yapılmaktadır. Evde bakım hizmet modeli ile de tek başına yaşayan aile ve diğer sistemlerin desteğine rağmen yetersiz kalınan durumlarda tıbbi bakıma ihtiyacı bulunmayan, herhangi fiziksel ve ruhsal sorunu olmayan yaşlıların kendi yaşam alanları olan evlerinde yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve günlük yaşam faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla yaşlılara fiziksel ve psiko-sosyal hizmet çalışmaları yapılmaktadır (Resmî Gazete, 2008).

2.3.8. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

2004 tarih 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile büyükşehir belediyelerine yaşlılar, engelliler dahil olmak üzere toplumun dezavantajlı ve birçok farklı grubuna yönelik sağlık, sosyo-kültürel hizmet sunulması görev ve yetkisi verilmiştir. Kanunun 7'nci maddesinde sağlık ve sosyal hizmetleri sunmak için tesis kurmak, meslek ve beceri edinme kursları açmak, sosya-kültürel hizmetleri yürütmek gibi doğrudan yaşlının boş zaman değerlendirmesini, beceri kazanmasını, sosyalleşmesini, barınma ve sağlık hizmetlerinden yararlanmasını sağlamaya yönelik görev ve yetki büyükşehir belediyelerine verilmiştir (Resmî Gazete, 2004).

Türkiye’de büyükşehir belediyeleri ayni ve nakdî yardım, evde sağlık hizmeti, gündüzlü bakım hizmeti, ev temizliği hizmeti, evde kişisel bakım, sıcak yemek hizmeti, evde teknik destek hizmeti gibi birçok farklı hizmeti yaşlılara sunmaktadır (Tınar , 2019, ss. 18-22; İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2022)

Ankara Büyükşehir Belediyesinin yaşlılara yönelik hizmetleri Türkiye’ye örnek olacak niteliktedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi 2022 yılı faaliyet raporu incelendiğinde yaşlılara yönelik birçok farklı hizmet sunumu gerçekleştirildiği görülmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesinin yaşlılara yönelik sunduğu hizmetler Tablo 2.1. de verilmiştir (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2022).

Tablo 2. 1. Ankara Büyükşehir Belediyesinin yaşlılara yönelik hizmetleri

Hizmet Türü	2022 yılında yaralanan yaşlı sayısı
Yaşlılar Lokalleri	3.876
Alzheimer Sosyal Yaşam Merkezi	64
Ev temizliği, bakım-onarım, psiko-sosyal yardım hizmeti verilen yaşlı vatandaş	47.120
Yaşlılar Bilgi Erişim Merkezi’nden faydalanan yaşlı vatandaş	1.885

2.3.9. 5393 sayılı Belediye Kanunu

2005 tarih 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere yaşlılar da dahil olmak üzere bazı dezavantajlı gruplara yönelik hizmet sunulması ve gelir durumlarına göre uygun yöntemlerle çalışma yürütülmesi görev ve sorumluluğu yüklenmiştir. Kanunun 77'nci maddesi ile yaşlı ve engelliler başta olmak üzere yoksul, kadın, çocuklara yönelik eğitim, sağlık, çevre, sosyal hizmet ve sosyal yardım yapılması için gönüllü katılıma yönelik programlar uygulanması düzenlemiştir (Resmî Gazete, 2005). Bu kapsamda birçok belediye, yaşlılara yönelik farklı hizmetler gerçekleştirmektedir. Yalova Belediyesi 2022 Yılı Faaliyet Raporu incelendiğinde; 2022 yılında 6.020 65 yaş üstü yaşlı birey “Yaşlı Memnuniyet Aramaları” kapsamında aranarak hatırları sorulmuş talepleri alınmıştır. Yine ay yıl içerisinde 8.656 65-69 yaş aralığında bulunan yaşlı birey “Yaşlı Ziyaretleri” kapsamında ev ziyareti gerçekleştirilerek ihtiyaç ve talep başvuruları alınmıştır (Yalova Belediyei, 2022).

2.3.10. Yaşlı Destek Programı (YADES)

Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı 2016 yılında kısa adı YADES olan Yaşlı Destek Programı'nı uygulamaya başlamıştır. Bu programla yaşlılık alanında yerel yönetimlerin farkındalık kazanması, yaşlıların kendi yaşam alanı olan evlerinde yaşlanması, yaşlıların sosyal yaşama katılımlarının sağlanması ve aktif yaşlanmanın desteklenmesi amaçlanmıştır. YADES programı 65 yaş üzeri ihtiyacı olan yaşlılara biyopsikososyal desteğin verilmesi, yaşlıların yaşadıkları mekânlarda desteklenmesi ve korunmasını sağlayarak yaşlıların yaşam kalitelerini artıran ve yaşamlarını kolaylaştıran programdır (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2023). 2016 yılında uygulanmaya başlanan ve genel bütçe kaynağıyla sürdürülen YADES'e uygulamanın başladığı yıldan bu yana yani 7 yılda 39 milyon TL'lik finansman desteği sağlamıştır. YADES ile 7 yıl boyunca 35 belediye 61 proje yürütmüş, bu kapsamda yaşlının bulunduğu 76.497 hanede 111.559 yaşlıya ulaşılarak çeşitli hizmetler sunulmuştur (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023)

2.4.Kalkınma Planları

Türkiye'de yaşlıların geleceğine ilişkin planlar, hedefler ve eylemler sosyal politikalar vasıtasıyla şekillenmektedir. Kalkınma planları, yaşlılara yönelik sosyal politikaların ana eksenini oluşturmaktadır. 1963 yılından bu yana beş yıllık kalkınma planları ile

her alanda olduğu yaşlılık alanında da sosyal politika göstergeleri ortaya konmaktadır. Hâlen on birincisi uygulanmakta olan kalkınma planlarının yaşlılara yönelik sosyal politika göstergelerini ortaya koymanın Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politika mantığını anlamaya yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963-1967), sosyal hizmetler başlığı altında yaşlıların bakımı hedeflenmiş ayrıca yatırım programı arasında yaşlılara yönelik bakımevleri yapımı, donatım ve gereç ihtiyaçlarının giderilmesi için ödenek ayrılması öngörölmüştür (DPT, 1963). Göröldüğü üzere ilk beş yıllık kalkınma planında yaşlılara yönelik sosyal politika mantığı yaşlının kendi çevresinden ziyade bir kurum bakımı ve bakımevlerinin yapımı ön plana çıkmaktadır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1968-1972), sosyal refah hizmetleri başlığı altında yaşlılara yönelik sosyal güçlüklerin üstesinden gelmeleri, sosyal refahtan yararlanmaları için gerekli kamu programlarının ortaya konması ilkesi benimsenmiştir. Ayrıca takip edilecek politikalar arasında yaşlıların sosyal yardım tedbirleri vasıtasıyla mali olarak desteklenmesi, bakım için ise özel ve sosyal hizmet programlarının hayata geçirilmesi öngörölmüştür (DPT, 1968). Bu kalkınma planında yaşlılara yönelik bakım ve korumanın yanı sıra refah devleti mantığı içerisinde yaşlıların refahtan pay almaları ve mali olarak desteklenmelerinin ön plana çıktığı görölmektedir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973-1977), yaşlıların sosyal sigortalar vasıtasıyla korunması, yaşlılara yönelik sigorta programları uygulanması ve bu sigorta primlerde sürekli bir artış olması öngörölmüştür (DPT, 1973). Göröldüğü üzere bu kalkınma planında yaşlıların bir sosyal güvenlik şemsiyesi altında korunması ve desteklenmesi ön plana çıkmaktadır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979-1983), yaşlılara yönelik politikalar toplumsal güvenlik başlığı altında değerlendirilmiştir. Burada yaşlılara yönelik kamuya ait huzurevlerinin kurulması ve geliştirilmesi amaçlanmış bunun yanında sosyal hizmetler kurumunun kurulmasıyla hizmetlerin tek elde toplanması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra hem sağlık ve sosyal yardım bakanlığı bünyesinde hem de özel girişimciler vasıtasıyla yeni huzurevlerinin açılmalarına yönelik çalışmalar ve teşvikler yapılması hedeflenmiştir (DTP, 1979). Göröldüğü üzere bu kalkınma

planında yaşlılara yönelik yatılı bakım mantığı ön plana çıkarak huzurevleri bakım modellerinin çoğaltılması ve geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989), sosyal hizmetler, yardımlar ve sosyal refah başlığı altında, yaşlılara yönelik sosyal hizmet programlarının yaygınlaştırılması ve uygulanmasına öncelik tanınması ilkeleri benimsenmiştir. Ayrıca huzurevlerinin sayıları ve niteliklerinin yeterli seviyeye çıkarılması ve artan ihtiyaçlar karşısında özel sektörün teşvik edilmesi ilkeleri ön plana çıkmıştır (DPT, 1985). Görüldüğü üzere bu kalkınma planında hem sosyal hizmet programlarının niteliği ön plana çıkmış hem de niceliksel yön ile özel sektör vurgusu yapılmıştır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1994), öncelikli olarak yaşlılara yönelik hizmetlerin geliştirilmesi ve mevcut hizmet kapasitelerinin artırılması hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra sosyal hizmet ve yardımlar başlığı altında her türlü sosyal hizmet ve yardım hizmetinin verilmesinde öncelikle aile birimi ön planda tutulmuştur. Bunun yanı sıra yaşlıların korunmasına yönelik politikaların uygulanmasında bütün kuruluşların etkin koordinasyon içerisinde çalışmaları hedeflenmiştir. Son olarak yaşlılara yönelik programların uygulanmasında yerel yönetim, STK ve özel kesimlerin iş birliği içerisinde çalışmalarına öncelik verilmesi amaçlanmıştır (DPT, 1990). Bu kalkınma planında yaşlıların aile içi bakımının hedeflendiği görülmektedir. Ayrıca yaşlıların bakım ve korunmalarının sağlanmasında yerel yönetim, STK ve özel kesim vurgusu yapılmıştır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000), ailenin desteklenmesi ve korunması ilkesi ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda ailenin sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri ve gelir sürekliliği gibi araçlarla güçlendirilmesi, ihtiyaç ve sorunlarının giderilmesi hedeflenmiştir. Bu çerçevede de ailelerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi neticesinde yaşlıların aile birliği içerisinde bakım ve korunmasının sağlanması hedeflenerek bakım konusunda ailelerin eğitilmesi ilkesi benimsenmiştir. Ayrıca yaşlılık sigorta primlerinin yükseltilmesi ve emekliler arasında gelir adaletsizliğinin önüne geçilmesi için emekli aylıklarında iyileşme yapılması hedeflenmiştir (DPT, 1996). Bu kalkınma planında aile, ailenin güçlendirilmesi ve desteklenmesi, aileye gelir, sağlık ve sosyal güvenlik desteklerinin sağlanması vurgusu ön plana çıkmaktadır. Aile vurgusuna paralel olarak yaşlılara aile içinde bakım ve korunma sağlanmasının önemi ortaya konmuştur.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (2001-2005), yaşlıların bakımı için aile eğitimi ve aile ile ilgili kuruluşlar arasında koordinasyon vurgusu yapılmıştır. Ayrıca 1995 tarihli 222 sayılı kanuna atıfta bulunularak yaşlılara yapılan aylık sosyal yardım niceliği (937.878 kişi-yaşlılık, malullük, sakatlık-) ortaya konmuştur. Bir diğer husus ise sosyal hizmetler ve yardımlar başlığı altında, ülkemizde sosyoekonomik değişim ve gelişmeyle birlikte sanayileşme, kentleşme ve aile yapısında değişimin yaşandığı buna paralel olarak da 60 yaş üstü yaş skalasında hafif de olsa bir artışın meydana geldiği bu nedenle de yaşlı dayanışma merkezleri ve huzurevlerinin açılması ve yaşlılara yönelik bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin artırılması amaçlanmıştır. Son olarak yerel yönetimlerin hizmetlerini planlamasında, projelendirmesinde ve uygulanmasında yaşlı nüfus grubunun ihtiyaç ve beklentilerini göz önünden tutmaları anlayışı geliştirilmesi benimsenmiştir (DPT, 2000). Bu kalkınma planında, yine yaşlıların aile içinde bakımı vurgusu ön plana çıkmaktadır ancak gelişen ve değişen sosyoekonomik koşullara istinaden sosyal yardımın niceliği, 60 yaş ve üstü yaşlılara kurum bakım niceliği gibi hususlarda göz önünde tutulmuştur. Son olarak yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik sorumluluk üstlenmesi gerektiği anlayışı ön plana çıkmaktadır.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında (2007-2013), ülkemizde yaşlı nüfus grubunda meydana gelen artışın ve aile yapısında meydana gelen değişimin yaşlılara götürülmesi gereken hizmetlerin önemine dikkat çekilmiştir. Bunun yanı sıra kurum bakımı türü olan huzurevlerinin nicelik ve niteliğinin artırılması, evde bakım hizmetlerinin ise desteklenmesi hedeflenmiştir. Son olarak sosyal hizmet ve sosyal yardım harcama miktarlarının yükseltildiği ifade edilmiş ve bu kapsamda da yaşlılara verilen aylıkların bu kesimlerin yaşam kalitelerini yükselttiği vurgusu yapılmıştır (DPT, 2006). Bu kalkınma planında, öncelikli olarak yaşlı nüfus grubunun sürekli bir artış eğiliminde olduğu buna paralel olarak da hem bakım kurumlarının hem de sosyal yardım harcamalarının niceliği ve bu nicelik doğrultusunda nitelik ve kalite vurgusu yapılmıştır.

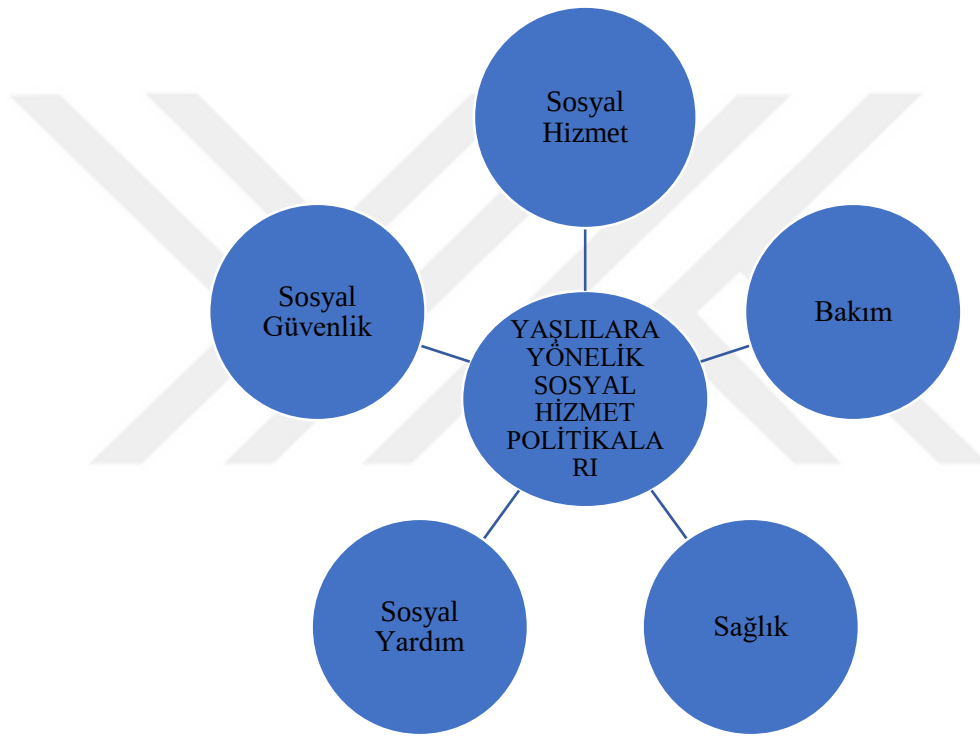
Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2014-2018), öncelikli olarak yaşlıların öz çevrelerinden kopmadan kendi evlerinde bakımlarının sağlanmasına yönelik hizmetlerin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Ayrıca kurum bakımı hizmetlerinin de hem nicelik hem de niteliğinin artırılması hedeflenmiştir. Yine

bu planda ilk olarak aktif yaşlanma vurgusu yapılarak yaşlıların aktif bir yaşam idame ettirmeleri, sağlıklı ve güvenli bir yaşama erişebilirliklerinin sağlanması, toplumla dayanışmalarının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra kırsal kesimde bulunan yaşlıların sosyal ve ekonomik yaşama katılımlarının sağlanması, sosyal hizmetlere erişimlerinin sağlanması için yerel düzeyde kamunun hizmetlerini güçlendirmesi ve yenilikçi modeller geliştirilmesinin önemi ön plana çıkmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013). Bu kalkınma planında ilk olarak yaşlıların sosyal yaşama tam katılımlarını sağlamak adına aktif yaşlanma konusu gündeme gelmiştir. Ayrıca kırsal kesimde sosyal hizmetlere erişimde güçlük çeken yaşlılara dönük çeşitli modeller geliştirilmesi vurgusu ön plana çıkmıştır.

On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (2019-2023), aktif yaşlanma vurgusu daha fazla ön plana çıkarak yaşlıların kendi istekleri ile aktif, sağlıklı ve bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri adına sosyal ve ekonomik yaşam ortamı kendilerine sunularak yaşlıların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi hedeflenmiştir. Yaşlıların sağlık hizmetlerine kolay bir şekilde erişebilmesi için evde sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin güçlendirilmesi ilkesi benimsenmiştir. Yine bu kalkınma planında yaşlılara yönelik sağlık hizmetleri kapsamında ilk olarak geriatri ve palyatif bakım hizmetlerinin niceliğine vurgu yapılmıştır. Yine ilk olarak yaşlı ve rehabilitasyon turizm kavramları ön plana çıkmaktadır. Ayrıca yaşlılara bakım veren personelin niceliği ve niteliğinin artırılması hedeflenmiştir. Yine yaşlı hizmetlerinin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra yaşlıların düşme ve kazalardan en az düzeyde etkilenmeleri için konut içi ve çevre düzenlenmesinin yapılması, aktif yaşlanma olanaklarının artırılması, yaşlıların hayat boyu öğrenme olanaklarına erişimlerinin sağlanması, yaşlıların uygun şartlarda iş yaşamında kalabilmeleri, yaşlılara yönelik dışlanma, yalnızlık gibi olumsuz durumların en asgari düzeye indirilmesi, bilgi, birikim ve tecrübelerini paylaşmalarını sağlayacak ortamların oluşturulması gibi aktif yaşlanma esasları benimsenmiştir. Ayrıca yaşlıların aile içinde bakımının desteklenmesi vurgusu yapılmıştır (CSBB, 2019). Hâlen yürürlükte olan son kalkınma planı incelendiğinde yaşlılara yönelik en kapsamlı ve en nitelikli politikalar içeren kalkınma olduğu görülmektedir. Bu kalkınma planında özellikle aktif yaşlanma vurgusu ön planda tutulmuş olup bu kapsamda yaşlıların yaşamın her alanında var

olabilmeleri için sağlık, eğitim, iş yaşamı, ekonomi, boş zaman değerlendirilmesi gibi çok yönlü politikaların hayata geçirilmesi hedeflenmiştir.

Kalkınma Planları ile yaşlılara yönelik sosyal politikaların ana erevesi ortaya konuldu. Bunun dışında Türkiye’de yaşlılara yönelik çeşitli sosyal politika araçları bulunmaktadır. Örneğin sosyal politika denilince akla ilk gelen sistem emeklilik sistemidir. Bunun dışında yaşlılara yönelik sosyal hizmet, sosyal yardım, bakım ve sağlık gibi sosyal politika araçları mevcuttur. Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikaları aşağıdaki başlıklarda irdelenmiştir.

şekil 2. 1. Türkiye yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikaları

2.5.Yaşlılara Yönelik Sosyal Güvenlik Sistemi

Dünyada ve Türkiye’de genel anlamda, yaşlılara yönelik sosyal politikalar denilince ilk akla gelen sistem “emeklilik sistemidir” (Taşçı, 2010, s. 183). Emeklilik sistemi vasıtasıyla emekli olan yaşlı birey, emekli maaşı olarak yaşadığı müddetçe gelir güvencesi elde eder. Yani emekli olan yaşlı hem emeklilik boyunca bir gelir elde eder hem de yaşlılığın getirmiş olduğu belirsizlik karşısında sigortalanır. Böylelikle bu kamu politikası vasıtasıyla emekli bireyler asgari bir yaşam standardı yakalayarak yoksul olmaktan kurtulurlar (Blake, 2006, s. 1).

Ülkemizde emeklilere yönelik yaşlılık sigortası uygulaması bulunmaktadır. Yaşlılık sigortası, belli bir süre zarfında çalışıp yine belli şartların yerine getirilmesi ile kendisine emekli maaşı bağlanmasını ifade etmektedir. Türkiye’deki sosyal sigortalar sistemi ile emeklilik veya yaşlılık sigortası ile sigortalıya yaşlılık aylığı bağlanması ve toptan ödeme yapılması temel hakları bulunmaktadır. 2035 yılına kadar emeklilik şartlarını yerine getirenler; kadınlar 58, erkekler 60 yaşını doldurmuş olmaları hâlinde yaşlı aylığı alabilmektedirler. Bu yaş sınırı her iki cinsiyet için 2048 yılında 65 yaş olacaktır (Yaman, 2020, ss. 482-483).

Türkiye’de hizmet ve sanayi sektörü çalışanları SSK; kamu çalışanları emekli sandığı; kendi adına bağımsız çalışan esnaf ve sanatkârlar ise Bağ-Kur çoklu yapısı ile sigorta sistemi içerisinde yer almaktadır. 2006 tarihli 5502 sayılı “Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu” ile “Sosyal Güvenlik Kurumu” bilinen kısa adı ile SGK yapısı oluşturularak çoklu yapı yerine tek bir kurum oluşturulmuştur (Alper, 2011, s. 144). Ancak mevcut yaşlılık sigortası yani emeklilik sistemi bu üçlü yapı ile gerçekleşmektedir. Emekli olanlar SSK, Emekli Sandığı veya Bağ-Kur sigorta sistemlerinden biri ile emekli maaşı almaktadırlar.

Türkiye’de sosyal güvenlik kurumu verileri incelendiğinde 9 milyon 187 bin kişinin emekli aylığı aldığı görülmektedir. Bu emeklilerin 5 milyon 964 bini SSK’lı, 1 milyon 654 bini Bağ-Kur’lu, 1 milyon 569 bini ise emekli sandığına tabi sigorta sistemi ile yaşlı aylığı almaya hak kazandığı görülmektedir (Yıldırım, 2021). Emekli sayısındaki bu ciddi sayı, yaşlılara yönelik sosyal politika araçlarından biri olan yaşlılık sigortası sisteminin ne kadar önemli bir enstrüman olduğunu ortaya koymaktadır. Bu politika aracı ile aktif çalışma yaşamından çekilen yaşlının, uğradığı gelir kaybı, sağlık riski, bakım vb. sosyoekonomik kayıplarını en asgari düzeye indirmesi mümkün olabilmektedir.

2.6.Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler

Ortalama yaşam süresinin artması, yaşlılık döneminin uzaması ve yaşlı oranının toplam nüfus içinde artmasıyla birlikte, birey ve aile yaşlıya bakma konusunda çeşitli sorunlarla yüz yüze kalmıştır. Bunula birlikte toplumsal yapıda meydana gelen değişimler, göç ve kentleşme, aile yapısının değişimi gibi faktörler de yaşlılık yapısının değişmesine neden olmuştur (Şentürk & Ceylan, 2015, s. 35).

Uluslararası ve ulusal mevzuatta yaşlıların korunması ve refahına ilişkin son derece kapsayıcı sosyal refah önlemleri mevcuttur. Yaşlı nüfus grubu değişen toplumsal koşullar nedeni ile çeşitli maddi risklere karşı korunması gereken gruplar arasında yer almalıdır. Bu kapsamda, yaşlı bireye aylık bağlanması, sağlık yardımlarından yararlandırılması ve bakmakla yükümlü olunan kişilere aylık bağlanması şeklinde düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra tamamen bakıma muhtaç yaşlılar için huzurevleri, bakım ve rehabilitasyon merkezleri toplum yapısına uygun bir şekilde oluşturulmalıdır. Yaşlı bireye bakmakta güçlük çekip destek alamayan ailelerin yaşam kaliteleri düşmekte ve zorlanma düzeyleri artmaktadır. Bu nedenle evde bakım hizmet yapısının güçlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de yaşlılara ilişkin geliştirilen ve geliştirilecek olan sosyal politikaların sosyal gerçeklik, toplumsal yapı gerçekliği ve sosyal kültürel veriler bağlanımında oluşturulması gerekmektedir. Ancak bu şekilde yaşlı nüfus gruplarına ilişkin başarılı sosyal politika inşası mümkün olabilir (Aziz & Gökhan , 2018, ss. 24-27).

Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal hizmet faaliyetleri temel olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bulunan Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Bunun yanı sıra yerel yönetimler ve çeşitli STK’lar tarafından da yaşlılara yönelik sosyal hizmet uygulamaları mevcuttur. Yaşlılara yönelik sosyal hizmet uygulamaları ayrıntılı olarak aşağıda ele alınmıştır.

2.7.Yaşlılara Yönelik Sosyal Yardımlar

Sosyal politikanın uygulama alanlarından biri olan sosyal yardım programlarında son yıllarda ciddi niceliksel bir artışın olduğu görülmektedir. Niceliksel artışı görmek adına son birkaç yıllık bakanlık bütçeleri incelemekte yarar vardır. Aşağıdaki tabloda son 2 yıllık ve 2018 yılına ait veriler ele alınmıştır. 09.07.2018 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik bakanlığı birleştirilmiştir. 2019-2021 yılları arasında Aile Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı birleştirilmesi nedeniyle ortak bütçeye sahiptirler. Bu yüzden o yıllara ait veriler tabloya yansıtılmamıştır. Veriler inceliginde sosyal yardım programlarının uygulama birimi olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının bütçesinde her yıl ciddi artışın meydana geldiği özellikle 2023 yılında önceki yıla göre yaklaşık 2,5 kat civarında 83 Milyar TL’lik ciddi bir artışın olduğu görülmektedir. Tablo 2.2. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının

2018-2023 yılları arasında yayınladığı merkezî yönetim bütçe kanunu icmallerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 2. 2. 2020-2023 yılı merkezî yönetim bütçe kanunu icmali

2020 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu İcmali	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	26.690.506.000	26,6 Milyar TL
2022 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu İcmali	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	66.131.543.000	66,1 Milyar TL
2023 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu İcmali	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	149.868.618.000	149,8 Milyar TL

Kaynak: (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020,2022, 2023)

Yukarıda tablo incelendiğinde bakanlık bütçesi sosyal yardım uygulamalarına ilişkin genel bir izlenim edinilmekte ancak net bir bakış açısı yakalanamamaktadır. Bu nedenle son 4 yıllık sosyal yardım verileri yayınlayan Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri incelenip tablo şeklinde aşağıda verilmiştir. Tablo 2.3. 2018-2023 Hazine ve Maliye Bakanlığı ile 2019-2020 Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının Vatandaş Bütçe Rehberinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 2. 3. 2020-2023 vatandaş bütçe rehberi

Vatandaş Bütçe Rehberi Sosyal Yardım Harcamaları 2017-2020 Yılları Arası	
2020Yılı	69,5 Milyar TL
2021 Yılı	81,2 Milyar TL
2022 Yılı	104,2 Milyar TL
2023Yılı	258,4 Milyar TL
Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Vatandaş Bütçe Rehberinden yararlanılarak hazırlanmıştır.	
Kaynak: (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020; 2021; 2022; 2023)	

Vatandaş Bütçe Rehberi incelendiğinde her yıl ciddi niceliksel bir miktarın sosyal yardımlara aktarıldığı görülmektedir. Niceliksel olarak her yıl ciddi bir miktarın sosyal

yardımlara aktarıldığı ve düzenli olarak bir artışın olduğu görülmektedir. Özellikle 2022-2023 yılları arasındaki artış dikkat çekicidir.

Ülkemizde başta engelli, yoksul, yaşlı, kadın, çocuk başta olmak üzere birçok farklı dezavantajlı kesime yönelik sosyal yardımlar yapılmaktadır. Sosyal yardımlara ilişkin genel bir bakışı ile bakıldıktan sonra spesifik olarak yaşlı kesime yönelik sosyal yardım türleri ayrı başlıkta incelemiştir.

2.7.1. 2022 sayılı kanun ile yaşlılara yönelik sosyal yardım

Ülkemizdeki köklü sosyal yardım uygulamalarından biri, 1976 tarihli 2022 sayılı kanunla başlamıştır. Bu düzenleme, 65 yaşını doldurmuş, muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanması hakkını içermektedir. Bu kanunla her ay düzenli olarak 65 yaş üstü vatandaşlara kanunun ön gördüğü çerçevede ödeme yapılmaktadır. Önceleri üç ayda bir ödenen yaşlı aylığı 2018 yılından sonra aylık olarak ödenmeye başlamıştır. Ayrıca yine yapılan farklı bir düzenleme ile aile içinde yaşayan bütün fertlerin geliri hesaba katılmakta iken yeni düzenleme ile sadece yaşlı bireyin kendisi ve eşinin gelirin dikkate alınarak aylık bağlama işlemi gerçekleştirilmektedir. Aşağıda yaşlı aylığı kapsamı ve yaşlı aylığı alanların sayısı tablo şeklinde verilerek bu yardım programı irdelenmiştir.

Tablo 2. 4. Engelli ve yaşlı yardım programları

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Kimler Faydalanır	Tutar	Ödeme Dönemi
YAŞLI VE ENGELLİ YARDIMLARI	Yaşlı Aylığı	Sosyal güvencesi olmayan ve hem kendi hem de eşinin toplam geliri, 2023 yılı için net asgari ücretin 1/3'ünden (2.835,60) daha az olan 65 yaş ve üzeri vatandaşlara yönelik yapılan yardım programını içermektedir.	65 yaş üstü vatandaşla	2023 dönemi için 1.997,70 TL	Aylık ödeme yapılır.

Kaynak: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2023

Tablo incelendiğinde yukarıda da ifade edildiği üzere yaşlıların sadece kendileri ve eşlerinin ortalama geliri temel alınmaktadır. Bu gelir asgari ücretin 1/3'ünden az olan 65 yaş üstü vatandaşların her ay düzenli olarak 1.997,70 TL aldıkları görülmektedir.

Tablo 2. 5. Yaşlı maaşı alan kişilerin ve ayrılan kaynak miktarının yıllara göre dağılımı

Yaşlı Maaşı (65+)		
Yıllar	Kişi Sayısı	Tutar (Milyon TL)
2002	746.468	234
2003	770.204	551
2004	792.046	585
2020	825.573	6.423
2021	820.933	7.459
2022	828.360	12.061
Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM), 2023, s. 93		

Tablo incelendiğinde hem yaşlı maaşı alan kişi sayısında hem de ödeme yapılan toplam tutarda yıllık bazda değişim olduğu görülmektedir. Ancak ödeme yapılan toplam tutarda ciddi bir değişim görülmektedir. Özellikle 2018 yılında yapılan bir torba yasa değişikliği ile üç ayda bir ödenen yaşlılık maaşı hem aylık olarak hem de yaklaşık %100'e varan bir zamla ödenmeye başlanması ile önemli değişim yaşanmıştır.

2.7.2. Engelli evde bakım destek aylığı kapsamında yaşlılara yönelik sosyal yardım

Evde bakım, yalnız yaşayan yaşlıların, engellilerin, yatağa bağımlı yaşayan hastaların ve bakıma muhtaç çiftlerin bakım, beslenme, yıkanma, psiko-sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının uzman bir ekip tarafından karşılanmasıdır (Tomanbay, 1999, s. 85). Ülkemizde evde bakımın bir türü de tanımlaması yapılan uzman ekip dışında bakıma muhtaç engelli bireye aile fertlerinden birinin bu bakımı tek başına yapmasıdır. Bu bakım karşılığında bakımı gerçekleştiren aile üyesine engelli bakım desteği karşılığında her ay düzenli olarak aylık (maaş-ücret) ödenmesi yapılır.

İlk zamanlarda asgari ücret şeklinde yapılan ödemeler daha sonra düşürülmüştür. Evde bakım desteği maaş kapsamında değerlendirilmemektedir. Aylık veya maaş sistemi bir kişinin bir iş karşılığında çalışması ve işverenin sigorta yapma yükümlülüğünün olduğu bir çalışma sistemidir (Aygüler & Ayalp, 2018, ss. 4-5).

Ülkemizde evde bakım yardımından yararlanan engelli sayısı, yapılan ödeme miktarı ve aylık ücret miktarı aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. 6. Engelli yakını aylığı

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Kimler Faydalanır	Tutar	Ödeme Dönemi
YAŞLI VE ENGELLİ YARDIMLARI	Engelli Yakını Aylığı	Sosyal güvencesi olmayan ve hane içindeki kişi başına düşen gelirin, 2023 yılı için net asgari ücretin 1/3'ünden (2.835,60 TL) daha az olduğu durumdaki vatandaşlara yönelik gerçekleştirilen yardım programını içermektedir.		2023 dönemi için 1594,70 TL	Aylık ödeme yapılır.
Kaynak: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2023					

Tablo 2. 7. Evde bakım yardımından yararlanan engelli birey sayısı ve ödeme tutarının yıllara göre dağılımı

Yıllar	Engelli Sayısı	Ödeme Tutarı (Milyon TL)
2007	28.583	35,4
2008	113.000	417,6
2009	204.580	964,4
2020	535.808	9.474,0
2021	535.700	10.956,9
2023 (Ocak)	564.727	2.408,9
Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM), 2023, s. 46		

Evde bakım yardımından yararlanan kişi sayısı 2007 yılından 2023 yılı ocak ayına kadar yaklaşık 19,7 kat arttığı görülmektedir. 2007 yılında 28.583 kişi evde bakım yardımı alırken bu sayı 2023 yılı ocak ayında 564.727'ye ulaşmıştır.

Evde bakım yardımı alan kişilerin %10,4'ü 60 yaş üstü erkek, %16,32'si 60 yaş üstü kadınlardan oluşmaktadır. Ayrıca evde bakım yardımı alanların çoğunluğunu 60 yaş üstü engelli kadınların oluşturduğu görülmektedir (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM), 2023, ss. 47-48).

Evde bakım desteğinden yararlanan engellilerin yaklaşık 3'te 1'i yaşlılardan oluşmaktadır. 2016 yılında evde bakım desteğinden yararlanan 481.141 kişi içerisinde 65 yaş üzeri 174.310 yaşlı birey yararlanmıştır (Karakuş, 2018, s. 93).

2.7.2. Eşi vefat eden yaşlı kadınlara yönelik sosyal yardım

Halk arasında daha çok dulluk maaşı olarak bilinen eşi vefat eden kadınlara Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından eşi vefat etmiş 18 yaş üstü muhtaç, sosyo-ekonomik açıdan zorluk çeken dul kadınlara yönelik geliştirilen bir yardım türüdür. Bu yardımın kapsamı ve ödeme miktarı aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. 8. Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakit yardım programı

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Kimler Faydalanır	Tutar	Ödeme Dönemi
AİLE	Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı	Hanede sosyal güvencesi bulunmayan bireylerin olduğu ve son resmî nikahlı eşini kaybetmiş olan kadınlara yönelik, 3294 sayılı Kanun kapsamında ihtiyaç sahibi olanlara destek	Resmî nikahlı eşini kaybetmiş olan ve 3294 sayılı Kanun kapsamında ihtiyaç sahibi olan kadınlar	1000 TL	Ödemeler her ay için hesaplanmakta ve bu ödemeler 2 ayda bir gerçekleştirilmektedir.

sağlanan bir
programdır.

Kaynak: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2023

Eşi vefat eden 289.987 kadın 2016 yılı sonu itibariyle bu yardımdan yararlanmaktadır. Bu kadınlar içinde 184.008 kişi eşi vefat eden yaşlı kadından oluşmaktadır. Yani bu yardım programından yararlanan kadınlar içerisindeki yaşlı kadın oranı yaklaşık olarak 3'te 2'dir (%63) (Karakuş, 2018, s. 97).

2.8.Yaşlılara yönelik bakım hizmetleri

Ülkemizde yaşlılara yönelik bakım hizmetleri incelendiğinde yaşlıların öncelikle kendi ev ortamlarında, aile ve yakın çevreden uzaklaştırılmadan bakım ve gözetimlerinin yapılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda evde bakım hizmetleri, evde sağlık hizmetleri, gündüzlü bakım hizmetleri gibi bakım hizmet türleri ile yaşlılar kendi ortamlarından koparılmadan hizmet sunumu gerçekleşmektedir. Ancak bunun mümkün olmadığı durumlarda ise öncelikle aile ortamına benzer yapıda olan ev tipi bakım hizmet türlerinden olan Yaşlı Apartmanları, Yaşlı Siteleri ve Yaşlı Yaşam Evi gibi bakım hizmetleri devreye girmektedir. Son olarak ev tipi hizmete daha uzak olan bakım hizmet türlerinden olan Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi gibi bakım ortamlarında yaşlılara bakım hizmeti verilmektedir. Aşağıda ülkemizde yaşlılara yönelik bakım hizmetleri incelenmiştir.

2.8.1.Huzurevleri ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri

Huzurevleri, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri ülkemizde korunmaya, bakıma muhtaç yaşlılara yönelik sağlanan en yaygın bakım türleri arasında yer almaktadır. Ülkemizde Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı başta olmak üzere yerel yönetimler, STK'lar, azınlıklar ve özel olarak hizmet veren çeşitli huzurevleri bulunmaktadır. Kamuya ait huzurevlerinde 60 yaş üzeri, özel huzurevlerinde ise 55 yaş ve üzeri bakım ve koruma ihtiyacı olan yaşlıya hizmet verilmektedir. Huzurevlerinde yaşlının ihtiyaç duyduğu her türlü bakım, beslenme, barınma, temizlik ve sağlık başta olmak üzere diğer ihtiyaçlara yönelik hizmet sunumu bulunmaktadır. Ülkemizde mevcut huzurevleri ve bakım merkezleri niceliği incelendiğinde daha net bir bakış açısı

kazanılacaktır. Aşağıda huzurevleri ve bakım merkezleri sayısı ve bakılan yaşlı sayısı incelenmiştir.

Tablo 2. 9. Bakanlığa bağlı huzurevi sayısı, kapasitesi ve huzurevlerinde kalan yaşlı birey sayısının yıllara göre dağılımı

Yıllar	Huzurevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Yaşlı Sayısı
2002	63	6.477	4.952
2003	63	6.580	5.188
2004	64	6.760	5.389
2020	15	15.975	13.970
2021	165	17.091	12.686
2023 (Ocak)	169	17.602	14.238

Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM), 2023, s. 89

Tablo incelendiğinde 2002 yılında 63 olan huzurevi sayısının 2023 yılında 169'a ulaştığı görülmektedir. Huzurevi sayısına paralel olarak ta huzurevlerinde bakılan yaşlı sayısında da 2002 yılından 2023 yılına kadar ciddi oranda arttığı görülmektedir.

Tablo 2. 10. Resmî bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin kapasiteleri ve bakım hizmetinden yararlanan engelli sayısının yıllara göre dağılımı

Yıllar	Yatılı	Gündüz	Toplam	Yatılı Kapasite
2002	1.843	2.065	3.908	1.943
2003	2.162	2.768	4.930	2.086
2004	2.441	1.978	4.419	2.755
2020	7.281	812	8.093	8.312
2021	8.211	1.233	8.444	8.312
2023 (Ocak)	7.055	1.632	8.687	8.309

Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM), 2023, s. 51

Tablo incelendiğinde, 2002 yılında gündüz bakım hizmetinden yararlanan engelli sayısının yatılı hizmet alan engelli sayısından fazla olduğu görülmektedir. 2023 yılında ise durum tam tersine dönmüş olup yatılı bakım hizmeti alan engelli sayısı gündüz bakım hizmeti alan sayısını ciddi oranda geçmiştir. Ayrıca 2002 ile 2023 yılları

arasında yatılı bakım hizmeti alan engelli sayısında ciddi bir artış görülmektedir. Bu artış, engelli bireye sahip ailelerin engelliye bakmakta güçlük yaşadığı ve evde bakım vermek yerine yatılı kurumu tercih ettiğini göstermektedir.

2.8.2. Evde bakım hizmetleri

Ülkemizde yaşlılara yönelik evde bakım hizmet türü incelendiğinde, yaşlıların genellikle bir yakını (kızı, gelini ve diğer aile üyeleri) tarafından evlerinde yaşamalarını idame ettirmek üzere bir ücret karşılığında bakım, beslenme, temizlik gibi hizmetlerin kendilerine sunulması üzerine yapılandırılmış hizmet türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizde evde bakım desteği verilmesi için kişinin sadece yaşlı olması yetmemekte aynı zamanda tıbben engelli olarak sınıflandırılması ve bakıma muhtaç olarak kategorize edilmesi gerekmektedir.

Evde bakım desteği alan yaşlı sayısı aşağıda verilerek evde bakım hizmetin ülkemizdeki durumu incelenecektir.

Tablo 2. 11. Türkiye’de 60 yaş ve üzeri nüfusta kurumsal bakım hizmeti ve evde bakım ücreti desteği alanlar (2015)

	Sayı	Yüzde (%)
60 Yaş ve Üzeri Toplam Nüfus	9.603.706	100,0
Kurumsal Bakım Hizmeti Kapasitesi (resmî ve özel tümü)	28.433	0,3
ASPB Huzurevlerinde Kalanlar	12.299	0,1
Evde Bakım Ücreti Desteği Alan Yaşlılar*	156.000	1,6
*2015’te 464 bin kişi engelli evde bakım ücreti desteği almıştır, bunların 156 bini 60 yaş ve üzeridir.		
Kaynak: Karakuş, 2018, s. 32		

2.9.Yaşıllara Yönelik Sağlık Hizmetleri

Ülkemizde yaşıllara yönelik sağlık hizmetleri incelendiğinde yaşılların diğer bireyler gibi sağlık sigortası şemsiyesi altında olması, yaşılların sağlık hizmetlerinden eşit bir şekilde yararlanmasına olanak tanımaktadır. Bunun yanında yaşıllık döneminde ortaya çıkan sağlık sorunlarının çözümü için ülkemizde evde sağlık hizmetleri, palyatif bakım, geriatri hizmetleri gibi yaşılların yararlanabileceği bazı sağlık hizmet modelleri bulunmaktadır. Aşağıda ülkemizde yaşıllara yönelik sağlık hizmetleri incelenmiştir.

2.9.1. Evde sağlık hizmetleri

Evde sağlık hizmetlerinin sunulmasına dair 2015 tarihli yönetmelik ile evde sağlık ihtiyacı olan kişilere yönelik muayene, tıbbi bakım, rehabilitasyon ve tedavi hizmetleri evlerinde yapılmaktadır. Bu kapsamda doktor, hemşire gibi sağlık personelinin yanı sıra psikolog ve sosyal çalışmacı da evde sağlık hizmeti sunumunda yer alan ekibin içerisinde yer almaktadır. Böylelikle bireylere fiziksel sağlık hizmeti ile birlikte psiko-sosyal destek bir bütün olarak verilmektedir (Resmî Gazete, 2015). Evde sağlık hizmeti kayıtlı hasta sayısı Temmuz 2023 itibariyle 647 bin kişi olmuştur (TRT, 2023). Evde sağlık hizmetlerinden yararlanan kişilerin büyük bir kısmı yaşlı hastalardan oluşmaktadır (Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı, 2021, s. 95).

2.9.2. Palyatif bakım merkezleri

Palyatif bakım, yaşamı sonlandıran çeşitli hastalıkların neden olduğu çeşitli sorunlarla mücadele eden hastaların ağrı ve diğer semptomlarını erken tanımlamayı ve değerlendirmeyi amaçlayan sağlık hizmet türüdür. Bu kapsamda hasta ve hasta yakınlarının başta tıbbi olmak üzere psiko-sosyal ve manevi destek hizmetlerini de içeren acıları hafifletmeyi, önlemeyi sağlayarak yaşam kalitesini yükselmeyi hedefleyen hizmet türüdür (Sağlık Bakanlığı, 2015).

Türkiye’de Sağlık Bakanlığına bağlı 81 ilde 383 sağlık kuruluşunda toplam 5.091 yatak ile palyatif bakım hizmeti verilmektedir. Başta İstanbul ve İzmir olmak üzere büyükşehirler en fazla yatak kapasitesine sahiptirler (Sağlık Bakanlığı, 2020).

2.9.3. Geriatri hizmetleri

Geriatri, 65 yaş ve üzeri yaşılların tüm sağlık sorun ve hastalıkları ile ilgili gerekli olan tetkik, tanı, tedavi ve takiplerinin yapılmasını sağlayan aynı zamanda başarılı

yaşlanma sürecine aktif rol alarak süreci yöneten uzmanlık alanıdır (TÜSEB, 2021, s. 16). Doktor ve hemşire başta olmak üzere fizik tedavi uzmanı, psikolog ve sosyal çalışmacı geriatrik ekipte tam zamanlı istihdam edilmesi gereken ve mutlak suretle yer alması gereken meslek elemanları arasındadır. Disiplinlerarası geriatrik ekibin ayrılmaz bir üyesi olan sosyal çalışmacı, müracaatçılara bilgi sağlama, koruyucu ve önleyici hizmetleri sağlama, hizmetlerde mükerrerliği önleme, koordineli hizmetler sunma ve uygun hizmetleri geliştirme gibi çalışmalar yürütür (Önal Dölek, 2013).

2.10.Avrupa’da Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika ve Uygulamalar

Yaşlılara yönelik sosyal politikalar ele alınırken refah devletleri politika ve uygulamaları önemli örnekler arasında yer almaktadır. Bu nedenle bu bölümde refah devleti kategorisinde yer alan Avrupa ülkeleri yaşlılık politika ve uygulamaları ele alınacaktır.

Avrupa’da kimi ülkelerde devlet sadece toplumda yer alan en savunmasız kitlelere koruma mekanizmaları ve birtakım sosyal yardımlar sağlarken kimi ülkelerde ise devlet nüfusun çoğunluğuna bu hizmetleri sağlamaktadır (Dawn & Glucksmann, 2008). Avrupa ülkelerinde yaşlılar benimsenen refah modeline göre sosyal politikalar ve uygulamalardan yararlanmaktadır. Genel itibariyle Avrupa ülkelerinde aile bakım modeli, şirketçi model, İskandinav model ve arta kalan model olmak üzere dört farklı modelin etkileri görülmektedir. Şirketçi model Almanya, Avusturya, Belçika, Hollanda ve Fransa’da benimsenmektedir ve Bismarck modelinin geliştirilmiş bir uygulamasıdır. Arta kalan model, yaygın olarak Birleşik Krallık’ta görülmektedir ve bütçe hesaplı yardımlar ve hizmetler temellidir. Portekiz, Yunanistan, İspanya ve İtalya gibi Güney Avrupa ülkelerinde ailenin birincil bakım sağlayıcısı olduğu ve kamunun mütevazı hizmetler geliştirdiği aile bakım modeli benimsenmektedir. Doğu toplumlarında da yoğunlukla bu model benimsenmektedir. İskandinav ülkelerinde yerel ve merkezî makamlarca finanse edilen, refah ve sosyal hizmetlerin daha kapsamlı yürütüldüğü yüksek ve çok çeşitli standartları bulunan İskandinav modeli uygulanmaktadır (Özmete & Hussein, 2017).

Son yıllarda Kıta Avrupası, Doğu-Orta ve Güney Avrupa’daki birçok ülke, yaşlıların kurum bakımı ve uzun vadeli bakım politikalarında değişikliğe giderek ev temelli bakım ve aile bakımına yönelik politikalar gerçekleştirmektedir (Gleckman, 2010).

Yapılan araştırmalarda Kıta Avrupası'nda bakım politikalarında yapılan bu değişiklikle çeşitli hizmetlerin koordineli yürütülememesi (Slovenya, Letonya ve Litvanya); ev temelli bakımda bakıcılara yeterli eğitim sağlayamama (Slovakya, İtalya, Portekiz, İspanya vb.); evde bakıma yönelik yeterli finansal desteğin sağlanamaması (Letonya, Litvanya, Slovenya, Belçika); sınırlı ve yavaş ilerleme (Estonya, Çek Cumhuriyeti, İtalya, İrlanda vb.) gibi sorunlar yaşanmaktadır (Özmete & Hussein, 2017)

Avrupa ülkeleri politika ve uygulamalarını ele almadan önce AB ülkeleri yaşlı nüfus oranlarını ele almakta yarar vardır. Aşağıdaki tabloda (Tablo 2.12) bazı AB ülkeleri 65 yaş ve üstü nüfus oranları verilmiştir.

Tablo 2. 12. Bazı AB ülkeleri 65 yaş ve üzeri nüfus oranı

ÜLKELER	ORANLAR (%) (2022)
Almanya	22.1
İsveç	20.3
Danimarka	20.3
İspanya	20.1
Fransa	21.0
Finlandiya	23.1
Belçika	19.5
Portekiz	23.6
Avusturya	19.4
Kaynak: (Eurostat Statistics Explained, 2023)	

Araştırmada Avrupa ülkelerinde yaşlılara yönelik gerçekleştirilen sosyal politika ve uygulama örneklerine birtakım Avrupa ülkeleri üzerinden örneklemeler verilmiştir.

2.10.1. Almanya

Almanya'da emeklilik sistemi, bakım sigortası ve aktif yaşlanma politikaları etrafında sosyal politikalar şekillenmektedir. Almanya'da yaşlılara yönelik sosyal politikalar bu üç politika uygulaması etrafında değerlendirilecektir.

Almanya'da emeklilik sistemi yaşlılara yönelik uygulanan yaşlıya sosyal koruma sağlayan en önemli politika uygulama türlerinden biridir. Sosyal güvenlik şemsiyesi

altında yer alan emeklilik sistemi yaşlılık dönemlerinde yaşlıların yaşam standartlarını geliştirerek onların yoksullaşma, gelir kaybına uğrama vb. sosyal risklere karşı koruma kalkanı görevi sağlamaktadır (Bode, 2007, ss. 706-707). Kamu emeklilik sistemi Almanya’da oldukça yaygın olup neredeyse tüm emekliler kamu sistemine dâhildir. Almanya’da tüm emeklilerin gelirlerinin çok yüksek bir oranla yaklaşık %85’i kamu sektörü ile ilişkili sistemden sağlanmaktadır (Zaidi, Frick, & Büchel, 2005, s. 546). Almanya’da sosyal sigorta temelli güçlü bir sistem bulunmaktadır. Üst katmanında emekliliğe dayalı bir rejim alt katmanlarda ise sosyal yardıma dayalı bir rejim bulunmaktadır (Bode, 2007, s. 706). Emeklilik sistemi içerisinde yer almayan kişiler muhtaçlıkları gelir testi ile teyit edildikten sonra çeşitli sosyal yardımlarla desteklenmektedir (Zaidi, Frick & Büchel, 2005, s. 546).

Almanya’da bakım sigortası toplumun tümüne yönelik güvence sağlanması için kapsam alanı geniş tutulmuş ve zorunlu bir sigorta dalı olarak tasarlanmış önemli sosyal politika araçlarından biridir (Hekimler, 2017, s. 237). Tıbbi bakım, uzun süreli bakım, evde bakım, huzurevi, yaşlı bakım rehabilitasyon merkezleri ve bakımevleri gibi kurumsal bakımlar bakım sigortası kapsamındaki sosyal bakım hizmetleri arasında yer almaktadır (Kocabaş & Kol, 2020, s. 289). Almanya’da bakım sigortası kapsamında bakım hizmeti sabit bakım hizmeti, gezici bakım hizmeti ve yarı bakım hizmeti şeklinde üç farklı hizmet şeklinde sunulmaktadır. Sabit bakım hizmeti yaşlıya “kısa süreli bakım” ve “sürekli bakım” olmak üzere iki şekilde sunulmaktadır. Yaşlıya kuruluşlarda kesintisiz 24 saat şeklinde hizmetin verilmesi sürekli bakım olarak tanımlanmaktadır. Yılda bir kez dört haftaya kadar ameliyat, hastalık vb. olumsuz durumlardan ötürü yine kurumlarda yaşlıya sunulan bakım hizmeti ise kısa süreli bakım olarak tanımlanmaktadır. Gezici bakım hizmeti ise yaşlı bireyi alışık olduğu ayrılmak istemediği kendi yaşam alanından ayırmadan temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan hizmet türüdür. Yaşlıya ev işleri, öz bakımı ve ihtiyaç duyması hâlinde sağlık hizmeti gibi hizmetler gezici bakım hizmetleri kapsamında sunulmaktadır. Son olarak yarı sabit bakım hizmetlerinde ise bir nevi gezici bakım ve sabit bakım hizmetinin karışımı olarak ele alınabilir. Bu hizmet türünde yaşlıya gündüz veya gece hizmet sunulmaktadır. Yaşlının sosyal bakım hizmeti alması gündüz bakım hizmeti kapsamına girerken yaşlıya bakım sağlayan yakının çalışmasından ötürü yaşlıya gece yatılı bir şekilde hizmet verilmesi ise gece bakım hizmeti kapsamına girmektedir (Çağlar, 2015, ss. 215-217). Almanya’da her geçen yıl bakım sigortasına

dâhil olan ve bakım sigortasından yararlan kişi sayısı artmaktadır. 2023 yılı şubat ayı itibari ile 73,51 milyon kişi sosyal bakım sigortası kapsamında iken 9,17 milyon kişi ise özel hemşirelik bakım sigortası kapsamında yer almaktadır. Yine aynı tarih itibari ile 4.669. 490 kişi sosyal bakım sigortasından, 292.530 kişi de hemşirelik bakım sigortasından yararlanmış, toplamda 4.899.020 kişi bakım sigortaları aracılığıyla bu hizmetlere erişim sağlamıştır (Gesundheit, Bundesministerium für, 2023). Almanya’da yaşlılara yönelik uygulanan sosyal politika araçlarından biri olan bakım sigortası yaşlılığın beraberinde getirmiş olduğu çeşitli sosyo-ekonomik riskleri minimize ve bertaraf etmesi açısından sosyal politika ve sosyal güvenlik açısından oldukça önemli ve etkin bir enstrümandır. Almanya bakım sigortasının mevzuatla düzenlendiği ve başarılı bir şekilde uygulandığı ülkelerin başında gelmektedir (Hekimler, 2017, s. 235).

Almanya’da yaşlılara yönelik aktif yaşlanmayı sağlayacak önemli politika, uygulama ve programlar bulunmaktadır. Yaş farkındalığının artırılması bu uygulamalardan biridir. “Her Yaş Önemlidir” sloganıyla duyurulan bu program ile uzun bir ömür sürecektir insanların varlıklarının avantaja çevrilmesi gerektiği ve bazı demografik sorunlara vurgu yapılmıştır. Bu doğrultuda federal hükümet ailenin güçlendirilmesini sağlayacak. İş yeri sağlığı, eğitimi ve sürekli mesleki gelişimi teşvik ederek daha uzun süreli çalışmayı kolaylaştıracak. Uzun süre üretken kalmayı sağlayacak koşulları oluşturacak. Kadınların tüm çalışma yaşamı boyunca potansiyellerini en şekilde kullanabilmelerini sağlayacak. Federal Almanya hükümeti bunun gibi teşviklerde bulunarak “Her Yaş Önemlidir” strateji ile aktif yaşlanmada merkezî bir rol oynayacak (Federal Ministry of the Interior, 2012, ss. 5-6).

Almanya’da yaşlılara yönelik bir diğer aktif yaşlanma politikası “City4Age” projesidir. Proje konsorsiyumunda yer alan Almanya, bu proje ile yaşlılara yönelik ortam destekli ve yaşlı dostu şehirleri olanaklı kılmayı hedefliyor. Proje kapsamında yaşlı nüfusun ihtiyaç duyduğu ihtiyaçlar ele alınarak dijital araç ve hizmetlerle sürdürülebilirlik ve ulaşılabilirlik sağlayacak bir model geliştirilmesi hedeflenmiştir (European Commission , 2018).

Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme Almanya’da yaşlılara yönelik bir diğer aktif yaşlanma politikasıdır. Bütün nüfus gruplarına açık erişim sunan eğitim ve öğrenme hizmetleri bütün eyaletlerde yürürlükte. Eğitim ve öğrenmeye ilişkin temel ilkeler

belirlenmiştir. Tüm nüfus ve gruplara açık erişim, hizmeti içi eğitimin sağlanması, yerel yönetim ve eyalet eğitim kurumlarıyla iş birliği, örgütsel özerklik gibi ilkeler bu temel ilkelerden bazılarıdır (Nuissl & Pehl, 2004, s. 21).

Bunların dışında Almanya'da yaşlılara yönelik çeşitli aktif yaşlanma program, uygulama ve politikaları bulunmaktadır. Yaşlılara ulaşım hizmetlerinin sağlanması, fiziksel aktivitelere teşvik ve sağlıklı yaşam, teknolojinin kullanımı ve ev yaşamında bağımsızlaşmanın desteklenmesi, yaş ayrımcılığı ile mücadele gibi politika uygulamaları Almanya'da uygulanan yaşlanma politikaları olarak ele alınabilir (Öcal & Gök, 2020, s. 47).

2.10.2. İtalya

İtalya'da yaşlı bakımı, Güney Avrupa ülkeleriyle benzer şekilde aile temelli bakım üzerinde odaklanmıştır. Yaşlıların bakımı aile tarafından gayriresmî bakıcılar olarak üstlenilir ve bu bakım süreci devlet tarafından sağlanan nakit sosyal yardımlarla desteklenir (Costanzo & Pavolini, 2015). Yaşlılar bakım hususunda genellikle kendi aile üyelerine yönelik bir güven bağı oluşturur. Yaşlı nüfusun arasında küçük bir kitle resmî-özel bakım kuruluşlarına güvenmektedir. İtalya'nın resmî yaşlı bakım programını oluşturan üç tür yardım bulunmaktadır. Bunlar; topluluk bakımı, nakit yardımlar ve kurum bakımıdır (Özmete & Hussein, 2017).

İtalya'da topluluk bakımının unsurlarından biri pratisyen hekim veya aile doktorlarıdır. Bu hekimler evde hastane hizmetine ve evde entegre bakıma yetki verenlerdir. Diğer bir unsur evde yardımdır. Evde yardımdan belediyeler sorumludur ve bölgesel hizmet farklılıkları içerebilmektedir (Marcellini, Giuli, Gagliardi & Papa, 2007). Son unsur ise evde bakımdır. Evde bakım hizmetlerinde sağlanan sağlık hizmetleri entegre konut bakımı olarak ve huzurevlerinde sağlanan diğer sağlık hizmetleri Ulusal Sağlık Hizmeti tarafından planlanır ve sunumu gerçekleştirilir. Yaşlılar evlerinde gereksinim duydukları hem kişisel bakım hem de evde bakım olmak üzere bireysel sosyal hizmetler servizi di assistenza domiciliare (SAD) tarafından sağlanmaktadır. Merkezî yönetim dışında da yerel düzeyde kurumsal yaşlı bakımı belediyeler tarafından sağlanmaktadır (Özmete & Hussein, 2017)

Yaşlılara sağlanan nakit yardımlar refakatçi ve yerel bakım ödemeleridir. İtalya'da kişisel bakım ve ihtiyaçlarını kendi başlarına karşılayamayan yaşlıların kurum bakımı

yerine evde bakımının gerçekleştirilmesi adına yaşlılara bakım sağlayanlara yönelik refakatçi ödemesi adı altında bir nakdi yardım sağlanmaktadır. Bu nakdi yardım merkezî yönetim tarafından finanse edilmektedir. Nakdi yaşlı bakım hizmetlerinden bir diğeri ise yerel bakım ödenekleridir. Bu ödenekler düşük sosyo-ekonomik koşullarda, yaşamlarını idame ettirebilmek adına başka bir bireye bağımlı yaşlılara yerel düzeyde belediyeler tarafından sağlanmaktadır. Kurum bakımı olarak yaşlılara sağlanan hizmetler bakımevleri, huzurevleri, korumalı evler, sosyal sağlık huzurevi yapıları ve gündüz bakımevleridir (Zanon & Emilio, 2011). Söz konusu kurumsal bakım türleri İtalya’da yaşlılara sağlanan kurumlara örneklerdir.

2.10.3. Norveç

Norveç, vergilerle finanse edilen evrensel bir kamu uzun vadeli bakım programını kapayan, cömert bir refah modelinden uluslararası üne sahip sosyal demokrat bir refah modeline sahiptir. Norveç’te bakım ve koruma hizmetlerinin çoğunluğu nüfusun belli kısmı yerine kapsayıcılığı olan bir nüfus kitlesine bakım için sağlanan nakit doğrudan ödemeler programı bulunmaktadır. Bakım maaşı bu programlardan yalnızca biridir. Ailenin kurumsal bakımdan daha iyi bakım sağlaması adına bireysel bir bütçe imkânı sunan bu program yerel yönetimlerce sağlanır. Yaşlıların aktif olarak iş hayatında bulunma süresi en uzun ve en gelişmiş emeklilik sistemine sahip ülkelerden biri Norveç’tir (Özmete & Hussein, 2017). Norveç’te gelişmiş bir yaşlı bakım modeli yer almaktadır ve bu bakım modelinde merkezî yönetime nazaran yerel yönetimlere daha fazla sorumluluklar yüklenmiştir. Yerel yönetimler işlevsel bir şekilde yaşlı bakımında katkı sunmakla beraber daha aktif bir şekilde rol almaktadır.

Norveç’te belediyeler; engelliler ve yaşlılar için bakımevlerinden, evde bakım sağlama, aile hekimlerinden, toplum hastanelerinden, acil servislerden, ebelerden, fizik tedavi uzmanlarından vb. birincil sağlık hizmetlerinden sorumludurlar. Yaşlı bakımında birincil sorumluluk belediye düzeyindedir. Belediyeler hizmet modellerini belirlemek, sunmakla görevlendirilmiştir ve bu alanda özel sektörün rolü sınırlıdır. Birincil derecede yaşlı bakımının temelini bakımevleri ve ev temelli bakım hizmetleri sağlamaktadır. Ev temelli bakım bireylerin ikamet ettikleri evlerde veya özel olarak bu hizmet için uyarlanmış mekânlarda sağlanmaktadır. Karar ve hizmet sağlama merkezî olarak belediyeler olarak yaşlılara dair değerlendirmelerle ve akrabalarının veya yaşlıların talepleri doğrultusunda yararlanıcılar için bakım türüne ve seviyesine

karar kılar. Belediyeler yaşlılar için gündüz bakım merkezleri, evler gibi hizmetlerin yapılmasından sorumludur (Vabø & Marta, 2012).

Evde bakım hizmetlerinde yararlanıcılar üç gruba ayrılmaktadır. Birinci grup, gündelik işlerde ve kişisel bakımda pratik yardım gereksinimi bulunan yaşlılardan oluşmaktadır. İkinci grup, evde sağlık hizmeti gereksinimi bulunan yaşlılardır. Üçüncü grup ise hem evde sağlık hem de pratik yardım gereksinimi bulunan yaşlılardır (Borge & Marianne, 2009). Kurumsal yaşlı bakım hizmetleri yaşlı evleri, huzurevi daireleri, bakımevleri ve halk hastaneleri/kısa süreli yatış hastanelerinden oluşmaktadır. Bakımevleri bünyesinde gündüzlü bakım hizmeti de sağlanmaktadır. Bu hizmetlerin çoğunluğu belediyeler tarafından sağlanmaktadır. Gönüllü kuruluşlarca yönetilen kurum bakım hizmetleri de belediyelerce finanse edilmektedir (Özmete & Hussein, 2017).

2.10.4. Hollanda

Hollanda'da yaşlı bakım modeli de toplumdan ve aileden beklentiler içermekte ancak bakım sağlama sorumluluğu devlettedir. Yaşlı bakımının finanse edilmesi istihdama dayalı ulusal bir sosyal sigorta sistemi kapsamında yapılmaktadır. Söz konusu ulusal sigortanın dışında kalan bireyler için kamusal yardımlar yapılmaktadır. Evde bakım ve bakım kuruluşlarından yararlanmada devlet desteğinin bütünüyle sağlanmasında katı kriterler bulunmaktayken bu kriterleri taşımayan yaşlılar da kısıtlı bir ölçüde kamusal fonlardan yararlanmaktadır (Lyon & Miriam, 2008).

Hollanda'da 1968 yılından itibaren bir kamu uzun vadeli bakım sigortası olan AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten; İstisnai Tıbbi Harcamalar Yasası) sigortası bulunmaktadır. Hollanda'da yaşayan tüm vatandaşlar, bu sigorta sisteminin kapsamında yer almaktadır. Bu sigorta, evde bakım ve kurumlarda bakım, zihinsel ve fiziksel engellilere yönelik hastaneler ve kronik psikiyatri hastalarına yönelik sağlık hizmetlerini içermektedir. Ayrıca yaşlılar gelirlerine bağlı olarak yaşlı bakımı maliyetine katkıda bulunabilirler, bazı durumlarda bütçe hesapları kullanılabilir. Huzurevi hizmetlerinden faydalanan yaşlılar ise kendi yiyecek ve konaklama masraflarına katkıda bulunmak zorundadırlar (Özmete & Hussein, 2017).

Hollanda 1970'li yıllarda huzurevi sayısına göre Avrupa'nın en yüksek ülkelerinden biriydi. Son yıllarda ise Hollanda'da yaşlı bakım modelinde kurum bakımı yerine evde

bakım tercih edilmiştir. Evde bakımın belli bir oranının gayriresmî ücretsiz aile içi yaşlı bakımını da içerdiği belirtilmelidir (Glucksmann & Lyon, 2006). Hollanda, yaşlıların evde bakımına önem verirken diğer Avrupa ülkelerinde olduğu üzere sorumlulukların belirli bir kısmını bireylere yüklemekte ve bireyselleştirme bağlamında bireylere sağlanan nakit ve ayni yardımlar üzerinden bireylerin özel sektörden bakım hizmetleri almasını teşvik etmektedir (Özmete & Hussein, 2017).

Hollanda’da yaşlı bakım; evde resmî bakım, gayriresmî bakım ve resmî kurumsal bakım olmak üzere üç hizmetten oluşmaktadır. Güney ve Orta Avrupa ülkelerine nazaran Hollanda’da gayriresmî bakım oransal anlamda daha azdır. Toplumda hâkim olan görüş hane içinde beklenen olağan bakım dışında yaşlılardan büyük oranda kamunun sorumlu olmasıdır. İstisnai Tıbbi Harcamalar Yasası kapsamında yaşlılara hemşire desteği, kişisel bakım, nakdi yardımlar, bir huzurevinde kalma ya da tedavi, gündüzlü bakım, ayni yardımlar sağlanmaktadır (Özmete & Hussein, 2017).

2.10.5. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık’ta refah modeli genellikle toplumun en yoksul kitlesini hedeflemekte ve kamu sosyal güvenliği nüfusun bu küçük bir bölümü için koruma ağı oluşturmuştur. Birleşik Krallık sınırlarında yaşlı bakım modelinde uzun bir süredir aile üyelerine (kız/erkek çocuk veya eş) sorumluluklar yüklenerek yüksek düzeyde gayriresmî bakım ön plandadır. Devlet hizmet alma kriterlerince uygun bulunmuş yaşlılara bir bakım finansörü rolünü devam ettirmektedir. Fakat zamanla bu rol; kâr amacı gütmeyen ya da özel kâr amaçlı bağımsız kuruluşlara görevlendirme ve denetleme üzerine değişim sergilemiştir (Forder & Fernandez, 2011).

Devlet politikası olarak bakım ve hizmetlerin piyasalaşması devletin bazı sorumluluklarını bireylere devretmesine zemin hazırlamıştır (Özmete & Hussein, 2017). Bu zeminde ortaya çıkan bireyselleşme gündeminde; devlet desteği almasında bir engel bulunmayan uygun kitlelere doğrudan ödemeler ya da erişmesi gereken hizmetlerin satın alımında kullanılmak üzere nakit yardımlar sağlanmış ve kendi bütçelerini yönetim olanağı sunulmuştur. Böylece merkezî ve yerel makamlarca uygun kriterleri taşıyan bireyler için finanse edilen bakım paketleri özel sektör kuruluşlarınca müşteri havuzu hazır bir piyasalaşmaya dönüşmüştür (Himmelweit, 2014). Birleşik Krallık’taki bakım sistemi diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha az evrensel ve daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Yaşlı bakımı, özel ve kamu fonlarınca desteklenmektedir.

Kamu fonları sadece bakım maliyetlerini kendi imkânlarıyla karşılamayan nüfus kesimlerine yöneliktir (Özmete & Hussein, 2017). Kurumsal bakım türleri; bakımevleri, huzurevleri ve uzun süreli tedavi gereksinimi hastane tedarikinden oluşmakta ve bu bakım kuruluşlarının çoğu özel sektör tarafından yönetilmektedir.

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde, yönteme ilişkin bilgi verilmiştir. Araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve süresi, verilerin analizi gibi konular ele alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel yönetime dayanan bir alan araştırmasıdır. Nitel araştırma, olayların ve algıların kendi doğal ortamı ve yapısı içerisinde, bütüncül ve gerçekçi bir anlayışla ortaya konulması için gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 41).

Metaforik anlamda ele alındığında nitel araştırmaları birçok renkli, farklı dokudaki çeşitli ince ipliğin farklı malzemeler ile karışmasından elde edilen girift kumaşa benzetmek mümkündür. Ancak bu kumaşın doku ve yapısını basit ve kolay şekilde açıklamak mümkün değildir. Bu anlamda kumaşın dokunduğu tezgah gibi yorumlayıcı çevreler ve genel varsayımlar da nitel araştırmayı bir arada tutar. Nitel araştırmanın önemini anlamak için nitel araştırmanın özelliklerini irdelemekte yarar vardır. Creswell (2013) nitel araştırmanın ortak özelliklerini aşağıdaki gibi aktarmaktadır.

Nitel araştırma, araştırmacının doğal ortama müdahale etmeden gözlem yaptığı, katılımcılarla doğrudan iletişim kurduğu, doküman incelemesi yaptığı, katılımcılarla bire bir görüşme yaparak veri topladığı, araştırmacı tarafından oluşturulan açık sorular kullanarak bilgi elde ettiği yöntemdir. Nitel araştırma sürecinde araştırmacılar, literatürde yer alan anlamı değil, katılımcıların ortaya koyduğu, savunduğu veya sahip olduğu problemin veya konu hakkında düşündükleri anlamları öğrenmeye odaklanırlar. Nitel araştırma sürecinde araştırmacılar “kendilerini konumlandırırlar”. Kendi iç dünyalarına yansıyanları da araştırma sürecine dahil ederler. Son olarak nitel araştırmacılar üzerinde çalışılan, incelenen konu veya problemin karmaşık bir resmini geliştirmeye çalışırlar. Bu durum bütüncül ve büyük resmin ortaya çıkmasını sağlar (Creswell, 2013, ss. 42-47).

Nitel araştırma, gözlemcinin, araştırmacının dünyadaki konumunu belirleyen, tespit eden yerleşik bir aktivitedir. Nitel araştırma, dünyanın daha görünür hâle gelmesine

olanak tanıyan birtakım yorumlayıcı maddi uygulamalardan meydana gelir. Bu uygulamalar bütünü dünyanın değişim ve dönüşümüne katkı sağlar. Bu uygulamalar dünyayı, alanda tutulan notları, gerçekleştirilen görüşmeleri, konuşmaları, video ve fotoğrafları ve alan notlarının bir dizi temsile dönüşmesine olanak tanır. Bu düzeyde, nitel araştırmanın dünyaya doğal bir yaklaşım içinde yorumlayıcı bir bakış açısı vardır. Bu, nitel araştırmacıların olay ve olguları kendi doğal ortamlarında inceleyerek fenomenleri insanların onlara yüklediği ve gösterdiği anlamlar çerçevesinde yorumlamaya veya anlamlandırmaya çalıştıkları anlamına gelir (Denzin & Lincoln, 2011, s. 3).

Sosyal hizmet insan yaşamının farklı bilgisine ulaşmak, yoksulluktan kaynaklanan çeşitli problemlerle baş etmesi gibi insanın deneyim, olgu ve yaşantısına odaklanır. Bu deneyim ve olguların neye benzediğini göstermek sosyal hizmetin ilgilendiği bir durumdur. Olguların birey yaşamı üzerindeki etkilerini araştırmak nitel yöntemin doğasında vardır ve bu, sosyal hizmetin de doğasına uygundur. Dolayısıyla nitel araştırma yöntemi sosyal hizmette uygulanabilirliği yüksek olan bir yöntemdir (Krysik & Finn, 2015, ss. 187-190).

Bu araştırmanın yöntemini ortaya konarken politik olgunun yaşlıların yaşamları üzerinde derinlemesine bir anlayış gerektirdiği bilgisi etkili olmuştur. Yaşlıların yaşamları her yönüyle etkileyen politikalar, politika yapım süreci ve aktörler özne konumunda olması yöntemin belirlenmesine katkı sunmuştur. Ekolojik sistem yaklaşımı ile de çalışmada yaşlı birey merkeze alınarak makro düzeyde yaşlıyı etkileyen sistemlerin analiz edilmesi yöntemin belirlenmesini sağlamıştır. Politika yapım sürecinde etkili olan aktörler ile derinlemesine görüşmeler göz önünde tutularak nitel yöntemle araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir.

Nitel araştırmalarda anlatı araştırması, fenomenoloji, etnografi, kuram oluşturma ve durum çalışması olmak üzere beş farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum araştırması yaklaşımına dayanmaktadır. Durum çalışmasında, araştırmacı güncel bir durum ve bir sisteme mülakat, dokümanlar, raporlar ve çeşitli materyaller gibi çoklu bilgi kaynakları vasıtasıyla ve derinlemesine bilgi topladığı bir duruma ilişkin temaları ortaya koyar. Durum çalışması, hukuk, psikoloji ve politik bilimlerde popüler olması nedeniyle sosyal bilimciler tarafından bilinen ve sıklıkla kullanılan bir yaklaşımdır (Creswell, 2013, s. 99). Nitel araştırma

yöntemlerinden biri olan durum çalışması bu araştırmanın deseni olarak belirlenmiştir. Durum çalışması yöntemi, tek bir olayın veya durumun derinlemesine incelemesine olanak tanır. Durum çalışması ortama bakma, veri toplama ve verileri analiz ederek sonuçları ortaya koyma yöntemidir (Davey, 2019, s. 1). Durum çalışmasında olay ve olguyu tanımlama, anlama ve açıklama ön plandadır. Araştırmada politika yapma sürecinde etki olan aktörlerin politika yapma sürecindeki deneyimlerine odaklanmasının yanı sıra yaşlı ve yaşlıyı etkileyen diğer sistemlerin bundan hangi ölçüde etkilendiğine bakılması durum desen yönteminin araştırmanın amacına uygunluğunu göstermektedir. Bu araştırmada kalkınma planları, siyasi parti programları, seçim beyannameleri, ulusal mevzuat, bütçeye ilişkin raporlar vb. doküman ve raporlar gibi çoklu bilgi kaynakları incelenmiştir. Dolayısıyla bu araştırmada incelenen kalkınma planları, mevzuat, bütçeye ilişkin raporlar vb. dokümanlar ile yapılan görüşmeler gibi çoklu bilgi kaynakları bu araştırmanın durum çalışması olduğunu göstermektedir (Yin, 2003, s. 85).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmalarda iki tür evrenin var olduğunu ifade etmek mümkündür. İlki genel evren ikincisi ise çalışma evrenidir. Somut, kolay ulaşılabilen, üzerinde araştırmayı olanaklı hâle getirdiğinden tercih edilen evren türü çalışma evrenidir (Karasar, 2009, s. 110). Araştırmanın çalışma grubu araştırmanın amacına uygun olarak yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika belirleme ve uygulamasında yer alan politikacı, bürokrat, akademisyen, STK temsilcileri ve uygulayıcılardan oluşmaktadır.

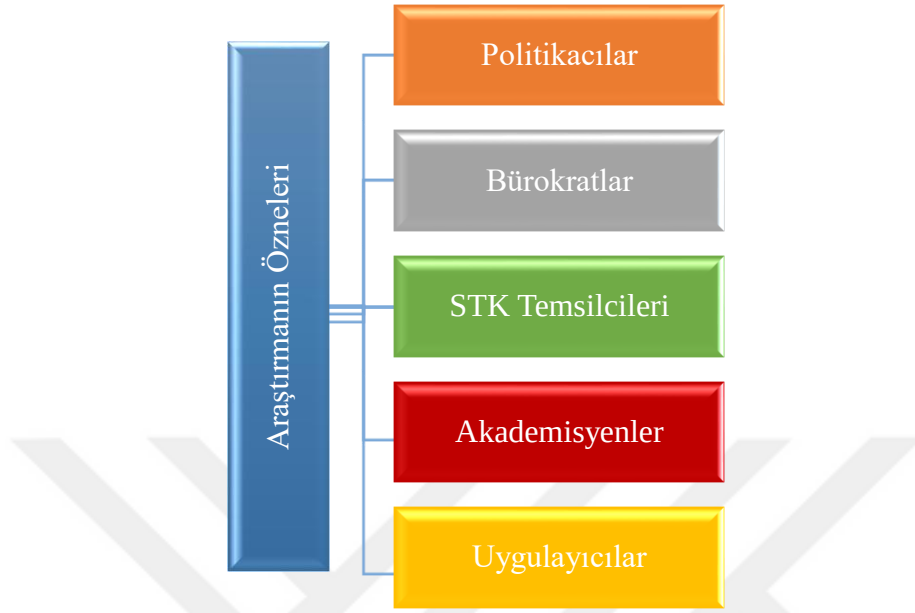
Bu çalışmada amaçlı örneklemin araştırma amacına daha uygun olduğu kanaatine varılmıştır. Amaçlı örnekleme, örneklemin niceliğinden ziyade örneklemden elde edilecek verinin çeşitliliği ve zenginliği esastır (Baltacı, 2018, s. 269). Amaçlı örneklem için politika yapma sürecinde doğrudan veya dolaylı etkisi olan farklı aktörlerin bilinçli olarak seçilmesiyle politika yapım sürecinde nasıl bir deneyim ve bakış açısına sahip oldukları öğrenilmesi amaçlanmıştır. Amaçlı örneklem yöntemi gereği sosyal politika yapım sürecine dahil olan aktörler belirlenmiş ve bilinçli olarak çeşitlilik sağlanması amaçlanmıştır. Tercih edilen örnekleme yöntemi ile çok büyük örneklem grubu yerine araştırmacının amacına uygun olan küçük bir örneklem grubu tercih edilerek politika yapma sürecinin hakkında derinlemesine bilgi edinilebileceği tasarlanmıştır. Nitel yöntemde örnekleme genelleme yapmak yerine yeterli sayıda

kişiyile derinlemesine bakış açısı elde etmeye odaklanmaktadır (Creswell & Plano Clark, 2018, ss. 185-187). Amaçlı örneklem, araştırmacının belli bir amaç ve hedef doğrultusunda örnekleme seçtiği örnekleme yöntemidir. Belirli özelliklere sahip bireyler katılımcı olarak belirlenerek çalışmanın amacına uygun örneklem oluşturulur. Aynı şekilde kasıtlı seçimde araştırmacının bilhassa belli niteliklere sahip olan bireyleri bilinçli olarak katılımcı seçtiği örneklemdir. Bu çalışmanın amacına uygun olarak belli özelliklere sahip olan bireyler yani politika yapım sürecinde doğrudan ve dolaylı olarak etki eden aktörler seçilmiş ve bu seçimler kasıtlı bir şekilde yapılmıştır (Krysik & Finn, 2015, ss. 200-202).

Nitel araştırmada evrenin temsil edildiği geniş ve büyük örneklem ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak nitel araştırmalarda genellikle gözlem ve görüşmeler yoluyla veriler toplandığından geniş ve büyük örneklem ihtiyacı ortaya çıkmaz. Hatta belli bir görüşme veya gözlemden sonra veriler kendini tekrarlamaya başlar (Baltacı, 2019, s. 373; Başkale, 2016, s. 27). Bu aşamadan sonra veri doygunluğu ortaya çıkar ki veri doygunluğuna ulaşıldığında veri toplama işlemi durdurulur (Shaheen & Pradhan, 2019, ss. 36-37).

Bu araştırmada katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Maksimum çeşitleme örnekleme, katılımcıların maksimum çeşitliliğini sağlayarak duruma ilişkin deneyim farklılıklarını yansıtır. Maksimum çeşitlilik örnekleme stratejini kullanan araştırmacı genelleme yapmaz ancak çeşitlilik içindeki önemli ortak kalıpları ortaya koyan olgulara ulaşır (Patton, 2002, ss. 234-235). Bu araştırmada maksimum çeşitlilik sağlanması için öncelikle politika oluşumunda doğrudan veya dolaylı katkısı olan farklı aktörler görüşmecisi olarak belirlenmiştir. Daha sonra ise yine maksimum çeşitlilik sağlanması için TBMM’de temsil edilen ve grubu bulunan 5 farklı siyasi parti milletvekili, meclis dışında 2 farklı siyasi parti yöneticisi, 4 farklı sivil toplum örgütü yöneticisi, sosyal politikalar kurul başkanvekili ve Cumhurbaşkanı danışmanı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatında farklı pozisyonlarda görev alan 7 farklı yönetici ve uygulayıcı, 7 farklı üniversitede tam ve yarı zamanlı çalışan akademisyen ve yerel yönetimde görev alan yönetici çalışma grubunu oluşturmaktadır. Görüşme yapılan kişilerin eğitim düzeyleri bakımından -lisans (10 kişi), yüksek lisans (6 kişi), doktora

(6 kişi)- çeşitlilik gösteren çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında görüşme yapılan gruplar şekil 3.1’de verilmiştir.

şekil 3. 1. Araştırma kapsamında görüşme yapılan gruplar

Araştırma kapsamında politika yapımı çerçevesinde TBMM’de grubu bulunan bütün siyasi partilerin temsilci milletvekilleri ile görüşme yapılmıştır. Ayrıca meclis dışında bulunan iki siyasi parti ile genel başkan yardımcısı düzeyinde görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşülen siyasi partiler harflerle (Mecliste grubu bulunan parti kodları: X, Y, Z, W, Q ve meclis dışındaki siyasi parti kodları A, B) kodlanmıştır. Araştırma kapsamında görüşme yapılan kişilere G1, G2, G3 şeklinde rumuzlar verilmiştir. Katılımcıları tanımlayıcı çalışma/görev, cinsiyet, eēitim ve çalışma alanları gibi bilgilere Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Tablo 3. 1. Görüşme yapılan katılımcılar

Katılımcı	Görev	Çalışma Alanı	Cinsiyet	Eğitim
G1	Milletvekili (X Parti)	TBMM (Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi)	Erkek	Lisans
G2	Milletvekili (X Parti)	TBMM (Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi)	Erkek	Lisans
G3	Milletvekili (Y Parti)	TBMM (Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi)	Erkek	Doktora
G4	Milletvekili (Z Parti)	TBMM (Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi)	Erkek	Lisans
G5	Milletvekili (W Parti)	TBMM (Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi)	Erkek	Doktora
G6	Milletvekili (Q Parti)	TBMM (Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi ve Yaşlıların Sorunlarını Araştırma Komisyon Üyesi)	Erkek	Lisans
G7	Genel Başkan Yardımcısı (A Parti)	Mecliste grubu bulunmayan siyasi parti	Erkek	Yüksek Lisans
G8	Genel Başkan Yardımcısı (B Parti)	Mecliste grubu bulunmayan siyasi parti	Erkek	Yüksek Lisans
G9	Başkanvekili (Akademisyen)	Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu ile Üniversite	Erkek	Doktora
G10	Danışman (Akademisyen)	Cumhurbaşkanı Başdanışmanı ile Üniversite	Erkek	Doktora
G11	Şube Müdürü	Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Üniversite	Erkek	Yüksek Lisans
G12	Uzman	Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH Uzmanı	Kadın	Yüksek Lisans
G13	İl Müdürü	Aile ve Sosyal Hizmet İl Müdürlüğü	Erkek	Lisans
G14	Müdür Yardımcısı	Aile ve Sosyal Hizmet İl Müdürlüğü	Erkek	Lisans
G15	Sosyal İnceleme Görevlisi	Aile ve Sosyal Hizmet İl Müdürlüğü	Erkek	Yüksek Lisans
G16	Yönetim Kurulu Üyesi	Türk Kızılay	Erkek	Yüksek Lisans
G17	Başkan Yardımcısı	Evde Bakım Derneği ile Üniversite	Kadın	Lisans
G18	Genel Sekreter (Akademisyen)	Yaşlı Hakları Derneği ile Üniversite	Erkek	Doktora
G19	Akademisyen	Üniversite	Erkek	Doktora
G20	Uzman	Huzurevi	Erkek	Lisans
G21	Genel Başkan (Uzman)	Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği ile Huzurevi (Uzman)	Erkek	Lisans
G22	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	Yerel Yönetim	Erkek	Lisans

3.3. Örnekleme Özellikleri

Çalışma grubunda yer alan katılımcılara ilişkin genel tanımlayıcı bilgilere yer verilmesinin yanında katılımcıların araştırmanın amacına paralel olarak politika, yaşlılık ve sosyal hizmet gibi alanlarla ilişkisini ortaya koyan detaylı tanımlamalar yapılmıştır. Görüşme formunda yer almayan ancak her katılımcının özne olarak anlaşılması ve araştırmaya katkısı ortaya konmuştur.

- 1- Milletvekili X Parti: TBMM milletvekili olan katılımcı, Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi olarak görev yapmaktadır. Bunun yanında milletvekili seçildiği ilde farklı sivil toplum kuruluşlarında aktif yöneticilik ve gönüllü olarak başta engelli ve yaşlılar olmak üzere dezavantajlı birçok gruba yönelik hem mecliste hem de STK'lar aracılığıyla politika ve hizmet sunmaktadır. Mecliste yaşlıların sorunlarına araştırılmasına yönelik meclis araştırması açılmasına yönelik birçok kez önerge sunmuş olup önergeler kabul edilmiştir.
- 2- Milletvekili X Parti: TBMM milletvekili olan katılımcı, Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi olarak görev yapmaktadır. Milletvekilliği yaptığı ilde üç dönem il başkanlığı ve çeşitli kademelerde görev almış, uzun yıllardan beridir aktif politikanın içerisinde yer almaktadır.
- 3- Milletvekili Y Parti: TBMM milletvekili olan katılımcı, Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi olarak görev yapmaktadır. Mecliste yaşlıların sorunlarının araştırılmasına yönelik meclis araştırması açılmasına yönelik önerge sunmuş, zaman zaman mecliste yaşlıların sorunlarına ilişkin genel kurulda konuşma yapmıştır.
- 4- Milletvekili Z Parti: TBMM milletvekili olan katılımcı, Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi olarak görev yapmaktadır. Meclis dışında hukukçu kimliği olan katılımcılı birçok farklı alanda politika geliştirilmesi için çeşitli STK'lara danışmanlık yapmıştır. Ayrıca yaşlıların sorunlarının araştırılmasına yönelik meclis araştırması açılmasına yönelik birçok kez önerge sunmuştur.
- 5- Milletvekili W Parti: TBMM milletvekili olan katılımcı, Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi olarak görev yapmaktadır. Yaşlılara ilişkin

hizmet ve politikaların belirlenmesi gibi yaşlılara yönelik çeşitli meclis araştırma önermeleri sunmuştur.

- 6- Milletvekili Q Parti: Uzun yıllar yurt dışında yaşamıştır ve orada yaşlılara yönelik politika, program ve hizmetlere ilişkin gözlem yaptığını ifade etmiştir. Yaşlıların Sorunlarını Araştırma Komisyon Üyesi olarak görev yapmıştır. Bu komisyon aracılığıyla yaşlılık alanında hizmet sunan birçok kamu ve STK sunumuna katılmıştır. Yaşlılık alanında faaliyet gösteren kamu ve özel kurumlara ziyaret gerçekleştirmiştir. Komisyonun çalışmasını sonlandırması sonucu rapora katkı sunmuş olmakla birlikte komisyon raporuna görüş ve önerilerinin bazıları dikkate alınmadığı ve rapora yansıtılmadığı için muhalefet şerhi düşmüştür.
- 7- Genel Başkan Yardımcısı (A Parti): Mecliste grubu bulunmayan bir partide genel başkan yardımcısı olan katılımcı uzun yıllar birçok sivil toplum kuruluşunun genel başkanlığını yürütmüştür. Ayrıca kamunun birçok kademesinde yönetici ve bürokrat olarak çalışan katılımcı, bir dönem Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nda genel müdür yardımcılığı görevini yürütmüştür. Ayrıca Başbakanlıkta Başbakan Başdanışmanlığı yürüten katılımcı politika yapma sürecinin her aşamasında yer almıştır.
- 8- Genel Başkan Yardımcısı (B Parti): Mecliste grubu bulunmayan bir partide genel başkan yardımcısı olan katılımcı, sosyal hizmet politikaları ve uygulamaları programında yüksek lisans yapmıştır. Partisi adına birçok farklı alanda rapor hazırlayan katılımcı yaşlılık alanında da hazırlanan raporlara katkı sunmuştur.
- 9- Başkanvekili (Akademisyen): Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu üyesi ve bir dönem de başkanvekilliği yapan katılımcı uzun yıllar sosyal hizmet alanında akademisyen olarak görev yapmıştır. Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu üyesi olarak sosyal politikaların geliştirilmesi adına birçok bölgede saha çalışması gerçekleştiren katılımcı birçok kamu çalışanı ve STK gönüllüsü ile toplantılar ve istişareler gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu toplantılarında çalışmalarını rapor ve sunum şeklinde kurul üyelerine ve Cumhurbaşkanına ilk elden sunmuştur.
- 10- Danışman (Akademisyen): Bir dönem milletvekilliği de yapan ve akademisyen olan katılımcı Cumhurbaşkanı Başdanışmanı olarak görev yapmaktadır.

Cumhurbaşkanına danışmanlık yaparak birçok farklı alanda politikaların şekillenme sürecinde aktif rol aldığını ifade etmiştir.

11- Şube Müdürü: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nde şube müdürü olarak görev yapan katılımcı, 25 küsur yıldır Aile Bakanlığının her kademesinde çalıştığını aynı zamanda yarı zamanlı akademisyen olarak görev yaptığını ifade etmiştir. Bir dönem Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Başkanı olarak görev yaptığını hâlen aktif olarak sivil toplum çalışmalarında yer aldığını ifade etmiştir. Hem meslek elemanı olarak hem de sivil toplum üyesi olarak yaşlılık alanında birçok politika, uygulama ve program önerisini sunum ve raporlarla bakanlığın ilgili birimlerine zaman zaman çeşitli kanallarla sunduğunu ifade etmiştir. Hem SHUDER hem de bakanlığın yayınlarına yaşlılık alanında katkı sunduğu ifade etmiştir.

12- Uzman: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH Uzmanı olarak görev yapan katılımcı yaşlılık alanında doktora eğitimine devam etmektedir. Katılımcı yurt içi ve yurt dışında çeşitli saha araştırması ve veri toplama işlemi yaptığını bunları rapor hâlinde genel müdürlüğe sunduğunu ifade etmiştir.

13- İl Müdürü: Katılımcı, Aile ve Sosyal Hizmet İl Müdürü olarak görev yapmaktadır. Yaşlıya hizmet sunumunda mevcut politik uygulamaları mevzuat çerçevesinde yerine getirdikleri aynı zamanda bakanlığa periyodik veri aktarımı yaptıklarını ifade etmiştir. Bakanlık ile sürekli koordineli çalıştıklarını, bakanlıktan gelen talimatları yerine getirdiklerini ifade etmiştir.

14- Müdür Yardımcısı: Aile ve Sosyal Hizmet İl Müdürlüğünde evde bakım biriminde müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Evde bakıma ilişkin mevcut işleyişi yerine getirdiklerini zaten bunun belli prosedürlerinin olduğunu ve bu prosedürler çerçevesinde hizmet sunduklarını ifade etmiştir.

15- Sosyal İnceleme Görevlisi: Aile ve Sosyal Hizmet İl Müdürlüğünde sosyal inceleme görevlisi olarak çalışan katılımcı, yaşlı ve diğer grupların taleplerini incelemek için ev ziyaretlerini gerçekleştirmektedir.

16- Yönetim Kurulu Üyesi: Türk Kızılay'ında 20 küsur yıl il şube başkanı olarak görev yapan katılımcı, hâlen Kızılay genel merkezinde yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır. Gerek il düzeyinde gerekse genel merkez düzeyinde yaşlılara yönelik STK olarak çok farklı alanlarda hizmet sunduklarını zaman zaman sundukları bu hizmetleri kamu ile paylaştıklarını ifade etmiştir.

Özellikle son yıllarda kamu ile güçlü bir koordinasyon içerisinde olduklarını ifade etmiştir.

- 17- Başkan Yardımcısı: Evde Bakım Derneğinin kuruluşundan beri görev alan katılımcı evde bakıma ilişkin ulusal boyutta sistemin kurulmasını amaçladıklarını ifade etmiştir. Bu amaçla ilgili bakanlıklara birçok platformda politika önerisi sunduklarını ancak şimdiye kadar sundukları önerilerin dikkate alınmadığını ifade etmiştir.
- 18- Genel Sekreter: Yaşlı Hakları Derneğinde genel sekreter olarak görev alan katılımcı aynı zamanda akademisyen olarak görev yapmaktadır. STK olarak amaçlarının yaşlılar için sosyal politikaların araştırılmasına ve geliştirilmesine katkı sunmak olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda dernek olarak bazı projeler hazırlamanın yanı sıra hazırladıkları yayınları ilgili bakanlıkla ve çeşitli platformlarla da paylaştıklarını ifade etmiştir.
- 19- Uzman: Katılımcı yaklaşık 6 yıldır huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak çalışmaktadır. Mevzuatla belirlenen çerçevede huzurevinde yaşlılara tam zamanlı bakım sunduklarını ifade eden katılımcı uygulamada alanında karşılaştıkları problemleri çalıştay vb. kanallarla Bakanlığa ilettiklerini ancak bunun dikkate alınmasına ilişkin tereddütlerinin olduğunu ifade etmiştir.
- 20- Akademisyen: Akdemiysen olarak görev yapan katılımcı yaşlılık alanında yayınlar yapmaktadır. Yaşlılık alanına yaptığı akademik çalışmalarla katkı yapmaya çalıştığını ifade eden katılımcı bu çalışmaların politika geliştirilmesine katkısını ölçen bir bilgiye sahip olmadığı ifade etmiştir.
- 21- Genel Başkan: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinin genel başkanlığını yapan katılımcı aynı zamanda bir kamu huzurevinde sosyal çalışmacı olarak görev yapmaktadır. STK olarak yaşlı politikalarına yayın, çalıştay, kongre vb. araçlarla katkı sunmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Dernek olarak yaşlılık alanında Bakanlık tarafından bazı programlara davet edildiklerini burada politika oluşturulmasına katkı sunduklarını ancak fikirlerinin pek dikkate alınmadığını ifade etmiştir.
- 22- Kültür ve Sosyal İşler Müdürü: katılımcı yerel yönetim birimde kültür ve sosyal işler müdürü olarak görev yapmaktadır. Sosyal hizmet alanına giren çalışmaların bu birim tarafından gerçekleştiğini ifade eden katılımcı, bütün dezavantajlı gruplara yönelik yerel düzeyde çalışmalarının olduğunu ifade

etmiştir. Görev aldığı belediyede yaşlılara yönelik çok kapsamlı çalışma olmadığını daha çok yardım temelli hizmetlerinin olduğunu ifade etmiştir.

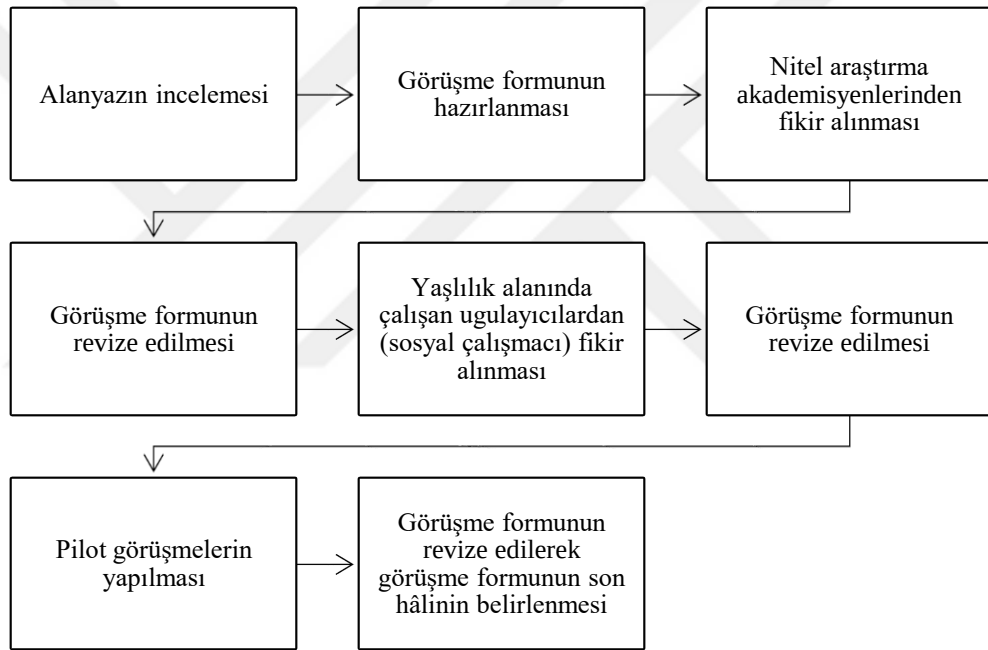
3.4. Veri Toplama Araçları

Sözlü iletişim kullanılarak gerçekleştirilen veri toplama tekniklerinden biri görüşmedir. Genellikle görüşme yüz yüze yapılmakla birlikte bazen telefon veya diğer iletişim araçları ile de yapılabilmektedir. Araştırma verisini toplamak ve iş birliğini sağlamak görüşmenin temel amaçları olarak sıralanmaktadır. Derinlemesine görüşme, araştırılan konunun bütün boyutlarıyla ele alınmasına ve detaylı cevapların verilmesine olanak veren, açık uçlu soruların yüz yüze, birebir sorulup cevap alındığı veri toplama tekniğidir. Görüşme yapılan kişinin bilgisine, duygusuna ve bakış açısına derinlemesine görüşme tekniği ile ulaşılır (Tekin, 2006, s. 101).

Kendi içinde görüşmeler üç sınıfa ayrılabilir. Bunlar, yapılandırılmamış, yarı-yapılandırılmış ve yapılandırılmış görüşmelerdir. Yapılandırılmış görüşme, görüşme planına aynen sadık kalındığı ve hareket özgürlüğünün düşük olduğu görüşme türüdür. Yapılandırılmamış görüşme, görüşmeciye büyük hareket alanı, esnek ve hareket özgürlüğü sağlamasına karşın verilerin değerlendirmesini güçleştiren görüşme türüdür. Ayrıca bu görüşme türünde görüşmecinin çok nitelikli bir uzman olması gerekmektedir. Görüşmelerin büyük bir çoğunluğu biri oldukça katı diğeri ise oldukça esnek olan bu iki uç görüşme arasında bir ortamda yapılır. Son görüşme türü ise yarı-yapılandırılmış görüşmedir. Bu görüşme türünde belli başlı soruların yanı sıra görüşme sürecinde gerekli görülen sorular oluşturulabilir (Karasar, 2009, ss. 166-167).

Yarı-yapılandırılmış görüşme, her seferinde bir katılımcı ile karşılıklı diyalog şeklinde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca neden ve nasıl gibi sorularla konunun irdelendiği, kapalı ve açık uçlu soruların karışımı kullanılmaktadır. Yapılan görüşmeler bir diyalog havasında yapıldığından, standardize edilmiş bir anket formunda olduğu gibi sorulara kelimesi kelimesine, körü körüne bağlı kalmak yerine gündemdeki konu veya sorunun irdelenebildiği, etrafında dolaşıldığı veya tahmin edilmeyen konulara girildiği bir diyalog şeklinde gerçekleştirilmektedir. Hem görüşmeci hem de görüşülen kişinin fiziksel ve zihinsel yorgunluğunun önüne geçmek için yarı-yapılandırılmış görüşmelerde bir saat makul bir süre olarak kabul edilir (Adams, 2015, ss. 492-493).

Yapılandırılmamış görüşmeler sohbet havasında doğal bir akış içerisinde gerçekleşmektedir. Görüşme öncesi planlamanın yapılmaması nedeniyle bu görüşme tekniği oldukça esnektir. Bunun yanında verilerin sistematize edilmesi ve analiz edilmesine çeşitli zorluklar yaşanabilir. Bu araştırmada görüşme yapılan kişiler politika yapım sürecinde yer alan aktörler olması ve araştırmanın amacıyla örtüşmemesi nedeniyle görüşmelerin yapılandırılmamış bir biçimde yapılmasını olanaklı kılmamaktadır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla görüşmeye dair ana konuların çerçevesi belirlenmiş olmakla birlikte görüşme esnasında ortaya çıkması muhtemel yeni sorunlara ve konulara değinmek amacıyla yeni sorular sorulması imkânı elde edilmesi amaçlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Şekil 3. 2. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanma süreci

Bu araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. İlk olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formunu oluşturmak için 11. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023), Türkiye Yaşlı Hakları Raporu (TİHEK, 2022), 1. Yaşlılık Şurası Komisyon Raporu (Koç & Özmete, 2019), Hosseinnezzad Hendvari ve Karataş'ın çalışması (Hosseinnezzad Hendvari & Karataş, 2021) ve Şahin'in doktora çalışmasından (Şahin, 2021) yararlanılarak 50 soruluk soru havuzu oluşturulmuştur. Görüşme soruları araştırmanın amacına paralel olarak altı ana başlıkta oluşturulmuştur. İlk başlık katılımcıları tanımaya dönük soruları içermektedir.

Böylelikle politika yapım sürecinde nasıl bir etkilerinin olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. İkinci başlıkta yer alan sorularla Türkiye'deki mevcut yaşlılara yönelik sosyal politikaların doğası ortaya konmaya çalışılmıştır. Üçüncü başlıktaki sorular ile yaşlılara yönelik sosyal politikaları oluşturma ve geliştirme sürecinde hangi aktörlerin (kişi veya kurumsal aktörler) ne derecede etkiye sahip olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Dördüncü başlıkta yer alan sorularla var olan yaşlılara yönelik sosyal politika ve türlerinin işlevselliği ortaya konmuştur. Beşinci başlıktaki sorular ile yaşlılara yönelik sosyal politikaların yaşlı, aile, kadın ve toplum üzerindeki etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Son başlıktaki sorular ile de bundan sonra oluşturulacak ve geliştirecek politikaların nasıl olması gerektiği cevabı aranmaya çalışılmıştır. Oldukça detay içeren ve kendini tekrar eden sorular olduğu için ikinci aşamada nitel araştırma alanında uzman olan iki öğretim üyesinden yardım alınarak form, 24 soru olarak sadeleştirilmiştir. Üçüncü aşamada bir akademisyen ve alanda bir uygulayıcı ile pilot çalışması yapılmıştır. Dönütlere bağlı olarak forma son şekil verilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme formu Ek.1'de sunulmuştur.

3.5. Veri Toplama Süreci

Alan görüşmeleri için bütün hazırlıklar (görüşme formunun hazırlanması, izinler, ön görüşmeler vb.) yapıldıktan sonra araştırma için verilerin toplanması aşamasına geçilmiştir. Verilerin Toplanması için TBMM'de görev alan milletvekilleri, Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı çalışanları, Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu üyeleri, Siyasi Parti Temsilcileri ve STK yöneticileri ile görüşme yapma amacıyla 02-15 Ocak 2023 tarihleri arasında Ankara'ya ziyaretler düzenlenmiştir. Mecliste görev alan milletvekillerine ulaşmak için araştırmacı Siirt ilinde bulunan bütün siyasi partilerin il başkanlıklarına gitmiş, il başkanları ile görüşme gerçekleştirmiş, onlar aracılığıyla randevular almıştır. Her bir temsilci ile randevu alındıktan sonra görüşme hazırlıkları yapılmıştır.

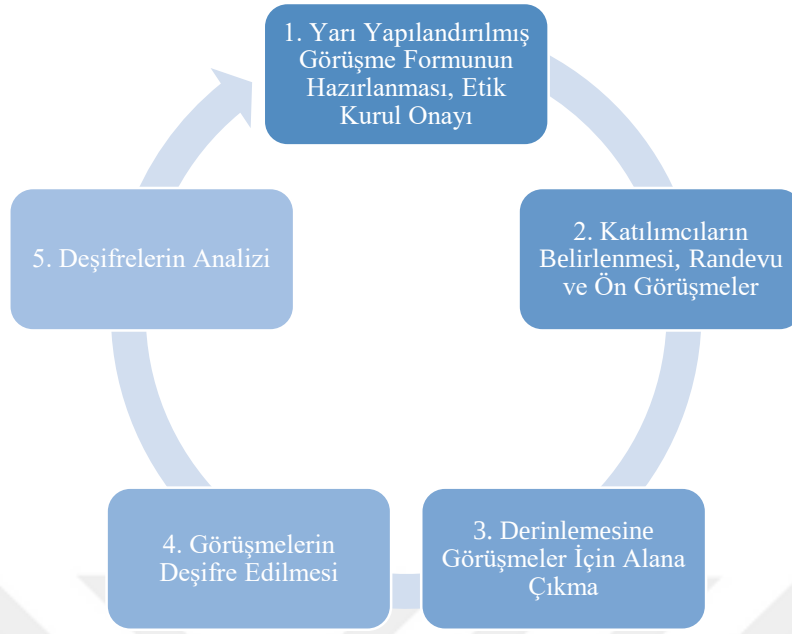
Veri zenginliği ve çalışma amacına paralel olarak TBMM'de yer alan Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyon üyesi milletvekilleri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yaşlı Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığında görev alan çalışanlar ile siyasi partilerin sosyal politikalarında görevli genel başkan yardımcıları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Alan çalışması sürecinde görüşme için 35 kişi ile irtibat kurularak randevu talep edilmiş ve olumlu dönüş yapan

22 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma amacı için toplanması hedeflenen veriler belli bir doygunluğa ulaştığı için görüşmeler sonlandırılmıştır.

Veri toplama sürecinde bazı g      ler yaşanmıştır. Milletvekilleri ve bakanlıkta çalışan personele ulaşma, randevu ayarlama ve görüşmeler yapma konularında çeşitli sorunlarla karşılaşılmıştır. Örneğin Aile,  alışma ve Sosyal İşler Komisyon  yesi milletvekillerinin bazıları seçim bölgelerinde yer aldıkları, bazılarının da görüşme talebine olumlu cevap vermedikleri g r      r. Aile Bakanlığında görev alan personellerin bazıları bürokratik iş yüklerinin çok olduğunu ve görüşmeye yazılı cevap vereceklerini ifade etmelerine rağmen daha sonra herhangi yazılı veya sözlü bir dönüş yapmadıkları g r      r.

Görüşmelerin kayıt altına alınması birçok açıdan yararlıdır. Öncelikle katılımcının ifade etmiş olduğu hususların tamamına sahip olma imkânı doğar. Bunun yanı sıra veri analizinde kayıtlar oldukça yarar sağlamaktadır. Görüşmelerin kayıt altına alınmasında görüşmecilerin rızası gereklidir (Wilson, 2014, ss. 29-30).

Yine veri toplama sürecinde meclis dışında olan siyasi partilerin çoğundan randevu talep edilmiş, geri dönüş yapan siyasi partilerin genel başkan yardımcıları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ankara'da bulunan zaman diliminde randevuya cevap verilenlerle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Bunun dışında bazı görüşmecilerle  evrimi i görüşme platformları (zoom) ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze 19,  evrimi i ise 3 görüşme yapılmıştır. Araştırma grupları içinde kişilere ulaşma/erişim açısından en kolay gruplar akademisyenler ve STK temsilcileri olmuştur. Kamuda yer alan personel ile görüşme yapma ve sağlıklı veri almak daha zorlayıcı olmuştur. Hem yüz yüze hem de  evrimi i yapılan görüşmeler kayıt izni alınarak kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan görüşmeler daha sonra araştırmacı tarafından deşifre edilmiştir. En kısa görüşme 24 dakika en uzun görüşme 84 dakika sürmüş, ortalama görüşme süresi 40 dakikadır. TBMM yer alan milletvekillerin ve bazı iş yoğunluğu başka randevularının olması nedeniyle diğer görüşmelere nazaran daha kısa s rm ştir. Araştırma sürecine ilişkin aşamalar şekilde (şekil 3.3.) verilmiştir.

Şekil 3. 3. Araştırma sürecinin aşamaları

3.6. Verilerin Analizi

Nitel verilerin analiz edilmesinde en sık kullanılan yöntemlerden biri içerik analizidir. Bu yöntemle yazılı ve görsel veriler daha ağırlıklı olarak analiz edilmektedir (Özdemir, 2010, s. 353). İçerik analizi araştırılan olgunun köklerine odaklanmaktadır. Nitel araştırmada araştırmacı veri setini kullanarak temaları keşfetmeye çalışarak elde ettiği kodları sistematik ve anlamlı hâle dönüştürür. Verilerin incelenmesi, karşılaştırılması ve birbiriyle ilişkilendirilmesi kodlama sürecinin aşamalarındandır. İçerik analizinde elde edilen kavram ve kodların sınıflandırılması temalandırmayı sağlar. Kodlama işlemi içerik analizinin ilk aşaması olup veri setinin anlamlı kavramlarla isimlendirilmesidir. Bir sonraki aşamada benzeşen ve farklılaşan kodlar sistematize edilerek temalara göre düzenlenmesi aşamasıdır. Bu aşamada veriler sistematize edilerek düzenli bir yapı içinde anlamlı hâle gelir. Son aşamada kodlar ve temalar aracılığıyla anlam kazanan veriler ile bulguların tanımlanması ve yorumlanması sağlanır. Bu çalışmada yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarının göstergelerini ortaya koymak için içerik analizi yöntemi kullanılarak veri setinden anlamlı kavram ve kodlar üretilmiştir. Daha sonra ise ortaya çıkan kodlar sistematize edilerek var olan temalara ve ortaya çıkan temalara göre düzenlenmiştir. Son aşamada

ise bulgu olarak ortaya çıkan kodlar ve temalar yorumlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2016, ss. 242-253).

Bilgisayar programları nitel verilerin analiz edilmesinde oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Nitel verilerin analizi için de çeşitli bilgisayar programları bulunmaktadır. The ETHNOGRAPH, HyperRESEARCH, NVivo, MAXQDA ve ATLAS.ti programları kullanılan nitel veri analiz araçlarıdır (Wilson, 2014, s. 29). Ancak nitel verilerin analizinde bilgisayar programları tek başına yeterli olmamaktadır. Bilgisayar programları nitel verilerin analizinde yardımcı birer araç olarak kullanılabilir. Programlar verilerin saklanması, düzenlenmesi, kodlanması birleştirilmesi gibi kolaylıklar sağlamaktadır. Nitel araştırmalarda araştırmacı, araştırmacının tüm süreçlerinde aktif bir rol almak durumundadır. Veri analizinde ise bu durum daha fazla ön plana çıkmaktadır çünkü analizi yapan araştırmacının kendisidir (Çelik, Başer Baykal, & Kılıç Memur, 2020, s. 399). Derinlemesine mülakat yoluyla elde edilen ses kayıtları deşifre edilerek bilgisayara aktarılmıştır. Deşifre edilen ses kayıtları neticesinde 265 sayfalık doküman elde edilmiştir. Bunun yanında ses kaydı dışında ifade edilen ve sohbet esnasında 8 sayfalık görüşme notu elde edilmiştir. Toplamda 273 sayfalık doküman elde edilmiştir.

Toplanan verilerin açıklamaya ve anlamaya yardımcı olacak kavramlarla ilişkilendirilmesi içerik analizinin temel amacıdır. Yorumlanan ve özetlenen veriler, içerik analizi ile derinlemesine işlenerek yeni kavramların keşfedilmesini sağlar. Benzeşen verilerin belirli temalar, kodlar ve kavramlar çerçevesinde bir araya getirmek, bunları anlaşılabilir bir şekilde düzenleyerek yorumlamak ve okuyucuya sunmak içerik analizinde yapılan temel işlemlerden biridir. Verilerin genel çerçevede anlaşılabilir bir şekilde açıklanması ve kodların belirli kategori ve temalar altında toplanabilmesi için ilk aşamada ortaya çıkan kodlardan yola çıkarak tematik kodlama yöntemi kullanılabilir. Tematik kodlama süreci benzeşen ve farklılaşan kodların belirlenmesini içerir. Süreç boyunca kodlar incelenerek ortak yönleri bulunmaya çalışılır ve kodlar bir araya getirilir. Böylelikle birbiriyle bağlantılı olan kodlar gruplandırılarak alt tema ve temalar oluşturulur. Tematik kodlama sürecinde temaların altındaki verilerin anlamlı bir bütün oluşturması iç tutarlılığı sağlar. Ortaya çıkan temaların elde edilen verileri anlamlı bir şekilde açıklaması da dış tutarlılığı el etmeyi sağlar (Yıldırım & Şimşek, 2016, ss. 225-230). Bu araştırmanın analizinde MAXQDA

2020 Project (.mx20) nitel veri analiz programı kullanılmıştır. MAXQDA bilgisayar destekli nitel analiz programıdır. MAXQDA programı kullanan bir araştırmacı tema, kategori ve kod oluşturma işlemi yapabilir. Programı kullanmayı öğrenmek için Yalova Üniversitesinin aboneliği bulunan “ayeum”dan (Araştırma Yöntemleri Eğitim ve Uygulama Merkezi) “Temel MAXQDA Eğitimi” alınmıştır. İlgili katılım belgesi ekte sunulmuştur. Ayrıca daha önce aynı programı kullanan 2 araştırmacıdan da zaman zaman destek alınmıştır. Araştırma analizi sonrasında araştırmaya ait tema ve alt temalar araştırmacı tarafından oluşturulmuş ve söz konusu temalar Tablo 3.2’de sunulmuştur.

Tablo 3. 2. Veri analizinde ortaya çıkan araştırma tema ve alt temaları

Ana Tema	Alt Tema
Yaşlılık Politikalarının Doğası	Politikanın Doğasına İlişkin Olumlu Görüşler
	Politikanın Doğasına İlişkin Olumsuz Görüşler
Yaşlılık Politikalarının Durumu ve Gelişimi	Yerel Yönetim Katkısı
	STK Katkısı
	Üniversite Katkısı
	Bütçe ve Harcamalar
	İnsan Kaynağı
Yaşlılık Politikaların Uygulama Alan ve Türleri	Ekonomik Destekler
	Kurumsal Bakımlar
	Yerel Yönetim Uygulamaları
	Sağlık Uygulamaları
Yaşlılık Politikaların Etkileri	Politikaların Cinsiyet Bağlamında Etkileri
	Politikaların Aile Bağlamında Etkileri
	Politikaların Toplum Üzerindeki Etkileri
Yaşlılık Politikaların Geleceği	Politikaların Güçlü Yönleri
	Politikaların Zayıf Yönleri
	Politikaların Geleceği
	Geliştirilebilecek Politika Modelleri

Araştırmacılar veri seti üzerinde kodlama sürecini yürütürken kod etiketlerini nasıl oluşturacaklarını iyi tasarlamalıdır. Kod etiketlerini oluşturmanın birkaç farklı yöntemi mevcuttur. Katılımcıların ifadelerinin olduğu gibi doğrudan verilerek kod etiketleme işlemi yapılabilir. Ayrıca literatürdeki bazı kavramlar veya çalışılan olguya karşılık gelecek ifadeler kullanılarak kod etiketleme işlemi yapılabilir. Bu çalışmada farklı yöntemler kullanılarak kodlama işlemi yapılmıştır. Bazen katılımcıların doğrudan ifade ettikleri kavramlar bazen de literatürde var olan ve katılımcının ifade etmek istediği kavrama karşılık gelecek ifadeler ile kodlama işlemi yapılmıştır (Creswell, 2016, ss. 334-341, Çelik, Başer Baykal, & Kılıç Memur, 2020, s. 386). Kodlama işlemine ait örnekler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3. 3. Kod etiketleme ve üretme örneği

Metin	Doğrudan alıntı ile yapılan kodlama	İfadelerden yola çıkarak yapılan kodlama
“Şimdi şey aslında hak temelli olduğunu söyleyemem aslında yaşlı politikalarının daha çok lütuf temelli olarak belki değerlendirilebilir.”	Lütuf temelli	---
“Aslında olması gereken yaşlı bireylerin daha çok sosyal bakım ihtiyaçları var. Sağlık bakım ihtiyaçları olsa da daha yönetilebilir bir durumda. Dolayısıyla bir bakım sigorta modelinin yaşlı politikasında gündeme gelmesini oldukça önemli buluyorum.”	Bakım sigortası	---
“Bir de şöyle bir durum da söz konusu açıkçası Türkiye’de biz yaşlılar yönelik hizmetlerde daima biraz ekonomik temelli ağırlıklı çalışıyoruz. Yani son yıllarda belki de neo-liberal politikaların değişmesi, ülkelerin ekonomik rejimlerinde konjonktüre göre değişim noktasında aktif yaşlanmanın dışında biraz para odaklı nakit para odaklı çalışmaktayız. Bunu Bir yerde bir eleştiri olarak biz bunu not edebiliriz.”	---	Yardım temelli politikalar
“Politikalar belirlenirken bizden giden talepleri genel olarak pek dinlemiyorlar. Bir örnek de veririm ben sonra fakat kendileri bu sunumları yaptırırken kendi istedikleri çevreleri daha çok davet ettiler. Bizim önerdiğimiz iki tane kurum oldu. Onların ikisini de dinlemeyi gerekli görmediler. Kaldı ki güya bu komisyon işte oluşturulacak politikalara temel oluştursun diye kuruldu.”	---	STK’ların yok sayılması

Nitel veri analizinde bilgisayar destekli programlardan yararlanarak verileri kodlamak, kodlamaları düzenlemek, oluşan kodlardan yola çıkarak verinin tümünde tarama yapmak, kodları sistematize etmek, belirlenen tema ve kodları görsel hâle getirmek araştırmacıya önemli kolaylıklar sunmaktadır. Genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama, verilerden yola çıkarak kavramlara göre yapılan kodlama ve daha önce belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama olmak üzere üç farklı kodlama biçimi bulunmaktadır. Her ne kadar bilgisayar destekli programlar, verilerin analizi edilmesini kolaylaştırırsa da kodlama ve kategori işlemini bilgisayar değil araştırmacı yapar. Araştırmacı veri setini birkaç defa okuyarak ve ortaya çıkan kodlar üzerinde tekrar değerlendirme yaparak kodlama sürecinin yürütür. Verilerin içerik ve derinliğine göre kodların sayısı değişim gösterir (Yıldırım & Şimşek, 2016, ss. 229-252). Araştırma sürecinde ilk başta 87 kod ortaya çıkmıştır. Ancak başka 2 farklı araştırmacıdan alınan destekle benzeşen kodların birleştirilmesi ve bazı kodların revize edilmesi ile 53 kod ortaya çıkmıştır. Kodlama bilgisayar destekli program kullanmış ancak kodların oluşturma sürecinde ciddi emek sarf edilmiştir. Veri analiz sürecine ortaya çıkan tema ve kodlama sisteminin bir örneği tablo 3.4. te gösterilmiştir.

Tablo 3. 4. Veri analizinde ortaya çıkan kodlama örneği

Örnek Görüş	Kod	Alt Tema
“Çok hızlıca bir de son olarak şunu söyleyeyim bu yaşlı politikasını kapsamına kimler girer derken böyle bir idealize edilmiş ideal bir tip yaşlı tipi var. Bunu biz yaşlılık çalışanlar sıklıkla konuşuyoruz zaten yani o idealize yaşlı tipi aslında yaşlı politikasına giriyor. Yani mesela işte suçlu yaşlı var işte suçlu yaşlı olabilir. Efendime söyleyeyim ya da çok yetenekli yaşlı olabilir yani yaşlılık idealize edilmiş, aslında çok farklı yaşlı tipleri var.”	İdealize Edilmiş Yaşlı	Politikanın Doğasına İlişkin Olumsuz Görüşler
“Yani tabii şöyle bakıyorum, burada senin de okuduğun gibi işte bir yaşlı kadın maaşı, eşi vefat eden, 2022, emekli dul yetim maaşı, işte bakanlık tarafından verilen evde bakım aylığı gibi böyle birbirinden kopuk bağımsız birini alırsa öbürünü alamadığı böyle bir şey var kaotik bir durum var. Dolayısıyla verilecek desteğin belli kriterlerinin belirlenerek tek bir çatı altında, tek bir isim altında ödenmesi daha doğru.”	Dağınık ve Yetersiz Sosyal Yardımlar	Bütçe ve Harcamalar
“Enformel bakım ailede hep kadınların üzerine yıkılan bir şey. Yani kadın çocuğa bakıyor işte engelliye bakıyor, hastaya bakıyor, yaşlıya bakıyor. Dolayısıyla bu anlamda hani yaşlılık politikalarını bundan bağımsız düşünmemiz de zaten çok mümkün	Kadınların Bakımı Üstlenmesi	Politikaların Cinsiyet Bağlamında Etkileri

değil yapı itibarıyla. Farklılaşan yönünü en bariz ben bunu söylerim.”

“Güçlü yönlerimiz geleneksel aile yapısına sahip olmamız. Bu çok önemli bir şey. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Bölgesinde dikkat edin huzurevleri bulunmuyor birçok ilde, neden? Çünkü kentleşme yok hani kentleşme yok derken ne büyük şehirlerde insanlar yalnız yaşıyor, çekirdek aile söz konusu ama doğu ve güneydoğuda hiçbir kız ya da erkek çocuk annesini ya da babasını huzurevine göndermeyi kabul etmez. Bunu da hem geleneksel yapı içerisinde aldığı örf ve adetlere uygun olmadığı için yanında bakıyor.”

Geleneksel
Kodlarımız

Politikaların Güçlü
Yönleri

“İkinci olarak yaşlılık statüsünün değer kazanması bağlamında ekonomik durumlarına bakılmaksızın aile yanında bakımı olan bütün ailelere örnek veriyorum yıl bazında seyahat hakkının tanınması örneğin ben bunu çok değerli buluyorum. Bu bakımı sağlayan kişilerin desteklenmesi, eğitime tabi tutulması bunlarda önemli, aile yanında da bakımını da tabi buna paralel bir hizmet olmuş olacak yani madem kadınlar böyle bir sorumluluk üstleniyor. En azından bunların sigortalarının veya ödemelerinin devlet tarafından yapılması son derece yararlı olacak. Hani kurum bakımından ziyade evde bakımı da destekleyen bir politika olmuş olacak.”

Yaşlıya Bakım
Verenlere İlişkin
Düzenleme

Geliştirilebilecek
Politika Modelleri

3.7. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda araştırmacının olguyu olduğu biçimiyle ele alması geçerliliğin oluşmasını sağlar (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 290). Nitel araştırmalarda iç geçerlik kavramı yerine inandırıcılık; dış geçerlik kavramı yerine aktarılabirlik; iç güvenirlik kavramı yerine tutarlılık ve dış güvenirlik kavramı yerine doğrulanabilirlik kavramları kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Nitel araştırmalarda geçerliliği ortaya koymanın birçok tekniği bulunmaktadır. Katılımcıların geri bildirimleri, uzman kontrolü ve bilgisayar programları kullanmak inandırıcılık teknikleri arasında zikredilmektedir (Whitemore, Chase & Mandle, 2001, s. 533). Katılımcıların tecrübelerini detaylı bir şekilde paylaşması, araştırmada detaylı ve zengin alıntılarının kullanılması araştırmanın dış geçerliliğine katkı yapmaktadır (Creswell, 2009, s. 185). Bu çalışmada geçerliliğin ve güvenirliliğin sağlanması için aşağıdaki adımlar gerçekleştirilmiştir.

- 1- İnandırıcılık (İç Geçerlik): Araştırmacının sahip olduğu bilgi birikimi, yorumlama biçimi ve varsayımları araştırma sürecine etki edebileceğinden

araştırmanın bütün süreçlerinde öz eleştirel bakış açısına sahip olmak ve böyle bir tutum sergilemek zorunludur. Araştırmacının araştırma sürecinde ortaya koyduğu bilinçli çaba, verilerin doğru bir şekilde yorumladığına dair güven oluşturur ve birincil geçerlik ölçütü olan inandırıcılığı ifade eder (Whittemore, Chase, & Mandle, 2001, ss. 522-527). Araştırma esnasında uygulayıcıların aktardıkları veriler ışığında politika yapıcı aktörlere ilişkin bir ön yargı oluşmuştur. Ancak politika yapıcı aktörlerle yapılan görüşmeler ve süreç içerisinde politika yapıcılara ilişkin ön yargı kırılmış, öz eleştirel bakış açısı ve tarafsız bir tutum sergilenmiştir.

Araştırmacının bir çalışmada temalar ve kategoriler oluşturmak için birden fazla bilgi kaynağı arasında yakınlaşma araması bir diğer iç geçerlik yoludur. Araştırmacının ortak tema ve kategorileri bulmak için verileri sıralamaya yönelik attığı adımlar sistematik bir süreçtir (Creswell & Miller, 2000, ss. 126-127). Araştırmada derinlemesine görüşmeler ve doküman incelemesi yoluyla birden fazla veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bu iki veriler yoluyla tema ve kategoriler oluşturulmuştur.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların teyidi alınarak veri çeşitlenmesi sağlanmıştır. Görüşme sonrasında isteyen katılımcılara ifadelerini gözden geçirmeleri ve geri bildirimde bulunmaları amacıyla görüşme deşifreleri ve ses kayıtları aktarılmıştır. Araştırma boyunca nitel araştırmalarda iki uzman öğretim üyesinin desteği alınmıştır. Bunun yanı sıra bilgisayar destekli program olan MAXQDA kullanılmıştır.

- 2- Aktarılabilirlik (Dış Geçerlik): Nicel araştırmalarda var olan örneklemden evrene doğru genelleme yapmak nitel araştırmalarda mümkün olmamaktadır. Nitel araştırmalarda genelleme endişesi olmaksızın mümkün olduğunca zenginlik ve çeşitliliği sağlayacak evreni temsil edecek bütüncül bir resim elde edilmeye çalışılır. Nitel araştırmada genelleme durum, olgu, olay ve deneyimlere ilişkin yapılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, ss. 270-272). Araştırmanın konusu ile çalışma grubunun birbiriyle uyumlu olması ve çalışma grubunun özenle seçilmesi dış geçerliliği sağlamanın yollarından birisidir (Yağar & Sema, 2018, ss. 5-8). Araştırmada çalışma grubunun belirlenmesinde çalışmanın amacına paralel olarak çok amaçlı örneklem yöntemi belirlenmiştir.

Bu sayede katılımcıların sosyal politika yapım sürecinde etkili olan aktörler arasından seçilmesine özen gösterilmiştir.

Katılımcıların araştırmacının amacına paralel olarak seçilme ve ayrıntılı bir şekilde katılımcıya ilişkin bilgi verme, çalışma koşulları ve ortamlarına ilişkin bilgi verme dış geçerliğin diğer bir yöntemidir (Başkale, 2016, s. 24; Denzin, 2014, s. 582). Bu nedenle çalışma grubu başlığı altında hem katılımcıya ilişkin bilgiler hem de politika yapma sürecindeki rolleri ve görüşleri detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

Bu araştırmada katılımcıların tecrübe ve görüşlerinin yer aldığı doğrudan alıntılar yapılarak okuyucuların olguyu olduğu gibi görmelerine olanak sağlanmıştır.

- 3- Doğrulanabilirlik (Dış Güvenirlik): Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerin kayıtlarının dijital ortamda arşivlenmesi, verilerin toplanma, analiz edilme ve yorumlama sürecinin şeffaf bir şekilde yapılması ve açıklanması, başka bir uzman tarafından sürecin takip edilmesi gibi yöntemler doğrulanabilirlik ölçütleri arasındadır (Arslan, 2021, ss. 71-72). Araştırmanın ham verileri, ses kaydı ve doküman verileri katılımcılar ve jüri üyeleri tarafından incelenebilecek şekilde arşivlenmiştir. Verilerin toplanma ve analiz süreci ve araştırmacının rolüne ilişkin detaylı bilgi verilmiş, süreç şeffaf bir şekilde ortaya konulmuştur. İkinci bir uzman tarafından veri toplama, veri analizi, kodlama süreçleri takip edilmiş sürece ilişkin eksik görülen yerlerle ilişkin geri bildirimler alınmıştır.
- 4- Tutarlılık (İç Güvenirlik): Katılımcıların kendilerini daha rahat ifade edebildikleri ve kendilerini güvende hissettikleri doğal ortamlarında görüşmeler gerçekleşmiştir. Görüşmelerin kayıt altına alınacağı bilgisi katılımcılara sunulmuş ve onay alındıktan sonra görüşmeler kayıt altına alınmıştır. İki veya daha fazla kodlayıcının veri tabanı üzerinde analiz gerçekleştirmesi sonucunda kodlar sağlanması ve sağlanan bu kodlar üzerinde uzlaşma düzeylerin belirlenmesi için kodlar arası karşılaştırma yapması tutarlılık yöntemlerinden biridir (Creswell, 2016, s. 576). Bu araştırmada derinlemesine yapılan görüşmelerden elde edilen ham veri seti üzerinden iki kodlayıcı

tarafından kodlama işlemi gerçekleştirilmiş ve kodlar arası uzlaşma düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Aynı veri setini kullanan iki araştırmacı kodlama yaparak tanımları daha net bir şekilde ortaya koyar. Araştırmacıların veriler üzerinde benzer kodlar kullanıp kullanmadığı bu tekniğin esas noktasıdır. Uzlaşma sağlanan kod sayısının uzlaşılamayan ve uzlaşılan toplam kod sayısına bölünmesi ile araştırmacılar arası güvenilirlik oranı hesaplanabilir. Aynı veri seti üzerinden kodlama yapan kodlayıcılar arasında görüş birliğinin %80'e yakın olması değerler arasında önemli bir oranda uzlaşma olduğunu ortaya koyar ve bu orana yakın bir uzlaşma oranı beklenir. Bu görüş birliğinin %80'den fazla olması hâlinde ise değerler arasında çok iyi bir düzeyde uzlaşma olduğunu göstermektedir (Freitag, 2019, s. 1595; Rädiker & Kuckartz, 2020 s.58; Arastaman, Öztürk Fidan, & Fidan, 2018, s. 58)

Yukarıda aktarılan işlemler neticesinde eş kodlayıcı güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Eş kodlayıcı güvenilirliği sonuçları Tablo 3.5.'te sunulmuştur.

Tablo 3. 5. Eş kodlayıcı güvenilirliği

Tema	Kodlayıcılar	Uzlaşma	Uzlaşmazlık	Uzlaşma Oranı
Yaşlılık Politikalarının Doğası	I. Kodlayıcı- II. Kodlayıcı	11	2	%85
Yaşlılık Politikalarının Durumu ve Gelişimi	I. Kodlayıcı- II. Kodlayıcı	8	2	%80
Yaşlılık Politikaların Uygulama Alan ve Türleri	I. Kodlayıcı- II. Kodlayıcı	5	1	%83
Yaşlılık Politikaların Etkileri	I. Kodlayıcı- II. Kodlayıcı	6	1	%85
Yaşlılık Politikaların Geleceği	I. Kodlayıcı- II. Kodlayıcı	14	3	%82

Tablo 3.5.'te görüldüğü üzere yaşlılık politikalarının doğası teması ile ilgili olarak kodlayıcılar arasında uzlaşılan kod sayısı 11 ve uzlaşılmayan kod sayısı 2'dir. Kodlayıcılar arasındaki uzlaşma oranı %85'tir. Yaşlılık politikalarının durumu ve gelişimi doğası teması ile ilgili olarak kodlayıcılar arasında uzlaşılan kod sayısı 8 ve uzlaşılmayan kod sayısı 2'dir. Kodlayıcılar arasındaki uzlaşma oranı %80'dir. Yaşlılık politikaların uygulama alan ve türleri doğası teması ile ilgili olarak kodlayıcılar arasında uzlaşılan kod sayısı 5 ve uzlaşılmayan kod sayısı 1'dir. Kodlayıcılar arasındaki uzlaşma oranı %85'tir. Yaşlılık politikaların etkileri doğası teması ile ilgili olarak kodlayıcılar arasında uzlaşılan kod sayısı 6 ve uzlaşılmayan kod sayısı 1'dir. Kodlayıcılar arasındaki uzlaşma oranı %100'dür. Yaşlılık politikaların geleceği doğası teması ile ilgili olarak kodlayıcılar arasında uzlaşılan kod sayısı 14 ve uzlaşılmayan kod sayısı 3'dir. Kodlayıcılar arasındaki uzlaşma oranı %82'dir.

BÖLÜM 4: BULGULARIN ANALİZİ VE YORUMLANMASI

Bu bölümde bulguların analizi ile oluşan temalar ve yorumları yer almaktadır.

4.1. Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmet Politikalarına Dair Toplanan Verilere İlişkin Temaların Oluşturulması ve Tanıtımı

Araştırmanın bu başlığı altında yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikasına ilişkin görüşmelerden elde edilen verilerin tanıtılmasına yer verilmiştir.

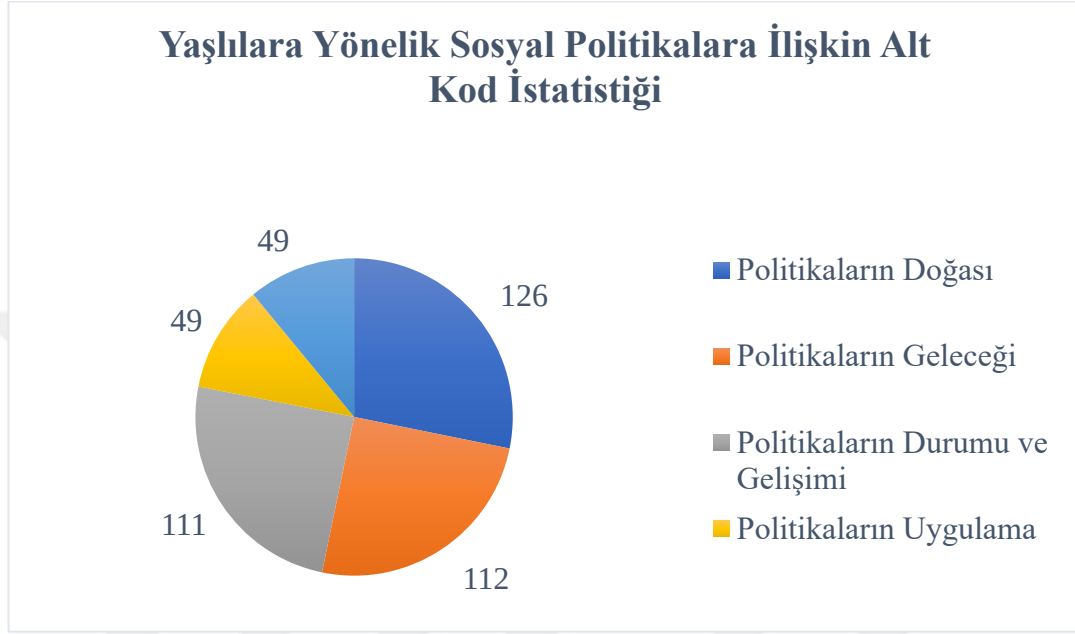
Politika belirleme ve oluşturma çok boyutlu bileşenleri içeren bir süreçtir. Bu süreci anlayabilmek için politika oluşturma sürecine katkı sağlayan kişilerin deneyim ve görüşlerini analiz etmek için araştırmanın amacına paralel olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu esas alınmıştır. Görüşmeler sırasında alınan bilgiler neticesinde temalar şekillenmeye başlamış ve daha sonra görüşme verilerinin defaatle okunması sonucunda veriler sistematize edilmiş ve beş ana tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar: 1. *Politikaların Doğası* 2. *Politikaların Durumu ve Gelişimi* 3. *Politikaların Uygulama Alan ve Türleri* 4. *Politikaların Etkileri* 5. *Politikaların Geleceği*

Şekil 4. 1. Araştırmanın Temaları

Araştırmacı açısından temaların oluşturulma biçimi bir yapılandırma ve süreci göstermektedir. Aşağıda temalara ilişkin ayrıntılı bilgi verilmek suretiyle temaların nasıl şekillendiği açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Kolay bir şekilde anlaşılabilmesi amacıyla veri analiziyle ulaşılan temaların alt kod grafiği verilmiştir. İlgili grafikte (Şekil 4.2) her temaya ilişkin alt kod sıklığı verilmiştir.

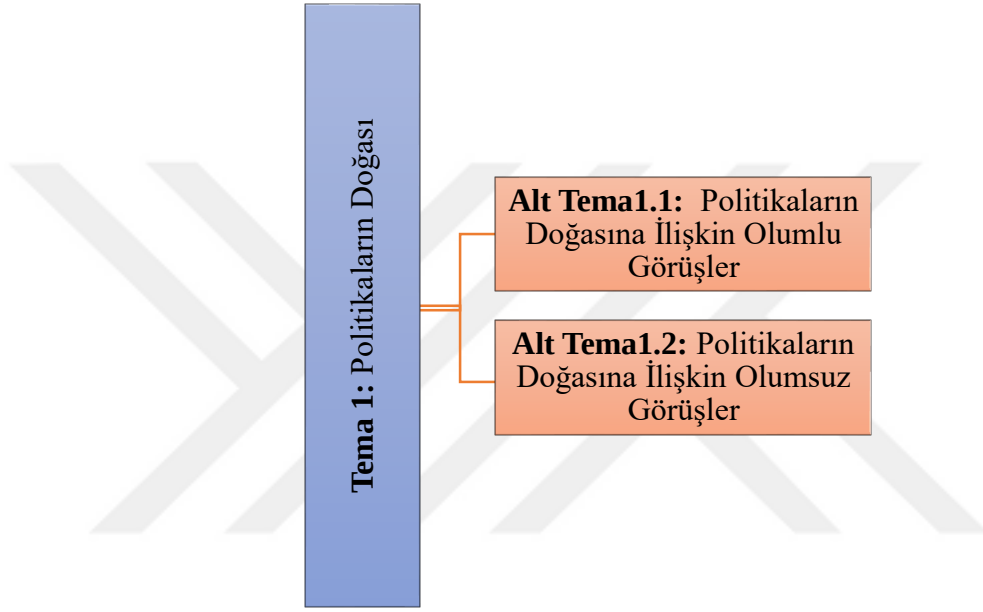
Şekil 4. 2. Temaların kodlanma sıklığı grafiği

Yaşlılara yönelik sosyal politikaya ilişkin görüşler üzerinden oluşan alt kodlardan sonra oluşturulan kod bulutu aşağıdaki şekilde (Şekil 4.3.) gösterilmiştir.

katılımcıların bu konulara ilişkin görüşleri iki ana başlıkta toplanarak iki alt tema ortaya çıkmıştır.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 4.1.) ifade edilen görüşler neticesinde oluşan alt temalar verilmiştir.

Tablo 4. 1. Politikaların doğasına ilişkin alt temalar

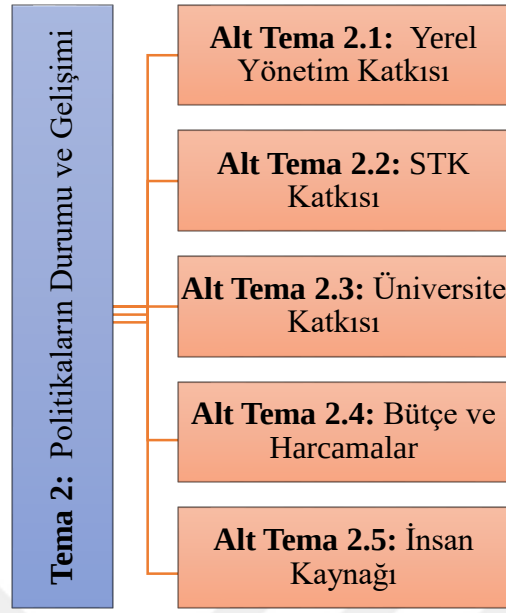

Politikaların Durumu ve Gelişimi

Bu ana tema altında katılımcılara politikaların oluşturulma ve geliştirilme sürecinde çeşitli kurum ve kuruluşların etkili olup olmadığı soruları yöneltilmiştir. Ayrıca mevcut politikaların bütçesi ve insan kaynağına ilişkin görüşlerini almak adına çeşitli sorular yöneltilmiştir. Katılımcılardan alınan görüşler neticesinde beş alt tema meydana gelmiştir.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 4.2.) ifade edilen görüşler neticesinde oluşan alt temalar verilmiştir.

Tablo 4. 2. Politikaların durumu ve gelişimine ilişkin alt temalar

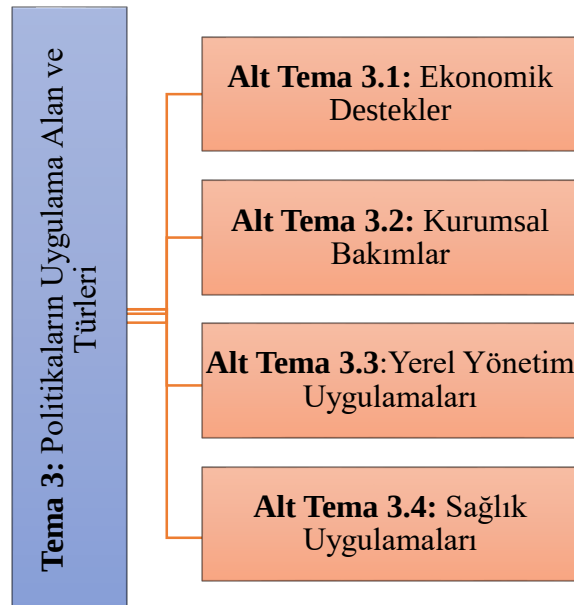

Politikaların Uygulama Alan ve Türleri

Bu ana tema altında katılımcılara politikaların mevcut uygulama alan ve türlerine ilişkin soruları yöneltilmiştir. Bu uygulamaların niceliği, niteliği, işlevselliği ve ihtiyacı karşılayıp karşılamadığına yönelik çeşitli sorular yöneltilmiştir. Katılımcılardan alınan görüşler neticesinde dört alt tema meydana gelmiştir.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 4.3.) ifade edilen görüşler neticesinde oluşan alt temalar verilmiştir.

Tablo 4. 3. Politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin alt temalar

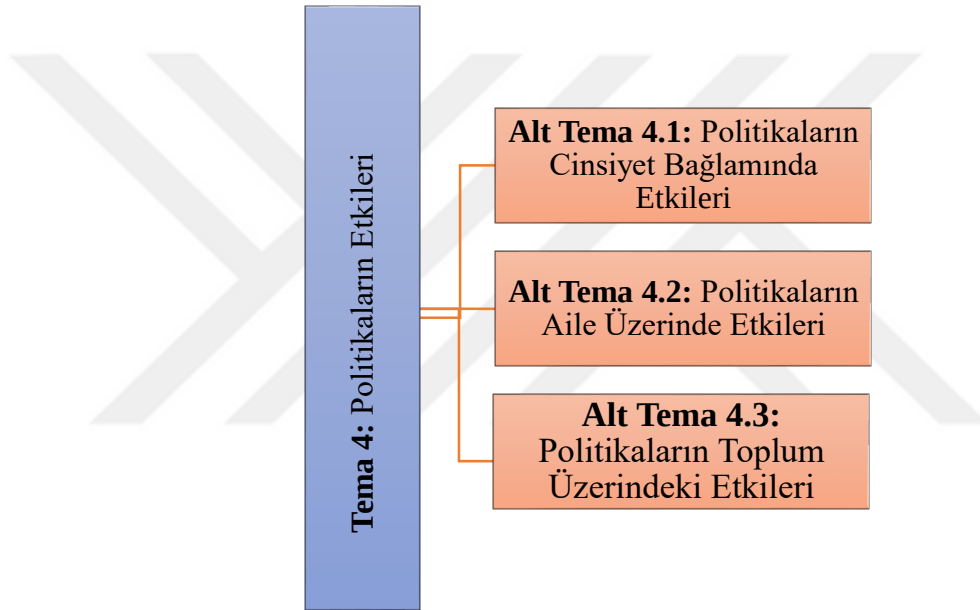

Politikaların Etkileri

Bu ana tema altında katılımcılara politikaların etkilerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Ayrıca politikaların aile ve toplum üzerinde etkileri, cinsiyet bağlamında farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik görüşlerini almak adına çeşitli sorular yöneltilmiştir. Katılımcılardan alınan görüşler neticesinde üç alt tema meydana gelmiştir.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 4.4.) ifade edilen görüşler neticesinde oluşan alt temalar verilmiştir.

Tablo 4. 4. Politikaların etkilerine ilişkin alt temalar

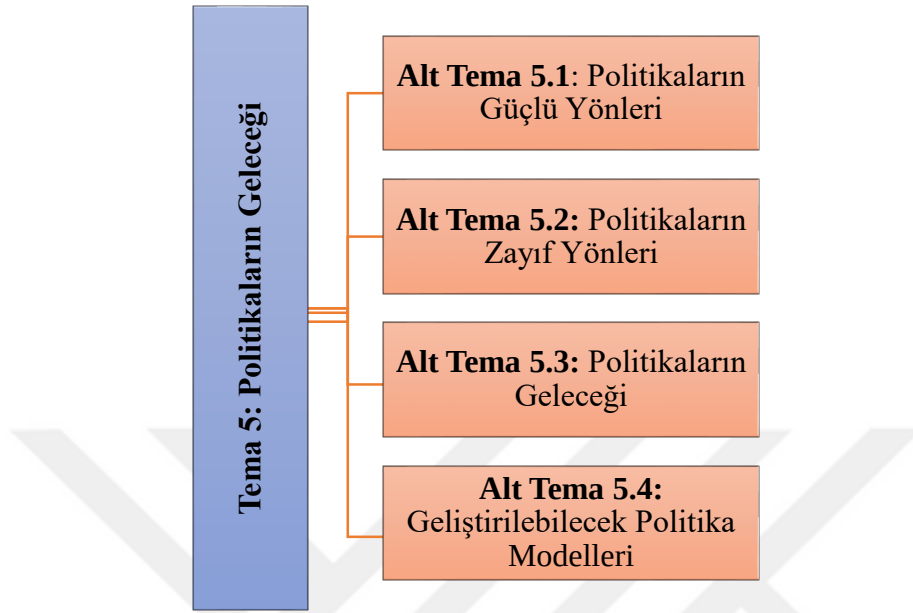

Politikaların Geleceği

Bu ana tema altında katılımcılara politikaların güçlü ve zayıf yönlerini anlamak amacıyla çeşitli sorular yöneltilmiştir. Ayrıca katılımcılardan politikaların geleceğine ilişkin görüşler alınarak geliştirilebilecek modelleri ortaya çıkarmak için çeşitli sorular yöneltilmiştir. Katılımcılardan alınan görüşler neticesinde dört alt tema meydana gelmiştir.

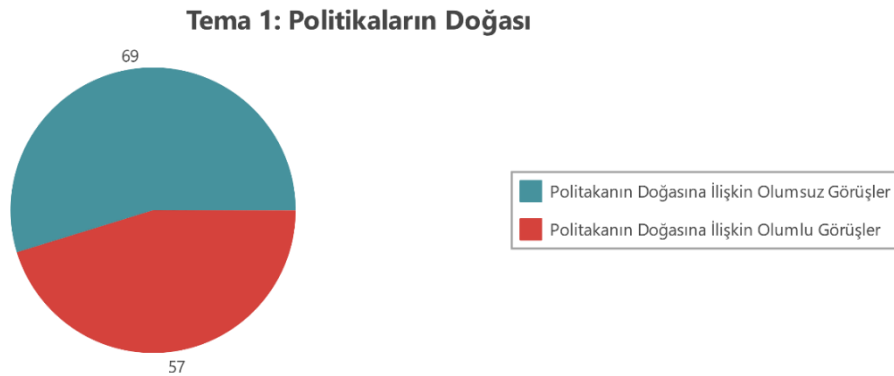
Aşağıdaki tabloda (Tablo 4.5.) ifade edilen görüşler neticesinde oluşan alt temalar verilmiştir.

Tablo 4. 5. Politikaların geleceğine ilişkin alt temalar

4.2. Politikaların Doğası

Bu tema katılımcıların politikanın doğasına ilişkin verilerden oluşan ilk temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin iki alt temaya ayrıldığı görülmektedir. Araştırmanın amacıyla ilintili olarak toplanan veriler; politikanın doğasına ilişkin olumsuz görüşler, politikanın doğasına ilişkin olumlu görüşler olmak üzere iki alt temada kategorize edilmiştir. Politikaların doğasına ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerin birbirine yakın şekilde ifade edildiği aşağıdaki şekilde görülmektedir. Buna ilişkin alt kodların istatistiğini veren şekil (Şekil 4.5) aşağıda verilmiştir.

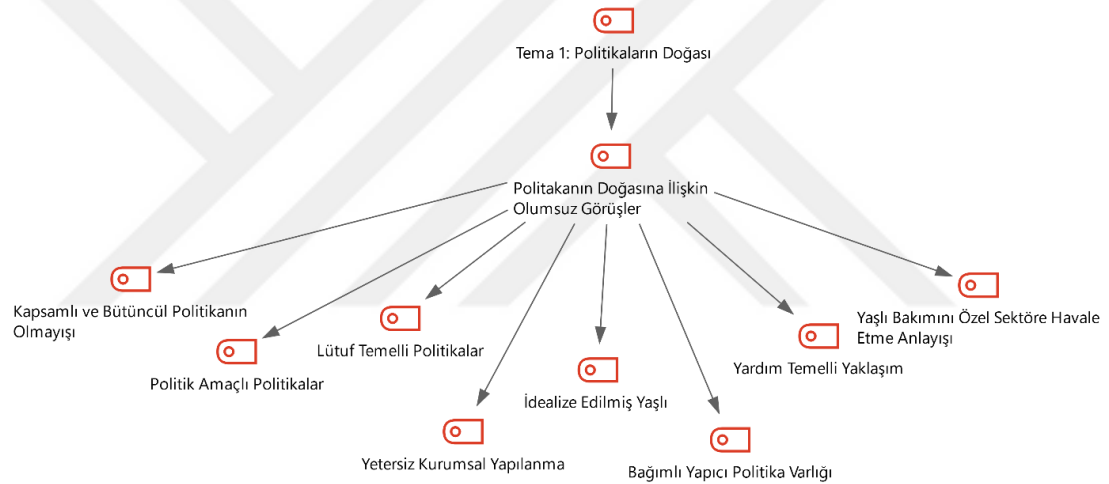

Şekil 4. 4. Politikaların doğasına ilişkin alt kodların istatistiği

Katılımcılardan alınan veriler irdelendiğinde aynı katılımcının politikaların doğasına ilişkin görüşlerini ifade ederken aynı anda hem olumlu hem de olumsuz görüşlere yer verdiği görülmektedir. Aşağıda detaylı bir şekilde bu durum açıklığa kavuşturulacaktır.

4.2.1. Politikanın doğasına ilişkin olumsuz görüşler

Katılımcıların politikanın doğasına ilişkin verilerinden oluşan ilk alt temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin sekiz kodla kodlandığı görülmektedir. Politikaların doğasına ilişkin olumsuz görüşlerin yer aldığı kodlar aşağıda (Şekil 4.6) gösterilmiştir.

Şekil 4. 5. Politikaların doğasına ilişkin olumsuz görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli

Bu bölümde Türkiye'deki yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının doğası incelenmiştir. Katılımcılar politikaların doğasını ifade ettikleri bu bölümde hem olumlu hem olumsuz görüşler ifade etmiştir. Bu bölümde katılımcıların olumsuz görüşlerine yer verilecektir. Katılımcıların ifadeleri analiz edildiğinde kapsamlı ve bütüncül politikaların olmayışı, politik bazı amaçlar ile politikaların şekillendiği görüşleri ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra politikaların lütf temelli temelli olduğu ayrıca bu politikaların yaşlı bireyi bağımlı yaptığı ve daha fazla yardım odaklı politikaların merkeze alındığı bir yaklaşımın sergilendiği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra aile bakımının odağa alındığından yetersiz kurumsal yapıların olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Son olarak bilhassa son yıllarda her alanda olduğu gibi yaşlılık

alanında da özellikle yaşlı bakımının özel sektöre havale etme eğiliminin arttığı ifade edilmiştir. Aşağıda katılımcıların görüşleri aktarılmış ve yorumlanmıştır.

4.2.1.1. Kapsamlı ve bütüncül politikanın olmayışı

Yaşlılara yönelik sosyal politikaların kapsamlı ve bütüncül bir biçimde ele alınmadığı yaşlılara yönelik hizmetlerde dağınık ve bütüncül olmayan bir yapının olduğuna dair görüşler ifade edilmiştir. Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan milletvekili görüşmeci, politikaların parçalı bir yapısı olduğunu bu nedenle bütüncül bir politika varlığının olmadığını ifade etmiştir.

O nedenle de tek hedefe yönelik bir politikadan söz etmek anlamında mümkün değil. Herkes kendine göre bir politika uyguluyor ve bu daha çok işte hani bilirsiniz ya işte Türkiye’de, Ortadoğu’da veya Şarkta diyelim aileler genellikle yaşlılarıyla belirli bir düzeyde ilgilenirler, ederler. Onun olmayan kısmını ya da eksik kalan kısmını bir şekilde tamamlamak ya da işte görünür kılmak için de bir çaba söz konusu. Dolayısıyla bir politikadan söz etmek bana göre çok mümkün değil. Parçalı bir yapı söz konusu. O nedenle de bütünleştirilemiyor. Her kurum kendine göre değerlendirme yapıyor. (G6)

STK yöneticisi ve akademisyen bir katılımcı, yaşlılara dönük çeşitli kurumsal yapılanmalara ilişkin gelişmelerin olduğunu ancak Türkiye’de bütüncül bir yaşlılık politikasının olmadığı değerlendirmesini yapmıştır.

Şimdi bütün bunların tamamına baktığımızda ve aynı zamanda kurumsal gelişme de yaşanıyor. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü gibi birtakım başlıklar, birtakım kurumsal yapılanmalar da beraberinde geliyor fakat Türkiye’de bütünsel bir yaşlılık politikasından bahsetmek mümkün mü? Hâlihazırda bence olduğunu söylemek güç. (G18)

Bir partinin genel başkan yardımcısı, yaşlılık politikalarının gününbirlik ihtiyaçlara odaklandığını bu nedenle politikaların yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politikaların yetersiz olduğunu, pansuman görevi gördüğünü gününbirlik ihtiyaçlara odaklandığını ve bu nedenle de her geçen gün yaşlıların sorunlarının arttığını, bu artan sorunlara yönelik ortaya konulan politikaları da yetersiz kaldığını görüyoruz. (G7)

Katılımcılarla yapılan görüşmeler genel olarak değerlendirildiğinde katılımcıların politikalarının kapsamlı ve bütüncül olmadığına dair olumsuz görüşleri vurguladıkları tespit edilmiştir. Mevcut politikaların günü kurtarmaya dönük olduğu, birçok yapılanmanın olduğu ancak bu farklı yapılanmaların parçalı bir hâlde olduğu

aralarında bütünleşmenin olmadığı, politikaların âdeta bir pansuman görevi gördüğü kalıcı ve uzun soluklu politikalara ihtiyaç duyulduğu görüşleri ön plana çıkmaktadır.

Yaşlıların güçlendirilmesi, topluma katılımlarında eşit haklara sahip olunmasının sağlanmasında ve toplumsal tutum bilincinin yükseltilmesi adına bütüncül politikaların varlığı önem arz etmektedir (İçli, 2019, s. 46). Türkiye’de yaşlılara yönelik hizmetlere erişimin önündeki çok boyutlu engellerin ortadan kaldırılması için hizmetlere erişimin bütüncül olarak düşünülmesi gerekmektedir (Özmete & Hussein, 2017, s. 89). Yaşlanma olgusu yalnızca refah toplumlarının değil aynı zamanda bütün dünya toplumlarının karşı karşıya olduğu aynı zamanda sadece bireysel ve ailevi bir sorun olmayıp bütün sosyal sistemleri etkileyen sosyal bir melese hâline gelmeye başlamıştır. Bu nedenle yalnızca yaşlılara yönelik oluşturulacak sosyal politikalar yeterli etkiyi göstermeyecek olup toplumun bütün kesimlerini kapsayacak bütüncül bazı yapısal düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesini zaruri hâle getirmektedir (Ceylan, 2021, s. 210).

4.2.1.2. Politik amaçlı politikalar

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının ülkemizde zaman zaman politikaya kurban edildiği, yaşlıların oy potansiyeline sahip olması nedeniyle dönemsel ve günü kurtarmaya yönelik politikleştirilmiş uygulamaların varlığına dair görüşler ifade edilmiştir.

Sivil toplum örgütünde başkanlık yapan görüşmeci, politikaların konjonktüre göre popülist bir yaklaşımla ortaya konduğunu ifade etmiştir.

Genellikle konjonktüre ve politikanın yani politika geliştiricilerinin günlük ihtiyaçları doğrultusunda gelişen bir sosyal politikalar oluştu. İhtiyaçları karşılayan türden değil, sorunları çözen türden değil. Günü kurtaran, günü geçiren ve biraz da popülist bir çerçevede yürüten bir sosyal politika uygulamaları ortaya çıktı. (G21)

Bakanlıkta görev alan bir şube müdürü görüşmeci ise zaman zaman dönemin şartlarına göre politikaların politik bakış açısı ile şekillenebildiğini ifade etmiştir.

Uygulamalarda ana eksen bu aslında bu ama kimi zaman uygulama esaslı, kimi zaman o dönemki işte rüzgâr, politik bakış ne dersek onu eksikliğiyle de farklı yönelimler görülebiliyor. (G11)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan milletvekili görüşmeci, politikaların oy getirme potansiyeline göre belirlendiğini söylemiştir.

Mevcut hükümetin yaptığı her şeyi kendisine oy getirir nitelikte olsun istiyor. (G3)

Yaşlılara yönelik politikaların daha çok popülist bir çerçevede sunulması yaşlıların ihtiyaçlarını gidermekten uzak kalıcı çözüm oluşturulmasına engel teşkil etmektedir (Akyıldız, 2013, s. 8).

4.2.1.3. Lütuf temelli politikalar

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika uygulamalarının hak temelli ele alınmadığı daha çok bireylere bu hizmetler verilirken kendilerine bir lütuf gibi sunulduğuna ilişkin görüşler ifade edilmiştir.

Yaşlılara ilişkin çeşitli çalışmaları olan bir akademisyen katılımcı hak temelli yaklaşım olması hâlinde farklı politikaların ortaya konacağını bu nedenle politikaların lütuf temelli gördüğünü ifade etmiştir.

Hak temelli bir yaklaşım olsaydı muhtemelen daha çok seçenekli politikalar ortaya konurdu. Mesela yaşlıların sosyal yaşamlarına veya sosyal aktivitelere yönelik daha farklı politikalar ortaya konurdu. O yüzden lütuf temelli olduğunu düşünüyorum. (G19)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili politikaların hak temelli olmadığını, politikalara lütuf temelli bakıldığını söylemiştir. Savaşkan (2008), sosyal politikaların sosyal yardım uygulamalarına dönüşerek vatandaş kontrol etme işlevi görerek lütuf temelli sunulduğunu belirtmektedir (Savaşkan, 2008, s. 383).

Lütuf temelli bakılıyor şu anda Türkiye’de özellikle lütuf temelli bakılıyor. (G6)

Sivil toplum örgütünde başkan yardımcılığını yürüten görüşmeci, politikaların hak temelli olmadığını lütuf temelli gittiğini söylemiştir.

Bu politikalar lütuf temelli gidiyor, hak temelli gitmiyor kesinlikle ve yine geleneksel muhafazakâr bir bakımla bu yaşlı politikaları belirleniyor. (G17)

Sosyal hizmet uygulamaları muhtaçlık kriterine göre kurgulanmış ve böylece herkesin faydalanabileceği bir yapı olmaktan çıkarılarak bireylere sunulacak hizmet onların hakları olduğu düşüncesi unutturularak bir lütuf gibi verilmeye ve sunulmaya devam ettirilmiştir (Kırışık, 2019, s. 29).

4.2.1.4. Yetersiz kurumsal yapılanma

Yaşlanan ve yaşlanmakta olan nüfus projeksiyonları incelendiğinde bu nüfus grubunun hızla hem sayısal hem de oransal oranda arttığı ancak buna karşılık gelebilecek kurumsal yapıların mevcut olmadığı ifade edilmiştir.

Sivil toplum örgütünde başkan olarak görev alan görüşmeci yaşlı hizmet kurumlarının yetersiz olduğunu ve bunların çeşitlenmesi gerektiği vurgusunu yapmıştır.

Yaşlı refahı alanındaki kurumların sayısı çok artmıyor. Nüfus gittikçe yaşılanıyor. Bu yaşlı nüfusun ihtiyaçları da çeşitleniyor. Tabii hizmet çeşitlenmesi de çok hizmet kurumlarının çeşitlenmesine dönük de 1-2 girişim olsa bile yaygınlaşmıyor. (G21)

Huzurevinde görev yapan bir sosyal hizmet uzmanı huzurevinde yer sorunu nedeniyle çeşitli kişiler tarafından aradıklarını ve kurumların yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

Aynen çok ciddi bir sıra var. Çok ciddi bir baskı var, beni milletvekilleri arıyor, bakanlar arıyor, emin ol valilik arıyor. Biz acil valilik oluruyla yaşlı alıyoruz, kapasite üstü çalışıyoruz. Yani bunu biz ailenin yanında da cidden desteklemediği hiç aile yanında da kalmıyor. Yani öyle bir politikamız da yok. Ama kurum bakımı da yetersiz, yeteri kadar kurumumuz yok. Biz kurumun işte kapasitelerini genişletemiyoruz ve yaşlı alamıyoruz. Yani ne kurum bakımı yeterli ne aile yanında desteklenmesi yeterli. (G20)

Bir siyasi partide genel başkanlık yardımcılığı görevini yürüten görüşmeci, eskiden yaşlının aile içinde bakıldığını ancak artık durumun değiştiğini bu nedenle kurumsal yapıların sayılarının artması gerektiğini ifade etmiştir.

Bir defa şu anda yaşlı bakımevlerinin sayısı az. Eskiden Anadolu insanı annesine babasına bakarak bundan şeref duyardı. Fakat bilhassa yatalak ve hasta olanların bakımı rehabilitasyon merkezlerinde yapılması gerekiyor. O bakımdan bunların sayesinde artırılması lazım. (G8)

Mevcut yaşlı bakım ihtiyacı olan yaşlı sayısı göz önüne alındığında hâlihazırda hem huzurevi sayısı hem de diğer kurumsal yapılarının sayısının az olduğu ortaya çıkmaktadır (Arslan, 2019, s. 49; Sılaydın, 2008, s. 102).

4.2.1.5. İdealize edilmiş yaşlı

Yaşlılara yönelik sosyal politikalar belirlenirken genellikle standart yaşlı olarak ifade edebileceğimiz yaşlıların kapsama alındığı yani genelde 65 yaş ve yoksulluk kriterinin

politika belirlemede başat rol aldığı vurgulanmıştır. Oysaki 65 yaş üstü yoksul yaşlı dışında çok farklı profile sahip yaşlıların mevcut olduğu ve bu yaşlıların da gözetilerek yaşlı politikası belirlemek gerektiği vurgusu yapılmıştır.

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, yaşlı politikaları için idealize edilmiş bir yaşlı tipi olduğunu ifade etmiştir.

Çok hızlıca bir de son olarak şunu söyleyeyim bu yaşlı politikasını kapsamına kimler girer derken böyle bir idealize edilmiş ideal bir tip yaşlı tipi var. Bunu biz yaşlılık çalışanlar sıklıkla konuşuyoruz zaten. Yani o idealize yaşlı tipi aslında yaşlı politikasına giriyor. Yani mesela işte suçlu yaşlı var, işte suçlu yaşlı olabilir. Efendime söyleyeyim ya da çok yetenekli yaşlı olabilir. Yani yaşlılık içerisinde idealize edilmiş bir sadece birkaç istikbal aslında çok farklı yaşlı tipleri var. Yani bir de bu politikaya biraz bu sosyolojik bakış açısıyla bakmak lazım. Bu da aslında ciddi bir farklılık beraberinde getiriyor, ben odağın çok sınırlı olduğunu düşünüyorum. Türkiye'deki hâlihazırda yaşlı politikası kapsamında girenlerin çok sınırlı bir alanda olduğunu söyleyebiliriz. (G18)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili ise farklı etnik kimliğe, cezaevi gibi farklı dezavantajlılığa sahip yaşlıların mevcut olduğu dolayısıyla bunların da gözetilerek politikaların belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Mesela yaşlı bakımevleri var. Yaşlı bakımevlerinde her kesimden insanın olması söz konusu. Bir kişi bile olsa onun hakkına riayet etmek lazım. Örnek olarak söyleyeyim. Yaşlı Kürtler de var. Bu barınan, evlerinde barınmaya çalışan ya da girmeye çalışan zaman zaman Kürtler genellikle aile içerisinde hallederler ama edemeyenler de var. Koşulları olmayanlar var. Dil bilmedikleri için onlara nasıl bir hizmet sunmak istediklerini ya da bu dili kullanabilir bir ortamı yaratıp yaratmayacağını sorduğumuzda buna cevap verme gereği bile duymuyorlar, tartışma gereği bile duymadılar. Onun ötesinde işte bu yaşlılarla ilgili özellikle sorunlardan bir tanesi de cezaevlerinde yaşıyor. Yine Kürtçe dışında dil çok az bilen ya da kendini ifade edemeyen insanlar var cezaevinde... (G6)

Sosyal inceleme görevlisi olarak alanda çalışan görüşmeci ise daha fazla yoksul yaşlıların merkezde olduğu bir politika varlığından söz etmektedir.

Genel olarak mevzuatta 2022'deki mevzuatta 65 yaş üstü kişiler yaşlı olarak kabul edilmektedir ve dar gelirli vatandaş oldukları tespit edildiği durumlarda bu kişilere 2022 yaşlı aylığı bağlanmaktadır ilgili kurum tarafından. (G15)

Literatür incelendiğinde cezaevlerinde yaşlı hükümlü ve tutuklulara yönelik standart programların mevcut olduğu onlara dönük özel programların olmadığı belirlenmiştir.

İnsan onuruna yaraşır bir yaşlılık dönemi geçirmeleri için cezaevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklu yaşlılara yönelik özel bazı uygulamaların hayata geçirilmesi, ihtiyaçlarının belirlenmesi, kültür ve vakaya özgü sosyal hizmet çalışmalarının geliştirilmesi gerektiği vurgusu yapılmıştır (Özdemir Ocaklı, 2019, ss. 64-71). Yaşlı hükümlülerin cezaevlerinde fiziksel, psiko-sosyal ve sağlık sorunları yaşadıkları, yaşlıların tıbbi bakımlarının ve sağlık ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılanmadığı kısacası cezaevi fiziki koşullarının yaşlı hükümlüler için uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Yaşlı hükümlü ve yaşlı suçluluğu sayısının önümüzdeki yıllarda artış göstereceği öngörülmektedir (Acar ve diğerleri, 2023, s. 76). Yaşlılık döneminin farklı ve özel bir aşama olduğu kabul edilmesi gerekmektedir. Diğer yaş gruplarının beklenti ve ihtiyaçlarının karşılandığı düzeyde en azından yaşlılık evresinde olan bireylere de en asgari düzeyde yaşlılığın getirmiş olduğu sorunlara karşı çözüm geliştirilmelidir. Aksi takdirde yaşlıların tutuklu ve hükümlü bulundukları cezaevlerinde hak ihlalleriyle karşı karşıya kalmaları, mikro ve makro sorunlarla karşılaşmaları kaçınılmaz olacaktır (Acar & Yaman, 2019, s. 1196).

4.2.1.6. Bağımlı yapıcı politika varlığı

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının yaşlıları bağımsız birer birey hâline getirecek uygulamaların varlığından çok onları daha fazla bağımlı hâle getirecek politika uygulamalarının var olduğuna dair görüşler ifade edilmiştir.

Sivil toplum kuruluşunda görev alan görüşmeci, mevcut politikaların bağımlı yapıcı olduğuna işaret etmektedir.

Şimdi nitelik açısından şöyle bakabilirim. Bu tür sosyal yardımların amaca yönelik olduğunu düşünmüyorum. Daha çok politik biraz bağımlılık yaratmak için yaratılıyor ve bu ödenen paraların da yaşlı bireylerin daha kaliteli yaşam sürmesi için harcandığını da çok düşünmüyorum. Çünkü denetimden uzak, amacı dışında da kullanılan bir şey, yani sürdürülebilir bir politika değil bu. (G17)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, yardımların süreklilik arz etmesinden ötürü mevcut politikaların bağımlı yapıcı olduğunu ifade etmiştir.

Yardımlar çünkü bir süre sonra süreklilik arz ediyor. O miktarların artışıdaki bir sebep de o yani birine bir yardım verdikten sonra bağımlı hâle aynen öyle oluyor. Sürekli vermek durumunda kalıyorsun. O da biraz ülkenin genel sorunlarıyla da çok ilgili. (G11)

Alanda çalışmaları olan bir akademisyen sosyal yardıma bağlı yaşamını idame ettiren yaşlıların sayısının arttığını bunun da bağımlı yapıcı politika varlığına işaret ettiğini vurgulamıştır.

Bu yaşlıların ne kadar sosyal yardıma bağlı hâle getirildiğini gösteren bir durum demek ki kendi kendine yetemeyen, bağımsız bir şekilde yaşamını idare edemeyen yaşlı sayısı artıyor. Yani hem yaşlı sayısı artıyor hem de bunlara bağlanan ödenek artıyorsa demek ki burada bir kere bir eksiklik söz konusu. (G19)

Dünyada ve ülkemizde son yıllarda meydana gelen ekonomik krizler sosyal yardımların artmasına neden olmuştur. Ailelere yapılan çeşitli sosyal yardım uygulamalarının geçici, dağınık bir yapıda olduğunu ve bağımlı yapıcı bir niteliğinin olduğunu söylemek mümkündür (İçağasıoğlu Çoban & Özbesler, 2009, s. 39).

4.2.1.7. Yardım temelli yaklaşım

Yaşlılara yönelik sosyal politikaların daha fazla sosyal yardımı kapsayacak şekilde görünürlüğünün olduğu ve yardım odaklı bakış açısının olduğu görüşleri ifade edilmiştir.

Alanda sosyal inceleme görevlisi olarak çalışan görüşmeci, para odaklı çalışmaların yoğunlukta olduğunu, dolayısıyla ekonomik temelli bir yaklaşımın odakta olduğunu ifade etmiştir.

Bir de şöyle bir durum da söz konusu açıkçası Türkiye'de biz yaşlılara yönelik hizmetlerde daima biraz ekonomik temelli ağırlıklı çalışıyoruz. Yani son yıllarda belki de neo-liberal politikaların değişmesi, ülkelerin ekonomik rejimlerinde konjonktüre göre değişim noktasında aktif yaşlanmanın dışında biraz para odaklı nakit para odaklı çalışmaktayız. Bunu bir yerde bir eleştiri olarak biz bunu not edebiliriz. (G15)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, geleneksel olarak hizmetlerin temeline sosyal yardımların ön plana çıktığını söylemiştir.

Evet ama bizim yaşlılara yönelik hizmetlerin en temelinde geleneksel olarak her zaman için işte bu daha çok yardımlar öne çıkıyor. Baktığımız zaman işte bu 2022 sayılı sosyal

yardımlarla ilgili süreçler ya da bu vakıfların yapmış olduğu başvuru esaslı olan anlık destekler, sürekliliği olmayanlar ve en fazla belki de artık gündeme gelmeye başlayan ya da sağlık ve bakım ihtiyacıyla da orantılı olarak bakım hizmetleri dediğimiz huzurevi hizmetleri. (G11)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH uzmanı olarak görev alan görüşmeci, toplum nezdinde de Aile Bakanlığının daha fazla para yönüyle zihinlerde yer edindiği görüşünü öne sürmüştür.

Öte taraftan sosyal yardımlar da bu anlamda şimdi insanların en çok önem verdiği o, para çok ön planda aynen yani zaten Aile Bakanlığı ile alakalı toplumda birine bir şey sorduğunuz zaman size para yönüyle yani kurumdan önce parayı söyleyecektir. Bize en çok sorulan sorular da gelir ve bütçede, soru önermeleri de hep paradan gelir. (G12)

Son yıllarda sosyal yardımların miktar ve türünde ciddi artışlar meydana gelmiştir. Yerel yönetimlerde başlayan yardımseverlik-hayırseverlik uygulamaları son yıllarda merkezî hükümet politikası olmaya başlamıştır. Sosyal politikalar hak yerine hayırseverlik, yardım ve filantropi temelindeki uygulamalar yer edinmiştir (Çelik, 2010, ss. 69-80)

4.2.1.8. Yaşlı bakımını özel sektöre havale etme anlayışı

Genel ekonomi politikalarına paralel olarak birçok alanda olduğu gibi devletin elini sosyal alanlardan çekmeye başladığını özellikle yaşlı bakımını kamu yerine özel sektöre havale etme anlayışı içerisinde olduğuna dair görüşler ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de faaliyet gösteren özel huzurevi kapasite ve sayılarının her geçen gün hızla arttığı, kamu ile yarışacak düzeye gelmesi oldukça dikkat çekicidir. Yaşlı bakım hizmetleri yaşlı nüfusunun hızlı artışına bağlı olarak çok hızlı gelişen ayrı bir sektör hâline gelmektedir (Öz & Balta, 2020, s. 87).

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, yaşlı bakımının son yıllarda ticari bir yöne kaydığını ifade etmiştir.

Yaşlı bakımı biraz ticari bir yöne doğru evriliyor. Bu özel sektör, özel sektör olunca ister istemez işte farklı rehberlikler yapılıyor işte örnek vereyim. Şu anda Batı’da daha 50 yaşındadır. Huzurevinde yerini ayırtmış, ücretini veriyor. Yeter ki ben burada kalayım şeklinde. (G14)

Sivil toplum örgütünde başkanlık yapan aynı zamanda huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev alan görüşmeci, kamuya ait huzurevlerinin sayısının az olduğunu artmamasının nedenlerinin bir yönüyle özelleştirme mantığının yer aldığını vurgulamıştır.

Kamuya ait. Kamuya ait huzurevlerinin sayısının artması gerekiyor. Bir sürü bir sosyal hizmet uzmanları olarak işte başvuruları değerlendirip sıraya alıyoruz. Oysa ailenin ya da bireyin yaşlının bu hizmetten yararlanmaya ihtiyacı var ama kapasite olmadığı için bekliyorlar. Hizmetten yararlanamıyor. Yani bu da hem insan haklarına hem de o yaşlı haklarına aykırı bir uygulamadır. Niye fazla huzurevi açmıyorsunuz? Tabii burada bir de şey var. Özelleştirme mantığı da var. Biliyorsunuz huzurevleri kamuda da var, özel kurumlarda da var ama şey öyle bir fiyat skalası var ki biz şimdi 2000 liraya 3000 liraya baktığımız bir yaşlıya özel huzurevinde 8-9 binden aşağı bakmıyorlar. O zaman biz de yaşlıların işte emeklilik ve maaş durumlarına baktığımda gelir durumlarına baktığımda aslında şu an Türkiye'deki yaşlı politikası parası olan yaşlı kurumsal hizmetlerden yararlanır. Parası olmayan... (G21)

Huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan görüşmeci, devletin son yıllarda elini sosyal alanlardan çekerek özellikle yaşlı bakımını özel sektöre doğru yönlendirdiğini ifade etmiştir.

Hani devlet, hani ben personel alayım uğraşayım diyeceğini işte bir yaşlıya belli bir miktar yani o kuruluşa para vereyim. O benim yerime baksın yani bir sürü alanda da var ya bu aslında bu devletin elini sosyal alanlardan çekip özelleştirmeye doğru gitmesi. Yani tamamıyla bakımın özelleştirilmesi gibi düşünebilirsin diyor. Yani şu an bir yaşlının bize maliyeti ne kadar? Şu an yani en kötü maliyeti yani 7-8000 TL maliyeti var. Şimdi devlete diyor ki ben bunu bakım merkezlerine işte ayda 4000, 5000 TL, evet ya da 6000 TL. Hani destek de? O da ücretsiz olanlar zaten ücretli olanları yani ücreti yettiği kadar zaten özel bakıma yerleştireceğiz. (G20)

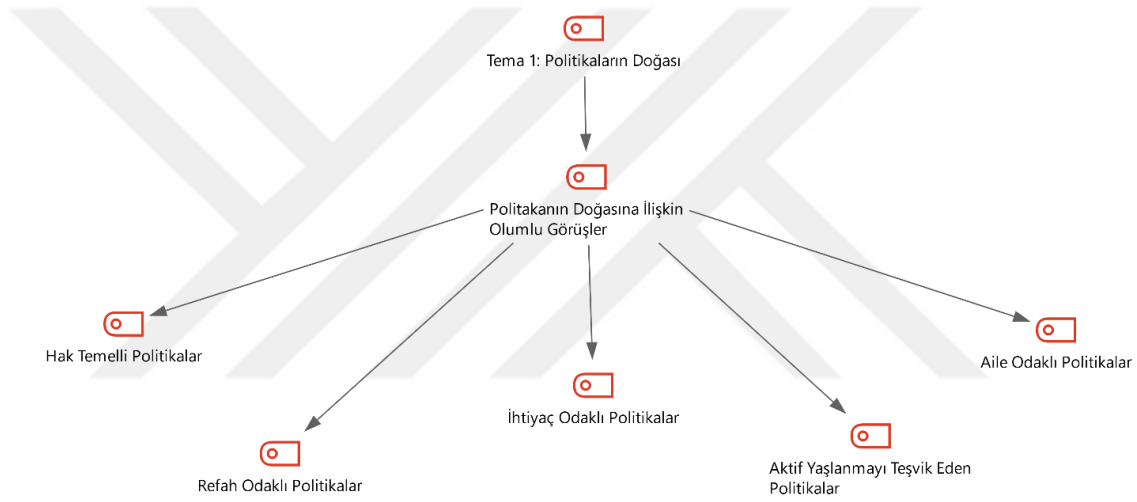
Aile Bakanlığına bağlı huzurevi sayısına yakın bir sayıya ulaşan özel huzurevleri sayısının varlığı, kalkınma planlarında özel sektörün bakım hizmetlerinde teşvik edilmesi (Çetin, 2019, s. 42) gibi durumlar, bakımın özele havale edilmeye doğru kaydığının önemli göstergelerinden biridir.

Yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinde kamunun işini özel sektöre doğru eğilim gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bir ülkedeki özel teşebbüs elbette ki engellenmesi veya önünün tıkanması doğru değildir. Ancak ülkemizde yaşlı nüfusunun hızla arttığı artan yaşlı nüfusuna paralel olarak bakım ihtiyacının hızla artacağı öngörülmektedir.

Bu işin sadece özele havale edilmesi anlayışı sorunları ortadan kaldırmadığı gibi sorunların artmasına neden olacaktır. Özel sektörün güçlü olduğu bir yapılanmada geliri olmayan veya geliri düşük yaşlıların kaliteli hizmet almakta güçlük çekmeleri, gelir düzeyi farklılıklarına göre yaşlıların kategorize edilme ihtimali yüksektir.

4.2.2. Politikanın doğasına ilişkin olumlu görüşler

Katılımcıların politikanın doğasına ilişkin verilerden oluşan *politikanın doğasına ilişkin olumlu görüşler* ikinci alt temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin beş kodla kodlandığı görülmektedir. Aşağıda politikaların doğasına ilişkin olumlu görüşlerin yer aldığı kodlar (Şekil 4.7) gösterilmiştir.

Şekil 4. 6. Politikaların doğasına ilişkin olumlu görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli

Bu bölümde Türkiye'deki yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının doğası incelenmiştir. Katılımcılar politikaların doğasını ifade ettikleri bu bölümde hem olumlu hem olumsuz görüşler ifade edilmiştir. Bu bölümde katılımcıların olumlu görüşlerine yer verilecektir. Katılımcıların ifadeleri analiz edildiğinde hak temelli ve yaşlıların refahına yönelik politikaların var olduğuna dair görüşler ön plana çıkmaktadır. Ayrıca ortaya konan politikalarda ihtiyacın odağa alınarak aktif yaşlanmayı teşvik eden politikaların ortaya konduğuna dair görüşler ortaya çıkmaktadır. Son olarak birçok katılımcının ortak noktada birleştiği noktalardan bir tanesi son yıllarda aile odaklı politikaların ön plana çıktığı ve bunun hem aile açısından

hem de yaşlılar açısından olumlu gelişmeler olduğu ifade edilmiştir. Aşağıda katılımcıların görüşleri aktarılmış ve yorumlanmıştır.

4.2.2.1. Hak temelli politikalar

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık yaptığı açıklamada yaşlı politikalarının hak temelli eksende yürütüldüğünü ifade etmiştir. “Bakan Yanık (Yanık, 2023), engelli ve yaşlı vatandaşlara yönelik hizmetlerin insan odaklı ve hak temelli politikalar çerçevesinde yürütüldüğünü söyledi”.

Politika yapımının merkezinde yer alan milletvekili, bakanlık yetkilileri ve sosyal politikalar kurulunda yer alan görüşmeciler yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının hak temelinde ortaya konduğuna dair görüşlerini ifade etmişlerdir.

Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulunda Başkanvekili olarak görev alan görüşmeci, yaşlı politikalarının lütuf temelli olmadığını aksine hak temelli yaklaşımın esas alındığını ifade etmiştir.

Soruna yanıt olarak da ülkemizde lütuf temelli değil, hak temelli bir yaklaşım doğrultusunda yaşlılara yönelik sosyal politikaların geliştiğini söyleyebiliriz. (G9)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan milletvekili görüşmeci, ortaya konulan politikaların her vatandaşın en doğal hakkı olduğunu, dolayısıyla hak temelli politikaların varlığına işaret etmiştir.

Bizim vatandaşımızın hakkıdır. Vatandaşlık hakkıdır. Bu da onların en doğal hakkıdır. (G2)

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, yaşlı bireyin kendisinin geliri esas alındığından yaşlı maaşı gibi politikaların hak temelli olduğunu ifade etmiştir.

Tamamen yaşlının kendisine ve eşi hak temelli kendisi ve eşinin, yani oğlu istediği kadar zengin olsun o kendi maaşıyla geçinecek ya da düşük bir şey de olsa yine kendi maaşıyla geçinebilir. (G14)

2022 sayılı kanun kapsamında 65 yaş ve üzeri verilen toplum arasında “yaşlı maaşı” olarak bilenen uygulama, muhtaçlık kriterinin esas alınarak lütuf veya hayırseverlik anlayışına bağlı kalınsızlık hak temelli geliştirilen düzenli nakdi destek olarak ele alınabilir (Özsoy, 2019, s. 408).

4.2.2.2. Aile odaklı politikalar

Politika yapımının merkezinde yer alan görüşmeciler, özellikle son yıllarda kurum bakımı odaklı politikaların yerine yaşlıların ev ortamında aileleri ile birlikte yaşayabilecekleri politikaları önceliklediklerine dair görüşler ifade etmişlerdir.

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili, kurum bakımlı politikalardan ziyade aile ve ev temelli politikaları merkeze aldıklarını vurgulamıştır.

Tabii yani. Huzurlu, rahat kimseye bağımlı olmadan, bağılı olmadan yaşayabileceği bir hayat hedefleniyor. Buradaki tabii ki en büyük politikalardan birisi de şu yani huzurevinde ziyade huzurevi alıp da bakmaktan ziyade, herkes kendi evinde devletin desteğiyle kendi sosyal yaşamında, ev hayatında yaşaması hedeflenir. Bu aslında devrim niteliğinde bir şey. Şimdiki hedef bu. Yani çok çok huzurevi yapmak yerine herkes kendi evinde, kendi koltuğunda, kanepesinde hayatını idame ettirmesi bunu idame ettirirken de maaşını alması gerekirse yemeğinin karşılanması, ev ihtiyaçlarını temizlikten tut tıraşına kadar erkeklerde burada karşılanması hem onların daha mutlu bir hayat yaşamaları, sosyal hayatta aktif devam etmelerini sağlıyor. (G1)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH uzmanı olarak görev alan görüşmeci, bakanlığın aile temelli ile aile odaklı politikaları benimsedikleri görüşüne hâkim olduklarını ifade etmiştir.

Biz bakanlık olarak ülkemizin yaşlılık politikasını, yaşlıların toplumsal hayata bağlı bütünlüğü içerisinde, sosyal hayatla bağlarını koparmadan, aile temelli, aile odaklı ve bireysel hareket alanı geniş bir şekilde, hak temelli aynı zamanda yani modern ve çağdaş kurgusu özellikle yapılıyor. Ama orada da diyoruz ki günümüzün ihtiyacına göre veya değişen hayat koşullarının gerekliliklerine göre şekillendirdiğimiz bir politika yapısından bahsediyoruz. (G12)

Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulunda Başkanvekili olarak görev alan görüşmeci gerek dünya genelinde gerekse ülkemizde aile ve ev temelli sosyal politikaların olduğunu ifade etmiştir.

Bu Sosyal Politikalar ise dünya genelinde yaşlıları mümkünse evlerinde bakılmalı ki ülkemiz için de geçerli bir sosyal politika bu... (G9)

Yaşlıların aile yanında çocukları veya akrabaları tarafından bakılması için devlet çeşitli destekleyici ve teşvik edici hizmetleri sunar (Demirel, 2017, s. 37). Yaşlıların yaşam koşullarının iyi olması adına öncelikle evde veya ailenin yanında bakımın

değerlendirilmesi gerekmektedir. Sosyal hizmetin geliştiği ülkelerde edinilen deneyimlerden yola çıkarak yaşlılık döneminde evde bakımın kurum bakımı yerine sunulması birçok açıdan avantaj yaratmaktadır (Karakuş, 2018, s. 167).

4.2.2.3 Refah odaklı politikalar

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının ülkemiz açısından değerlendirildiğinde yaşlıların refahına artırmaya dönük politikaların benimsendiğine, bu perspektifle politikaların oluşturulup geliştirildiğine dair görüşler ifade edilmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, yaşlı refahına dönük politikaların ana ekseninde yer aldığını vurgulamıştır.

Yalnız sonuç olarak kendim de içinde yer aldığım için bunu söyleyebilirim ki ana eksen, ana hedef yaşlı refahına yönelik politikalar. Bunun belki ne kadar hayata geçip geçmediği tartışılabilir bizim açımız. (G11)

Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulunda Başkanvekili olarak görev alan görüşmeci, diğer refah devletlerinin bile üstünde yaşlılara yönelik refah politikalarının mevcut olduğunu ifade etmiştir.

Bunun yanında da yaşlılara yönelik refah politikalarımızın Batılı birçok çağdaş refah devletinin sahip olduğu özelliklerden kat kat üstün olduğunu, bu alanda çalışan üreten, yazan bir hoca olarak da savunmaktayım. (G9)

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde İl Müdürü olarak görev alan görüşmeci, yaşlılara yönelik politikaların olumlu olduğunu söylemiş, dolayısıyla refaha dönük politikalara işaret etmiştir.

Yani bizim özellikle Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığının yaşlılara yönelik çok olumlu çalışmaları olduğunu görüyorum. Çünkü bu konuda yani gerek eylem planlarında gerekse bu Türkiye’de yaşanan nüfusla alakalı bir politikaların olduğunu görüyorum ve bunun da somut göstergelerinin varlığını görüyorum. (G13)

Türkiye’de gerek yerel yönetimler gerekse de devlet sağladığı sağlık hizmeti, maaş uygulaması, emekli, aile içinde bakıma verilen destekler gibi hizmetler yaşlıların refahına dönük katkılar sunmaktadır (İçli, 2019, s. 51).

4.2.2.4 İhtiyaç odaklı politikalar

Son yıllarda yaşlılara yönelik politikalar geliştirilirken yaşlıların ihtiyaç duydukları hizmetlerin uygulamaya konulduğu politikaların geliştirildiğine dair görüşler ifade edilmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev yapan görüşmeci, yaşlılıkla ilgili hizmetlerde ihtiyaca yönelik politikaların geliştirildiğini ifade etmiştir.

Biz yaşlılıkla ilgili hizmetlere, dolayısıyla da bununla ilgili olarak hangi ihtiyacı, ne zaman ortaya çıktıysa da onun çözümüne yönelik de hizmet maliyetlerine uyguluyoruz. (G11)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH uzmanı olarak görev alan görüşmeci, yaşlı politikalarının amacının ihtiyaç esaslı olduğu vurgusunu yapmıştır.

Mesela yaşlılıkta daha o ayrıma çok gidilmedi. O yüzden yaşlı politikasının aslında amacı ihtiyaç odaklı, ihtiyacı odaklı olarak hareket etmeye çalışıyoruz ama bunu lanse ederken biz işte büyüklerimize sahip çıkıyoruz. Biz işte onları emanetimiz olarak görüyoruz gibi bir lanse etme şeklimiz var. Bunun nedeni de halk bunu bekliyor. Yani genel anlamda insanların çok hoşuna gidiyor bu tavır. Bakanlık yaptığı hizmetlerin, politikaların amaçlarını tam olarak halka anlatmıyor. Bütün bakanlıklar için bence böyle veya tüm iktidarlar için öyle olduğunu düşünüyorum. (G12)

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, yaşlı politikalarında devletin ihtiyacı merkeze alarak politika geliştirdiği vurgusunu yapmıştır.

Tabii yaşlı refahına tamamen aslında ailenin diğer aile bireyleri de ve aile bireylerine verilen eğitimler de yaşlı refahına yönelik hizmetlerdir. Çünkü “Bir yaşlıya nasıl bakılır? Yaşlıların günlük ihtiyaçları nelerdir ya da ileriki ihtiyaçları nelerdir?” Bu ihtiyaçlar tespit edilip eğitimlerle aslında tamamlanmaya çalışılıyor. Şu andaki temel devletin sırasında politikası bakış açısı şu anda bu yöndedir. (G14)

4.2.2.5. Aktif yaşlanmayı teşvik eden politikalar

Son yıllarda aktif yaşamı önceleyen ve destekleyen politikaların ağırlık kazanmaya başladığını ifade eden görüşler ön plana çıkmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Sosyal

Politikalar Kurulunda Başkanvekili olarak görev alan görüşmeci, aktif yaşlanmayı destekleyen politikaların ağırlıkta olduğu vurgusunu yapmıştır.

Burada aktif yaşamı destekleyen politikalara ağırlık verildiği söylenebilir. Burada hem aktif yaşlanma hem de sağlıklı yaşlanma gibi çağdaş modellerin ülkemizde de yaşlılara yönelik sosyal politikalarda çok önemli bir unsur olduğunu söyleyebiliriz. (G9)

Alanda sosyal inceleme görevlisi olarak çalışan görüşmeci, son yıllarda aktif yaşlanmaya yönelik çalışmaların önem kazandığını ifade etmiştir.

Son yıllarda özellikle aktif yaşlanma noktasında ilgili Bakanlık, ilgili STK'lar ve bu durumla ilgilenen diğer kuruluşlar aktif yaşlanma hususu üzerine ciddi manada durmaktadır. Önemli perspektifler sunmaktadır. (G15)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH uzmanı olarak görev alan görüşmeci, sağlıklı ve aktif yaşlanmayı önceliklerini ifade etmiştir.

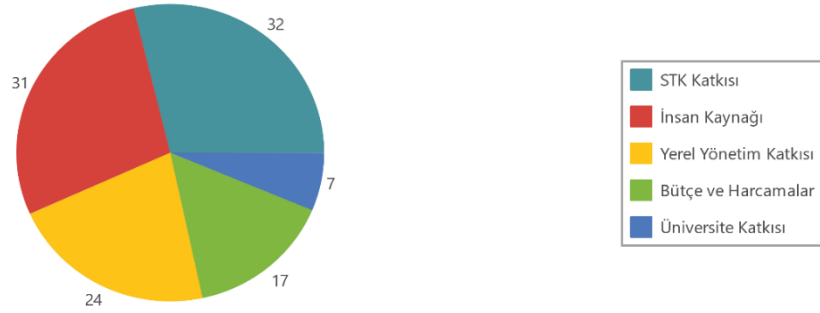
Biz aktif ve sağlıklı yaşlanmayı önceliyoruz çünkü nüfus yaşıyor. Bunu bir şekilde yani istihdam boyutuyla da düşünebilirsiniz, sağlık veya bakım boyutuyla da düşünebilirsiniz. Nüfusun büyük bir bölümünün aktif kalması gerekiyor. (G12)

Ülkemizde son yıllarda yaşlıların topluma daha fazla entegre edildiği ve aktif yaşlanmayı destekler nitelikte adımların atıldığı ve çeşitli uygulamaların hayata geçirildiği görülmektedir (Alaydın & Kervankıran, 2019, s. 91). Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de yaşlanma politikalarının merkezinde yaşlıların aktif bir yaşam sürdürebilmeleri amacıyla aktif yaşlanma stratejileri, hedef ve eylemleri bulunmaktadır (Yaşlanma Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2014, s. 49).

4.3. Politikaların Durumu ve Gelişimi

Bu tema katılımcıların politikaların durumu ve gelişimine ilişkin verilerden oluşan ikinci temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin beş alt temaya ayrıldığı görülmektedir. Araştırmanın amacıyla ilintili olarak toplanan veriler; STK katkısı, yerel yönetim katkısı, üniversite katkısı, insan kaynağı ve bütçe & harcamalar olmak üzere beş alt temada kategorize edilmiştir. Politikaların durumu ve gelişimine ilişkin görüşlerin ifade edildiği şekil aşağıda görülmektedir. Buna ilişkin alt kodların istatistiğini veren şekil (Şekil 4.8.) aşağıda verilmiştir.

Tema 2: Politikaların Durumu ve Gelişimi

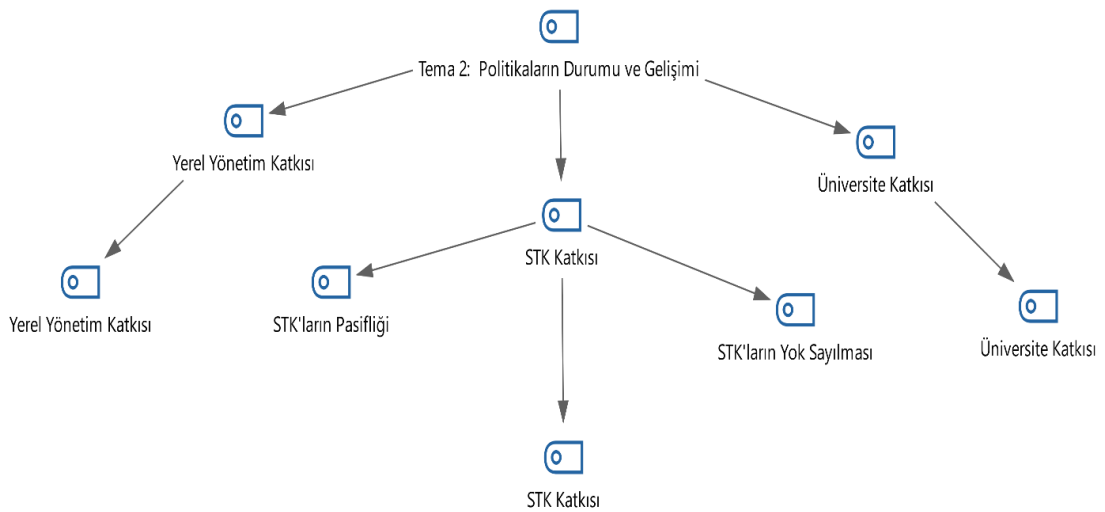

Şekil 4. 7. Politikaların doğasına ilişkin alt kodların istatistiği

Katılımcılardan alınan veriler irdelendiğinde katılımcının politikaların durumu ve gelişimine ilişkin görüşlerini ifade ederken STK, yerel yönetim ve üniversitelerin politikalara katkı sağlayıp sağlamadıklarına dair görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca mevcut insan kaynağı ve bütçe & harcamalara ait görüşleri de yer almaktadır. Aşağıda detaylı bir şekilde görüşlere yer verilmiştir.

4.3.1. STK katkısı, yerel yönetim katkısı ve üniversite katkısı

Katılımcıların politikaların durumu ve gelişimine ilişkin verilerinden oluşan üç alt tema bulunmaktadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin STK katkısı alt temasının üç kodla kodlandığı görülmektedir. Yerel yönetim katkısı ve üniversite katkısı alt temaları kendi adları ile birer kodla kodlandıkları görülmektedir. Aşağıda politikaların durumu ve gelişimine ilişkin görüşlerin yer aldığı kodlar (Şekil 4.9.) gösterilmiştir.

Şekil 4. 8. Politikaların durumu ve gelişimine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli

Bu bölümde Türkiye’deki yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının durumu ve gelişimi incelenmiştir. Katılımcılar politikaların durumunu ve gelişimini ifade ettikleri bu bölümde politikaların oluşmasında ve gelişmesinde yerel yönetim, STK ve üniversite katkısının olup olmadığı konusundaki görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcıların ifadeleri analiz edildiğinde yerel yönetim, STK ve üniversitelerin politikalara katkısının olduğu ancak bu katkının yetersiz ve geliştirilmesi gerektiği görüşleri ön plana çıkmaktadır. Aşağıda katılımcıların görüşleri aktarılmış ve yorumlanmıştır.

4.3.1.1. Yerel yönetim katkısı

Yaşlılarla ilgili ortaya konulan ve geliştirilen politikalara ilişkin olarak görüşmecilerin yerel yönetim katkısını birkaç farklı boyutla ele aldıklarını söylemek mümkündür. Bazı görüşmeciler yerel yönetimlerin yaşlı politikalarına katkı sunduğunu, değerli katkılarının olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise yerel yönetim katkılarının sınırlı düzeyde kaldığını ifade ederken bazı görüşmeciler ise yerel ve merkez politikaların çok ayrı kaldığını ve aralarında iş birliği olmadığını vurgulamıştır. Son olarak ise ülkemiz açısından yerel yönetim ve merkezî yönetim aynı patiden olması hâlinde güzel çalışmaların ortaya konduğu, farklı partiler olması hâlinde ise aralarında eş güdüm olmadığı, iş birliği yapmaya yanaşmadıkları öne sürülmüştür. Tüm bu görüşlere ait ifadeler aşağıda verilmiştir.

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen görüşmeci, yerel yönetimlerin yaşlı politikalarına katkılarının olduğunu ve iş birliğine önem verildiğini vurgulamıştır.

Yerel yönetimler sunuyorlar, ben onu söyleyeyim. Yani Türkiye’de yerel yönetimler katkı sunuyorlar çünkü iş birliği katkısı önem veriliyor mu? Veriliyor. Çünkü yerel yönetimler yaşlıya doğrudan ulaşmakta çok hızlı hareket edebiliyorlar ve sahada oldukları için de ciddi bir birikim elde ediyorlar ve bunu biz toplantılarda çalışmalarda görüyoruz. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yine ya desteği bir şey var biliyorsunuz yani büyükşehir destekliyorlar yaşlıların hizmetlerinde. Dolayısıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıyla yerel yönetimler arasında ciddi bir ilişki ve iş birliği süreci var. (G18)

Yerel yönetimlerde kültür ve sosyal işler şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, yerel yönetimlerin ülkemizdeki yapısı nedeniyle yerel yönetimlerle iş birliği ve katkı düzeylerinin yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Yaşlı politikaları oluşturulurken yerel yönetimlerle iş birliğinin yeterli olduğuna inanmıyorum. Üst karar vericiler tarafından kararlar alındıktan sonra uygulama boyutunda yerel yönetimlerden yardım istenmektedir. Yerel yönetimlerde idarecilerin 5 yıl bir değişmesi ve gelen idarecilerin bu hizmete yönelik politika üretmekten uzak olması nedeniyle hizmetler eksik kalmaktadır. (G22)

Huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan görüşmeci, kendi yaşadığı ilde hükümetle aynı yerel yönetime sahip partilerin olduğu ilçelerde ciddi iş birliğinin olduğunu, hükümet ve yerel yönetimlerin farklı partilerde olduğu ilçelerde ise bu iş birliği çalışmalarının olmadığını vurgulamıştır.

Ama yerel bazda baktığın zaman hani yaşlı politikaları geliştirilirken olmasa dahi alanda özellikle parti bazında. Yani partiye yakın nasıl diyeyim sana hani hükümete yakın ya da hükümetin aldığı ilçelerde biz bu desteği görebiliyoruz. Yani mesela yaşlılarla ilgili şu an bizim 1-2 tane ilçemiz var. Yani şu an hükümetin kazandığı şimdi onlarda misafirhane dedikleri bir şey var. Yani biraz daha koordineli bir şekilde çalışıyoruz. Biz onlarla paslaşıyoruz, onların misafirleri var. Çok sıkıntılı yaşlıları bir süre biz gönderebiliyoruz. Oraya 2 ay 3 ay bakabiliyorlar ama biraz daha şu an mesela *** özelinde biz buranın Belediyesi ile hiçbir kapsamlı çalışma yapamıyoruz. Çünkü şu an yani ** belgesi olduğu için biz yerel yönetimlerle koordineli bir şekilde çalışmıyoruz. Yani biraz daha. Yani hükümetin hükümete yakın olmayan ya da işte hükümetin partisinden olmayan. Diğer yerel yönetim ve STK'larla biz iş birliği yapamıyoruz. Yerel dinamikler kendi içerisinde o fikir bir ideolojik birlik varsa bir iş birliği var, yoksa maalesef. *** özelinde mesela var, mesela yapan yapıyor ama bazı illerde bunu göremiyoruz. Mesela yaşlı misafirhanesi çoğu ilde bulunmaz ama burada kendi *** yerinde hani oturup yerel yönetimlerle konuşulmuş böyle bir çözüm yani kısa vadeli de olsa küçük çözümler var ama dediğim gibi bir politika yok. (G20)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili, hükümet ve belediyelerin ayrı hareket ettiğini aralarında koordinasyon olmadığını ifade etmiştir.

Burada bir şey yaparken belediye ile iş birliği yapmaktan öteye, belediyeler kendileri bildikleri gibi yapıyorlar. Benim gördüğüm hükümet kendi bildiği gibi yapıyor. Aralarında bir hizmet yürütülürken işte ne bileyim bu kanun çıkartılmasını olsun ya da uygulamasında olsun. Yerel yönetimlerle ki burada en büyük paydaşı belediyeler bu

şekilde bir şeyi bilmiyorum. Yani koordinasyon yok. Herkes kendine göre çalışıyor. Yani kendi bildiği gibi yapıyor. (G3)

Sosyal sorunlarla başarılı ve etkin bir şekilde müdahale etmek, işleyişi sağlıklı sürdürebilmek adına merkezî ve yerel yönetimlere önemli sorumluluk düşmektedir. Sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamalarında mükerrerliğin önüne geçilmesi, sürdürülebilir, etkin ve sağlıklı uygulamalar için görev ve sorumluluğun paylaşımına özen gösterilmelidir (Kesgin, 2016, s. 459).

Türkiye’de yaşlılara yönelik ulusal eylem planı gibi çeşitli programlar yaşlıların refahına dönük nitelikli umut vaat eden uygulamalar olsa bile çoğu zaman bunlar uygulamaya geçirilememektedir. Bu tür plan ve programların başarılı bir şekilde hayata geçirilmesi için yerel yönetimler ile merkezî hükümetler arasında iş birliği olmazsa olmazdır (Çolak & Özer, 2015 s.121). Yerel yönetimlerin 65 yaş üstü bireylerin refahını artırmaya dönük uygulamalarının birlik içerisinde olmadığı, farklı bakış açılarına sahip oldukları görülmektedir. Yerel yönetim uygulamalarında ana odak daha fazla sağlık hizmetlerini kapsamaktadır (Yıldız, 2021, s. 67).

4.3.1.2. Üniversite katkısı

Yaşlılarla ilgili ortaya konulan ve geliştirilen politikalara ilişkin olarak görüşmeciler, yerel yönetimlerin aksine üniversite katkısının olumlu olduğuna dair görüşler ortaya koymuşlardır. Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, üniversitelerde yaşlılara ilişkin ciddi araştırmaların olduğu bu nedenle politikaların şekillenmesinde üniversitelerin önemli bir rol aldığı vurgusunu yapmıştır.

Kurum ve kuruluşlarda üniversiteler de var. Yani üniversitelerde ciddi bir araştırma yapıldığını söyleyebiliriz. Yine son 10 yılı kapsayacak şekilde yani özellikle işte İstanbul Üniversitesi olarak bir sosyoloji olarak girdik ama daha önce Akdeniz Üniversitesi gerantoloji bölümü yine Ankara’dan hocalar var Emine Özmete vesaire, Aylin Görgün, Baran Hoca gibi Ayşe Canan Hoca gibi... Yani üniversitelerde de bir katkı sunmak için yine burada şeyi zikretmek lazım, Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü bu konuda çalışmaları var. Yani bunlar katkı sunuyorlar ve bu katkıların özellikle ben size bahsettim az önce işte özel ihtisas komisyonu raporu gibi kalkınma planı bunun etkilerini biz çok yakıcı bir şekilde görüyoruz. Yani oraya giren ciddi öneriler olduğunu söylemek mümkün. (G18)

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, katıldığı çalıştaylarda üniversitede görev alan akademisyenlerin katılım sergilediklerini, öneriler geliştirdiklerini ve verimli sonuçlar aldıklarını ifade etmiştir.

Geçen sene 7 bölgede çalıştay düzenlendi. 7 bölgede Van, Elâzığ, İzmir bölgesi, Trabzon bölgesi yani tamamen bölgeden oluşturur. Hani ortak yakın iller bir şekilde tabii Bakanlık bunu düzenlediği yaşlı refahın aslında yönelik fikir alışverişinde beyin fırtınası yapıldı ve bu ilk öncelikle aslında üniversitedeki akademisyenler, sivil toplum kuruluşları bir çalıştay yaptıktan sonra elde ettikleri verimli sonuçları bizimle paylaşmak... (G14)

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde İl Müdürü olarak görev alan görüşmeci, üniversitelerin paydaş kurumlar arasında olduğunu ifade etmiştir.

Paydaş kurumlar bizim aile, Sosyal Hizmetler Bakanlığı, paydaş kurumlarla alakalı çalışmalar yapılıyor ama realist davranmak gerekirse ne kadar uygulanabilirliğiyle alakalı tam olumlu olumsuz bir şey diyemeyeceğim ama yöntem ve bakış açısı bu, paydaş kurumlarla çalışılıyor, üniversitelerle çalışılıyor. Yani gerekirse üniversitelerin geriatri bölümleri var, onlarla çalışmalar içerisinde olduğunu biliyorum. (G13)

Nitekim literatür incelendiğinde üniversitelerin sosyal bilimler alanı sosyal hizmet, sosyoloji, psikoloji ve gerontoloji gibi ana bilim dallarında yaşlı refahını artırmaya dönük çok fazla çalışmanın olduğu görülmektedir.

4.3.1.3 STK katkısı

Yaşlılarla ilgili ortaya konulan ve geliştirilen politikalara ilişkin görüşmeciler, sivil toplum katkısını üç farklı bakış açısıyla değerlendirmişlerdir. İlk olarak bazı görüşmeciler STK katkısının olduğunu ve bunun önemsendiğini ifade etmişlerdir. STK'lara ilişkin bir diğer öne çıkan görüş ise daha çok yaşlılarla ilgili sivil toplumun pasif kaldığı, seslerini çıkarma noktasında diğer sivil örgütlere nazaran cılız kaldıkları görüşü ön plana çıkmaktadır. Son olarak ise STK'ların görüşlerini ifade etmelerine rağmen bu görüşlerinin çokta kale alınmadığını ifade eden görüş öne sürülmüştür. Farklı görüşlere ait görüşmecilerin ifade ettikleri hususlar aşağıda verilmiştir.

Alanda çalışmaları olan akademisyen görüşmeci, yaşlı politikaların geliştirilmesinde yaşlı derneklerinin ciddi katkısının olduğunu ifade etmiştir.

Yine Türkiye'de her ne kadar bazı merkezlerde toplanmış bazı illerde toplanmış olsa da derneklerde yaşlılık alanında ve güçlü olduklarını düşünüyorum. Mesela hatta bu alanda hem dernek olup yaşlı politikaları araştırma dergisi var mesela bu bir derneğin bir yapmış

olduğu bir yayın yani hem yaşlılarla ilgili yaşlı hakları ile ilgili hem savunuculuk yapıyor hem de gereksinimlerini ve araştırmayla yaptığı bazı araştırmalarla politikaya katkı sunuyor. Politikalar neyden beslenir? Politikalar bilgi ile oluşturulur ve bilgide alandan geliyor. (G19)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili, her kesimden görüşlere yer verdiklerini STK'ların işin içinde olduklarını vurgulamıştır.

Bütün kesimlerden görüş alınıyor. Sivil toplum kuruluşları fazlasıyla işin içindeler. Çok fazla yaşlı bakım merkezi var, onların dernekleri var, hepsi bunlara dahildir. Bunlar meclise gelip rahatlıkla kendi görüşlerini ifade edebiliyorlar. (G5)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan başka bir milletvekili de yine sivil toplumu önemsediklerini, sahada gelen talepleri değerlendirdiklerini ifade etmiştir.

Sivil toplum kuruluşları olmazsa olmazımızdır, onların fikirleri bizim için çok kıymetlidir. Önemli olan sahaya inmektir, sahadaki talepler daha önemlidir. Bunları yansıtan sivil toplum kuruluşları vardır, yansıtamayan kuruluşları vardı. Doğru şekilde yansıtan sivil toplum kuruluşları her zaman başımızın tacıdır, onları dinleriz. Bakanlarımız, yürütmemiz de bunların dikkate alır. Komisyonumuzda meclis ayağında kanun üzerine bunları dikkate alarak düzenleme çıkar. (G1)

Türkiye’de yaşlılara yönelik hizmet uygulamalarında Aile Bakanlığı ve yerel yönetimler başat rol almalarının yanında sivil toplum örgütleri de yaşlılara yönelik boş zaman değerlendirilmesi, beceri ve hobi kursları, dinlenme ve sağlık gibi konularda çeşitli hizmetler sunmaktadır (Gökçek Karaca, 2019, s. 272). Yaşlılık alanında faaliyet gösteren araştırma uygulama merkezleri, vakıf ve derneklerin yaşlılara yönelik politikalar üretmek, farkındalık oluşturmak ve sorunlara yönelik çözüm geliştirmek gibi amaçları bulunmaktadır. 1998-2013 yılları arasında, Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği (1998), Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi-GEBAİM (2000), Türk Geriatri Vakfı (2001), Türk Geriatri Derneği (2003), Özel Huzurevi Dinlenme ve Bakımevleri Dayanışma Derneği (2004), Akademik Geriatri Derneği (2005), Geriatri Fizyoterapistler Derneği (2005), Alzheimer Derneği (2005), Ulusal Sosyal ve Uygulamalı Gerontoloji Derneği (2005), Yaşlılık Araştırmaları Merkezi (2006), Ege Geriatri Derneği (2008), Yaşlılarla Dayanışma Derneği (2008), Yaşlı ve Engelliler Eğitim (2009), Araştırma ve Bakım Vakfı, Türkiye Osteoporoz Derneği (2009), Dünya Yaşlanma Konseyi (DÜNYAK) (2009), Huzurevleri Kurma ve Yaşatma Derneği

(2009), Türkiye İleri Yaşlılık Araştırma Merkezi (2009), Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (2011), Geriatri ve Gerontoloji Derneği (2011), Geriatri Hemşireliği Derneği (2012) ve Yaşlı Hakları Derneği (2013) gibi bir dizi sivil toplum örgütü, yaşlıların refahını artırmaya yönelik çeşitli hizmetler sunmuştur (Kalaycı & Özkul, 2015, ss. 267-269).

4.3.1.3.1 STK'ların pasifliği

Sivil toplum kuruluşunda başkan yardımcısı olarak görev alan görüşmeci, yaşlılarla ilgili derneklerin politika geliştirmekten uzak olduklarını ifade etmiştir.

STK uygulamaları dediğimde de işte 1-2 sivil toplum kuruluşu, Alzheimer derneği gibi falan, 1-2 dernek ismi verebilirim ki bir miktar o da hani yaşlılığın içinde bir hastalık Alzheimer gibi tanımlanmış işte ALS gibi ileri yaşta çıkan bir hastalık engellilik yaratıyor, onların birtakım ama bunlar da ne yazık ki en büyük hataları politika geliştirip bir hak temelli yapı içinde talep etmesi gerekirken ben ne yapabilirim deyip STK içinde birtakım uygulamalara giriyorlar ki bu da son derece yanlış. (G17)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH uzmanı olarak görev alan görüşmeci de yaşlılık alanında 1-2 STK'nın aktif olduğunu, bunun dışında STK'ların çok aktif olmadıklarını hatta yaptıkları çalışmalara katılım sergilemediklerini vurgulamıştır.

Yaşlılık alanındaki STK'lardan böyle sadece hani 1-2 bilinen isim onlar çok böyle etkin mesela Alzheimer özelindeki STK'lar var. Onlar kendi alanlarıyla ilgili çok etkin çalışıyorlar. Diğer STK'lar çok aktif olmayabiliyor. Şu anlamda biz mesela soruyoruz toplantılara çağırıyoruz, çalıştaylara çağırıyoruz, bazen dönüş alamıyoruz veya mesela iletişim bilgileri güncel olmuyor, internette bulamıyoruz, edemiyoruz illa hani o enformel ağlarla da bazen ulaşamıyorsunuz insanlara o anlamda öyle bir sıkıntı var. (G12)

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten görüşmeci, yaşlılarla ilgili yeteri kadar sivil örgütlenmenin olmadığını, var olanların da kapasitelerinin düşük olduğunu ifade etmiştir.

Şunu söylemek lazım, STK'ların yaşlılarla ilgili sayısı bir kere hâlihazırda az. İkinci bir nokta, sayı azlığının yanı sıra kapasitelerinin çok sınırlı olduğunu söylemek lazım. Yani STK'ların da bu politika geliştirmeye katkıda bulunabilmesi için kapasite gelişimine ihtiyaçları var. Neyi kastediyorum? Kapasite gelişimi derken, STK kuran insanların, kurumların yaşlılık konusundaki deneyimleri, bilgileri, araştırmaları, bulguları bunlar çok

sınırlı. Dolayısıyla tabii ki STK'lar da kendi kapasiteleri nispetinde katkı vermeye çalışıyorlar. Bunlar sınırlı... (G18)

STK'ların yaşlılara yönelik sosyo-kültürel faaliyet, yaş ve diğer ayrımcılıklarla mücadele, eğitim, bilimsel ve akademik çalışmalarının olmasının yanı sıra ülkemizde STK'ların temsiliyet, hedef kitleye ulaşma ve özellikle sosyal politikalara katkı sunma noktasında ciddi eksikliklerinin bulunduğu, yeterli niceliğe ve niteliğe sahip olmadıkları bilinmektedir. Bu nedenle bu STK'ların istedikleri hedef kitleye ulaşamama ve toplumda arzu edilen güçlü bir kamuoyu oluşturmama sorunu bulunmaktadır (Altun, 2021, s. 42).

4.3.1.3.1 STK'ların yok sayılması

Sivil toplum kuruluşundan başkanlık yapan görüşmeci, STK olarak yaşlılık politikalarının geliştirilmesi için birçok defa görüş beyan ettiklerini, çalıştay vb. toplantılara iştirak ettiklerini ancak hem kendilerinin hem de yaşlıları temsil eden diğer sivil örgütlerin sözlerinin çok dikkate alınmadığını vurgulamıştır.

Bunlar politika belirleme konusunda merkezî etki yaratmaya çalışıyorlar. Fakat yaşlılıkla ilgili politikalar belirlenirken daha çok ülkenin o ekonomik kaynaklarının nereye harcanacağına ilişkin tercihleri belirleyici oluyor. Yani emekli maaşları yaşlılık maaşlarının artışları çok cüzi kalıyor, ihtiyaçlarını karşılamayacak oranda kalıyor. Bu da şey ya politika belirlemede ve hizmetlerin gelişmesinde hak sahiplerinin bu sözleri ya da şey örgütleri çok dinlenmiyor. Yani biz meslek örgütü olarak yaşlılık alanında çalışmamıza rağmen bizim de özellikle Sosyal Politikalar oluşturulurken son yıllarda görüşümüz ya da ne bileyim şeyimiz alınmıyor. Eskiden yönetmelikler çıkarken hizmetle geliştirirken bizlerin görüşleri alınırdı. Bizler de işte mesleki örgütlenme boyutuyla görüşlerimizi rapor hâlinde sunardık, çalıştaylar olurdu. Gerçi çalıştaylar zaman zaman davet geliyor, katılıyor ama bizden önceki yönetimler de katılanlar oldu. Ama şey, sosyal politika belirlenirken yaşlı nüfusun temsilcilerinin çok görüşlerinin alındığını düşünmüyorum. (G21)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili, kendilerinin komisyonlarda STK önerisini yaptıklarını ancak bunların dikkate alınmadığını, kendi istedikleri çevrelere ait STK'ları işin içerisine dahil ettiklerini ifade etmiştir.

Politikalar belirlenirken bizden giden talepleri genel olarak pek dinlemiyorlar. Bir örnek de veririm ben sonra fakat kendileri bu sunumları yaptırılırken kendi istedikleri çevreleri daha çok davet ettiler. Bizim önerdiğimiz iki tane kurum oldu. Onların ikisini de

dinlemeyi gerekli görmediler. Kaldı ki güya bu komisyon işte oluşturulacak politikalara temel oluştursun diye kuruldu. (G6)

Yaşlılarla ilgili bir derneğin başkan yardımcılığını yürüten görüşmeci, birçok toplantıya katıldıklarını ancak zaten önceden kararlar alındığını, kendilerinin sadece adet yerine gelsin diye davet edildiklerini vurgulamıştır.

Yani tabii ki daha çok bu ben hani evde bakım derneği olarak kamu toplantılarına çok katılıyoruz. Eleştirmeliydim ki genel yaklaşım zaten birtakım kararlar, bir üst kurul tarafından verilmiş ama biz toplantı yapıyor muyuz? İlgili paydaşları da çağırdık mı? Bakın işte onların isimleri var, hadi hadi biraz siz de bir katkı sağlayın deniliyor. Nitekim uzun uzun anlatıyoruz, çalıştaylar yapıyoruz ama oralara çok yansımıyor. Aslında en üst tepede oluşturulmuş bir politika var, onlar da işte biraz copy paste yapılmış ya da işte örf adet gelenek üzerine konumlandırılmış. Dolayısıyla çok mesela yerel siyasetin belediyelerin çok etkin katıldığını düşünmüyorum. Zaten belediyelerin de yaşlılara yönelik bir politika geliştirdiği de yok. Yani çok da bir şey üretemiyor. (G17)

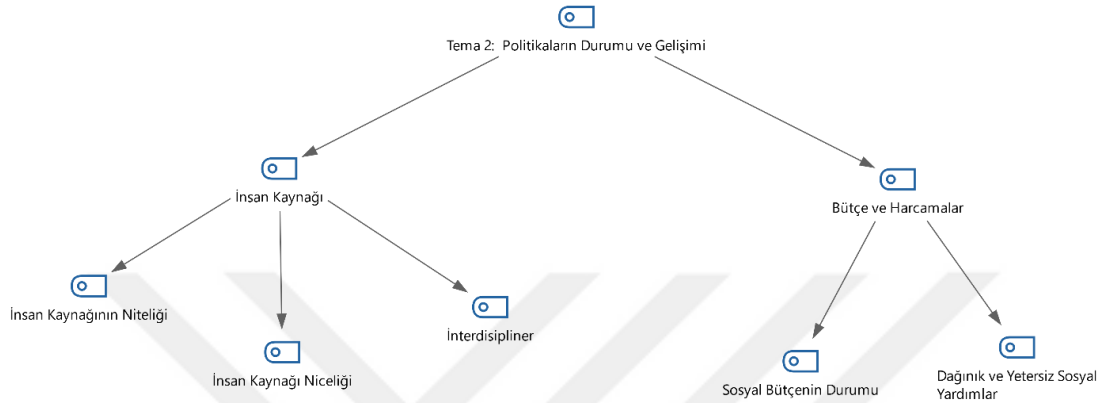
Bir sivil toplum örgütünde yönetim kurulu üyesi olarak görev alan görüşmeci, fikirlerinin zaman zaman alındığını ancak alınan bu fikirlerinin temenniden öteye geçemediğini ifade etmiştir.

Devlet elbette sivil toplum kuruluşlarıyla ara ara bir araya geliyor. Özellikle yaşlılarımızla ilgilenen kurumlar, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile Sosyal Hizmetler İl müdürlüğü, bunun için de yaşlı bakım Daire Başkanlığı var. Tabii ki onların öngördüğü yaşlılara hizmet verebilecek birkaç sivil toplum kuruluşu var. Bunların başında Kızılay. Bunun dışında yardım kuruluşları. Bunun dışında bakım hizmetleri veren bazı derneklerle bir araya gelme gereği duyuyor. Tabii ki bizim fikirlerimize de başvuruyorlar ama fikirlerimize başvururken sadece temenni olarak şey yapıyor ama kendi kararlarını kendileri veriyor. Bizimki karar olarak bağlayıcı olmuyor. (G16)

STK'lar ile kamu arasında çerçeve bir mevzuatın bulunmaması, politika yapma süreçlerinde STK'ların dışlanmasına neden olmaktadır. Kamu kurumları tarafından STK'lar politika oluşturma süreçlerinde eşit bir paydaş olarak görülmediği gibi kamu kurumları diyalog kurma ve geliştirme konusunda inisiyatif almaktan çekinmektedirler. Bazı durumlarda politika yapma süreçlerine dahil edilen STK'lar ne yazık ki kamu tarafından "seçici muhataplık" yapılarak alanda yetkin kuruluşlar yerine kamunun kendine kişisel olarak yakın gördüğü STK'lar seçilmektedir (TÜSEV, 2013, ss. 4-7).

4.3.2. İnsan kaynağı, bütçe ve harcamalar

Katılımcıların politikaların durumu ve gelişimine ilişkin verilerden oluşan diğer iki alt temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin insan kaynağı alt temasının üç kodla kodlandığı görülmektedir. Bütçe ve harcamalar alt temasında ise iki kodla kodlandığı görülmektedir. Aşağıda politikaların durumu ve gelişimine ilişkin görüşlerin yer aldığı kodlar (Şekil 4.10.) gösterilmiştir.

Şekil 4. 9. Politikaların durumu ve gelişimine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli

Bu bölümde Türkiye’deki yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının durumu ve gelişimi incelenmesine devam edilmiştir. Katılımcılar politikaların durumunu ve gelişimini ifade ettikleri bu bölümde öncelikle katılımcıların yaşlı politikaları ve uygulamalarında yer alan insan kaynağına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcıların ifadeleri analiz edildiğinde insan niteliği ve niceliğinin son yıllarda olumlu yönde ivme kazandığı ancak geliştirilmeye ihtiyacı olduğu görüşleri ön plana çıkmaktadır. Daha sonra ise katılımcıların bütçe ve harcamalara ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcıların ifadeleri analiz edildiğinde sosyal bütçenin son yıllarda arttığı ancak ortak görüşle bu artışın sürmesi gerektiği, dağınık ve yetersiz sosyal yardımların olduğu görüşleri ön plana çıkmaktadır. Aşağıda katılımcıların görüşleri aktarılmış ve yorumlanmıştır.

4.3.2.1. İnsan kaynağının niteliği

Yaşlılarla ilgili çeşitli kademelerde görev alan insan kaynağının niteliğine ilişkin farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Son yıllarda yaşlı bakımıyla ilgili açılan ön lisans programlarının insan kaynağı niteliğini artırdığını ancak yeterli atama olmaması

nedeniyle bu nitelikli grupların istihdam edilemediklerine dair görüş ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra bilhassa bakım veren personelde ciddi bir mesleki tükenmişliğin olduğu, bunun insan niteliğini düşürdüğüne dair görüşler ortaya çıkmıştır. Ayrıca Bakanlıkta politika belirleme konumunda olan insan niteliğinin de son yıllarda liyakatsizliğe doğru bir evrilmeye başladığı düşüncesi ifade edilmiştir.

Yaşlılarla ilgili bir sivil toplum kuruluşundan başkan yardımcısı olarak görev alan görüşmeci, nitelikli olarak eğitim alan kişilerin atanma problemi olması nedeniyle nitelikli insan kaynağının doğru yerde kullanılamadığını ifade etmiştir.

İnsan kaynağı açısından yaşlı bireylere ve hani birtakım işte yaşlı bakım teknikerleri var ön lisans 2 yıllık mezunlar. İşte hemşirelik fakültelerinin geriatri bölümleri var, falan... Ancak bunlar gerçekten mezun oldukları zaman yetiştirildikleri alanlarda iş imkânı bulma şansları yok. Yani onların çoğu başka başka yerde çalışıyor. Dolayısıyla bir doğru insan kaynağını doğru yerde kullanamıyoruz. Orada çok ciddi bir sıkıntımız var ve dolayısıyla okullardan mezun olan öğrenciler de çok umutsuz ve bilgi birikimlerini oralara yansıtıyorlar. Dolayısıyla ne yazık ki orada çok ciddi bir sıkıntı var. (G17)

Alanda sosyal inceleme görevlisi olarak çalışan görüşmeci, niceliksel olarak artan personelin niteliğe dönüşme noktasında sorun olduğunu öne sürmüştür.

Niteliksel açısından tabii ki her yıl olarak bu alanlarda çalışma üzere binlerce personel alınmakta ancak niteliğe geldiğimizde açıkçası bu niceliğin niteliğe dönüştüğünü, tam olarak karşılık bulabildiğini düşünmüyorum. Çünkü hem personel alımındaki farklı kriterlerin uygulanması hem de diyelim ki şöyle bir alınacak kişilerin sadece belli bir KPSS puanından geçip belli bir mülakattan geçtikten sonra alınmış olmaları ayrıca kendi okudukları lisans eğitimlerinin gerçekleştirdikleri okullarda uygulama sıklığının az olması, uygulamalarda yetersiz olmaları, çeşitli vakalarla karşılaşmanın durumlarının eksik olması dolayısıyla sahada tam verimi yakalama şansları olmayabiliyor. (G15)

Huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan görüşmeci, bakım işinde nitelikli personelin olduğunu ancak bunun vicdani boyuta yansıyor yansımadığını ayrıca tükenmişlik nedeniyle performansta düşüş meydana getirdiğini ve bunu insan niteliğini etkileyen önemli bir faktör olduğu vurgusunu yapmıştır.

Hani *** özelinde ben söyleyeyim genelde zaten çalışanlar hep 5 yıl, 6 yıldır 7 yıldır bu alanda çalışanlar. Yani bu anlamda yani bakım anlamında işlerini iyi biliyorlar. Ama sanki hani ahlaki vicdani boyutta nasıllar? Onu bilmiyorum. Belli bir yaşın verdiği tükenmişlik de yani bir şeyden sonra ciddi bir kalite ya da verim düşüyor. Hani bu adamlar, 10 yıldır 8 yıldır 12 yıldır çalışanlar var. İster istemez adam performans düşüyor.

Bir de ciddi anlamda bir ücret yetersizliği de var. Yani motive edilmesi belki şey yapabilir yani bunların yer değişikliği olabilir. Sürekli aynı kuruluştaki çalışmak, aynı yaşlıları görmek belki yani ne bileyim aynı engelleri görmek. Hani o da yıpratıyor. Belki kurumlar arası ya da kuruluşlar arası bir sirkülasyon, bir değişim de motive eder ama yani personeli motive etmek adına Bakanlık hiçbir şey yapmıyor. O noktada da hani çok verimli mi? Bence çok verimli kullanamıyoruz. Yetersizler zaten yetersiz olduğu için zaten verimsiz. Yani nitelik anlamında da bir yıpranmışlık olduğu için bıkkınlık, adamlar o yüzden yani çok verimli değiller. (G20)

Bir sivil toplum örgütü başkanı olarak görev alan görüşmeci, Bakanlık ve diğer önemli pozisyonlarda görev alan insan kaynağı niteliğinin liyakat esaslı olmaktan uzak olduğunu deneyim sahibi olamayan kişilerin politika yapmada görev aldıkları görüşünü ifade etmiştir.

Ben şunu biliyorum özellikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yaşlılara, çocuklara, gençlere, kadınlara dönük sosyal hizmet programlarını ya da sosyal hizmetleri planlayan, uygulayan ve denetleyen kurum pozisyonunda, bakanlık pozisyonunda ama bu bakanlıkta sorunların çözümüne dönük politika geliştirecek ya da uygulayacak kişilerin liyakat sorunu çok önemli bir sorun oluşturduğunu tabii bunların belirleyeceği politikalar ya da denetleyeceği hizmetler bilimsel olmaktan uzaklaştı. Çünkü gelişen bir yapı içerisinde. Kurum yöneticilerin de liyakat dayalı olmayan ve daha çok da alan dışında tecrübesi ve deneyimi olmayan kişiler gittiler ve bu kurumu yönetmeyi politikayı belirlemeye başladılar. (G21)

Yaşlıya bakım hizmeti veren kurumsal yapılarda öncelikli ihtiyaçların başında nitelikli personelin istihdamı gelmektedir. Bunun yanı sıra gerek yatılı bakım personeline gerekse evde bakım sağlayan bireylere beceri geliştirme programları düzenleyerek onların niteliğini iyileştirme çalışmaları yapmak gerekmektedir (Özmete & Hussein, 2017, ss. 68-97).

4.3.2.2. İnsan kaynağı niceliği

Yaşlılarla ilgili özellikle bakım personeli niceliğinin çok az olduğu görüşü ön plana çıkmaktadır.

Bakım hizmetlerinde en temel sorunun personel sayısının yetersizliği olduğu görülmektedir. Emekli olan bakım personelinin yerine istihdamın olmaması bakım personelin zaten yüksek olan iş yüklerini daha da artırmaktadır (Berkman, 2019, s. 988). Türkiye’de yaşlıların yaşam kalitesine katkı sağlayacak geriatri konusunda

eğitim almış ve uzmanlaşmış personel sayısı yetersizdir. Bugüne kadar bu grubun önemsenmemesi önemli bir sorundur (Demirel, 2017, s. 28).

Huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan görüşmeci, bakım personeli sayısının çok az olduğunu bazen 20-40 yaşlıya ancak bir personelin bakım verdiğini vurgulamıştır.

Çok yetersiz yani şu anki önce en alttan başlayalım şu an bakım personeli çok çok az, yani bazen düşün yani 20-40 tane yaşlıya gece bir tane personel düşüyor. Yani personel her yıl azalıyor. Biri farklı bakanlığa geçiyor, biri vefat ediyor ama bunun yerine personel gelmiyor. Yani şu an çok ciddi bir personel yetersizliği var. 2 yıldır da söylememize rağmen Bakanlık da çok duyarsız bu noktada. Yani tamam yetersiz ama hani söylüyoruz ama duyan yok. Bununla ilgili bir çalışma yapan yok. (G20)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü bilhassa bakım personeline ihtiyacın olduğunu ifade etmiştir.

Bakım alanında özellikle ihtiyaç var ama orada da şöyle bir uyumsuzluk var. Yaşlı bakım bölümleri çok açıldı. Evet 2 yıllık programın ama bunların istihdamıyla ilgili süreçler netleştirilmedi. Yani bunlar aldıkları eğitimle orantılı bir şekilde alanda istihdam edilmiyorlar. Bunun da birkaç sıkıntı var. (G11)

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürü olarak görev alan görüşmeci, alımların olduğu ancak genel anlamda personel ihtiyacının her zaman var olduğunu ifade etmiştir.

Nicelik olarak baktığımız zaman. Bazen, yani şimdiki durumu göz önünde bulundurduğumuzda aslında Bakanlık alım yapıyor. Alım yapıyor ama yani nicelik olarak iyi çok iyi durumdayız diyemeyiz, iyi durumdayız. Şimdi bizde bu şöyle muhtemelen 6 kişiye bir bakım personeli ama şöyle düşünülmüş bir şey mesela ağır olana belki gerekirse bir kişiye bir kişi bile yönetmelikte bu var. Yani var evet, yani gerekirse yönetmelik yani özellikle şu şekilde düşünebiliyoruz, yani yaşlı engellilerde böyle bir durum söz konusu ama yönetmeliklerde genelde buna yönelik hüküm bulunmayan yerler denildiği zaman yani baz alınacak şeyler bunlardır. Yani yaşlı bakımda ve engelli bakımda özellikle mesela bizde de engelli bakım merkezinde bakıma muhtaç engelli yaşlılar da var. Burada altıya yani her 6 kişiye bir kişi bakacak bir şekilde mesela örnek veriyorum. Gündüz saatlerinde mesela gündüz saatlerinde evet, bu gece saatlerinde bazen 12 ye bir duruma düşebiliyor ama özellikle sıkıntılı olan yaşlılarda mesela bazen deniliyor ki bire bir de ilgilenin. (G13)

4.3.2.4. İnterdisipliner

Meslek elamanları açısından yaşlılık alanında çalışma yürüten birçok meslek grubunun olduğu ancak bu meslek gruplarının birlikte hareket etmekten ziyade o alanda daha çok görünür olma çabası içinde olduğu, bu nedenle interdisipliner bir çalışmadan ziyade multidisipliner bir çalışma ve yapının var olduğu görüşleri ön plana çıkmaktadır.

Yaşlıya yaklaşım sergilerken kapsamlı değerlendirme yapmak gerekmektedir. Kapsamlı değerlendirme ise farklı meslek profesyonellerinin koordineli çalışması ile mümkündür. Bu nedenle her meslek profesyoneli ekip çalışmasına uyum sağlamak için eğitimler almalıdır (Şahin ve diğerleri, 2018, s. 10). İnterdisipliner ekip; sosyal hizmet uzmanı, psikolog, fizyoterapist, iş ve uğraşı terapisti, geriatrist ve geriatri hemşiresinden oluşan çekirdek bir kadrodan oluşur ihtiyaç olması hâlinde ekibe farklı meslek elamanları dahil edilebilir (Landefeld, Palmer, Kresevic, Fortinsky, & Kowal, 1995, s. 1339; Kuyumcu, Yeşil & Cankurtaran, 2012, s. 116)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü olan katılımcı, yaşlılığın sadece gerontoloji ile sınırlandırılmayacağını dolayısıyla birçok meslek grubunun interdisipliner bir yaklaşımla hareket etmesi gerektiğini ifade etmiştir.

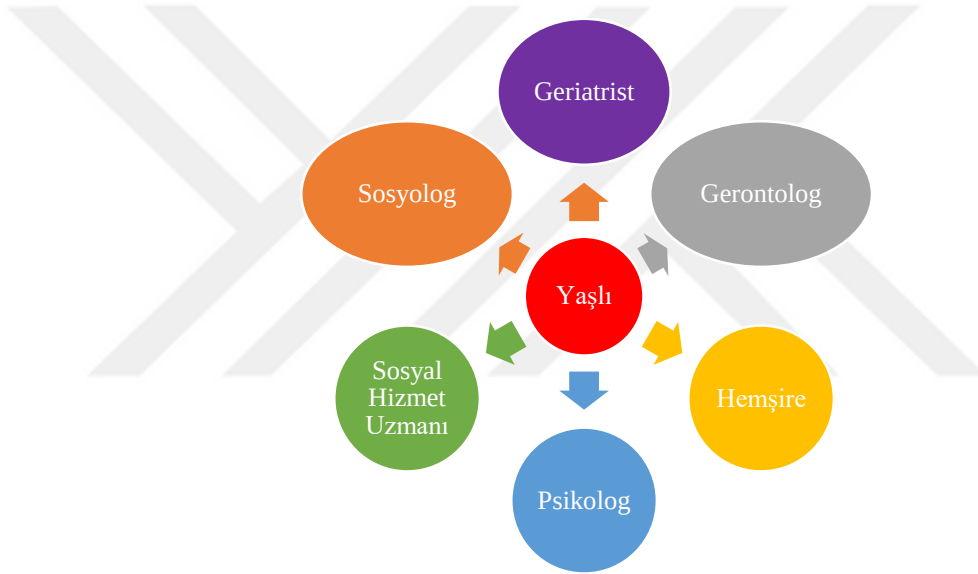
Gerontolojik sosyal hizmet ama hâlâ seçmeli bir ders baktığın zaman. Ama ana dersle olması lazım mesela. İşte yüksek lisans programlarına konulması. Ya da bilmiyorum böyle dinî yüksek lisans programları olmalı işte. O da onun mesela ben şunu düşünüyorum, gerontoloji bölümü olarak açıldı ama bence bölümden değil de gerontoloji yüksek lisans olmalı. Çünkü yaşlılıkla ilgili birçok meslek grubu var. Şimdi şöyle de bir çatışma yaşanıyor. Yani yaşlılık ve sadece gerontoloji mi var? Sadece gerontoloji mi yaşlılık çalışır? Yaşlılık, multidisiplinerdir, şimdi interdisipliner. Dolayısıyla o yüksek lisansa da işte sosyolog da gelecekti, sosyal hizmet uzmanı veya psikolog da yaşlılık çalışmak isteyen insan grupları girecekti. (G11)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH uzmanı olarak görev alan görüşmeci, her meslek grubunun çok ayrı yerde pozisyon aldığını, aralarında adeta bir yarış olduğunu ifade etmiştir.

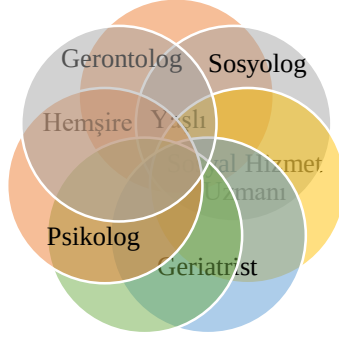
Ama mesela politika anlamında baktığınız zaman yaşlılık alanında ihtisaslaşma bir tık daha ağır işliyor bence. Yani evet, yaşlılık alanında çalışan farklı disiplinlerden çok fazla akademisyen var, çok fazla hoca var. Çok fazla işte kamuda görevli var ama hepsi

birbiriyle mesela gerontologlar kendi alanından kendisini öncelemeye çalışıyor. Psikologlar çok farklı bir yerden bakıyor. Sosyal hizmet çok ayrı bir yerden bakıyor. Orada disiplinler aslında birbiriyle uyum sağlamak yerine bir tık ben daha çok bu alanın söz sahibiyim. Ben daha çok burada konuşmalıyım gibi bir yarışa girdikleri için yani ben en azından 4 senedir gördüğüm bu, sürekli birbirini yeme olayı var orada. Hani kimse şey yapmıyor, herkes o ekibin başındaki olmak istiyor, ben koordine edeceğim, ben edeceğim. Dolayısıyla kaos hâlindeyiz. (G12)

“Bir arada” çalışma olan “multidisipliner” yaklaşım ve “birlikte” çalışma olan “interdisipliner” yaklaşıma ilişkin görsel şekiller (Şekil 4.11. ve 4.12.) aşağıda verilmiştir. Yaşlı refahı alanında interdisipliner ekip etkili ve nitelikli hizmet sağlamaktadır.

Şekil 4. 10. Yaşlıyla multidisipliner çalışma yaklaşımı

Şekil 4. 11. Yaşlıyla interdisipliner çalışma yaklaşımı

4.3.2.5. Sosyal bütçenin durumu

Yaşlılarla ilgili ayrılan sosyal bütçe konusunda görüşmecilerin ortak kanısı bulunup bütçenin artırılmasına ihtiyacın olduğu buna ilişkin düzenlemelerin yapılması gerektiği vurgusu yapılmıştır. Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan katılımcı, yaşlılara ayrılan sosyal bütçenin arttığını ancak yaşlı nüfusuna paralel olarak bu artışın devam etmesi gerektiğini ifade etmiştir.

İkincisi yaşlıların bu bütçe ve harcamadaki yeri artıyor mu? Bunlarda da belli bir artış var ama bunun ötesinde bir desteğe ihtiyaç olduğunu düşünüyorum ben. Yani bu bunun da bu bütçe harcamalarının da artmamasındaki temel neden, dediğim gibi daha çok genç temelli yani gençlere yönelik ya da engellilere yönelik öncelik verilmesi olduğunu düşünüyorum. Burada yaşlılara yönelik ciddi bir bütçe ve harcamaların artışına ihtiyacımız var. Neden? Çünkü gelecek yıllarda daha fazla yaşlılarımız olacak. Daha fazla ekonomik kriz içerisinde olacak yaşlılar. Ya bunu neden söylüyorum? Çünkü mevcut ekonomideki krizle ilişkilendirmiyorum bunu, yani yaşlıların zaten ekonomik kayıpları olduğunu biliyoruz gelecek zamanlarda. Dolayısıyla burada Türkiye'nin bugünden önümüzdeki işte 5 yıl belki hatta 2030'lu yıllarda bu mesele çok daha fazla kaynak ayırması gerektiğini fark ederek bütçe planlamaları yapması gerektiğini düşünüyorum. (G18)

Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulunda Başkanvekili olarak görev alan görüşmeci, başta merkezî hükümet olmak üzere bütün yapıların yaşlılara yönelik bütçenin ciddi anlamda artırması gerektiğini vurgulamıştır.

Bunun için yerel yönetimler, STK'lar ve merkezî hükümet mutlaka yani devletin ve Bakanlığın ciddi anlamda bütçe ayırması gerektiğini düşünmekteyim. Çok önemli bir konu bütçenin planlanması ve bütçe olmadan da yaşlı bakım hizmetinde hem niteliği hem de niceliği artırmamız mümkün değildir. (G9)

Cumhurbaşkanlığı danışmanı olarak görev alan ve aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, bütçenin yeterlilik ölçüsünü ortaya koymanın güçlüğüne ifade etmiştir.

Bu bütçe tabii ki yani yeterli olmanın bir ölçüsü yok. İşte asgari ücreti görüyorsunuz. Şimdi asgari ücretle bir insan tam tamına mükemmel bir şekilde yaşayabilir mi? Elbette ki yaşayamaz ama nispeten daha iyi hâle gelmiş olması bile bir tesellidir, iyidir. Ülkemizin ne kadar zengin olduğunu da alakalı bir şeydir. Türkiye yavaş yavaş zenginleşiyor yani bundan 20 yıl önce böyle bir miktar da yoktu. Yetersiz ama iyi bir şey yani yetersiz ama hiç yoktan iyidir, daha azdan daha iyidir ve daha azdan da iyidir ama daha çoktan daha kötüdür. (G10)

4.3.2.6. Dağınık ve yetersiz sosyal yardımlar

Türkiye’de merkezî kurumlar tarafından uygulanan sosyal yardımlar zaman zaman sistemsiz ve dağınık bir yapı sergilemektedir (Taşçı, 2010, s. 145). Zira ülkemizdeki çok çeşitli mevzuat ve düzenlemeye bağlı olarak doğrudan sosyal yardım yapan kurumun dışında birçok STK ve kuruluş -“Aile Bakanlığı, MEB, Yerel Yönetimler, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Dernek ve Vakıflar, Sendikalar vb.”- sosyal yardım faaliyetleri yapmaktadır. Bu durum dağınık bir yapıya neden olmaktadır. Sosyal yardımların dağınıklığı, hizmetlerin mükerrer olması (yardımların tekrarlanması), ihtiyacı olan kişilere yardımların ulaşamaması, kaynakların etkin kullanılamaması gibi birçok soruna neden olmaktadır (Şahin Duran & Cenikli, 2021, s. 157). Sosyal yardımlarda “adalet düsturuna aykırı olan bu dağınık yapının üstesinden gelmek için sosyal yardımların tek bir çatı altında toplanması gerektiği ortaya çıkmaktadır (Başer & Kırlioğlu, 2020, s. 1500).

Sosyal yardımların yetersizliği vurgusunun yanı sıra bu sosyal yardımların dağınık olduğu, farklı kurum ve yapıların bu dağınıklığa sebebiyet verdiği konusunda görüşler ortaya çıkmıştır.

Yaşlılarla ilgili bir sivil toplum kuruluşundan başkan yardımcısı olarak görev alan görüşmeci, çok farklı ve dağınık sosyal yardım yapısının olduğunu bu nedenle bu dağınık yapının tek çatı altında toplanması gerektiğini ifade etmiştir.

Yani tabii şöyle bakıyorum, burada senin de okuduğun gibi işte bir yaşlı kadın maaşı, eşi vefat eden, 2022, emekli dul yetim maaşı, işte Bakanlık tarafından verilen evde bakım aylığı gibi böyle birbirinden kopuk bağımsız, birini alırsa öbürünü alamadığı böyle bir şey var kaotik bir durum var. Dolayısıyla verilecek desteğin belli kriterlerinin belirlenerek tek bir çatı altında, tek bir isim altında ödenmesi daha doğru. (G17)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü katılımcı da aynı şekilde yardımların çok yapıları bir hâlde olduğu bu nedenle takibinin zor olduğu görüşünü ifade etmiştir.

Yani bizde genel olarak da yardımların sunulmasında, verilmesinde değil de onun takibinde ve amaca hizmet edip etmediğinin ölçülmesinde problem var. Türkiye'de de böyle birçok alanda olduğu gibi çok yardım var. Çok dağınıklık var ama bunların tek elden bakılıp takip edilip sonuca kavuşturulmasında problem var. (G11)

Bir siyasi partide genel başkanlık yardımcılığı görevini yürüten görüşmeci, sosyal yardımlara ayrılan miktarların az olduğunu ifade etmiştir.

Sosyal yardımlara ayrılan para, bu işleri ayrılan bütçe az, daha çok ayrılması lazım. (G8)

Huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan görüşmeci ise sosyal yardım miktarlarının yaşlının refahını sağlama noktasında kısıtlı olduğunu, bu nedenle bu miktarların artması gerektiğini vurgulamıştır.

Bizim nüfusumuz da yaşıyor ve bence hani bunun artması çok çok doğal değil mi? Yani bana çok anormal gelmiyor. Ya verdiğimiz şey de yani ciddi anlamda bir refah yaratmıyor. Hani bizim verdiğimiz şu an aylık tamam biz aylık bazda veriyoruz ama yani aylık verdiğimiz de şu an 1.600 TL. Yani en yüksek aldı sanırım 1700 civarı şu an SOYBİS'lerde bakıyorum yani hani bütçe diyoruz, bütçe artıyor, nüfusumuz yaşıyor. Bu da doğal olarak artıyor. Ama bunu desen ki bir refah anlamında yaşlılara ciddi bir refah sağlıyor mu? Ben çok refah sağladığını düşünmüyorum. Yani bunu 1700 TL şu an nasıl bir refah sağlayacak ki ve bununla ilgili şey de yok... (G20)

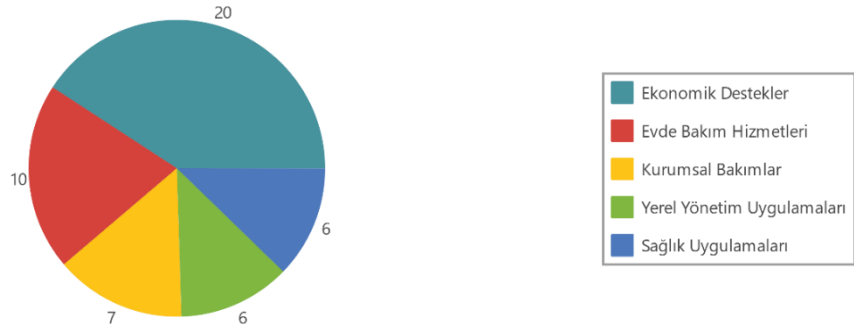
Emeklilik yaşam kalitesini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Rol ve statü kaybının yanı sıra gelir seviyesinin düşmesi emeklilik döneminde yaşlıların birtakım sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Ek bir gelire sahip olamayan yaşlıların emeklilikte yoksullukla karşı karşıya kalmaları kaçınılmazdır (Ceylan, 2021, s. 140). Yaşlı

yoksulluğunun ana nedenlerinden biri emekli ve yaşlılık aylıklarının yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır (Karadeniz & Öztepe, 2013, s. 94). Hiçbir sosyal güvenceye sahip olmama durumu ya da mevcut sosyal güvencenin yaşamı insani bir şekilde idame ettirmeye yetmemesi hiç şüphesiz yaşlıların yoksullaşmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Keser, 2019, s. 758). Yaşlılar temel gıdaya erişim sağlamak ve sağlık ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla gelirlerinin büyük bir bölümünü kullanmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum yaşlıların beslenme, barınma ve sağlık ihtiyaçlarını gerekli ölçüde karşılayamamalarına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle yoksullukla mücadele politikalarına yaşlılar dahil edilmelidir (Uyanık, 2017, s. 95).

4.4. Politikaların Uygulama Alan ve Türleri

Bu tema katılımcıların politikaların uygulama alan ve türleri verilerinden oluşan ikinci temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin beş alt temaya ayrıldığı görülmektedir. Araştırmanın amacıyla ilintili olarak toplanan veriler; ekonomik destekler, evde bakım hizmetleri, kurumsal bakımlar, yerel yönetim uygulamaları ve sağlık uygulamaları olmak üzere olmak üzere beş alt temada kategorize edilmiştir. Politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin görüşler ve buna ilişkin alt kodların istatistiğini veren şekil (Şekil 4.13.) aşağıda verilmiştir.

Tema 3: Politikaların Uygulama Alan ve Türleri

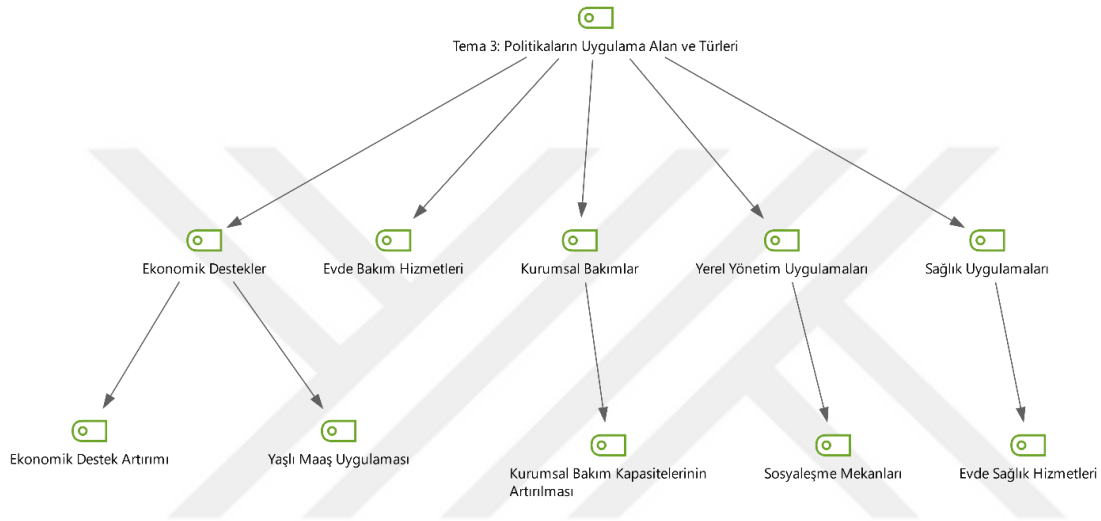

Şekil 4. 12. Politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin alt kodların istatistiği

Katılımcılardan alınan veriler irdelendiğinde katılımcıların politikaların alan ve türlerine ilişkin görüşlerini ifade ederken hangi uygulamaların ve türlerin ön plana çıktığı ve hangilerinin geliştirilmeye ihtiyacının olduğu görüşlerine yer verilmiştir. Aşağıda detaylı bir şekilde görüşlere yer verilmiştir.

4.4.1. Ekonomik destekler, evde bakım hizmetleri, kurumsal bakımlar, yerel yönetim uygulamaları ve sağlık uygulamaları

Katılımcıların politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin verilerinden oluşan beş alt temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin ekonomik destekler alt temasının iki kodla kodlandığı görülmektedir. Diğer dört alt temanın ise birer kodla kodlandığı görülmektedir. Aşağıda politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin görüşlerin yer aldığı kodlar (Şekil 4.14.) gösterilmiştir.

Şekil 4. 13. Politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli

Bu bölümde Türkiye’deki yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının uygulama alan ve türleri incelenmiştir. Katılımcıların ifadeleri analiz edildiğinde katılımcıların ekonomik desteklerin önemli bir yer teşkil ettiğini, evde bakım hizmetlerini olumlu gördükleri, kurumsal bakımın yetersiz kaldığı ve gereken önemin verilmediği, yerel yönetimlerin üzerine düşen sorumlukları yerine getirmediği son olarak da sağlık uygulamalarını ise ülkemiz açısından çok olumlu gördükleri görüşleri ön plana çıkmaktadır. Aşağıda katılımcıların görüşleri aktarılmış ve yorumlanmıştır.

4.4.1.1. Ekonomik destekler

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının uygulama alanlarına ilişkin değerlendirmelerde görüşmeciler yaşlı aylığı uygulamasının iyi bir uygulama örneği olduğunu ayrıca gerek maaş gerekse de diğer uygulamalarda ekonomik desteğin artırılması gerektiği konusunda görüşler ifade edilmiştir. Bu görüşlere ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

4.4.1.1.1 Ekonomik destek artırımı

Türkiye’de yaşlılara yönelik sağlanan ekonomik destekler yeterli değildir. Bu nedenle hem emeklilik aylıkları çeşitli değişkenlere bağlı olarak artırılmalı hem de yaşlılık aylıkları revize edilerek yükseltilmelidir (Türkan & Sezer, 2017, s. 55).

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili tarafından yaşlılara yönelik sosyal yardım uygulamalarının iyi olduğunu ancak bunlara yönelik bir artışın olması gerektiği ifade edilmiştir.

Bir insanın yaşamını sürdürebilmesi için bir gelire sahip olması gerekiyor. Bir insan hiçbir zaman sosyal güvence olmadan çalışmış olsa bile bu tarlasında çalışmıştır, hamallık yapmıştır, seyyar satıcılık yapmıştır, pazarcılık yapmıştır. Bir sürü iş var kaydı kuydu olmayan. İşte merdiven altı diye tabir edilen işler de ayrıca var. Yani işte atölyede çalışır da sigortası yatırılmaz. Dolayısıyla bunlar üretimi ülkenin gelişmesine bir şekilde katkıda bulunmuş oluyorlar. Refah dedikleri şey böyle yaratılan bir şey zaten herkesin el birliğiyle işte herkesin ne kadar katabiliyorsa elde edilen bir refah düzeyi söz konusu. Onun için de bu insanların daha sonra bu refahtan pay almış olmaları bile bir gerekliliktir. Ama ben Türkiye’de o anlamda tabii hiç verilmemesinden mutlaka daha iyidir. (G6)

Bir sivil toplum örgütü başkanı olarak görev alan görüşmeci, ekonomik gelir anlamında herkese insan onuruna yaraşır bir biçimde yaşayabileceği bir gelirin verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Yani öncelikle çalışmış hem toplum için hem de ailesi için emek harcamış yaşlılarımızın, emeklilerinin insanca yaşayabilecekleri koşullarda geçirmeleri açısından emekli maaşlarının hayatlarını idame ettirebilecek gelir seviyesine çıkartılması gerekir. Sosyal güvencesi olmayan ekonomik gücü yerinde olmayan yaşlılarımız için de ayrıca bu şeye denk yani eşitlik açısından düzenli gelirin verilmesi gerekiyor. Yani şimdi ben emekli oluyorum işte emekli sandığından bir maaş alıyorum, yetmiyor. Diğeri 65 yaşını dolduruyor. Hiçbir geliri yok. Ama yaşlı nüfusuna giriyor. Onun hiç geliri yok. Buna da gelir verilmeli. (G21)

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, yaşlı maaşlarının iyileştirilmesi ve ekonomik standartların oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır.

Şöyle yani ben öncelikle şimdi bir tanesi bir kere ekonomiyle ilgili olandan başlayalım. Burada yani bir maaş bir kere bunun özellikle ben iyileştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Burada yaşlıların ciddi bir ekonomik açıdan emekli dahi olsalar bunu da ifade edeyim, çünkü genellikle emekli olmayan yaşlılar biraz dezavantajlı olarak

kalıyorlar. Ya burada özellikle emeklilik döneminde de maaşların standart yani yaşadıkları şehirdeki standartlar ölçüsünde iyileştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. (G18)

4.4.1.1.2 Yaşlı aylığı uygulaması

1976 tarih 2022 sayılı yasaya 65 yaşını doldurmuş ihtiyaç sahibi Türk vatandaşlarına karşılıksız aylık bağlanmaktadır. Halk arasında “yaşlılık maaşı” olarak bilenen “65 yaş aylığı” uygulamasının başlatılması ve hâlen sürdürülmesi oldukça iyi bir sosyal güvence uygulaması örneğidir (Güvercin, 2004, s. 92; Yaşlanma Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2014, s. 34).

Daha önce yaşlısına bakmakta imtina eden çocuklar, ihtiyaç sahibi yaşlılara bağlanan 65 yaş aylığı ile yaşlısına kendi evinde bakmak için adeta yarışa girebilmektedirler. Yaşlılara yönelik maddi destekli bu uygulamanın yanı sıra yaşlılara bakım sağlayan çocuklara dönük ahlaki, vicdani ve aile bilincini sağlayacak sosyal politika çalışmalarına, toplumu eğitici ve bilinçlendirici çalışmalara da ihtiyaç duyulmaktadır (Narin, 2019, s. 111; Daşbaş, 2014).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü katılımcı, 2022 sayılı maaş uygulamasının kişiye güven verdiğini hem aile hem de toplum içinde kişinin saygınlığını artırdığını ifade etmiştir.

2022 sayılı hizmetten cidden çok yararlanan Türkiye’de şu anda 800 binin üzerinde kişi yararlanıyor. Evet miktar da yükseldi biraz o da iyi bir şey hâlâ ha yeter mi dersin? Yetmez. Biraz göreceli, yetmez tabii hiçbirimizin geliri yetiyor mu? Çok daha yüksek alıyoruz, sorsak herkesin ihtiyacı farkındalığına göre yetmiyor. Ama önemli bir destek kaynak gerçekten. Bu hizmetlerin bir de şöyle faydası var, sadece gelir gibi bakmamak lazım. Aldığı o gelire kişi bir tabii ki sosyal yaşamında kendini daha güvende, daha rahat hissediyor. Kişinin saygınlığı artıyor. (G11)

Bir sivil toplum örgütü başkanı olarak görev alan görüşmeci de herhangi bir sosyal güvencesi olmayan kişilere yönelik maaş uygulamasının varlığının iyi bir uygulama olduğuna işaret ediyor.

2022 sayılı kanun çerçevesinde emeklilik maaşı açısından söylenebilir. Herhangi bir sosyal güvencesi olmayan kişiler 65 yaşına gelince bir sosyal yardım, yani bir maaş yaşlılık maaşı alıyor. (G21)

Alanda sosyal inceleme görevlisi olarak çalışan görüşmeci ise yaşlı maaşı uygulamasının oldukça elzem olduğunu, yaşlıların aile içinde statülerini korumalarına olanak verdiğini vurgulamıştır.

Bunun dışında diyelim ki herhangi bir ekonomik güvencesi yok ilgili kişinin primi de yatmamış fakruzaruret içerisinde. 3294 sayılı kanun kapsamında dezavantajlı grup diye addedebileceğimiz kişilerse 65 yaşını doldurduğunda 2022 sayılı kanun kapsamında kendilerine yaşlı aylığı bağlanabilmektedir. Şu andaki mevcut uygulama kapsamında bu aylıktan faydalanan bir kişi aylık 1084 TL para almaktadır. Ancak yaklaşık dün akşam da olmuş olabilir, asgari ücretin revize edilmesi ile birlikte %30'luk bir maaş artışı meydana geldi. Bu da 1400 lira civarında olabileceğini rahatlıkla ifade edebiliriz. Bu aylık da ciddi manada ülkemizde hele böyle de çok elzem bir gelirdir. Ailelerin bir arada durmasını, yaşlılarının ailede evet ben de varım statü kaybına uğramaması, dayanışmanın artmasına katkı sunduğunu rahatlıkla ifade edebilirim. (G15)

65 yaş aylığı miktarı memur aylık katsayısına göre belirlenmektedir (65 yaşını doldurmuş muhtaç güçsüz ve kimsesiz türk vatandaşlarına aylık bağlanması hakkında kanun, 1976). Ancak ülkemizde yaşam standartları göz önüne alındığında bunun yeterli olmadığı yaşam standartlarının çok gerisinde kaldığı görülmektedir.

4.4.1.2. Evde bakım hizmetleri

Evde yaşlıya bakım verenlere ilişkin düzenlemenin oldukça önem arz ettiği konusunda görüşlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulunda Başkanvekili olarak görev alan görüşmeci, evde yaşlıya bakım desteğinin önemli bir hizmet modeli olduğunu ifade etmiştir.

Evde yaşlısına bakana bakım desteği, bakım maaşı ödüyor. Çünkü aynı yaşlıyı bakımevinde ya da huzurevinde alıp o destek hizmetleri sunduğumuzda bu hem maddi anlamda hem manevi anlamda çok büyük olumsuzluklarla karşı karşıya olduğumuzu hepimiz biliyoruz. Bu yüzden evde kim bakıyorsa yengesi, kızı, çocuğu o kişiye maaş bağlanması bence çağdaş anlamda en önemli hizmet modellerimizden bir tanesi. (G9)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili, bu uygulama örneğinin dünyaya örnek teşkil edecek bir uygulama modeli olduğunu vurgulamıştır.

Evde bakım hizmeti dünyaya örnek bir modeldir. Yani gerçekten bu yerinde bir karar, uygun bir karar ve memnuniyeti yüksek olan bir hizmet. Bunu ilk defa hem yerelde belediyelerimiz hem de hükümetimiz bunu başarmıştır, bu önemlidir. Dolayısıyla hemen hemen hepsi önemlidir ama bu evde bakım hizmeti başka bir şey. (G1)

Alanda sosyal inceleme görevlisi olarak çalışan görüşmeci, bu uygulamanın aile birliğini sağladığını, aile içinde fertler arasında dayanışmayı artırdığını ifade etmiştir.

Ancak evde bakım gibi ciddi bir destek geldiğinde ekonomik destek sadece bir ekonomik destek olmaktan çıktı. Aile birliğini sağladı aile içindeki fertlerin birlerine karşı olan sevgi, saygı ve dayanışmasını arttırdı. Dolayısıyla evde bakım parası ile ciddi manada önemli bir işlev gördüğünü ifade edebiliriz. (G15)

Evde bakım maaşı uygulaması bir yaşlı politikaları uygulaması olmaktan çok engelli uygulaması türü olarak ön plana çıkmaktadır. Evde bakım yardımı alabilmek için “Ağır Engelli” raporuna sahip olmak gerekmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sitesinde yer alan bilgilere göre 2021 yılında evde bakım yardımı alan 530 kişinin 132 bini 60 yaş ve üzerindeki kişiler oluşturmuştur (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021). Ancak yaşlı olup “Ağır Engelli” raporuna sahip olmayan yaşlı yakınları bu yardımdan yararlanamamaktadır.

4.4.1.3. Kurumsal bakımlar

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının uygulama alanlarına ilişkin değerlendirmelerde görüşmeciler, kurumsal bakıma ilişkin bazı tereddütlerini ortaya koymanın yanı sıra kurumsal bakımın olması gerektiğinin de altını çizmişlerdir. Ayrıca ülkemiz açısından değerlendirildiğinde huzurevlerin bilhassa gündüzlü bakım kurum kapasitelerinin artırılması gerektiği görüşleri ortaya çıkmıştır.

4.4.1.3.1. Kurumsal bakım kapasitelerinin artırılması

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, huzurevi sayısının az olduğunu ama bilhassa yaşlısını huzurevine vermek istemeyenler için gündüzlü bakımevlerine acil ihtiyaç olduğu ve bunların sayısının mutlaka artırılması gerektiği vurgusunu yapmıştır.

Bir başka nokta da şu mekân meselesi aslında ben burada, yani zaten huzurevi yeterli değil biliyorsunuz. Bunu söylemeye gerek yok ama bizim gördüğümüz özellikle büyük kentlerde çok ivedi, çok acil gündüz bakımevlerine ihtiyaç var. Yaşlıların az önce de konuştuk. Yani sabahleyin gidip katılabilecekleri akşam çıkabilecekleri ya da örneğin yaşlı annesini babasını sabah bırakabilecek. Nasıl ki çocuğunu bırakabiliyor. Ben şu anda bu üçlü şu anda ekranda işaretlediğinizden en acil olanın gündüz bakımevi olduğunu ifade etmek istiyorum. Çünkü burada özellikle yaşlısına aile desteği verirken çok az sayıda aile üyesine sahip olan yaşlılar kişiler çok dezavantajlı oluyor. Yani düşünün siz tek

başınasınız veya eşiniz var, o da çalışıyor. Çocuğunuz var, hani annenizi götürüp bırakacaksınız bakacaksınız yani mesela geçenlerde burada şahit olduğum bir şey kadın pazardan geliyor annesi evde yaşlı balkondan bakıp annesine seslenip onun hayatta olması onun orada oturuyor olmasını şey yapıyor yani sevindi hani ben geldim dedi. Yani o 2 saatlik pazar için ya da bir saatlik pazar için bile ciddi kaygılar yaşıyorlar bu insanlar. (G18)

Yaşlılarla ilgili bir sivil toplum kuruluşundan başkan yardımcısı olarak görev alan görüşmeci de huzurevlerinin yaygın olmadığına vurgu yapmıştır.

Huzurevi diyoruz, evet var ama yaygın değil ve gerçekten çok nitelsiz. Dolayısıyla adı olup kendisi olmayan bir yapı bence... (G17)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH uzmanı olarak görev alan görüşmeci, kurumsal yapıların ülkemizde çok yaygın olmadığını ifade etmiştir.

Çok net bir şekilde veya işte kurumsal bakımda mesela Türkiye’de çok yaygın değil. Binde otuz beş gibi bir orandan bahsediyoruz. Pandemi döneminde huzurevlerindeki ölümler vesaire hepsi yabancı ülkelerde çok fazlaydı. Bizde ya biz çok şükür çok büyük, belirli bir düzeyin altında tuttuk ama mesela bizde kurumsal bakımdaki yaşlı oranı da çok yüksek değildi. Belki Almanya’daki kadar yaşlı olsa biz nasıl bir şeyle uğraşacak, hiç tahmin etmek istemiyorum. Düşünmek bile istemiyorum. (G12)

Önümüzdeki yıllarda önemli bir ölçüde yaşlı nüfus sayısının artmasına paralel olarak huzurevinde bakıma ihtiyaç duyacak kişi sayısında da önemli miktarda artış meydana gelecektir. Mevcut huzurevi sayı ve kapasiteleri göz önüne alındığında buna hazırlıklı olmadığımız aşikâr olup önümüzdeki zaman diliminde ihtiyacı karşılayamayacağımız görülmektedir. Bu nedenle huzurevi sayı ve kapasitelerinin artırılması için karar vericilerin ivedilikle önlem alması gerekmektedir (Kaya, 2017, s. 436).

Türkiye’de yaşlı nüfusun hızlı artışı göz önüne alındığında aktif yaşlanmaya katkı sağlayacak yaşlı hizmet merkezlerine duyulan ihtiyacın günbegün arttığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra bakım ihtiyacı olan yaşlı ve hasta yaşlılara yönelik bakım merkezi, gündüz hastanesi ve huzurevi sayılarının artırılması elzem bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır (Özbabalık & Hussein, 2017, ss. 28-30).

4.4.1.4. Yerel yönetim uygulamaları

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının uygulama alanlarına ilişkin değerlendirmelerde görüşmeciler yerel yönetim uygulamalarının eksik kaldığını, yerel yönetimlere politika geliştirme konusunda oldukça iş düştüğü bilhassa yaşlıların ihtiyaç duyduğu sosyalleşme mekânlarının oluşturulması ve geliştirilmesi konusunda yerel yönetimlerin gerekli adımları atması gerektiği görüşü ön plana çıkmaktadır. Buna ilişkin görüşler aşağıda ifade edilmiştir.

4.4.1.4.1 Sosyalleşme mekânları

Bir sivil toplum örgütü başkanı olarak görev alan görüşmeci, yaşlıların kapalı mekânlara hapsedildiği bu nedenle yerel yönetimlerin bu konuda tıpkı çocuklara dönük uygulamalarda olduğu gibi yaşlılara da dönük dışsal mekânların oluşmasını sağlamaları gerektiği konusunda vurgu yapmıştır.

Onun için işte mekânsal değişiklikler de önemli çünkü herkes artık apartmanlarda oturuyor. Bu yaşlının izolasyonunu da getiriyor. Evde yalnızlaşmasını da getiriyor. Bu noktada işte özellikle yerel yönetimlerin belki yaşlılara dönük sosyal mekânlar hazırlanması. Sosyal kurumlar, sosyalleşebilecekleri, günlerinin belirli bir kısmını geçirebilecekleri mekânlar hazırlaması gerekir. Bu belki yerel yönetimlerin daha ağırlıklı olarak yapabileceği bir şey. Ama yaşlılar gittikçe evde yalnızlaşıyorlar. Zaten yaşlılıkta kayıplar artıyor. Yani akranlarının büyük bir kısmı ya da önemli bir kısmı vefat etmiş oluyor ya da vefat ediyor. Tabii bu yalnızlık duygusunu giderilebilmesi için yaşlılara dönük kurumsal bakım ya da kurumsal desteklerin artması gerekiyor. Şimdi bu aktif yaşamla ilgili de sınıfsal yönü de var. Şöyle sınıfsal yönü de var. Yani aktif yaşamını devam ettirebilecek gelire sahip olması lazım. Yani hayatını devam ettirebilecek. Yani yoksullar için bir aktif yaşam ne kadar mümkün olabilir? Yaşlıların nefes aldığı yerler parklar. Apartmanların içinde kalan yaşlıların nefes aldığı yer parklar, bu parkların yaşlıların ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde tasarlanması. Biz çocuk parkı olarak yapıyoruz genellikle çocuklar ihtiyaçlarını karşılıyor, eğleniyorlar ama orada yaşlılarda kalıyor. Yaşlılar nefes alıyor. Dolayısıyla bu parkların yaşlıların ihtiyaçlarını karşılayabilecek yapıya kavuşturulması gerekebilir. Örneğin yaşlı tuvaleti yok mesela. Çocuk tuvaleti de yok parklarda ama yaşlılar orada zaman geçiriyorlar. Çünkü orada da akranlarıyla buluşabiliyorlar. Bunu biz şeyde yaşadık Pandemi döneminde yaşadık. Pandemi döneminde bütün parklarda yaşlılar vardı. Belli saatlerde geliyordu. Benim oturduğum bölgeye biraz daha kültürel olarak kırsaldan gelen hemşericilik ilişkilerinin de olduğu yerlerde birbirlerinin orada buluyorlar, buluşuyorlar. Aslında sosyalleşmeleri açısından park önemli. Bu parkların değerlendirilmesi gerekiyor. Hatta ben *** parkını bilirsın, kent konseyinde haftalık çalışma grubunda yer almıştım. Yaşlı hizmetlerindeki

arkadaşlarla görüştüm belediyeden dedim orayı şey *** parkı olmaktan çıkartıp yaşlı parkı yapalım. (G21)

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci de yerel yönetimlerin yaşlıların mekânlara erişimi konusunda çalışmalar yapması gerektiğini ifade etmiştir.

Yerel yönetimlerin ben daha çok sosyal konularda görev yapması gerektiğini düşünüyorum. Yani yaşlıların bu mekânlara erişimi, onlara dönük eğitimler, birtakım sosyal organizasyonlar, bu sosyal izolasyonu yerel yönetimlerin atabileceğini düşünüyorum. Çünkü merkezi yani o hepimiz biliyoruz memur bakış açısı, bürokratik bakış açısı aslında yaşlıyı sahiplenmiyor. (G18)

Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulunda Başkanvekili olarak görev alan görüşmeci, yerel yönetimlerin üzerine düşen sorumlulukları çok fazla yerine getirmediklerini, özellikle yerel yönetimlerin yaşlıların fiziksel katılımlarına olanak tanıyacak yaşam alanları olanaklarını artırması gerektiğini vurgulamıştır.

Yerel yönetimlere baktığımızda ne yazık ki sosyal hizmetlerin yaşlıları hizmet politikalarının, engelli politikalarının çok ama çok yeter sayıda olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bunun da geliştirilmeye ihtiyacı var. Bizim hedefimiz yaş dostu politikaları tüm yerel yönetimlerimiz de parti farkı gözetmeksizin vatandaşlarımızın ihtiyaç duyduğu bu alanlarda yaş dostu belediyeçiliğin yerleşmesidir ve bu alanda Dünya Sağlık Teşkilatı tarafından verilen yaş dostu belediyeçilik bayraklarının bu belediyelerimiz tarafından alınmasıdır. Bence çok önemli yaşa göre belediye hizmetlerinin yaşam alanlarını, fiziksel alanların katılım olanaklarının ya da iş bulma ya da boş zamanları değerlendirme süreçlerinin beslenme dahil sürecinin yer aldığı çok önemli kriterlerdir ki bunu mutlaka gelecek yıllarda politika öngörüsü olarak kabul edip tüm yerel yönetimlerimizin ve STK'ların bu konuda dikkatli bir şekilde çalışmasını gerekli olduğunu savunmaktayım. (G9)

Etkin belediyeçilik faaliyetleri için yerel yönetimlerin mali kaynaklarının artırılması ve hâlihazırda var olan mali kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılarak israfın önüne geçilmesi ile sorunlar bir nebze olsun çözüme kavuşturacaktır (Kesgin, 2015, s. 172).

Yerel yönetimler yaşlılara yönelik yaptığı birtakım çevresel düzenlemeler yaşlıların sosyal yaşama katılımlarını sağlamaktadır. Yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik sosyo-kültürel faaliyetleri, bazı özel mekânların tahsisi onların daha fazla sosyalleşmelerine

katkı sağlamaktadır. Bu tür hizmetler yaşlılara yönelik sosyal politikaların önemli bir kısmına karşılık gelmektedir (Kurtkapan, 2018, s. 40).

Kent yaşamında bireyselliğin artması sonucunda yaşlılar yalnızlıkla baş etmede sorun yaşamaktadırlar. Yaşlılar çeşitli nedenlerle evlerinden çıkamamakta, kapalı alanlara hapsolmaktadırlar. Yerel yönetimlerin en önemli sorumluluklarından biri de yaşlıların bu tür kaygılarını azaltarak yaşlıların gidebilecekleri, vakit geçirebilecekleri güvenli mekânlar inşa etmektir. Yerel yönetimlerin faaliyete koyduğu yaşlılara yönelik sosyal yaşam merkezleri, yaşlılar için önemli sosyalleşme mekânları olup yaşlıların eve mahkûm kalmasının önüne geçmektedir. Eve mahkûm olan yaşlılar, bu tür merkezlerin yaptığı çeşitli sanatsal ve kültürel faaliyetler sayesinde haftanın belirli günleri evden dışarı çıkarak toplumsal yaşama aktif katılabilmektedirler (Kurtkapan, 2019, s. 78).

4.4.1.5. Sağlık uygulamaları

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının uygulama alanlarına ilişkin değerlendirmelerde görüşmeciler sağlık uygulamalarını genel olarak olumlu gördüklerini, özellikle evde sağlık hizmetleri uygulamasının oldukça değerli olduğunu vurgulamışlardır.

4.4.1.5.1. Evde sağlık hizmetleri

Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulunda Başkanvekili olarak görev alan görüşmeci, evde sağlık uygulamasının önem arz ettiğini, bu uygulamanın Türkiye'nin sosyal devlet olduğuna işaret ettiğini ifade etmiştir.

Bunun yanında evde sağlık uygulaması da çok önemli. Sağlık Bakanlığı tarafından uygulanan bu da özellikle yaşlı popülasyonuna yönelik önemli hizmet kalemlerimizden bir tanesi. Evinde bakan hastaneye gidemeyecek durumda olan basit bir teknik analizlerin yapıldığı ve hastaya moral verildiği, birçok profesyonel ekip tarafından hizmetin sunulduğu çağdaş anlamda evde sağlık hizmetlerinde önemli olduğunun altını çizmemiz gerekiyor. Bu yönde Avrupa Birliği'nde birçok ülkede bütçe kısıtlamalarına gidilirken Türkiye'de bu hizmetlerin saydığımız tüm hizmet modellerinin başarıyla uygulanması Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ne kadar güçlü bir sosyal devlet yapısına sahip olduğunu da göstermektedir. Zaten iyi bir sosyal devlet ağız olmasa bu tür sorunların katlanarak önünüze geleceğini ve çözümsüzlük içerisinde tüm müracaatçı gruplarının da zarar görmesine neden olacağını öngörebiliriz. (G9)

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, bu uygulamanın bir sağlık ekibi tarafından evde verildiğini ve oldukça başarılı bir uygulama örneği olduğunu ifade etmiştir.

Sağlık Bakanlığının uyguladığı yerinde evde bakım hizmeti. Bunu bizim sosyal hizmetin evde bakım hizmetine karıştırıyorlar, aslında değil. Yerinde evde bakım hizmeti sağlık müdürlüklerinin uyguladığı yani takdire şayan bir hizmettir. Doktor, hemşire ve sağlık ekibiyle birlikte kaydı oluşturulan ve yerinde incelendiğinde evet, bunun haftalık ya da günlük periyotlarla izlenmesi gerektiği artık nasıl bir plan uygulanmış varsa örnek veriyorum pansumanı varsa akşama hasta kaldırılmadan yerinden şey yapılmadan, zedelenmeden özellikle pandemi sürece çok etkili bir hizmetti. Sağlık ekibiyle birlikte evine gidiliyor. Pansumanı, iğnesini, tedavisini işler tüm temizliğini yaptırılıp gönderiliyor, ilacı gerekirse veriliyor. O şekilde bu çok güzel bir hizmettir. Yaşlı bakım şey olarak sağlık bakımı çok güzel bir uygulamasıdır. (G14)

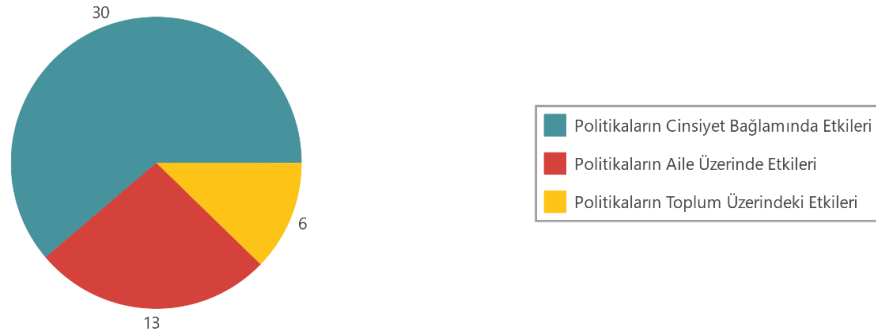
Alanda sosyal inceleme görevlisi olarak çalışan görüşmeci, evde sağlık bakımı uygulamasının öncü ve ileriye dönük güzel bir uygulama örneği olduğunu ifade etmiştir.

Bir başka konuya geldiğimizde evde hizmeti noktasında zaten daha önceki sorularla bağlantılı olarak geniş bir çerçevede değerlendirdik. Sağlık Bakanlığı evde sağlık ve yaşlı hizmet uygulaması yaşlılık bakımdan yaşlılara yönelik politikalar da en öncü ve ileriye dönük sıkça karşılaştığımız bir durumdur. (G15)

4.5. Politikaların etkileri

Bu tema, katılımcıların politikaların etkileri verilerinden oluşan dördüncü temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin üç alt temaya ayrıldığı görülmektedir. Araştırmanın amacıyla ilintili olarak toplanan veriler; politikaların cinsiyet bağlamında etkileri, politikaların aile üzerindeki etkileri ve politikaların toplum üzerindeki etkileri olmak üzere üç alt temada kategorize edilmiştir. Politikaların uygulama etkilerine ilişkin görüşler aşağıdaki şekilde görülmektedir. Buna ilişkin alt kodların istatistiğini veren şekil (Şekil 4.15.) aşağıda verilmiştir.

Tema 4: Politikaların Etkileri

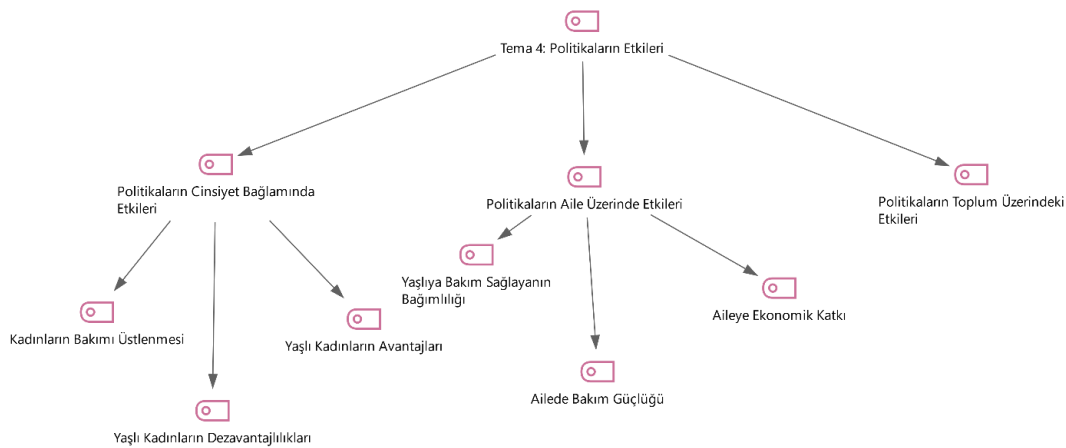

Şekil 4. 14. Politikaların etkilerine ilişkin alt kodların istatistiği

Katılımcılardan alınan veriler irdelendiğinde katılımcının politikaların etkilerine ilişkin görüşlerini ifade ederken politikaların aile ve toplum üzerindeki etkileri ile cinsiyet yönünden farklılaşıp farklılaşmadığı görüşlerine yer verilmiştir. İlgili görüşler ayrıntılı bir şekilde aşağıda yer almaktadır.

4.5.1. Politikaların cinsiyet bağlamında etkileri, politikaların aile üzerindeki etkileri ve politikaların toplum üzerindeki etkileri

Katılımcıların politikaların etkilerine ilişkin verilerinden oluşan üç alt temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin politikaların cinsiyet bağlamında etkileri ve politikaların aile üzerindeki etkileri alt temalarında üç kodla kodlandığı görülmektedir. Politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin görüşlerin yer aldığı kodlar aşağıda (Şekil 4.16.) gösterilmiştir.

Şekil 4. 15. Politikaların etkilerine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli

Bu bölümde Türkiye’deki yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının toplum, aile ve birey üzerindeki etkileri incelenmiştir. Katılımcıların ifadeleri analiz edildiğinde katılımcıların politikaların cinsiyet açısından kadınlar aleyhine olduğu, ailede yaşlıya bakım vermenin güçleştiği ve yaşlıya bakım verenin bağımlı olduğu ile ilgili görüşler ön plana çıkmaktadır. Aşağıda katılımcıların görüşleri aktarılmış ve yorumlanmıştır.

4.5.1.1. Politikaların cinsiyet bağlamında etkileri

Katılımcıların politikaların etkilerine ilişkin görüşleri ele alındığında genel olarak kadınların bakım yükümlülük ve sorumluluğun daha fazla olduğu, yaşlı kadınların bazı dezavantajlılıklarının bulunduğu görüşü ön plana çıkmaktadır. Diğer bir bakış açısı ise kadınlar lehine az da olsa bazı avantajlılıkların olduğu görüşleridir. Tüm bu görüşlere ait ifadeler aşağıda verilmiştir.

4.5.1.1.1. Kadınların bakımı üstlenmesi

Gerek çocuk gerekse engelli bakımında olduğu gibi yaşlıya bakım veren bireylerin daha çok kadınlardan olduğu görüşü ön plana çıkmaktadır. Bakım veren kadınların cinsiyet açısından değerlendirildiğinde dezavantajlı konumda oldukları ifade edilmiştir.

Yaşlılarla ilgili bir sivil toplum kuruluşunda başkan yardımcısı olarak görev yapan görüşmeci, kadınların yaşlıya bakım konusunda ön planda tutulduğu, bunun politikalarda baskın bir şekilde görüldüğünü sadece mevcut iktidarın değil aynı zamanda diğer parti politikalarının da aynı yönde şekillendiğini vurgulamıştır.

Bu dikkate alınarak bir plan yok. Hep bu bakım kadınların üstüne atılmış ve bu politikalara baskın bir şekilde devam ediyor. Bunun en büyük olumsuz etkisi tabii ki kadınlar üzerinde, yaşlıyı bir kenara koyarak en az onun kadar hatta daha fazla kadınlar istismar ediliyor. Çünkü biz hep hepimiz kadınlar, özel alan politiktir diyoruz. Aile kavramı da biraz böyle şiddetin en yoğun yaşandığı yer ve dolayısıyla kadınlara evde bu tür yükümlülükler arttırdığınız sürece sosyal yaşamdan koparıyorsunuz. Hem şiddet hem de bakım yükü altında çok zor dönem geçiriyor. Ne yazık ki ben ** Partisi’nin 2 ay önce bir çalıştayına katıldım. Yaşlı politikalar geliştirme çalıştayına. Orada da işte bakımları üstlenen kadınlara maaş bağlamak gibi bir söylem içindeydiler. Bunun da çok büyük bir yanlış olduğunu, asla bunun kabul edilemeyeceğini söyledik ama bu dediğim gibi gene göreceğiz ki hayata geçmeyecek, politikalarına, söylemlerine geçmeyecek. Dolayısıyla

burada yaşı sosyal politikaların bu biçimiyle en büyük travmasının var oldukları düşünerek geliştirilen yaşı politikalarının en çok yaşlılara ve kadınlara ciddi bir yük getirdiğini suistimal getirdiğini söyleyebilirim. (G17)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH uzmanı olarak görev alan görüşmeci, resmî olmayan bakımın aile içerisinde hep kadınların üzerine yıkıldığını ifade etmiştir.

Enformel bakım ailede hep kadınların üzerine yıkılan bir şey. Yani kadın çocuğa bakıyor işte engelliye bakıyor, hastaya bakıyor, yaşlıya bakıyor. Dolayısıyla bu anlamda hani yaşlılık politikalarını bundan bağımsız düşünmemiz de zaten çok mümkün değil yapı itibarıyla. Farklılaşan yönünü en bariz ben bunu söylerim. (G12)

Alanda çalışmaları olan bir akademisyen, ataerkil yapının etkisiyle de evde yaşlıya bakımın kadınlar üzerinden yürütüldüğünü ifade etmiştir.

Bölgemizi göz önüne aldığımızda ataerkil bir yapının hâkim olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Her ne kadar son yıllarda ailedeki değişen ve dönüşen bir yapı söz konusu olsa da bu hâlen görünür olduğu ortadadır, bunu rahatlıkla gözlemleyebiliriz. Özellikle bir evde bakım konusunu düşündüğünüzde genellikle o bakımı üstlenen kişiler kadınlar olmaktadır. Bu bir tesadüf değildir. İşsiz genç evdeyken dedesine bakabilecekken her ne hikmetse kendi babaannesi yaşı olan babaannesi yaşı bireye bakmakta olduğunu görüyoruz. Kültürün etkili olduğunu ifade edebiliriz. Bu bağlamda düşündüğümüzde cinsiyete baktığımızda cinsiyetçi bir yaklaşım olduğunu rahatlıkla gözlemliyoruz. (G15)

Bakıma ihtiyacı olan yaşlıların olduğu hanelere ilişkin çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalarda muhtaç yaşlıya bakım veren kişilerin sırasıyla gelin, eş ve kız çocuğu olarak sıralandığı, dolayısıyla yaşlıya bakımın genellikle kadınlar tarafından yapıldığı birçok çalışmayla ortaya konmuştur (TAYA, 2019, s. 210; Karakuş, 2018, s. 83).

Yaşı bakım işi çoğunlukla kadınlar tarafından yapılmakta, bu bakım işi bir göreve dönüşerek kadınların fiziksel, ruhsal ve ekonomik olarak olumsuz etkilenmelerine sebebiyet vermektedir. Kadın yoksulluğunun derinleşmesine sebebiyet veren bu durum, kadının görünmeyen emeğinin bir yansıma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Aktaş, 2022, s. 140).

4.5.1.1.2. Yaşı kadınların dezavantajlılıkları

Yaşı kadınların hem yaşı olması hem de kadın olması nedeniyle çoğu zaman çift dezavantaja sahip olduğu görüşü ön plana çıkmaktadır. Geçmiş yaşamında eğitim,

istihdam gibi konularda geri kalan kadınların yaşlandıklarında daha fazla olumsuz duruma karşılaştıkları ayrıca yaşlılık döneminde de mekânsal bazı problemlerle yüz yüze kaldıklarına dair görüşler ifade edilmiştir.

Kadınların doğum nedeniyle kariyer ve iş yaşam kesintileri, çalışma yaşamında daha düşük kazançlı işlere çalışması gibi nedenler kadınların emeklilikte cinsiyete dayalı gelir eşitsizliğine uğramalarına neden olmaktadır. Kadınların yaşlılık dönemlerinde yalnız yaşamaya terk edilmeleri ve daha uzun yaşam beklentisine sahip olmaları yaşlı kadınları yoksulluk riskiyle daha fazla karşı karşıya getirmektedir (Haitz, 2015, s. 75).

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, erkeklerin bir şekilde cami, kahve gibi dışsal mekânlara gittikleri ancak kadınların daha çok kapalı mekânlarda sıkıştıklarını ifade etmiştir.

Burada özellikle kadınlarla gibi dikkat çekmek istediğim konulardan bir tanesi daha çok mekânsal yani ev içerisinde daha fazla kalıyorlar kadınlar için bunu söylemek mümkün. Bizim yaptığımız araştırmalarda da bunu görüyoruz. Çünkü işte erkekler camilere, kahvehanelere, çay ocaklarına gidebiliyorlar. Özellikle mahalle ölçeğinde ama yaşlı kadınların genelde ev odaklı ya da en fazla sokak odaklı bir iletişim olduğunu görüyoruz. Bu özellikle kentsel alanda kadınların, yaşlı kadınlar da çok ciddi bir dezavantajlılık oluşturuyor. Burada ciddi bir mekânsal politikaları, sosyal politika bağlamında ihtiyaç olduğunu söyleyebiliriz. (G18)

Alanda çalışmaları olan bir akademisyen hem eğitim hem emeklilik gibi çeşitli değişkenler göz önüne alındığında yaşlı kadınlar aleyhine durumların olduğunu ifade etmiştir.

Türkiye'de zaten cinsiyet bağlamında bir ayrım bütün yaş gruplarında var. Ama yaşlılık alanında bu biraz daha dikkati çekiyor. Şöyle bir şey mesela TUIK raporlarına da bunu görebiliriz. Mesela eğitim oranına baktığımızda erkek yaşlıların daha çok okuryazar olduğunu ve üst düzey eğitime sahip olduğunu görebiliyoruz. Emekliler içerisinde erkeklerin daha çok yer aldığını görebiliyoruz. Ekonomik açıdan yine yaşlı erkeklerin daha bağımsız olduğunu görebiliyoruz. Hatta evlilik oranlarına da yansıyor. Yaşlı erkeklerin dul olma oranları kadınlara göre daha düşük yani yaşlı erkekler evleniyor eşini kaybettikten sonra veya ayrıldıktan sonra ama yaşlı kadınlar yalnız yaşıyorlar. O yüzden yani politika bağlamında her ne kadar kâğıt üzerinde bir ayrım yokmuş gibi görünse de aslında sonuçlarına baktığımızda zaman bu raporların istatistiklerin bir ayrımının olduğunu görebiliyoruz cinsiyetler bağlamında. Yani bence yaşlı kadın olma ikinci sınıf

bir yani bir dezavantajlı grup içerisinde başka bir dezavantajlı bağlamında değerlendirebiliriz. (G19)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH uzmanı olarak görev alan görüşmeci hem yaşlı hem de kadın olmanın çifte dezavantaj yarattığını ifade etmiştir.

Şöyle değerlendiriyorum, şimdi yaşlılık ve cinsiyet çifte dezavantaj yaratıyor kadınlar anlamında. Çünkü bahsettiğimiz gibi bu zaten yaşlılık dediğimiz şey sadece 60-65 yaşına gelince bir anda ortaya çıkan bir süreç değil. İşte eğitime dahil olmamasından tutun, iş hayatına katılamaması, evde sürekli enformel bakıcı olarak görevlendirilmesi ve sonrasında yaşlandığında bir de kadınların ömrü yani malumunuz her zaman erkeklerden daha uzundur. Dolayısıyla yani tek başına bir yaşayan kadın profiliyle yalnız ve yaşlı kadın profili çok görürsünüz ama yalnız yaşlı erkeği o kadar sık görmezsiniz. (G12)

4.5.1.1.3. Yaşlı Kadınların avantajları

Yaşlı kadınların dezavantajlı olduğu görüşünün yanı sıra ilginç bir şekilde yaşlı kadınların hem yapıları itibari ile hem de bazı düzenlemelerle avantajlı olduğu görüşü ifade edilmiştir.

Toplumsal cinsiyete dayalı olarak erkek ve kadına yüklenen rollerin yaşlılık sürecinde kadınların lehine pozitif etki yaratmaktadır. Reislik ve babalık rolünü üstlenen erkeklerin yaşlandıklarında temizlik, yemek, ütü, alışveriş yapamadıkları, bulaşık ve çamaşırlarını yıkayamadıkları, ev işlerinden anlamadıkları için bağımlı hâle geldikleri ancak kadınların ise fiziksel güçlerini yitirmedikleri sürece yaşam standart ve kalitelerini korudukları ve başkalarına bağımlı hâle gelmedikleri görülmektedir (Sezer & Tenlik, 2019, ss. 30-31).

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili insanların anneleri konusunda daha hassas oldukları son ana kadar annelerine bakım verdiklerini ifade etmiştir.

Genel olarak toplumda da şöyle bir sorun var. Yani insanlar babalarının çok rahat bir bakımevlerine gitmesine razı olabiliyorlar, çok yoğun olmasa bile olabiliyorlar. Ama anneler için bu daha bir tutuculuk söz konusu oluyor ve onların gitmesi açısından daha zor. Bir de ayrılan kontenjan bakımevlerinde ayrılan bölüm kadınlar için daha az sayıda, belki buna da dayanılıyordur, yani az müracaat var az şey var ama sonuç olarak benim çok yakından tanıdığım bu ekonomik durumu iyi olan insanlar var. İşte anneler Alzheimer oldu, **'da bir bakımevine götürdü, yerleştirdiler, onlar bile çok zorlandılar. O şehirde

yaşamış büyümüş olmalarına rağmen çok zorlandılar. Dolayısıyla bir alanda bir ayrımcılık varsa bu bütün toplumun bütün kesimlerine sirayet ediyor. Hangi kurum olursa olsun o kurumu oradan ayıramıyorsunuz. Dolayısıyla orada da bir zorluk var. Tuhafır, Avrupa'da da birazcık bunun benzeri bizim kadar olmasa bile orada da böyle bir şey söz konusu. Yani orada işte erkekler birer o küçük odada kalırken kadınlar 2 kişi bir odada kalabiliyor. Türkiye'de 5 kişi kalabiliyor. (G6)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü, yaşlı kadınların yaşlı erkeklere nazaran hayata daha kolay adapte olduklarını, tek başlarına bakımlarını yerine getirdiklerini bunun ilginç bir avantaj olduğunu ifade etmiştir.

Çok ilginç de bir avantajı var. Yalnız kalındığında bakıldığı zaman, yalnız kadın erkeğe göre hayata daha kolay adapte oluyor. Yalnız erkek daha çok zorlanıyor. Bakımını hayatını devam ettirme konusunda yaşlı kadın daha kolay hayata devam ediyor. Ama o bizim sağladığımız hizmetler veya sosyal güvenceden değil, doğası itibarıyla öyle. Evet, hiçbir şey yapamazsa bir yakınının yanında kalabiliyor rahatlıkla ama bir erkek kolay kolay kalamıyor. Evet, sorun yaşıyor ya da hani gider iş kendi ihtiyaçlarını karşılayamıyor işte temizliğinden tut en basit şeyler bunlar bile sıkıntı olabiliyor. Hani kendi doğasından kaynaklı bir avantajı var. (G11)

Huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan görüşmeci de aynı şekilde huzurevindeki kadın bölümünün boş olduğunu, kadınların tamamen elden ayaktan düşmeden aile tarafından kurum bakımına verilmediğini ifade etmiştir.

Huzurevi kadın bölümümüz boş. Diğer özel bakım erkek ve özel bakım kadın ve huzurevi erkek dolu. Huzurevi kadında biraz boş yerimiz var. Talep yok. Şey bölgesi yaşlı nüfus popülasyonunu aslında şey genelde kadınlara hani son noktaya kadar elden ayaktan düşene kadar genelde kolay kolay huzurevine vermiyorlar. Çalıştığı için torun baktığı için tek başına kalmayı tercih edenler de var tabii. Ya sen gel genelde biraz yani buranın mantığıyla işe yarıyorlar. Yani burada kadınlar daha aktifler, yani sosyal yaşamda olsun, eğitimde olsun yani çok dinamik bir kadın yapısı var ve yani fabrikada çalışma anlamında olsun, dışarıda iş anlamında olsun yani burada şey bir kadın yok, yani böyle geleneksel kadın burada çok bulamazsın. Yani burada kadın genelde iş hayatına atıldığı için yani kadın burada her alanda var ya o noktada böyle eşitsizlik ben burada göremiyorum Türkiye geneli. Farklı bir yorum çıkar mı? Hani huzurevlerinde belki çıkar ama ben *** özelinde böyle bir şeyi ben mi görmedim? Yani ciddi anlamda hatta kültürel ve eğitim anlamında da kadınlar bir tık erkeklerden daha iyiler. Yani okuma yazma bilmeyen kadın neredeyse yok gibi ama okuma yazma bilmeyen erkekler var *** özelinde. (G20)

4.5.1.2. Politikaların aile üzerindeki etkileri

Politikaların aile üzerindeki etkilerine dair görüşler incelediğinde yaşlıya bakım veren ailelerde bakım güçlüğüne olduğu, yaşlıya bakım veren bireyin kişiye bağımlı kaldığını yaşamının tümünü ona göre dizayn ettiği görüşü ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra yaşlıya evde bakım vermenin bir artı durum yarattığına, aileye ekonomik katkı sağladığına dair görüşler de ifade edilmiştir.

4.5.1.2.1. Yaşlıya bakım sağlayanın bağımlılığı

Yaşlıya bakım sağlayan bireylerin zamanla yaşlı bireye bağılı olarak yaşamını idame ettirdikleri, kendilerine ait bir yaşam kurgusundan uzak olduğu görüşleri ifade edilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü, yaşlıya bakım veren bireylerin yaşamlarından feragat ettiklerini ifade etmiştir.

Ama ilk etapta nedir? Bu daha çok aile içinde giderilmesi bekleniyor yakınları tarafından yakından da kastımız da eşi olur, kızı olur, gelini olur ama genelde bir kadının yapacağı bir iş. Ha bu neye yol açıyor? Yakını yaşlısına baktığı zaman bir o kişide müthiş bir bağımlılık ve yıpranma geliyor. Çünkü bütün zamanını yaşlının bakım ihtiyacının derecesine göre tabii ki söylüyorum, belki de zamanın hepsini o kişiye bakmakla geçiyor. Dolayısıyla kendi hayatında geri kalıyor, feragat ediyor. Çalışacaksa çalışmıyor, kendini gerçekleştirecekse, sosyal faaliyet yapacaksa onları yapamıyor. Bir süre sonra da depresif hâle geliyor, bakımı verenler. Bunu daha çok özellikle Alzheimer, demans yaşlılarının yakınlarında görüyorum ben. Onlar da bir süre sonra o yaşlarıyla benzer yıpranmıştır, içine yürüyorlar. Hasta olmamalarına rağmen onlardan belki daha çok yıpranıyor. Çünkü farkındalıkları daha yüksek ama yapabilecekleri şey de çok kısıtlı. En fazla bakımını sağlıyor. Yani bir ilerleme şansı zaten olmuyor. (G11)

Huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan görüşmeci, yaşlıya bakım veren bireylerin yaşlının bulunduğu ortam dışında başka bir yere gidemediğini bu durumun bağımlılık yarattığı vurgusunu yapmıştır.

Çünkü yaşlısına baktığı zaman bu sefer yaşlıya bağımlı hâle geliyor. Yaşlı yakını bu sefer düşünsene gelini bakıyor. Alzheimer'ın hiçbir yere ayrılmıyor. Sabah akşam yaşlısıyla ilgileniyor. Bu sefer sosyal hayattan kopuyor. Yıpranıyor, iş hayatından alıyorsun onu. Hani bunun evde bakım anlamında desteklese dahi. Bunun hani dışarıdan yerel yönetimler ya da işte Bakanlık yoluyla bu ailelerin desteklenmesi şeklinde bence daha sağlıklı duruyor. Yani yerleştirilirse bence güzel işler daha iyi yürür. Kesinlikle bu birçok görüşmede de bu konuyu ön plana çıktı zaten. (G20)

Bir sivil toplum örgütü başkanı olarak görev alan görüşmeci, yaşlıya bakım veren bireylerin eve hapsediklerini ifade etmiştir.

Dolayısıyla bu evde bakım ve işte özellikle kadınların o yaşlı ya da engelliye evde bakım sağlamaları bence doğru değil. Aileye destek vereceksen başka türlü destek verebilirsin. Bakmak istiyorsa alternatifini sunarak. Senin yaşlı, hastan huzurevi ya da bakım merkezi açtı istersen buraya ver, istersen yanında tut. Ama burada kapasite yok. Sen bunu yap dediğin zaman zorlandığında o sürdürülebilir değil. Kadın için de iyi değil. Onun cinsiyetçi bakış açısında yeniden üretiyor. Kadınları eve hapsediyor ve kadını yok sayıyor. (G21)

Yaşlıya bakım veren kişilerin zamanla yaşamdan izole oldukları, sosyal yaşama katılamadıkları, özgürlüklerinin kısıtlandığı, eve içine hapsedikleri, etraflarının duvarlarla örülmüş gibi hissiyata kapıldıkları, iş yaşamlarının ve diğer ilişkilerinin önemli ölçüde sekteye uğrayarak yaşam kalitelerinin bozulduğu görülmektedir (Aktaş, 2022, s. 131; Kalıncara & Kalaycı, 2017, s. 31; Kılıç Akça & Taşçı, 2005, s. 35).

4.5.1.2.2. Ailede bakım güçlüğü

Yaşlıya bakım sağlamanın aile içerisinde bazı güçlüklerinin olduğu ifade edilmiştir. Alanda sosyal inceleme görevlisi olan çalışan görüşmeci, bakım verenlerin yeterli bilgi ve donanımına sahip olmadığını ifade etmiştir.

Biz evde bakım çalışması kapsamında evde yaşlıya bakacak kişiye belli bir miktar yani mevcut hâli ile 2.354 TL para vermekteyiz uygun bulunan kişilere ancak bu bakımı yüklenen kişinin bakım noktasında gerçekten ciddi eksiklikleri olduğunu düşünüyorum. Bakımı şöyle bir şarta bağlamak daha doğru olabileceğini düşünüyorum. Yani bakılım üstlenecek kişinin azda olsa teorik çerçevede, uygulama çerçevesinde belli bir saat eğitim noktasından geçtikten sonra biz bunlara aylık bağlamalıyız. Çünkü ilgili kişi parayı alır ama diyelim ki yaşlı kişi yatağa bağımlı bir kişi herhangi problem yaşadığında ilk yardım uygulayabilir. Bu noktada bizim ciddi manada eğitim sorunumuz var. Bakımı üstlenen kişilere teorik ve uygulamalı küçük de olsa bir eğitim verilmesinde fayda olduğunu düşünüyorum. Bununda bakım aylığı almada bir kriter olması gerektiğini düşünüyorum. (G15)

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, ailede bakım vermenin aile içinde bazen gerilime neden olduğunu ifade etmiştir.

Aile üzerindeki etkisi nasıl oluyor? Burada farklı şeyler var ya bir kere yaşlılara verilen desteklerin yarattığı birtakım bu unsurlar var. Yani mesela daha önce yaşlısına bakmayan

bir aile, sırf destek aldığı için bakmaya çalışıyor. Ailede bir gerilime yol açıyor bu. Yani ben alacağım o desteği, sen alacaksın bu desteği gibi. Ya burada klasik bir nokta var, o da şu, sosyal politikalara karar vermeden önce çok etraflıca düşünmek lazım. Bir sosyal politika maalesef birçok toplumsal sorunu da bir araya getirebiliyor. Aile açısından bakıldığında çünkü ciddi yoksulluklar var. Burada tabii yaşlılar çocukları olduğu için eğer ailede ciddi bir yoksulluk varsa. Çocuklar arasındaki gerilime, sorunlar arasındaki gerilime yol açabiliyor. Bunun etkisi çalışılması mesela ben şimdi düşünüyorum, bunu çalıştırmak lazım. Aile üzerindeki etkilerini söyleyelim. (G18)

Bir sivil toplum örgütü başkanı olarak görev alan görüşmeci, yaşlıya aile içinde bakım vermenin ailede krize neden olduğunu ifade etmiştir.

Yani işte kaba bir deyim ama işte ilk gözden çıkarılacak çünkü yani şey var. Aile krize girdiğinde açmaz o, yani işte aileler parçalanıyor. Bir çocuğun yanında kalan bir yaşlı, başka bir çocuğun yanına belki böyle dönüşümlü bakım yoluna gidiliyor ve bu da yaşlıyı genel bir problem olarak görüyor ve aileler için sorun ve bu da birtakım komplikasyonları da sebep olabiliyor. Yani bu geleneksel o yaşlılara evde bakım ya da yaşlıya bakım da artık çok şey olmuyor, sağlıklı yürümüyor, sahiplenilmiyor yaşlıya. (G21)

Aile içerisinde yaşlıya bakım sağlayan aile üyesi, diğer aile üyelerine karşı sorumluluklarının da bulunması, bakım sürecinin yıpratıcılığı ve zorluğu nedeniyle yalnızlık ve tükenmişlik hissi yaşayarak psikolojik dezavantajlılık durumuna düşer (Akyıldız, 2013, ss. 8-9). Yaşlı bakımı birtakım zorlukları olan bir süreçtir. Evde yaşlı bireye sürekli bakım sağlayan kişiler fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik anlamda birçok zorlukla karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle yaşlıya bakım veren kişilere psikolojik destek verilmesi, iş olanaklarının oluşturulması ve yaşlıya bakım verenlere dönük periyodik eğitim programlarının yapılması yaşanan zorlukların üstesinden gelmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Çakır & Yaman, 2021, s. 120-121). Yaşlıya bakım verme sürecine uyum sağlayamayan ailelerde; aile birliğinin bozulma riskinin meydana geldiği, aile yapısının sarsıldığı ve ilişkilerin bozulmaya başladığı belirlenmiştir. Bu olumsuzlukların önüne geçmek adına yalnızca maddi destek sağlamak yerine çeşitli psiko-sosyal müdahale araçları devreye sokacak sosyal politikalar üretilmelidir (Çakır & Yaman, 2022, ss. 598-599).

4.5.1.2.3. Aileye ekonomik katkı

Ailede içerisinde yaşlıya bakım vermenin olumsuzluklarının yanı sıra aileye olumlu katkısının olduğu, özellikle aileye ekonomik katkısından ötürü yaşlıya aile içerisinde bakımın mümkün olduğu görüşleri ifade edilmiştir.

Alanda sosyal inceleme görevlisi olarak çalışan görüşmeci, yaşlıya aile içerisinde bakmanın aileye önemli bir gelir getirdiğini bu gelirle ailenin geçimini temin ettiğini ifade etmiştir.

Yani aileye yönelik, evde bakım uygulaması aile için gerçekten önemli bir gelir kaynağıdır. Hatta şunu da rahatlıkla yaptığım gözlemlerden, ailede çalışan birey olmadığında ailenin bütün bireyleri sadece evde bakım kapsamında aldıkları maaşla geçinebilmektedir. Dolayısıyla şunu da rahatlıkla ifade edebiliriz. Bir yaşlı yüzü hürmetine ondan dolayı alınan bir aylıkla bütün bir aile geçinmek durumunda kalabiliyor. Bu tabii ki acı verecek bir tablo bunu söyleyebiliriz. Ancak bu bir yerde iyi bir işlev görüyor. Ayrıca yaşlı adına alınan bir para bir ekonomik gelir ailedeki bakmakla mükellef olan kişi veya eşi ilgili yaşlıyı bir külfet olarak görmemekte ona farklı bir gözle bakabilmektedir. Ailedeki konumunu, otoritesini sarsmamaktadır. (G15)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü, aile içinde yaşlıya bakım vermenin ekonomik bir girdisinin olduğu bunun kıymetli olduğu ve bakım kuruluşlarına olan ihtiyacı azalttığını ifade etmiştir.

Şimdi o toplumda hatta tabii geliri vardı gözüyle bakıyorsun. Tabii tabii kendine ait. Hani böyle kimseye bağımlı olmadan aldığı ve kullanabildiği bir şey, miktar başka yerde, çok görüyorum. Hani torununa bir şey alabiliyor mesela o bile önemli evin içinde diyelim oğluya kızıyla filan yaşıyor. Bir şeye katkıda bulunuyor, bulunmuyor ama işte bayramlarda bir harçlık verebiliyor, bir şeker alıyor dediğin gibi başka bir şey alıyor. Onlar çok kıymetli oluyor. Bir önemli bence katkısı da. Huzurevi taleplerini de düşürüyor. Bakım taleplerini de düşürüyor. Yani bu hizmetler hem kişinin kendi kendine bakımına katkıda bulunuyor. Tek başına tabii yeterli değil hem de kişilerin, ailelerin o kişiyi kabullenmesini daha kolaylaştırdığı için huzurevine vermeyi düşünmeyebiliyorlar hemen. Çünkü yanında az da olsa bir katkısı da var. O giderlerine katkıda bulunuyor. Benim zaten genel olarak söylemim bu bütün ekonomik maddi yardımların bakım hizmeti hizmetini geciktirici bir işlevi de var. (G11)

4.5.1.3. Politikaların toplum üzerindeki etkileri

Yaşlılarla ilgili politikaların toplum üzerinde farklı etkilerinin olduğu, bazı uygulamaların örneğin ücretsiz ulaşım hizmetlerinin toplum tarafından negatif

karşılandığını, toplumsal duyarlılığın az olduğu, toplumsal bir dönüşümün olduğu bu nedenle yaşlılara yönelik politikalar üretilirken toplumsal duyarlılık ve bilinci artıracak çalışmaların yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, modernitenin yaşlıyı değersiz ve atıl gördüğünü, toplumsal olarak yaşlıya bakış açısının olumsuz olduğuna işaret ederek ciddi politika önlemlerinin alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Bir kere yaşlı politikaları bizim önceliklerinden bir tanesi toplumsal farkındalık olmalı mesela bizim şu anda en zorlandığımız şeylerden bir tanesi toplumun yaşlılara yönelik politikaları kendilerine yapılmış bir ayrımcılık olarak değerlendirmeleri mesela ulaşım, ücretsiz ulaşım gibi ya da yaşlıların hastanelerde öncelikli olması gibi yani yaşlılara tanıdığımız birtakım destek mekanizmaları var ve bunlar toplum tarafından şöyle anlaşıyor. Yani yaşlıların dışarı çıkması gerek, şöyle değerlendiriliyor, yani yaşlılar bizim önceliğimiz olmamalı aslında yaşlılar mesela şöyle düşünün yine İstanbul'dan bunların hepsi aslında verilere dayanıyor. Yani ulaşımı ücretsiz olmasına ciddi bir eleştiri var ya da yaşlıların mesai saatlerinde otobüse binmelerine ciddi bir eleştiri söz konusu. Yani dolayısıyla aslında yaşlanmanın değerli bir şey olduğunu, yaşlıların değerli olduğunu, aslında toplumun tüm katmanlarını burada sadece gençleri kastetmiyorum. Bu arada yani şöyle düşünmeyin 50 yaşındaki insan bile biraz böyle düşünüyor. Hani anlatabildim mi? Toplum üzerindeki temel etkisi diyor ki işte gençlere önceleyelim tamam mı, işte genç kadınlara önceleyelim diyorlar. Burada bence toplumun yaşlandığını ve hepimizin yaşlandığını, bunu bir kere farkındalık çalışmalarıyla bence yaşlı politikasının temel eksenlerin bir tanesinin bu oluşturması gerekiyor. Toplumun üzerinde çok pozitif etkilediğini söyleyemem ben. Yani ciddi bir hatta böyle bir araştırma bile yapılabilir. Yani sizin bu sorduğunuz soru, çeşitli yaş gruplarında hakikaten nasıl karşımıza çıkıyor buna bakılabilir. Ben toplumun yaşlanmayı her ne kadar şöyle bir algımız olsa da onu söyleyeyim, hani yaşlılar değerlidir, işte ebeveynler değerlidir, onların tecrübesi önemlidir. Onlar bizim anne babamız yani toplumda sonuçta bir hem geleneksel hem İslami inanışta anne baba işte dede, anneanne bunların hepsini çok değerli olmasına rağmen sosyal politikada böyle ciddi bir şeyle karşılaşırız. Yani önce gençler mesela dijital okur yazarlık eğitimi veriyoruz ya önce gençlere versek ya da işte finansal okur yani ama burada bir işte o toplumda öncelikle sorduk. Bunun aslında birtakım toplumsal kodlarla da ilgisi vardır. Yani çünkü artık yaşlılar ununu elemiş, eleğini asmıştır. Hani yani onlara mesela çok fazla gıda vermeye de gerek yok, yani çünkü ya zaten güçlenmeleri gerekmiyor. Bu biraz modernitenin de yaptığı bir şey aslında yani yaşlılığın bir tür şey gibi kabul edilmesi, yani katma değer üretmiyorsun değil mi... İşte çalışmıyorsun, katma değer üretmiyorsun niye otobüse biniyorsun yani mesela gezmek

için otobüse binemezsin. Hayır aslında. Ben aktif yaşlanacaksam otobüse de binmeliyim, vapura da binmeliyim, taksiye de binmeliyim, yürüyebilmeliyim de mesela kaldırımda yürüyebilmeliyim de yoksa ben toplum üzerindeki etkilerinin hâlihazırda negatif olduğunu ve bunun maalesef politika yapıcılar tarafından çok gözden kaçırıldığını düşünüyorum. İlerleyen yıllarda yaşlılara yönelik daha fazla hak verirse politikada anlamında vesaire anlamında ben bunun bir tür nesiller arası çatışmaya da yol açabileceğini düşünüyorum. Eğer ciddi politika önlemleri almazsak onu söyleyelim. Burada bu gerilimin olduğunu şimdilik söyleyebiliriz. (G18)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH uzmanı olarak görev alan görüşmeci, toplumsal farkındalık düzeyinin düşük olduğunu ifade etmiştir.

Toplum üzerindeki etkileri de yani şöyle biz şimdi hep söylüyoruz, yaşlanmakta olan bir nüfusa sahibiz diye ama bu böyle bir süreç hâlinde işlediği için insanlar şu an şeyi algılayamıyor. Yani bir 15 sene sonraki toplumun biz şu anda herkes aynı şekilde gözünde canlandırmasını beklemiyoruz. Zaten böyle bir şey yok ama hızlı yaşıyoruz. Bunu herkes söylüyor. Yani bas bas söylüyor. Biz çok hızlı yaşıyan bir toplumuz. İşte şu an her yaklaşık 10 kişiden biri 65 yaş ve üzeri bir noktadan sonra bu 5 kişiden birine dönecek. Toplum üzerindeki etkilerini ben şu an için toplumun çok farkında olduğunu düşünmüyorum, işin açıkçası yaşlılığın. Belli bir raddeden sonra olacaktır ve tüm bu sorularınız yine güncellenecek. Yani hem etkisini kaybedecek hem etkisini artıracak alanlar olacak. Huzurevlerine giriş yaşları değişecek, belli şeylerden sosyal yardım şartlarımız değiştirecek vesaire... Çünkü nüfusun yapısı yani bunu gerektirecek. (G12)

Alanda çalışmaları olan akademisyen görüşmeci tarafından toplumsal dönüşümün var olduğunu bu nedenle politikaların buna göre şekillenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

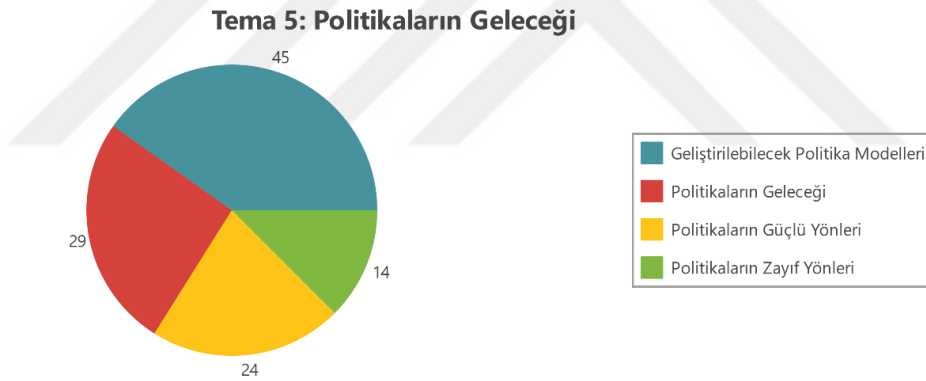
Sosyal politikaların toplum üzerindeki etkileri aslında şöyle şimdi toplumsal bir dönüşüm söz edebiliriz Türkiye'de. Nasıl bir dönüşüm? Çekirdek aile doğru giden bir dönüşümden bahsediyoruz. Bireyselleşmeye dönük bir dönüşümden bahsediyoruz. Böyle bir dönüşüm bir kere söz konusu Türkiye'de politikaların da aslında buna yönelik altyapısının oluşturulduğunu da söyleyebiliriz. (G19)

Modern toplumlarda artan yaşam beklentisi ve yaşlı nüfusa karşın yaşlılara yönelik ön yargı ve olumsuz yaşlılık algısı dikkat çekmektedir. Hem günlük yaşam ve iş yaşamında hem de medya yaşlılara yönelik çeşitli ayrımcılıklarla karşılaşılabilir (Müftüler, 2018, s. 205). Nitekim pandemi döneminde yaşlılara yönelik alınan kararlar, yaşlılara dönük ayrımcılığı daha fazla tetiklemiş ve ayrımcılığı daha görünür kılmıştır. Özellikle sosyal medyada yaşlılara yönelik adeta sanal linç

ortamı hazırlanmış ve yaşlılara yönelik nefret söylemlerinde belirgin bir artış meydana gelmiştir (Nisbet, 2021, ss. 80-81). Yaşlıların toplumsal açıdan ötekileştirildikleri, toplumsal alandan dışlandıkları, “düşkün, kırılğan, muhtaç, kırılğan” gibi etiketlenmelere maruz kaldıkları görülmekte ve sonuçta bu gibi süreçlerle birlikte olumsuz kalıp yargılarda artış meydana gelmektedir (Tuna Uysal & Tan Eren, 2020, s. 1159).

4.6. Politikaların Geleceği

Bu tema katılımcıların politikanın geleceğine ilişkin verilerinden oluşan son temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin dört alt temaya ayrıldığı görülmektedir. Araştırmanın amacıyla ilintili olarak toplanan veriler; politikaların güçlü yönleri, politikaların zayıf yönleri, politikaların geleceği ve geliştirilebilecek politika modelleri olmak üzere dört alt temada kategorize edilmiştir. Buna ilişkin alt kodların istatistiğini veren şekil (Şekil 4.17.) aşağıda verilmiştir.

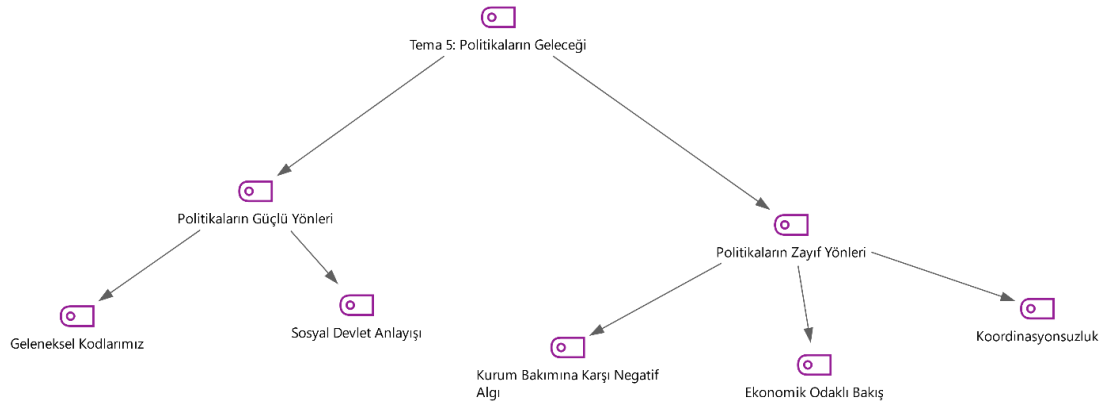

Şekil 4. 16. Politikaların geleceğine ilişkin alt kodların istatistiği

Katılımcılardan alınan veriler irdelendiğinde katılımcıların politikaların güçlü ve zayıf yönlerini ifade ettikleri ayrıca politikaların geleceğine ilişkin ve geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin çeşitli görüşlere yer verdikleri görülmektedir. Aşağıda görüşlere detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.6.1. Politikanın güçlü ve zayıf yönleri

Katılımcıların politikanın geleceğine ilişkin verilerinden oluşan son alt temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin altı kodla kodlandığı görülmektedir. Politikaların güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin görüşlerin yer aldığı kodlar şekil olarak (Şekil 4.18.) aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 4. 17. Politikaların geleceğine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli

Bu bölümde Türkiye’deki yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının zayıf ve güçlü yönleri incelenmiştir. Katılımcıların ifadeleri analiz edildiğinde katılımcıların geleneksel yapımızı hâlen koruyor olmamızı ve sosyal devlet anlayışına sahip olmamızı güçlü yönler olarak değerlendirdikleri görüşleri ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra katılımcılar kurum bakımına karşı hâlen kişi ve ailelerde negatif bir algının olduğuna, daha çok politikaların ekonomik odaklı olduğuna ve politikalarda bir koordinasyonsuzluk olduğuna dair görüşleri ortaya atmışlardır. Aşağıda katılımcıların görüşleri aktarılmış ve yorumlanmıştır.

4.6.1.1. Geleneksel kodlarımız

Geleneksel aile yapımızın olması, yaşlılara göstermiş olduğumuz saygı, yaşlıyı ailenin önemli bir üyesi olarak görmemiz gibi çeşitli geleneksel kodlarımız politikalarımızın güçlü yönü olarak değerlendirilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulunda Başkanvekili olarak görev alan görüşmeci, örf ve adetlere bağlılığımızı geleneksel aile yapımızın varlığının güçlü yönü olarak ifade etmiştir.

Güçlü yönlerimiz geleneksel aile yapısına sahip olmamız. Bu çok önemli bir şey. Özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgesinde dikkat edin huzurevleri bulunmuyor. Birçok ilde neden? Çünkü kentleşme yok hani kentleşme yok derken ne büyük şehirlerde insanlar yalnız yaşıyor, çekirdek aile söz konusu ama doğu ve güneydoğuda hiçbir kız ya da erkek çocuk annesini ya da babasını huzurevine göndermeyi kabul etmez. Bunu da hem geleneksel yapı içerisinde aldığı örf ve adetlere uygun olmadığı için yanında bakıyor. (G9)

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, toplum içerisinde yaşlıların saygınlığının olmasını bizi güçlü kılan yön olarak ifade etmiştir.

Yani aslında toplum olarak yaşlıya duymuş olduğumuz saygı hâlâ güçlü yönümüz, bizi güçlü kılıyor. Aslında bu güçlü yönümüzdür. Mesela baktığımızda bir hastane sırasında bir yaşlı geldi mi öncelik vermemiz güçlü yönümüzdür. Sadece her şey maddi değil ki... Her şey işte yaşlı maaşı, dul maaşı 2022 maaşla olmuyor. Zaten aslında toplum olarak bizim güçlü yönümüz olmasa hatta o yaşlı verdiğimiz değer ön planda olması bizim güçlü yönlerimizdir. (G14)

Bir siyasi partide genel başkanlık yardımcılığı görevini yürüten görüşmeci tarafından toplumda yaşlılara yönelik hürmet güçlü yön olarak ifade edilmiştir.

Toplumumuzda elbette yaşlılara yönelik bir hürmet, bir saygı söz konusudur. Bu güçlü yönümüz. (G7)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü, yaşlıya sahip çıkan aile yapımızın varlığını güçlü yönümüz olarak ifade etmiştir.

Artılarımız bizde gerçekten hâlâ yaşlısına sahip çıkan yaşlıyla ilgili onu bir sorun olarak değil de kendi yaşamının doğal bir üyesi olarak gören anlayış var. Güçlü bir anlayış var. Yani yaşlının bakımını hâlâ kendi sorumluluğunda gören bir aile yapımız var. Birey yapımız var tabii ağırlıklı olarak konuşuyorum, değişebilir. Bu pozitif bir şeye baktığın zaman onlara göre onlar tabii şu tartışmaya hiç girmiyorum. Hani bu bireye odaklı bakış, aile odaklı falan gerçeklik üzerinden bakıyorum. Hani işin yansıması üzerinden bakıyorum. (G11)

Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması, hâlen geleneklerimize bağlı olduğumuz, aile büyüklerine önem verdiğimiz, bakıma ihtiyacı olan yaşlıların çocuklarınca aile içine bakılması gerektiği görüşünün araştırmaya katılanların %84,9’u tarafından desteklendiğini ortaya koymuştur (Topçuoğlu, 2010, s. 124).

4.6.1.2. Sosyal devlet anlayışı

Yaşlı politikalarının bazı olumsuz yönlerine rağmen sosyal devlet anlayışının yerleşmiş olmasının güçlü yönümüz olduğu görüşü ön plana çıkmaktadır.

Bir sivil toplum örgütü başkanı olarak görev alan görüşmeci, kökleri olan bir sosyal devlet anlayışına sahip olduğumuzu ifade etmiştir.

Sosyal devlet uygulamasının köklerinden kaynaklanıyor. Hiçbir geliri olmayan yaşlıya devletin bakmak zorunda olmasıyla bakmak istemesi, bakması iyi bir şey. Yani şimdi sokakta kalan yaşlıyı biz alıyoruz, bakıyoruz. Devlet bunu alıp bakıyor. Ya bu sorumluluğu yerine getiriyor. Bu anlamda bu güçlü yönümüz. Yani yaşlıların durumu ne olursa olsun sokakta bırakmama eğilimi. Kurumsal bakımdan yararlanılmasına dönük mevzuat hazırlamış olması iyi yönü. Gelir, belli bir yaştan üstündekilere gelir olmayanlara gelir testi transferinin verilmesi o da şey esneyebilen bir şey değil, o da doğru bir şey ama bunların artırılması gerekiyor. (G21)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili, devletin büyüklüğüne işaret ederek sosyal devlet vurgusunu ifade etmiştir.

En güçlü yanımız insanı yaşat ki devlet yaşasın. İnsana değer verme, biz bu politikalarımızın hemen ana teması insan merkezli. Bu da toplumdaki yansıması bu şekilde. Devletimiz büyük, Allah devletimize zeval vermesin sözlerini, bu insanlardan, yaşlı insanlardan duyunca demek ki politikalarımızı ne kadar etkili, güçlü olduğunu görüyoruz. Elbette yeterli olmayabilir. Aksak yönleri olabilir ama gidişatımız bu işin en çok iyi olduğunu, daha iyi olacağını gösteriyor. (G1)

Alanda çalışmaları olan akademisyen görüşmeci, son yıllardaki sosyal politikaların varlığı dolayısıyla sosyal devlet anlayışını ifade etmiştir.

Güçlü yönler bağlamında belki bu bağlanan özellikle 2000'li yıllardan sonra yaşlılara yönelik yapılan yardım politikaları veya sağlık politikaları bu anlamda örneğin bir yaşlının hem işte devlet hastanelerinden veya sağlık kuruluşlarından ücretsiz bir şekilde faydalanması belki bunlar güçlü yönler olarak değerlendirilebilir. (G19)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan milletvekili görüşmeci, yine devletin gücü ölçüsünde her kişiye yardımda bulunduğunu, dolayısıyla sosyal devlet varlığını ifade etmiştir.

Ülkemizde yaşlı sosyal politikaların güçlü yönleri ise maddi olarak veya şey olarak kimse parayı tartışmıyor. İmkânlar ölçüsünde veriliyor bu ülkede. Bu bizim güçlü yönümüz. Diğer ülkelerdeki hizmetlerden daha kaliteli hizmet sektörümüz var. Özellikle bakımevlerine ilgili ve diğer ülkelerden daha ucuz bu yönleriyle güçlü yönleri. (G5)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü görüşmeci, kurumsal yapıların varlığına işaret ederek sosyal devlet anlayışını ifade etmiştir.

Güçlü yönleri de. Bu konuyla ilgili bir üst düzey kurumsal yapı var. Genel müdürlüğümüz bence bu önemli bir şey çünkü bununla ilgili çalışmaları yapıyor. (G11)

Ülkemizde ortaya konan sosyal bütçe sosyal devlet olmanın bir yansıması olarak görülebilir. Sosyal hizmet uygulamaları da sosyal devlet ilkesi perspektifinin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları yoksulluğu önleyerek dezavantajlı yaşlı, yoksul, engelli gibi kesimlerin toplumla bütünleşmesini sağlayarak onlara fırsat eşitliği sunmayı hedeflemektedir (Koç, 2019, s. 73).

Devletin sosyal devlet olduğu 1961 Anayasası ile net bir şekilde ifade edilerek gelişmekte olan ülke ekseninde politikalar yeniden şekillenmiştir. Ortaya konan ve geliştirilen politikalar, sosyal devlet anlayışı benimsenerek yaşlıların yaşamlarını kolaylaştıran, yaşanılabilir olanaklar sunan ve yaşlıları toplumla bütünleştirecek politikalar ortaya konmuştur (Üz & Kara, 2022, s. 139).

4.6.1.3. Kurum bakımına karşı negatif algı

Ülkemizde kurum bakımına dönük anlayışın tam yerleşmediği, kurum bakımına karşı hem bireylerde hem ailelerde hem de toplumda hâlen ciddi negatif algının var olduğuna, bu durumun politikaların zayıf yönünün olduğuna dair görüşler ön plana çıkmaktadır.

Huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan bgörüşmeci hem inanç yapımız hem de gelenekselci bakış açımızdan ötürü kurum bakımına karşı negatif algımızın olduğunu, bunun zayıf yönümüz olduğunu ifade etmiştir.

Ama bir noktada da şöyle zayıf yönlerimiz var, bizim de bu kuruluşlara bakış açımız, yani bundan dolayı belki. Hani inançtan dolayı da gelenekselci bakış açısından dolayı biz yaşlımızı huzurevine de veremiyoruz. Aslında baktığın zaman. Huzurevi bana sorarsan aslında çok güzel bir yer, yani bir yaşlı için. Belli bir yaştan sonra böyle vaktini geçirebileceği, yani kendisine yaşıt bireyleriyle eğlenebileceği aslında çok güzel bir hizmet modeli. Ya bunu tabii çalışanlar, hani çalışanları iyiye Bakanlık denetimini yapıyorsa hani personel noktasında yetersiz değilse aslında bu bakış açısı da bizi zorluyor bazı noktalarda. Yani yaşlısını vermek istemiyor ve çok yanlış bir bakış açısı var. (G20)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü, bakım kurumlarına karşı kendi ailesinin bile ikna olmadığını, toplumda kurumlara karşı negatif bir algı olduğunu ifade etmiştir.

Hizmetlerin de iyi anlatılması lazım. Topluma mesela bakım hizmetlerinden bahsettim. Benim annem babam da dahil. Yani hiç hepimizin değil, hiç kimse huzurevini istemiyor.

Neredeyse bak kişisel tercih olarak isteyebilirsin ayrı ama ona yönelik bir algıdan dolayı istemiyorsan o yanlış. Evet, ben de öyle gözlediğim için diyorum. Bu da bir zayıf yönümüz belki iyi anlatmak lazım, hani niteliğini ortaya koymak lazım. Bu hizmetler öyle kötü hizmetler değil. İhtiyaç duyulduğunda gayet tercih edilebilir normal hizmetler. (G11)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili, kurum bakımları konusunda toplumda farkındalık oluşturulmaya ihtiyacın olduğunu ifade etmiştir.

Huzurevi konusunda bilinçlenmeye ihtiyaç var. Yaşlı yaşam evleri, rehabilitasyon merkezleri, bunların hepsiyle ilgili farkındalık, bilinç, bilinçlendirme ve uygulamaların standardizasyona ihtiyaç var. (G5)

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürü olarak görev yapan görüşmeci, toplumsal baskıdan ötürü ailelerde kurum bakımına karşı negatif bir algının olduğunu ifade etmiştir.

Hatta yaşlılarımıza yönelik bazen özellikle Doğu, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bu durumu çok yaşıyoruz. Yaşlısını huzurevine vermek istemiyor. Aslında vermemesinin nedeni böyle yani çok fazla sahipliğinden değil. Yani duygusallık var tabii bu işin içerisinde ama daha çok da bu konuda yani komşuların ne derler, toplumsal bir baskı görüyorum. Dolayısıyla bu konuda madem ki böyle bir durum var ise yani politikalar da bunun üzerinde yoğunlaşmasının iyi olacağını düşünüyorum. (G13)

Ülkemizde yaşlılara bakım sağlayan huzurevlerine karşı olumsuz tutum bulunmaktadır (Talu, 2019, s. 160; Şenol & Erdem, 2017, s. 44; Kaya, 2017, s. 429). Toplumda huzurevleri yaşlıların yaşamlarını sağlıklı ve kaliteli geçirebileceği yerler olarak görülüyor, bundan ziyade “sığınılacak bir yer” algısı mevcuttur (Bahar, Bahar, & Savaş, 2009, s. 94). Farklı sosyo-ekonomik kesimler tarafından huzurevi algısı benzer olup bu tür kuruluşların yaşlı bireyi toplumdan uzaklaştırdığı, onları izole ettiği düşüncesi hâkimdir. Kimsesizler evi, düşkünler evi ve bakımevi olarak görülen huzurevlerine ancak kimsesi olmayan yaşlıların ihtiyaç duyduğu yerler olduğu görüşü öne çıkmaktadır (Çakmakçıoğlu, 2013, s. 152).

4.6.1.4. Ekonomik odaklı bakış

Politikalarımızın bir diğer olumsuz yönü olarak daha çok ekonomi temelli politikaların öncelendiği vurgusu yapılmıştır.

Alanda sosyal inceleme görevlisi olarak çalışan görüşmeci, ülkemizde yaşlılara yönelik ekonomik odaklı bakış açısının hakim olduğunu ifade etmiştir.

Ülkemizdeki kısa ve net olarak ülkemizdeki yaşlılara yönelik sosyal politikalar özellikle sadece ekonomik odaklı bir bakış olduğunu görmekteyiz. Bunu zayıf yön olarak değerlendirebiliriz. (G15)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü görüşmeci, sosyal yardımların politikaların merkezinde olduğunu ifade etmiştir.

Bizim yaşlılara yönelik hizmetlerin en temelinde geleneksel olarak her zaman için işte bu daha çok yardımlar öne çıkıyor. Hedef kişiyi kendi kendine yeterli hâle getirebiliyor mu? Önemli olan o hani o klasik balık tutma, balık verme olayında olduğu gibi bana da sorarsan, hani daha çok bu ikinci çeşit hani daha çok yardımın verilmesi, dağıtılması yönünde. Ama bunun bir hedefle, amaçla yani kişinin sorununu çözecek kalıcı bir sonuçla ilişkilendirilerek yapılmasında sıkıntı var. (G11)

Aile Bakanlığı başta olmak üzere kamu gücünün daha çok sosyal yardımlar üzerinde inşa ettiği sonucuna varılmıştır. Sosyal yardımlar, dezavantajlı kesimlere dönük sorunların çözüm noktasında önemli bir araçtır. Bütün dezavantajlı kesimlerde olduğu gibi yaşlıların da sorunlarının çözümü için politika hizmet ve uygulamalarında sadece yardım temelli bir anlayış yeterli değildir.

4.6.1.5. Koordinasyonsuzluk

Yaşlı politikalarına ilişkin bir diğer olumsuz yönün ise kurumlar arası koordinasyonsuzluk olması ifade edilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü görüşmeci, kurumlar arası eş güdüm eksikliğini ifade etmiştir.

İkincisi işte bu bize genel bir problemdir zaten kurumlar arası eş güdüm, yani yaşlılara yönelik bakım, sağlık, güvenlik, ekonomi, yerel yönetimleri gündüz hizmetleri, sivil toplum gibi çok başlıklı ama orada bir ürün yok gibi. Sanki herkes bir yönüyle tutup hani çok cüzi bir kısmını yapıyor. Büyük kısmı boşa kalıyor. Sonra işte senin belki başta verdiğin şeye benziyor. Sonra da başkalarından bir şey bekleyip onu yetersizlikle suçluyor ya da yönlendiriyor. Hepsinin eş güdüm ama etkili bir koordinasyon mekanizması ile eş güdüm içinde olması lazım. Bununla ilgili şeyler var ama yetersiz. Hizmetlerin de biraz belki daha güçlendirilmesi lazım. (G11)

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürü olarak görev yapan görüşmeci, kurumların bir araya gelerek politika üretmesi gerektiğini ancak bu konuda eksikliklerin olduğunu ifade etmiştir.

Paydaş kurumların birbirleriyle daha çok böyle bir araya gelip politika üretmelerini ve takip ve kontrol açısından belki bir bütünlük içinde olmaları gerekir. Yani aslında var, düşünce bazında iyi. Ama uygulama konusunda bir eksiklik olarak bazı eksiklerin olduğunu görüyorum. (G13)

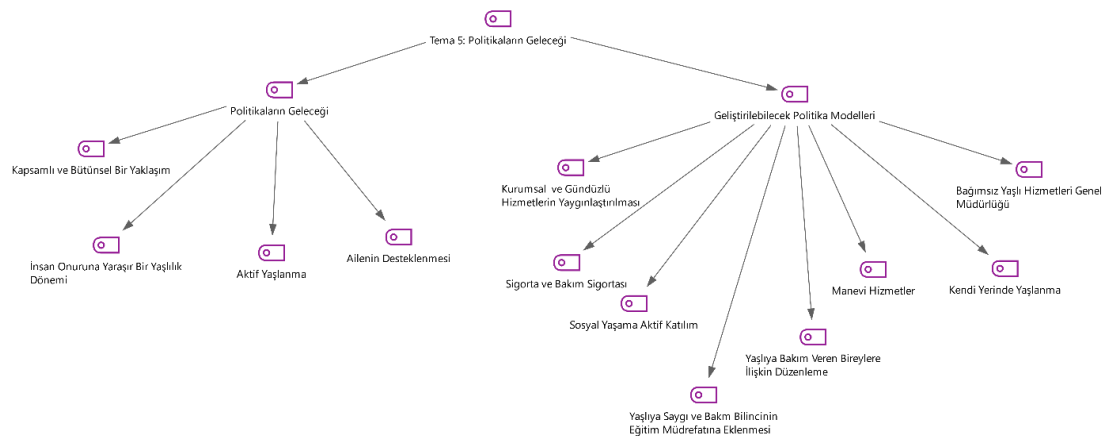
Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan bir milletvekili, her kesimin kendine göre çalıştığını bir koordinasyonun olmadığını ifade etmiştir.

Yani koordinasyon yok. Herkes kendine göre çalışıyor. Yani kendi bildiği gibi yapıyor. (G3)

Türkiye’de yaşlılara yönelik uygulanan sosyal politikalarda hizmetlerin koordineli bir şekilde yürütülemediği, koordinasyon sorunun en belirgin problem olduğu ortaya çıkmıştır (Çevik, 2019 s. 108). Kamu, STK ve özel sektörün yaşlılara dönük birbirinden kopuk uygulamaları bulunmaktadır. Bunun için tüm bileşenleri içeren koordineli çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, 2007, s. 106).

4.6.2. Politikanın geleceği ve geliştirilebilecek politika modelleri

Katılımcıların politikanın geleceğine ilişkin verilerinden oluşan son alt temadır. Katılımcılardan alınan veriler analiz edildiğinde verilerin on iki kodla kodlandığı görülmektedir. Aşağıda politikaların geleceğine ve geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin görüşlerin yer aldığı kodlar şekil olarak (Şekil 4.19.) gösterilmiştir.

Şekil 4. 18. Politikaların geleceğine ve geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin görüşlere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli

Bu bölümde Türkiye’deki yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının geleceği ve geliştirilebilecek politika modelleri incelenmiştir. Katılımcıların ifadeleri analiz edildiğinde katılımcıların politikaların geleceğinin şekillenmesinde aktif yaşlanmaya dönük, ailenin daha fazla desteklendiği, insan onuruna yaraşır bir yaşlılık dönemi için kapsamlı ve bütüncül politikaların olması gerektiğine dair görüşleri ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra kurumsal ve gündüzlü hizmetlerin yaygınlaştırılmasına dönük, bakım sigortasını içerecek, kendi yerinde yaşlanmayı kapsayacak, manevi temelli, eğitim müfredatında yer alacak ve sadece yaşlılarla ilgili bir bakanlık ve genel müdürlük oluşturulmasına dönük politikaların geliştirilmesi gerektiği görüşleri de ifade edilmiştir. Aşağıda katılımcıların görüşleri aktarılmış ve yorumlanmıştır.

4.6.2.1. Kapsamlı ve bütünsel yaklaşım

Görüşmeciler gelecekte yaşlılara ilişkin sosyal hizmet politikalarını şekillendirirken mutlaka kapsamlı ve bütünsel bir yaklaşım sergilenmesi yönünde adımların atılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Sivil toplum örgütünde başkanlık yapan aynı zamanda huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev alan görüşmeci, yaşlıların gelecek kaygısını azaltabilmek adına bütünlüklü ve kapsayıcı bakış açılarının geliştirmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Yaşlılarda da bir gelecek kaygısı var. Bu kaygıların azaltılabilmesi yine bütünlükçü sosyal politikalardan geçiyor. Kimseyi ötekileştirmeden. Toplumun önünde model oluşturan ya da insanlar açısından etkili kişilerin ve grupların bütünlüklü bakış açısını, kapsayıcı, içerici bakış açısını geliştirmeleri gerekiyor. (G21)

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, bütünsel ve kapsayıcı modellerin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Kapsayıcı ve bütünsel bir yaklaşım, bir model geliştirmemiz lazım. Burada kesinlikle sosyal politikayı, sosyal hizmeti, sosyolojik tabanla inşa etmemiz lazım. Yani sosyolojik tabandan bağımsız Batı’da şu modeller uygulanıyor. Biz de bu modelleri geliştirelim... (G18)

Alanda sosyal inceleme görevlisi olarak çalışan görüşmeci, yaşlılara yönelik kurum ve kuruluşların bir arada harekete ederek kapsayıcı ve bütüncül yaklaşım sergilemeleri gerektiğini ifade etmiştir.

Örneğin biz yaşlılara yönelik sadece ekonomik bir uygulama değil, toplumda görünürlüklerini artıracak projelere imza atmalıyız. Biz yerel yönetimlerle birlikte kamu kurumları ve diğer kurumların yaşlılara yönelik uygulanan politikalar eş güdüm hâlinde, projeler hâlinde, yaşanılabilir altyapıdaki kentlere sahip olabilmeniz lazım, üst yapılara sahip olabilmeniz lazım. (G15)

4.6.2.2. İnsan onuruna yaraşır yaşlılık dönemi

Yaşlıların toplum içinde saygın bir şekilde yaşamlarını idame ettirebilmeleri adına yaşlılara insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşama olanakları sağlanmalıdır (Abukan, 2014, s. 24).

Yaşlılarla ilgili politikaların gelecekte yaşlıların insan onuruna yaraşır bir dönem, yaşlılık dönemi geçirebilecekleri yönünde şekillenmesi gerektiği görüşleri ifade edilmiştir.

Sivil toplum örgütünde başkanlık yapan aynı zamanda huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev alan görüşmeci, yaşlılığın insanca yaşanabildiği bir dönem olması gerektiğini ifade etmiştir.

Ama yani her yaşlının çalışsa da çalışmasa da insanca yaşayabileceği bir dönem olmalı yaşlılık. (G21)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan milletvekili görüşmeci, daha insani modellerin olması gerektiğini ifade etmiştir.

Daha insani, daha güçlü, daha bireyleri hayatın içerisinde tutacak, çok daha iyi modeller geliştirileceğini inanıyorum. (G5)

Cumhurbaşkanlığı Danışmanı olarak görev alan ve aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, her insanın onurlu yaşama hakkının olduğunu bu nedenle iyi yönetimle bunu sağlamak gerektiğini ifade etmiştir.

Bütün vatandaşlarımızın iyi yaşamak, onurlu bir biçimde yaşama hakları vardır. Ama bu hakkını verebilmek için de iyi bir yönetim lazımdır. İyi yönetim temelinde bakmak lazım aslında bu işe. Yani ortada bir sorun varsa o sorunu çözmek bir yönetime talip olanın görevidir zaten. Ama bu görevi herkes iyi bir şekilde yerine getirebiliyor, iyi bir şekilde yerine getirebilmek, aynı zamanda iyi idareci olabilmek ile de ilgilidir. (G10)

4.6.2.3. Aktif yaşlanma

Yaşlılık politikalarının gelecekte şekillenmesinde aktif yaşlanma konusunun merkeze alınmasının gerektiği konusu görüşmeciler tarafından sıklıkla ifade edilmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürü olarak görev alan görüşmeci, sadece bakım odaklı politikaların değil aynı zamanda aktif yaşama katılım sağlayacak politikaların da izlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Evet, yani sağlıklı yaşam, sağlıklı yaşam, yani şu bu politikalarda sağlıklı yaşam, yani böyle yaşlının sadece bakım ağırlıklı değil de sağlıklı bir şekilde çalışabileceği yani verimli olabileceği, aktif olabileceği bir politikanın izlenmesinin iyi olacağını düşünüyorum. Sadece bakım ağırlıklı değil, yani sahada olması gerekiyor. Yani belki aktiviteleri farklı bir şeyler yapabilir. Sosyalleşmeleri adına adımlar atılabilir. Yani bu konuda böyle bir çalışma bekliyoruz. (G13)

Alanda sosyal inceleme görevlisi olarak çalışan görüşmeci, sadece ekonomik odaklı politikaların değil, yaşlıların aktif yaşama dahil olacağı politikaların geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Dolayısıyla yaşlıların toplumda görünebilirliğini sağlamak, aktif yaşam programlarını geliştirmek sadece ekonomik değil, kültürel sosyal noktadan eksiklerimizi doldurursak inanıyorum ki politikalar da güzel bir şekilde uygulanır. Ülkemizde de karşılığını bulur. (G15)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü olan görüşmeci, aktif yaşlanma hususunda daha işin çok başında olduğumuz bu konulara eğilim göstermemiz gerektiğini vurgulamıştır.

Aktif, sağlıklı yaşlanma demiştin değil mi? Başka önemli bu konuda henüz çok başlarda mıyız? Bu konulara çok daha fazla eğilmek lazım. Ülke olarak konular. Çünkü şöyle bu hizmetler sadece bizim Bakanlığın yapacağı hizmetlerde de değil, aktif ve sağlıklı yaşlanma hizmetleri, mümkünse çocukluktan başlayan hizmetler. Çünkü yaşlılık dönemine birden bir kırılımla geçmiyorsun, geçiş süreci var. Geçmişinde ne yaşıyorsun? Onun devamı olarak o süreci de yaşıyorsun yani sen. (G11)

AB’de yaşlıların kapasite ve potansiyellerini artırmayı hedefleyen aktif yaşlanma politikaları son 30 yıldır uygulanmaktadır (Şentürk & Ceylan, 2015, s. 318). Türkiye’de yaşlıların toplumla bütünleşmesini kolaylaştıracak, yaşam kalitelerini artıracak, başarılı yaşlanmayı teşvik edecek yerel ve ulusal düzeyde aktif yaşlanma politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır (Çolak & Özer, 2015, s. 123; Alaydın &

Kervankıran, 2019, s. 94). Ancak yaşlıların aktif bir yaşam sürmelerinin her zaman ve koşulda mümkün olmadığı vurgulanmalıdır. Yaşlıların yaşamlarını aktif bir şekilde sürdürebilmeleri adına ödeme gücü, sağlık ve devletin sağladığı çeşitli destekler gibi araçların hizmete koyulması gerekmektedir (Ceylan , 2016, ss. 43-47).

4.6.2.4.Ailenin desteklenmesi

Yaşlılara ilişkin politikaların geleceğinde mutlaka ailenin destekleneceği politikalara yer verilmesine ilişkin görüşler ön plana çıkmaktadır.

Bir siyasi partide genel başkanlık yardımcılığı görevini yürüten görüşmeci, yaşlıların aile içinde kalabilmesi adına aile yapısının güçlendirilmesine dönük sistemlerin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Yaşlılarımızı huzurevlerine, rehabilitasyon merkezlerine koymak yerine aile yapımızın güçlendirilerek yaşlılarımızın kendi çocuklarıyla kalmalarını sağlayacak sistemlere yönelmemiz lazım. (G8)

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan milletvekili görüşmeci, aileyi teşvik edecek politikalara yer vermemiz gerektiğini vurgulamaktadır.

Ailenin içerisinde onları birtakım teşvikler vermemiz gerekiyor. Teşvik etmemiz gerekir. Politikalarımızı tabii ki etkileyecektir. (G5)

Bir siyasi partide genel başkanlık yardımcılığı görevini yürüten görüşmeci, yaşlıyı bulunduğu ortamda korumak adına ailenin desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Yaşlıyı olduğu yerde koruyabilmek en sağlıklı çözümdür. Bunun için de ailenin desteklenmesi gerekir. Ailenin hem maddi hem manevi anlamda desteklenerek yaşlının bulunduğu sosyal çevreyi değiştirmeden muhafaza edilmesi gerekir. (G7)

Birçok gelişmiş ülke yaşlıların bakım yükünün sosyal-ekonomik nedenlerden ötürü üstesinden gelinemeyecek boyutlara eriştiğini öngördüklerinden yaşlı birey bulunan aileleri destekleyecek çeşitli yasal sosyal politika düzenlemelerine yer vermişlerdir (Gözübüyük Tamer, 2017, s. 158). Türkiye’de yaşanan sosyo-demografik değişimler, sonucunda yaşlıların aile içinde bakımını güçleştirerek ailelerin kamusal desteklere olan ihtiyacını artırmaktadır. Bu çerçevede ailelerin yaşlıya bakım sağlayabilmesi adına kamunun ciddi destek programlarını planlaması ve hayata geçirmesi gerekmektedir. Ailenin bakımı sağlayabilmesi için ücretsiz izin, işe geri dönme ve insan onuruna yaraşır iş yaşamının düzenlenmesi gibi destek sistemlerin hayata

geçirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra aile bireylerine yönelik eğitim, danışmanlık, bakım ücreti gibi destekleyici uygulamalar yürürlüğe konarak güçlü sosyal politika araçları devreye sokulmalıdır (Oğlak , 2017, s. 83).

4.6.2.5. Kurumsal ve gündüzlü hizmetlerin yaygınlaştırılması

Birçok görüşmeci, yaşlılarla ilgili gelecekte geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin gelecekte hem yaşlı hem de bakıma muhtaç yaşlı nüfusun artmasına paralel kurumsal hizmetlere olan ihtiyacın artacağını ifade etmekte, bu nedenle kurumsal ve özellikle gündüzlü hizmetlerin yaygınlaştırılması gerektiğini ifade eden görüşler ön plana çıkmaktadır.

Yaşlılarla ilgili bir sivil toplum kuruluşundan başkan yardımcısı olarak görev alan görüşmeci, büyük bir yaşlı nüfusu ve bakım ihtiyacının bizi beklediğini ifade etmiştir.

Çünkü bunları, değişimi öngörüp ona uygun bir politika, bir sistem, politika uygulama olmadığı için neyi revize edeceksiniz? Hani başlamış bir şey yok, ne bakanlığında herkesin de söylediği kervan yolda düzülür mü, dizilir mi? Böyle bir lafları var ya bunların fenalık geçiriyorum. Hani bir aksın da biz ona göre bakarız içinde gidiyor ama devasa bir nüfus, büyük bir bakım ihtiyacıyla bizi bekliyor. (G17)

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, gelecekte huzurevi, bakım merkezli gibi kurumsal yapılara ihtiyacın olduğunu ifade etmiştir.

İleriye dönük hocam çünkü şu anda dediğim gibi aslında tamamen son 10, 15, 20 sene içerisinde biz biraz Avrupa tarzı yaşlı refahlarını model aldığımızdan dolayı biz biraz bu çağdaş model dönemi dediğimiz işte bakım merkezleri, huzurevleri biraz aslında çok anlamlı ve verimli görüyoruz. (G14)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü görüşmeci, özellikle gündüzlü hizmet veren kuruluşların olması gerektiğini ifade etmiştir.

İşte gündüzlü kuruluşların yok. Yaşlılarının gündüz gidip işte orada faaliyet yapacağı sosyal hayata karışacağı, aktif olarak zamanını geçireceği yerler yoksa yine bu hizmetler eksik. (G11)

Huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan görüşmeci, bireyselleşen bir yaşama tarzının hâkim olmaya başladığını bu nedenle kurumsal yapılara ihtiyacın artacağı yönünde görüşlerini ifade etmiştir.

Yani bu yaşlı politikamızı bence gittikçe zaten talebin artmasının temel sebebi de bu yani bireyselleştirilmiş için artık insanlar bakmak istemiyor. Yani adam yani bireysel anlamda hayatını yaşamak istiyor, özgürleşmek istiyor. Yani bireyselleşmek istiyor. Biraz daha sanki şu anki yeni nesil biraz da aileden kopuk, biraz daha böyle sanki yani daha bireyselci, daha böyle daha egoist, daha nasıl diyeyim... Yani daha böyle ben merkezli yani aynen olduğu için bence politikalarımıza gittikçe kurum bakımı daha da önem kazanacak. Yani bu yaştan sonra huzurevi sayılarımız, bakım merkezleri sayılarımız artacak. Yani artık belli bir yaştan sonra sanki insanlar direk huzurevine yerleşecek. Yani kimse kimseye bakmayacak belki. (G20)

Batı ülkelerinde yaşlıların iyilik hâlini ve yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen gündüzlü bakım hizmetleri oldukça yaygın ve gelişmiştir. Gündüzlü bakım merkezlerinde yaşlıların durumları yakın takip edilerek yaşlının güvenliği maksimum derece sağlanmaktadır (Savaş, 2010, s. 134). Yaşlıların yaşam standartlarının yükseltilmesi, barınma ve bakım ihtiyaçlarının karşılanması için huzurevi başta olmak üzere yatılı ve gündüzlü bakımevlerinin sayı ve niteliği artırılmalıdır (Özer & Karabulut, 2003, s. 74; Daşbaşı, 2014, s. 145; Altun, 2021, s. 41; Alaydın & Kervankıran, 2019, s. 94).

4.6.2.6. Sigorta ve bakım sigortası

Tüm ülkelerin bakım alma ve bakım verme konusunda ciddi tartışmaları başlatması gerekmektedir. Gelecekte birçok ülke sosyal ve ekonomik anlamda bakım yükünü taşıyamayacaklarını öngörmeleri gerekmekte olup yasal düzenlemelerle bakım sigortasını sosyal politika kapsamında devreye almadırlar (WHO, 2002). Nitekim Japonya, Avusturya, İsrail, Hollanda ve Almanya gibi ülkelerde bakım sigortası uygulamaları sosyal güvenlik sistemlerine entegre edilmiştir (Oğlak, 2007, s. 102). Yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte oluşan bakıma muhtaçlık problemine karşı gelişmiş ülkelerin birçoğu sosyal güvenlik sistemleri içerisinde “bakım sigortası” kurarak oluşan riski minimize eden çözümler geliştirmişlerdir (Ağören, 2017, s. 23). Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde değişen nüfus yapısı bakım sigortası eksikliği bulunduğu işaret etmektedir. Bu nedenle bireyleri bakıma muhtaçlık riskine karşı güvenceye alacak sosyal sigorta sistemine entegre edilecek “Bakım Sigortası” modeli

ve uygulamasına ihtiyaç duyulmaktadır (Kocabaş & Kol, 2020, s. 306; Hekimler, 2019, s. 106; Balta , 2022, s. 117).

Nitekim gerek iktidar partisi gerekse de muhalefetin oluşturmuş olduğu 6'lı masa (CHP, DEVA Partisi, DP, GELECEK Partisi, İYİ Parti ve SAADET Partisi) bloğu “Bakım Sigorta” modelinin hayata ve uygulamaya geçirilmesine ilişkin seçim vaadi bulunmaktadır (Ortak Politikalar Mutabakat Metni, 2023, s. 193; Ak Parti, 2023, s. 135).

Görüşmeciler, yaşlılarla ilgili gelecekte geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin iş gücüne aktif katılım sağlarken mutlaka çalışma sigortasının olması gerektiği ve bunun yanında özellikle bazı ülkelerde uygulanan bakım sigortasının da uygulamaya geçmesi gerektiği konusunda görüşlerini ifade etmişlerdir.

Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunda görev alan milletvekili görüşmeci, çalışma sigortasının mutlaka gündemde tutularak insanların kayıtlı çalışması için politikaların uygulamaya koyulması gerektiğini vurgulamıştır.

Sigorta meselesinin mutlaka gündemde tutulması ve insanların sigortalı çalışması için kayıtlı çalışması için daha doğrusu mutlaka bu zemini yaratıp orada da bir şeye ayrı bir şey koymak lazım. Hem iş çevresi için küçük bir düzeyde çalışan insan da olabilir. Yani %1 diyelim ki örnek olarak söylüyorum çalışana, %2 de işverene ait olmak üzere bir şey konması lazım genel bütçeden. Çünkü bunların tümünün karşılanması sağlanamıyor. Yani biliyorsunuz iktidar tercih meselesidir. (G6)

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, refahı yüksek ülkelerde uygulanan bakım sigortasının uygulamaya konulması gerektiğini ifade etmiştir.

Biz de özellikle refah yüksek olan ülkelerde ciddi bir ekonomik kaynak ayrılıyor. Biz ekonomik kaynağı çok fazla ayırmıyoruz. Bunun için mutlaka işte bakım sigortası gibi ta gençlik yıllarından itibaren kişilerin kendi emeklilik dönemlerinde yatırım yapmalarını sağlayacak politikalara ihtiyaç var. Yine aynı zamanda bu konuda devletin geliştirebileceği birikim stratejileri olması gerekiyor. (G18)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü olan görüşmeci, bakım güvencesini sağlayacak bakım sigortası uygulamaya ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir.

İkincisi mesela Türkiye’de henüz yok ama bir bakım güvence sistemine ihtiyaç var. Bakım sigortası dediğimiz yani bu da yaşlandığında bakım ihtiyacı olduğu zaman hani gelirin olmasa da senin ihtiyacın olan bütün hizmetleri güvence altında. Aynen şimdiki işte sağlık güvencesi gibi oluyor. Yani sigortanın olduğunda hastaneye gidiyorsun. (G11)

Yaşlılarla ilgili bir sivil toplum kuruluşunda başkan yardımcısı olarak görev alan görüşmeci, bakım sigortası modelinin gündeme getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Aslında olması gereken yaşlı bireylerin daha çok sosyal bakım ihtiyaçları var. Sağlık bakım ihtiyaçları olsa da daha yönetilebilir bir durumda. Dolayısıyla bir bakım sigorta modelinin yaşlı politikasında gündeme gelmesini oldukça önemli buluyorum. (G17)

4.6.2.7 Sosyal yaşama aktif katılım

Görüşmeciler, yaşlılarla ilgili gelecekte geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin yaşlıların sosyal yaşama aktif katılım sağlayabilecekleri politikalara ihtiyaç duydukları yönünde görüşler ifade etmişlerdir.

Cumhurbaşkanlığı Danışmanı olarak görev alan ve aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, yaşlıların bir kenara itilmek yerine onları aktif yaşam içerisinde tutacak politika uygulamalarına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.

Aktif yaşamın içerisinde tutacak projelerin geliştirilmesi, yaşlıları çok da böyle bir kenara itmemek gerekiyor. Yaşlı bakımevlerine attık ve onları oraya sığınıp toplumsal hayattan biraz fazla çekildikleri eskiden mesela yaşlı adam kahvede oluyordu. Evet, şimdi kahve de bir şeydir, sosyal yaşamın içerisinde. Ortamlardan da insanların çekilmemesini sağlayacak birtakım tedbirlerin alınması gerekiyor diye düşünüyorum. (G10)

Alanda çalışmaları olan akademisyen görüşmeci, aktif yaşamı ön plana çıkaracak yaşam modellerinin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Bir de aktif yaşlılığı ön plana çıkarabilecek kırsal yaşam modellerin geliştirilebileceğini söyleyebilirim. Çünkü yaşlılarımızın kırsal yaşamda geleneksel yaşamının güçlü bir bağ vardır. Bunu unuttular veya kullanamıyorlar bu da statülerini değiştirecek. Az önce de dediğim gibi bu konudaki aslında bir bilgileri var. Birikmiş bilgileri var ama kent yaşamı içinde maalesef kullanamıyorlar. Geleceğine yönelik ben dikkat çekici gelişmelerin olacağını öngörüyorum. (G19)

Bir siyasi partide genel başkanlık yardımcılığı görevini yürüten görüşmeci, yaşlıları sosyal yaşamda aktif kılacak örneğin yaşlı turizmi gibi uygulamaların devreye sokulması gerektiğini ifade etmiştir.

Mesela yaşı turizmi geliştirilebilir. Şu anda bizim birçok termal kaplıcalarımız bazı mevsimlerde boş olmaktadır. Buralara huzurevlerinden yaşı transferleri yapıp oralarda 3-5 gün, 10 gün geçirmeleri sağlanabilir. Buna benzer bazı aktiviteler geliştirilebilir. Nitekim yaşlılar huzurevlerinde maalesef ölümleri bekliyorlar sadece. Onların aileleriyle irtibat kurmalarına yardımcı olunması lazım ve bu yaşlıların Türkiye'nin turistik ve eski eserlerimizi görmeleri, gezmeleri bakımından da politikalar geliştirilebilir. Niye? Çünkü mesela kışın hepsi boş termal kaplıcaların, yazın da bir kısmı yine boş kış turizmi diye bir şey var. Artı bu politikaları belirlerken Avrupa ülkelerinden de biz yaşı transferleri yaparak planlı bir şekilde bu kaplıcalardaki boş yerlerimizi değerlendirebiliriz. Ülkemiz döviz de kazanır, esnafımız para kazanabilir. Bunlar biraz daha bilimsel alınması lazım. (G8)

4.6.2.8.Yaşıya saygı ve bakım bilincinin eğitim müfredatına eklenmesi

Yaşlılarla ilgili gelecekte geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin olarak görüşmeciler, eğitim müfredatta yaşıya saygı ve bakım bilincinin gelişmesine katkı sağlayacak programların olması gerektiği konusunda görüşlerini ifade etmişlerdir.

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev alan görüşmeci, çocuklarımızın engelli ve yaşı kavramlarına uzak olduğunu, bu nedenle de okullarda ve eğitim sistemi içerisinde bu kavramların öğretilmesini sağlayacak müfredatın olması gerektiğini ifade etmiştir.

Biz çocuklarımıza işte yaşı, engelli kavramı maalesef üretemiyoruz. Mesela bir engelli ya da yaşı haftasında bence herkesin çocuğunu alıp ya bir huzurevi biyografisini biz bir kesit, bir Youtube'dan yani bir yerden bir şey iletmesi lazım ama imkânı varsa bir huzurevini ziyaret etmesi lazım. Değilse de mahallesinden komşusuna, akrabasına bir tanıdığı bir kesimden bir yaşı ziyareti yapması lazım. Çünkü niye örnek veriyor çocuğu 6 yaş 7 yaşında ortaokula gidiyor işte liseye gidiyor. Olabilir, annesi babası yakını toplum komşusu. Öyle diyeyim işte anne tarafı da baba tarafı fark etmez. Bir yaşı geldiğinde çocuklar şunu diyor, ben bu evde yemek yemiyorum. Demek ki tiksiniyorum midem bulanıyor. Çok rahat bunu söylüyorlar. Çok rahat artık. Bu da bizim sonraki kuşaklara aktaramıyoruz. Aslında yaşı kavramını anlatamıyoruz, ihtiyarlık dönemini. İşte biz de yaşlanacağız. Bu aslında milli eğitimde bir sorundur. Bence sadece hayat bilgisi dersinde dede, büyük anne, büyük baba şeklinde bir tanım değil de hayat bilgisi üçüncü sınıftan itibaren yaşı kavramı üzerinde ihtiyarlık kavramı üzerinde durması lazım. Küçük çocuklara aşılması lazım. Yani bir o ziyaret ödev bir şeyler yapması lazım. Çünkü bizim çocuklarımız yani ihtiyar duyuyorsun bilmiyor, ihtiyar nedir bilmiyor. Mesela yaşı birisine dede diyor evet. Diyemiyor ya da bir babaanne de bu farklı bir şey diyor. Yani yaşı kavramını bilmiyorlar maalesef. (G14)

Huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan görüşmeci, temel bir eğitim politikasından yoksun olmamızın sorunların oluşmasına sebebiyet verdiğini bu nedenle yaşlıya yönelik toplumsal farkındalığın eğitimle başlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Kuşak çatışmasını biz çok ciddi anlamda yaşıyoruz. Yani bu bizim temel bir eğitim politikamız yok. Yani sen dedin işte o noktaya geleceğim. Ben aslında ondan da değil. Yani temel sağlıklı bir eğitim politikamız olsa... Bu zaten hani anasınıfında, ilkokulda bunlar verilirse aslında yavaş yavaş alıştırılırsa olsa insanlar yani bu süreci sağlıklı yaşarız. Ama temel bizim bir eğitim politikamız olmadığı için yani her şeyimiz Allah'a emanet. Yani o yüzden biz bunu kendimiz veremediğimiz toplum kendi öğrenmeye çalışıyor. Kendi de öğrenince yarım yamalak, eksik de öğrenince ister istemez burada bir bilinç aşlamak lazım. Yaşlıya yönelik farklı toplumsal kesimlere dönük anlayışın gelişmesi için kesinlikle eğitimden başlamak lazım. Bir bilinçlendirme olmadığı için internetten, şuradan buradan öğrenmeye çalışıyorlar. Bu sefer de yanlış bilgiler ediniyorlar ve bu sefer de işte o şekil yani yeni bir nesil geliyor ona biz yetişemiyoruz. Yani bizim istediğimiz gibi biz yetiştiremiyoruz onları. Onlar da yani aradıklarını da bulamıyor. İnanç anlamında adamlar şu an aradığını bulamıyor işte bu yüzden farklı şeylere kayıyorlar. Kültürel anlamda istediklerini elde edemeyince işte bu sefer oradan farklı alanlara yöneliyorlar. (G20)

Bir siyasi partide genel başkanlık yardımcılığı görevini yürüten görüşmeci, sadece yaşlılara yönelik politikaların yeterli olmayacağı bu nedenle mutlaka eğitim politikalarımızda gençlere, nesillere ve topluma farkındalık katacak müfredatın olması gerektiğini ifade etmiştir.

Eğitim sistemimiz yani eğitim politikası belirlenirken eğer biz eğitim politikası içerisinde yaşlı, yaşlıya yönelik işte gençlerimize yönelik bir bilinçlendirme çalışmamız olmazsa salt sadece yaşlılara yönelik ortaya konulan politikalar yeterli olmayacak. Kastım şu, yani biz öncelikle neslimize, gençliğimize, toplumumuza, yaşlılara yönelik sorumluluklarımızı veya bir gün bizim de yaşayabileceğimizi hesap ederek bu anlamda neslin bilinçlendirilmesi lazım, toplumun bilinçlendirilmesi lazım. Ortaya konulacak en önemli politika budur. Yani kalıcı köklü çözüm üretebilecek en güzel politika budur. Türkiye'de bizim eğitim müfredatımız, eğitim sistemimiz bu konuda yetersiz olduğunu düşünüyorum. Sonuçta bugün bu hizmeti sunan yani yaşlılara yönelik hizmeti sunan vatandaşlarımızın yine bu eğitim sistemi içerisinde geçtiğini göz önünde bulundurduğumuzda yaşlılara yönelik ortaya konulan politikaların da bu anlamda yetersiz olduğunu düşünüyoruz. Çünkü yaşlılara karşı yeteri kadar bilinçlendirici bir eğitim sisteminin olmadığını görüyoruz. Böyle olunca yaşlılara yönelik hizmet sunan kurumlarda çalışan personellerin de bu bilinçle hareket etmediğini gözlemliyoruz. Yani

yaşlılara yönelik verilecek hizmet aslında hem bireysel olarak bir sorumluluk, bir de ahlaklı bir şey söz konusu olur. Yani sadece ücret karşılığı onlara yönelik verilecek hizmetin yeterli olmadığını düşünüyoruz. Yani bir yaşlıya yönelik ona hizmet etmek, ona güler yüzlü olmak çünkü sonuçta yaşlılara yönelik verilecek hizmet gerçekten ağır sorumluluğu olan bir şeydir. Yani normal bir hizmete benzer bir yönü yok. Bu nedenle hizmet verecek kişilerin bu bilinçle hareket etmesi gerekiyor veya bilince ulaşabilecek eğitim müfredatı olması gerekir. Bu anlamda eğitilmesi gerekir. (G7)

1990'lı yıllar ve sonrasında küreselleşmenin hızlanmaya başlamasıyla birlikte hızlı bir teknolojik, kültürel ve toplumsal dönüşüm meydana gelmiştir. Toplumsal değişim ve dönüşüme ayak uydurmada güçlük çeken yaşlılar açısından zorlu süreçler meydana gelerek kuşaklar arası sosyal mesafenin daha derinleştiği toplumsal bölünmüşlük ortaya çıkmıştır (Ceylan & Bayram, 2022, ss. 32-34).

Asya toplumlarında yaşlılara saygıyla ilgili bir çalışmada, 79 odak grup ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Birçok odak grup yaşlılara gösterilen saygı eksikliğinin eğitim sisteminin sorumlu olduğunu ifade ederek ahlak ve aile değerlerine vurgu yapmadığı için eğitim sistemini eleştirmişlerdir. Katılımcılar geçmişte eğitimde ahlaki değerler ve öğretim görevleri gibi konulara odaklanıldığını ancak günümüzde bu konulara eğitim müfredatında çok az yer verildiği ifade edilmiştir (Ingersoll-Dayton & Saengtienchai, 1999, s. 125).

Yaşlılara yönelik farkındalık ve toplumsal bilincin oluşumu çocukluk çağında oluşmaya başlar. Bu nedenle yaşlılık ve yaşlanma süreçlerine ilişkin seminerler düzenlenerek öğrencilere yaşlı ayrımcılığına yönelik farkındalık çalışmaları yapılmamıştır. Bunun yanı sıra öğrencilere anne babaları yaşlandığında bakım gereksinimleri ve ihtiyaçlarını karşılama, onlara destek olma gibi sorumluluklarının olduğu bilinci aşılanmalıdır. Ayrıca öğrencilere yönelik huzurevi vb. yerlere geziler düzenlenerek öğrencilerin yaşlıları ve yaşlılığı iyi anlayıp empati kurabilmeleri sağlanmalıdır (Çelik, 2019, s. 84).

4.6.2.9. Yaşlıya bakım verenlere ilişkin düzenleme

Yaşlılarla ilgili gelecekte geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin görüşmeciler artık ev ve aile içerisinde yaşlıya bakım vermenin kaçınılmaz olduğu, bu nedenle ev ve aile içerisinde yaşlıya bakım verenlere ilişkin düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü görüşmeci, yaşlıya bakım verenler için maaş ve sosyal güvence modelinin olması gerektiğini ifade etmiştir.

Mesela ekonomik yönden diyelim bir gelir desteği olabilir. Evet, yaşlısına bakan kadın için özellikle yani kabaca bir maaş ya da sosyal güvenceye alınabilir. (G11)

Huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan görüşmeci, evde bakım verenlere ilişkin sigorta ve maaş uygulamasının olması gerektiğini ifade etmiştir.

Evde bakım anlamında çok ciddi bir politika geliştirip yaşlıyı evde baktıracak ama bakan kişiye de ciddi anlamda bir maaş verip yani sigortasını yapıp ya orada çalıştıracğız. (G20)

Alanda çalışmaları olan akademisyen görüşmeci, yaşlıya bakım veren kişilere yönelik eğitim, seyahat hakkı, sigorta ve ödeme gibi çeşitli uygulamaların var olması gerektiğini ifade etmiştir.

İkinci olarak yaşlılık statüsünün değer kazanması bağlamında ekonomik durumlarına bakılmaksızın aile yanında bakımı olan bütün ailelere örnek veriyorum yıl bazında seyahat hakkının tanınması örneğin ben bunu çok değerli buluyorum. Bu bakımı sağlayan kişilerin desteklenmesi, eğitime tabi tutulması bunlarda önemli. Aile yanında da bakımını da tabii buna paralel bir hizmet olmuş olacak yani madem kadınlar böyle bir sorumluluk üstleniyor. En azından bunların sigortalarının veya ödemelerinin devlet tarafından yapılması son derece yararlı olacak. Hani kurum bakımından ziyade evde bakımı da destekleyen bir politika olmuş olacak. (G19)

Yaşlıya evde bakım sağlayan aile üyeleri için bakım yükü oldukça stresli ve yorucu olmaktadır. Yaşlıya bakım sağlama tüm boyutlar ile irdelediğinde bakımın sadece iyi niyet ve sevgiyle yerine getirilmesinin mümkün olmadığı çok boyutlu bir yaklaşımın gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yaşlıya bakım veren aile üyelerinin yükünü hafifletecek, iyilik hâllerini artıracak, başta bakım sorumluluğunun aile üyeleri arasında paylaşılması ve bakım verene eğitim desteği olmak çeşitli uygulamalarla yaşlıya bakım veren bireylere yönelik politik düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır (Kılıç Akça & Taşçı, 2005, s. 36; Erdem, 2010, s. 105; Or, 2013, s. 82).

4.6.2.10. Manevi hizmetler

Yaşlılarla ilgili gelecekte geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin görüşmeciler sadece maddi odaklı geliştirilen politikaların yeterli olmadığı, aynı zamanda yaşlıları

ruhsal yönde de destekleyecek manevi hizmetlerin olması gerektiği yönünde görüşler ifade etmişlerdir.

Bir siyasi partide genel başkanlık yardımcılığı görevini yürüten görüşmeci, yaşlıların inançlarını yaşayabilecekleri, manevi yönden imkânların artırılması gerektiğini ifade etmiştir.

Onların inançlarını yaşayabilecekleri efendim, boş vakitlerini güzel geçirebilecekleri. Hayatlarının son dönemlerini daha huzur içinde geçirebilecekleri maddi manevi yönden imkânlarının artırılması lazım. Bunun az olduğunu düşünüyorum. (G8)

Cumhurbaşkanlığı Danışmanı olarak görev alan ve aynı zamanda akademisyen olan görüşmeci, yaşlılara hizmet verirken manevi boyutun da ihmal edilmemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Bir ev ortamını yine kendi yaşıtı insanlarla veya akranı ve kafa dengi insanlarla paylaşarak manevi şeyini de boyutunu da ihmal etmeden hayatını devam ettirebileceği mutluluk boyutunu da devam ettirebileceği bir politika, bu politika öyle zannediyorum ki Türkiye’ye özgü bir politika, yani yaşlı bakımevleri politikası Türkiye’nin geliştirdiği bir modeldir. (G10)

Bir siyasi partide genel başkanlık yardımcılığı görevini yürüten görüşmeci, maddi ihtiyaçların giderildiği, karşılandığı hizmetler kadar en az manevi ihtiyaçlarda cevap verecek politikaların geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Manevi anlamda gerekli desteklerin sunulması gerekir. Yani sadece maddi imkânları sunarak yaşlıyı o son döneminde mutlu, huzurlu bir yaşam oluşturmasını sağlayamayız. Bu nedenle yaşlının ihtiyaç duyabileceği maddi ihtiyaçlarını karşılama konusunda yürüteceğimiz politikalar en az onun kadar manevi ihtiyaçların giderilmesi konusunda politikaların geliştirilmesi gerekir. Tabii ki yapılan araştırmalar da şunu gösteriyor, yani yaşlılık dönemi belki de insanların en çok manevi desteğe ihtiyaç duyduğu bir dönemdir. Bu nedenle sosyal politikanın temelinde maddi ve manevi ihtiyaçlarını beraber ele alıp beraber değerlendirilmesi gerekiyor. Beraber bu hizmetlerin sunulması gerekir. (G7)

Türkiye’de manevi destek hizmetleri DİB tarafından verilmekle birlikte manevi destek hizmetlerinin kurumsallaşmasında ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Manevi destek hizmetleri din telkini şeklinde yürütüldüğü için bu alanda çalışacak personelin ciddi bir eğitime tabi tutulması gerekmektedir (Kesgin & Erdem, 2018, s. 90). Karaköse Yaşlı Refahına Yönelik Manevi Sosyal Hizmetler: Darülaceze Okmeydanı Örneği adlı doktora çalışmasında; yaşlıların manevi desteğe ihtiyaç duyduklarını ve bu bağlamda

yaşlılara yönelik bakım veren tüm kurumlarda manevi destek birimlerinin kurulması gerektiğini ortaya koymuştur (Karaköse, 2020).

4.6.2.11. Kendi yerinde yaşlanma

Görüşmeciler, yaşlılarla ilgili gelecekte geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin olarak yaşlıların kendi yaşam alanlarından koparılmadan kendi yerinde yaşlanmayı destekleyecek politikaların geliştirilmesi gerektiğini ön plana çıkarmışlardır.

ASPB, yaşlı bakım hizmetleri pazarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamayı hedefleyerek güçlü bir düzenleyici çerçeve oluşturacak, net standartlar belirleyecek ve yaşlıların kendi evlerinde ve topluluklarında mümkün olduğunca uzun süre bağımsızlıklarını korumalarını teşvik eden bir bakım kültürü geliştirecektir (Özmete & Hussein, 2017, ss. 243-244).

Yaşlılarla ilgili bir derneğin sekreterliğini yürüten aynı zamanda akademisyen olan katılımcı, yaşlıların kendi yerlerinde yaşayabilecekleri alanların oluşturulması gerektiğini ifade etmiştir.

Böyle mahalleden uzakta işte böyle yüksek katlı binalar yapmak değil, işte hobi bahçeleri olan mahalle içerisinde yaşlıların kendilerinin yerinde yaşlanabilecekleri alanlar inşa etmek gerekiyor ya da farklı insanlarla temas edebilecek. (G18)

Bir siyasi partide genel başkanlık yardımcılığı görevini yürüten görüşmeci, yaşlının olduğu yerde korunması gerektiği bu anlamda sosyal çevresini değiştirmeden muhafaza edilmesi gerektiği görüşünü ifade etmiştir.

Yaşlıyı olduğu yerde koruyabilmek en sağlıklı çözümdür. Bunun için de ailenin desteklenmesi gerekir. Ailenin hem maddi hem manevi anlamda desteklenerek yaşlının bulunduğu sosyal çevreyi değiştirmeden muhafaza edilmesi gerekir. (G7)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde ASH uzmanı olarak görev alan görüşmeci, yaşlıların tercihleri dikkate alındığında yaşlıların kendi sosyal yaşam alanlarını terk etmeden yaşlılık dönemini geçirmelerini tercih ettiklerini, bu nedenle buna dönük yapılanmaların olması gerektiğini ifade etmiştir.

Türkiye aile yapısı araştırması var Bakanlığın. Gerek aile yapısı araştırması olsun gerek nüfusla alakalı yaşlı bireylere yönelik, yaşlı bireylerin yaşam tercihlerine yönelik araştırmalar olsun, insanların çoğunun yaşlı veya yaşlanmakta olan insanların çoğunun

evinde yaşlanmayı talep ettiğini görüyoruz. Bir şekilde kendi çoluğu çocuğuyla olmasa bile bana hani evinde belli hizmetler sağlansın evimden çıkmayayım. Yaşlı kesiminin görüşlerinin dikkate alınması gerekiyor veya insanlar diyor ki ben yerimde yaşlanmak istiyorum, ben toplumsal hayatta bağımlı kopmasın istiyorum. Ben belki ailemin yanında yaşamak istiyorum ve bana şu destekleri sağlarsan ben bunu devam ettirebilirim diyor ve bununla inatlaşmamak gerektiğini düşünüyorum. Çünkü orada da bireysel karar mekanizmasına saygı duymak gerekiyor. Bunu istiyorsa bunu vermemiz gerekiyor. Yani huzurevi veya kurumsal bakıma olan talep evde bakıma olan talep kadar yüksek değil. (G12)

Yerinde yaşlanma bireyin kendi ev veya mahallesini değiştirmeden yaşama devam edebilmesi ve farklılaşan ihtiyaçlara ve koşullara uyum sağlayabilmesidir (Fange, Oswald & Clemson, 2012, s. 1). Eyüboğlu ve Zorlu yerinde yaşlanmaya ilişkin yaptıkları çalışmada; bireylerin yaşlılık dönemlerini geçirmek istedikleri yer sorulduğunda %97,1'lik oldukça büyük çoğunluğun yerinde yaşlanmak yani kendi evlerinde yaşamayı tercih ettikleri tespit edilmiştir (Eyüboğlu & Zorlu, 2021, s. 63). Yerinde yaşlanma yaşlılar açısından başarılı yaşlanma sürecine olumlu yönde katkı yapmaktadır (Akayrak & Aysan, 2022, s. 421). Yaşlılara yönelik sosyal bakım ve sağlık politikalarının belirlenmesinde son yıllarda yerinde yaşlanma kavramı önem kazanmaya başlamıştır (Kalınkara & Arpacı, 2013). Bu kapsamda yerinde yaşlanmaya katkı sağlayacak konutların yaşlılara göre tasarlanması, yaş dostu çevrelerin oluşturulması, gündüz bakım ve evde modellerinin geliştirilmesi ve yapay zekâ, ICT (information and communications technology-bilgi ve iletişim teknolojisi) gibi teknolojilerin yaşlı bakımında kullanılması gibi çeşitli alternatif hizmetler ve politika uygulamaları devreye sokulmalıdır (Bilgin, Tamkoç & Aydoğdu, 2021, s. 974). Son olarak bireylerin yaşadıkları konutların niteliği yaşlılara karşı tutum ve davranışları etkileyen önemli faktörlerden birisidir. Geniş ve niteliği yüksek konutların varlığının yaşlılara karşı olumlu tutumun geliştirilmesinde önemli olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle aile bireyleriyle ve yerinde yaşlanmayı destekleyecek konut projelerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir (Ceylan & Öksüz, 2015, s. 465)

4.6.2.12. Bağımsız yaşlı hizmetleri genel müdürlüğü

Yaşlılarla ilgili gelecekte geliştirilebilecek politika modellerine ilişkin olarak görüşmeciler, Aile Bakanlığı bünyesinde Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün bulunduğu ancak değişen ve gelişen ihtiyaçlara paralel bunun yeterli

olmayacağı bu nedenle müstakil bir yaşlı genel müdürlüğü veya bakanlığın olması gerektiği görüşlerini ifade etmişlerdir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde şube müdürü görüşmeci, Yaşlı Genel Müdürlüğü adı altında bağımsız bir yapılanmaya ihtiyaç olduğu görüşünü ifade etmiştir.

Genel olarak onları söyleyelim yaşlılık ülkemiz açısından geleceği. Bahsettik hani bir yerde sosyal hizmet alanlarında herhalde tek kesin olarak öngöründe bulunan bildiğimiz alan yaşlılar. Kesin artacak, sayı da artacak, doğal olarak sorun da artacak. Çünkü kapitalist düzen her zaman sorun üretir. Yani sorun üretmeyen bir düzen de yok bu arada şu anda kapitalizmin yaşadığımız için söylüyorum, biliyoruz nasıl sorunlar üreteceğini, özellikle de sosyal alanda çok sorun üretir. Bu anlamda yaşlılar da hem sayı olarak artacak hem sorun artacak. Dolayısıyla çok daha fazla gündeme gelecek. Hatta benim öngörülerimden biri şimdi Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüüz ileride, Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ya da daha başka bir bağımsız yapılanma olacak ihtiyaç var mı dersen buna da ihtiyaç var. (G11)

Bir siyasi partide genel başkanlık yardımcılığı görevini yürüten görüşmeci, yaşlı hizmetlerinin bir genel müdürlük altında daire başkanlığı olarak hizmet verdiğini bu yapılanmanın yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Şu anda yaşlı hizmetlere bir genel müdürlüğün altında bir daire başka bir şekilde yürütülüyor bildiğim kadarıyla bu da yeterli değil. (G8)

Bir sivil toplum örgütünde yönetim kurulu üyeliği yapan görüşmeci, yaşlılara ilişkin ayrı bir teşkilatlanmanın olması gerektiğini ifade etmiştir.

Bir bakanlık adına da bir tek çatı altında kurulup bu yaşlı bakım, yaşlı bakım bakanlığı da olabilir yaşlılarımıza daha özel ve güzel hizmetler son dönemlerini yaşlılarımız daha kaliteli bir hizmet olarak sürdürebilmeleri için elimizden gelen... (G16)

30 Ocak 2023 tarihinde 6 Partinin (CHP, DEVA Partisi, DP, GELECEK Partisi, İYİ Parti ve SAADET Partisi) yayınlamış olduğu Ortak Politikalar Mutabakat Metni'nde 65 Yaş ve Üzerindeki Vatandaşlarımız başlığında, “Yeniden yapılandıracağımız Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde müstakil bir Yaşlılar Genel Müdürlüğü kuracağız” (Ortak Politikalar Mutabakat Metni, 2023, s. 200) ibaresi yer almaktadır. Bu ibareden anlaşılacağı üzere yaşlılara yönelik hizmetlerin daha pratik ve sağlıklı yürütülmesi adına bağımsız, müstakil bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

BÖLÜM 5: SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışmanın verilerine dayanan sonuç ve öneriler bu başlık altında işlenmiştir.

5.1. Araştırmanın Temel Sonuçları

Bu bölümde öncelikle çalışmaya ilişkin genel sonuçlar verilmiş, daha sonra ise politikaların doğası, politikaların durumu ve gelişimi, politikaların uygulama alan ve türleri, politikaların etkileri ve politikaların geleceği olmak üzere beş tema altında sonuçlar ortaya konmuştur. Verilerin analizi sonucunda oluşan tema ve alt temalara bağlı kalınarak sonuçlar aktarılmıştır. Ardından ortaya çıkan sonuçlar bağlamında öneriler sunulmuştur. Araştırmanın genel sonuçları şu şekildedir:

Türkiye’de yaşlılara yönelik politika oluşturma süreci, uluslararası, ulusal, dinî, kültürel, sosyo-ekonomik dinamiklerden kaynaklanan farklı bakış açıları nedeniyle karmaşık hâle gelmiştir. Politika oluşturma süreci ve dinamikler yaşlıların genel çıkarlarını ve refahını gözetmeye dönük olsa da ortak bir platform ve kurumsal bir yapı oluşturulamamıştır. Bu durum, politika oluşturma sürecinde aktif rol alan aktörlerin ideolojik ve siyasi bir bakışla kendi önceliklerine odaklanmasına neden olmaktadır.

Politika oluşturma sürecine dahil olan aktörler arasında kurulan ilişki yüzeysel ve kırılgandır. Politik aktörler arasında düşünce, olguya bakış açısı, olguyu değerlendirme biçimleri ve aktörler arasında denge olmadığı açıktır. Bu nedenle yaşlılara yönelik kolektif ve uzlaşa sağlanan politikalar şekillenmemektedir. Şekillenen politikalar ekonomik temelli ve pansuman işlevi görmektedir. Yaşlıyı tüm yönleriyle ele alan ve kalıcı işlevi olan politikalar şekillenmemektedir.

Bu bağlamda Türkiye’de yaşlılara yönelik politika oluşturma sürecinde, politik aktörlerin kendi düşünce sistemi ve içinde bulundukları yapının çıkarlarına odaklanması, yaşlılara yönelik refah odaklı ve kalıcı işlevleri olan ortak bir politika oluşturulmamasının aktörlerin bir araya gelmesine engel oluşturduğunu söyleyebiliriz.

5.1.1 Politikaların doğasına ilişkin sonuçlar

Politikaların doğasına ilişkin sonuçlar incelendiğinde yaşlı politikalarının genel anlamda olumlu ve olumsuz yönlerinin olduğuna dair iki ana eksenli sonuç ortaya

çıkmaktadır. Öncelikle politikaların olumsuz görülen yönleri daha sonra ise politikaların olumlu görülen yönlerine ilişkin sonuçlar aktarılacaktır.

Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının kapsamlı ve bütüncül olmadığı, dağınık ve parçalı politika uygulamaların olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Yaşlılara yönelik farklı kurum ve kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin ve yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik hizmet ve politikalarında farklı uygulamaların olduğu ve bunlar arasında bir bütünselliğin olmadığı, bu nedenle hizmet ve uygulamaların mükerrerliğe sebep olduğu, kaynakların etkin kullanılmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Yaşlılar söz konusu oldu mu bütün siyasi partiler, sivil toplum, belediyeler ve diğer bileşenler politika, hizmet ve uygulama üretme ve uygulama konusunda harekete geçmektedirler. Ancak konjonktür ve oy getirme potansiyeline göre yaşlılara yönelik politikalarda popülist söylemler ve yaklaşımlar sergilenebildiği görüşü katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Türkiye’de oluşturulan ve geliştirilen politikaların hak temelli bir anlayışla ortaya konmadığı hem politika yapıcılarının lütuf temelli bir anlayışla bunları ortaya koyma bakış açılarının olduğu hem de politika hizmet ve uygulamadan yararlanan bireylerin bunları lütuf gibi algıladığı sonucu ortaya çıkmıştır. Özellikle yaşlılara yönelik uygulanan yardım uygulamalarının bu çerçevede ele alındığı, iktidarın ve yönetimin değişmesi hâlinde bunların verilmeyeceği algısının hâkim olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

İdealize edilmiş yaşlı profiline göre yaşlı politikalarının şekillendiği sonucu ortaya çıkmıştır. Yaşlı politikaları kapsamında genel olarak yoksul yaşlı ve belirli yaş aralığındaki yaşlılar düşünülerek politikalar üretildiğine dair görüşler ifade edilmiştir. Hâlbuki farklı etnisite, farklı dile sahip yaşlı, tutuklu ve hükümlü yaşlı, ileri yaştaki yaşlı, yetenekli yaşlı gibi çok farklı özellik ve profile sahip yaşlıların olduğu ve bunlara dönük politika üretilmediğine dair sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Son yıllarda yaşlılara yönelik özellikle bakım uygulamalarında kamunun bilinçli olarak pasif davrandığı, yaşlıya bakım gerektiren uygulamalarda kamunun bakım uygulamalarını özel sektöre havale etme anlayışı içerisinde olduğu sonucuna varılmıştır. Son yıllarda artan özel huzurevi sayı ve kapasitelerinin kamuya ait

huzurevlerine yakın olduğu sonucuna varılmıştır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 18 Mart 2022 tarihli “Huzurevleri 26 Bin “Çınar”ın Yuvası Oldu” başlıklı haberinde, kamuya ait huzurevlerinde 14.535, özel huzurevlerinde ise 11.467 yaşlı bireye bakım sağlandığı haberi yer almaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022).

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarında ekonomik bağlamının ön planda olduğu ve daha çok yardım odaklı politika ve hizmetlerin devreye sokulduğu sonucuna varılmıştır. Katılımcılar, sosyal hizmet denilince daha çok zihinlerde para algısının olduğu Aile Bakanlığının sanki sadece para ve yardım işiyle meşgul olan bir bakanlık gibi lanse edildiğini ifade etmişlerdir. Sosyal yardımın önemli bir sosyal hizmet aracı olduğunu ancak yaşlılara dönük çok daha farklı hizmet türlerinin devreye sokulmasının ve bunun topluma iyi aktarılmasının gerektiği ortaya çıkmıştır.

Politikaların doğasına ilişkin olumlu görüşler de ifade edilmiştir. Katılımcıların bazıları, sosyal devlet olmamızın gereği ülkemizde mevcut yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının hak temelli bir anlayışla verildiğini, yaşlıların ihtiyaçlarına göre politikaların şekillendiğini ve yaşlıların refahını artırmaya dönük politika uygulama ve hizmetlerin var olduğunu ifade etmiştir. Yaşlı politikalarının belirlenmesinde ailenin odağa alındığı, aile temelli politikaların hayata geçirildiği ve aktif yaşlanmaya dönük politikalar olduğu ifade edilmiştir.

5.1.2 Politikaların durumu ve gelişimine ilişkin sonuçlar

Politikaların durumu ve gelişimine ilişkin sonuçlar incelendiğinde yaşlı politikalarının oluşumunda ve gelişiminde sivil toplum, yerel yönetim ve üniversite gibi bileşenlerin nasıl ve ne düzeyde katkı sunduklarına ilişkin sonuçlar aktarılacaktır. Ayrıca politikaların mevcut durumuna ilişkin sonuçlar aktarılacaktır.

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının oluşumunda ve gelişiminde akademik camia ve üniversitelerin önemli bir bileşen olduğu, meclisin ve Aile Bakanlığının düzenlediği toplantı, çalıştay vb. etkinliklere akademisyenlerin katılım sağladığı ve öneri sundukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca üniversitelerin yaşlılarla ilgili araştırma merkezleri ve enstitülerinin bu alana katkı sundukları sonucuna varılmıştır.

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının oluşumunda ve gelişiminde sivil toplum ayağı katkısının sınırlı kaldığı, sivil toplum kuruluşlarının yaşlılık alanında örgütlemelerinin pasif kalarak seslerini güçlü bir şekilde duyuramadıkları ayrıca seslerini duyurmaya çalışan STK'ların politika yapıcılar tarafından dikkate alınmadığı ve yaşlılık alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin ciddi kapasite geliştirme ihtiyaçlarının olduğu sonucuna varılmıştır. Bu konudaki diğer bir husus ise sivil toplumun, politika yapıcılar tarafından “*seçici muhataplık*” gördükleri, bundan ötürü sorunlara ilişkin politika önerilerini kamu otoritesine ulaştıramadıkları ortaya çıkmıştır.

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının oluşumunda ve gelişiminde yerel yönetim bileşenin üstüne düşen görev ve sorumlukları yerine getirmediği, merkezî hükümet ile çoğu zaman iş birliğine gitmediği bu nedenle politika uygulamalarında bir koordinasyon sorunu olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca belediyelerin merkezî hükümetle aynı partiden olmaması hâlinde merkezî hükümete bağlı kamu kurumlarının yerel yönetimlerle iş birliği yapmadan kaçındığı, hizmetlerin ise tamamen merkezî hükümetin belirlediği politikalar ekseninde sunulduğu aynı şekilde belediyelerin de kamu kurumlarına mesafeli durduğu ortaya çıkmıştır.

Yaşlı refahı alanında çalışan her kademedeki personelin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle bakım personeli sayısının çok az olduğu, emekliye ayrılan veya başka kurumlara geçiş yapan bakım personelinin yerine atama yapılmadığı sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra yaşlılık alanının çalışma şartlarının ağır olması, tükenmişliğin fazla olması ve ekstra bir getirisinin olmaması gibi nedenler bu alanda çalışacak insan kaynağına erişmede güçlük yaşandığı sonucuna varılmıştır.

Yaşlı refahı alanında çalışan personelin niteliğine ilişkin son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmasına rağmen hâlen personel niteliğinin istenilen düzeyde olmadığı sonucuna varılmıştır. Periyodik hizmet içi eğitimlerin olduğu ancak bunların formaliteden öteye gitmediği, bu nedenle personel niteliğine katkı sunmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca yaşlılık alanının önemli kademelerinde yer alan bürokratların alan dışından olduğu, liyakat ve ehliyeteye dayalı atanmadıkları, bu nedenle nitelikli yöneticilerin olmadığı ifade edilmiştir.

Yaşlılık alanında çalışan farklı disiplinlerden birçok meslek grubu ve meslek elamanı -sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, psikolog, hemşire, gerontolog, geriatrist vb.- yer aldığı ancak bu meslek grupları ve meslek elamanları arasında yaşlılık alanında söz sahibi olma konusunda bir çekişme ve yarış olduğu, interdisipliner -birlikte- bir yaklaşımdan ziyade multisipliner -bir arada- bir yaklaşım olduğu sonucuna varılmıştır.

Yaşlılık politika uygulamasının bütçesinde genel olarak son yıllarda bir artışın olduğu ancak bu artışın hem enflasyonla hem de artan yoksulla ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanında mevcut sosyal yardım miktarının bir yaşlının yaşamını standartlara göre idame ettirebilmesinin mümkün olmadığı ve sosyal yardımların farklı kurum ve kuruluşlar tarafından dağınık bir şekilde verildiği sonucuna varılmıştır.

5.1.3 Politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin sonuçlar

Politikaların uygulama alan ve türlerine ilişkin sonuçlar incelendiğinde Türkiye’deki mevcut yaşlı politikaları uygulama alan ve türlerinin çok çeşitli olduğu, bunların çoğunun iyi ve yararlı uygulamalar olduğu ancak bu uygulamaların hem nitelik hem de nicelik olarak artırılması gerektiğine ilişkin sonuçlar aktarılacaktır.

Yaşlı politikalarının uygulama türünden biri olan 65 yaşını doldurmuş yaşlılara verilen halk arasında “yaşlı maaşı” olarak bilinen uygulamanın oldukça iyi bir uygulama türü olduğu, miktar olarak yeterli olmasa bile herhangi bir emeklilik maaşı olmayan yaşlılar için hayati bir önem taşıdığı, onların saygınlığını artırdığı sonucuna varılmıştır. 65 yaş aylığı, yaşlılara yönelik politika uygulama türleri arasında en önemli politika uygulaması olarak değerlendirilmiş ve mutlaka bunun daha iyi seviyeye çıkarılması gerektiği ifade edilmiştir.

Evde bakım yaşlı politikalarının uygulamaları arasında önemli bir hizmet olarak değerlendirildiği sonucuna varılmıştır. Evde bakım desteğinin aileye ekonomik anlamda katkı sağladığı, yaşlıya bakım moral ve motivasyonuna katkı sağladığı ayrıca kurumsal bakıma olan ihtiyacı azalttığı düşünülmektedir.

Yaşlı politikalarının uygulamalarından kurumsal bakıma ilişkin kapasite yetersizliği ifade edilmiştir. Tam süreli bakım hizmeti veren huzurevleri sayısının, gündüzlü bakım hizmeti veren kurum ve kuruluş sayısının ve aktif yaşlanmaya katkı sağlayacak hizmet merkezlerinin hem sayı hem de kapasitelerinin yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Yaşlı politikalarının yerel yönetim uygulamalarına dönük hizmetlerinin yetersiz olduğu, yerel yönetim birimlerinin üzerlerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmediği özellikle yaşlıların sosyalleşebileceği mekânların tasarlanması ve tesis edilmesi noktasında belediyelerin pasif davrandığı sonucuna varılmıştır. Yaşlıların sosyalleşme mekânlarına ihtiyaç duyduğu, bu mekânların inşa edilme görevinin yerel birimlere ait olduğu, çocuklara yönelik inşa edilen park ve bahçelerin aynı şekilde yaşlıların da rahat erişim sağlayabileceği ve rahat hareket edebileceği şekilde tasarlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Sağlık Bakanlığı tarafından yaşlılara yönelik politika uygulanan evde sağlık hizmetleri uygulamasının önemli bir hizmet uygulaması olduğu sonucuna varılmıştır. Sağlık kuruluşlarına gidemeyen ya da gitmekte zorlanan yaşlı hastalara sağlık ekibi tarafından sağlanan bu hizmetin sosyal devlet olmanın önemli bir göstergesi olduğu ve ilerici bir hizmet modeli olduğu ifade edilmiştir.

5.1.4 Politikaların etkilerine ilişkin sonuçlar

Politikaların etkilerine ilişkin sonuçlar incelendiğinde yaşlı politikalarının cinsiyet faktöründe kadınlar aleyhine bazı olumsuz neticelerin olduğu, aile üzerinde yıpratıcı bazı durumların olduğu ve toplum üzerinde bazı negatif bakış açısı oluşturulduğu sonuçlarına varılmıştır.

Yaşlı politikaları cinsiyet bağlamında ele alındığında kadınlar aleyhinde bazı dezavantajlılıkların olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle yaşlı bakım işinin ve yükünün kadınlara bırakıldığı, yaşlıya bakımın evdeki eş, gelin ve kızlar tarafından yoğunluklu olarak yapıldığı sonucuna varılmıştır. Bu durumun kadınları eve hapsedtiği, diğer rollerini -eş, anne vb.- yerine getiremediği, çalışma yaşamından koptuğu ve başkasına bağımlı bir hayat sürdürmek zorunda bıraktığı sonuçlarına varılmıştır.

Yaşlı kadınların geçmiş yaşamlarında eğitim ve istihdam gibi olanaklardan erkeklere nazaran daha az yararlanması, kadınların yaşlılık dönemlerinde emeklilik, yoksulluk, sigortasızlık vb. dezavantajlılığa sahip olmalarına neden olduğu ifade edilmiştir.

Yaşlı kadınların dezavantajlı oldukları sonucunun yanı sıra yaşlı kadınların avantajlı oldukları durumların da söz konusu olduğu sonucuna varılmıştır. Kadınların geçmiş yaşamlarında ev işleri yapmaları, çocuk bakımını üstlenmeleri gibi işleri yapmaları

sayesinde yaşlandıklarında başkasına bağımlı olmadıkları ve yaşam kalitelerini korudukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca yaşlı kadınların torun baktıkları, bu nedenle de yaşlı erkeklere göre daha fazla aile içinde tutuldukları, kurum bakımına yaşlı kadınların en son çare olarak baş vurulduğu ortaya çıkmıştır.

Bakıma muhtaç yaşlılara aile içerisinde bakmanın çeşitli güçlükleri olduğu, aile içinde bazı gerilimlere neden olduğu, bakımın aile içinde yapılmasının yıpratıcı bir süreci olduğu ve aile içinde yaşlıya bakım veren bireyin yaşlıya bağımlı hâle geldiği ve kendi yaşamına dair hiçbir yaşantısının olmadığı düşünülmektedir.

Yaşlı politikalarının toplum üzerinde bazı negatif algılara sebep verdiği sonucuna varılmıştır. Örneğin yaşlıların belediye otobüslerini ücretsiz kullanması işe giden bireyleri ve öğrencileri rahatsız ettiği sonucuna varılmıştır. Bunun yanında toplumun yaşlılara karşı saygısını yitirmeye başladığı, kıymetli ve saygın olan yaşlıların atıl olarak görülmeye başlandığı ifade edilmiştir.

5.1.5 Politikaların geleceğine ilişkin sonuçlar

Politikaların geleceğine ilişkin sonuçlar incelendiğinde öncelikle yaşlı politikalarının güçlü ve zayıf yönlerine dair, daha sonra ise geliştirilebilecek politikalara ilişkin sonuçlar aktarılacaktır.

Geleneksel kodlarımızın varlığı yaşlılara yönelik politika uygulamamızın temelini oluşturduğu gibi bizim önemli güçlü yönlerimizden biri olduğu sonucuna varılmıştır. Geleneksel kodlarımız sayesinde yaşlıların saygınlığı ve itibarı iyi düzeyde olduğu ve yaşlının mümkün olduğu kadar aile içinde bakılarak kurum bakımı tercihinin son çare olarak düşünüldüğü ortaya çıkmıştır.

Sosyal devlet anlayışının varlığının yaşlı politikalarımızın bir diğer güçlü yönü olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyal devlet bakış açısının varlığı sayesinde tüm yaşlılara bir şekilde ulaşılmasını sağlayarak hiçbir yaşlının mağdur olmadığı ve yaşlı politikalarının sürekli ve kaliteli bir şekilde üretildiği sonucuna varılmıştır.

Hem yaşlılarda hem de toplumda kurum bakımına karşı negatif bir algı olduğu ve bunun zayıf bir yönümüz olduğu sonucun varılmıştır. Bu negatif algı nedeniyle yaşlı ve yaşlıların ailesinin kurum bakımını tercih etmedikleri ve kurum bakımının hizmet standartları ve kalitesine ilişkin bilgi edinmedikleri ifade edilmiştir.

Yaşlı politikalarında ağırlıklı olarak ekonomik odaklı bir bakış açısının hâkim olduğu, diğer hizmetlerin yaşlı ve toplum tarafından tanınırlığının az olduğu, ekonomik yönlü politikaların öne çıkarıldığı, bu yaklaşımın zayıf bir yön olduğu ortaya çıkmıştır.

Sivil toplum, yerel yönetimler ve merkezî hükümet tarafından çeşitli politika uygulamalarının olduğu ancak bu kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği olmadığı ve uygulamalarda bir koordinasyonsuzluğun olduğu sonucuna varılmıştır.

Politikaların yaşlıların insan onuruna yaraşır bir yaşlılık dönemi yaşamaları için hayata geçirilmesi gerektiği öne çıkan sonuçlardan biridir. Her yaşlının daha insani, daha güçlü ve yaşamın içerisinde aktif tutacak politika ihtiyacı olduğu ifade edilmiştir.

Gelecekte geliştirilecek politikalarda aktif yaşlanma politikalarının merkeze alınması gerektiği sonucuna varılmıştır. Yaşlıları hayattan izole etmeyen onları yaşam içerisinde aktif kalmalarını sağlayacak, üretken kılacak, iş ve istihdama güçleri ölçüsünde katkı sağlayacak politikalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Geliştirilecek politikalarda yaşlının aile içinde bakılmasına olanak tanıyacak şekilde ailenin desteklemesine yönelik düzenlemelerin geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Kurumsal yapılar yerine toplumsal yapımıza uygun, aile ve yaşlının tercih ettiği yaşlının aile yanında bakılmasına dönük hizmetlerin yaygınlaştırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Her ne kadar yaşlıların aile yanında bakılması gerektiği görüşü öne çıksa da bazı durumlarda yaşlıların aile yanında veya kendi başına yaşamaları mümkün olamamaktadır. Bu nedenle yaşlı ve bakım ihtiyacı düşünülerek aile yanında veya kendi başına yaşamını idame ettiremeyen yaşlılar için kurumsal hizmetlere özellikle gündüzlü bakım hizmetlerine olan ihtiyacı artıracağından, gelecekte bu hizmetlerin yaygınlaştırılması gerektiği ortaya çıkmıştır.

İnsanlar en fazla gelir ve bakıma yaşlandıkları zaman ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle insanların iş gücü yerindeyken mutlaka sigortalı istihdam edilmelerini sağlayacak “sigorta” politikalarına ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanında insanların yaşlandıklarında bakım ihtiyaçlarını karşılayacak “bakım sigortası” politika modellerinin geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Bakım sigortası vb. yaşlılara yönelik bazı politika, program ve uygulamaların çok çeşitli platformlarda dile getirildiği -çalıştay, kongre, sempozyum, STK raporları, akademisyen çalışmaları vb.- ancak bu vb. önerilerin politik düzlemde karşılığının olmadığı sonucuna varılmıştır.

Günümüzde toplumsal değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Bu toplumsal değişim ve dönüşümün gelecekte daha fazla yaşanması beklenmektedir. Toplumda yaşanan söz konusu değişim ve dönüşüm, yaşlının aile ve toplum içinde saygınlığına zarar vermektedir. Bu nedenle yaşlının saygınlığını ve itibarını artıracak, aile içinde bakımını destekleyecek şekilde yaşlıya saygı ve bakım bilincinin eğitim müfredatına eklenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Yaşlılara ilişkin sadece maddi boyutlu politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasının yeterli olmadığı, manevi hizmetleri içeren politikaların gelecekte geliştirilerek yaşlıların psikolojik yönden de desteklenmesinin gerektiği ifade edilmiştir.

Önümüzdeki yıllarda yaşlı nüfusunun artmasına paralel olarak yaşlı sorunlarının artacağı öngörülmektedir. Bu nedenle yaşlı sorunlarına hızlı ve etkili çözüm geliştirilmesi adına gelecekte bağımsız bir yaşlı hizmetleri genel müdürlüğü veya yaşlı bakanlığı kurulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

5.2. Öneriler

- Türkiye’de dinî, ideolojik, kültürel ve sosyo-ekonomik dinamiklerden kaynaklanan farklı bakış açıları nedeniyle karmaşık hâle gelen yaşlılara yönelik politika oluşturma süreci, bu olumsuz dinamiklerden sıyrılarak uluslararası ve insani bakış açısı ile ortak bir platform ile kurumsal bir yapıya kavuşturulmalıdır. Böylelikle politika oluşturma sürecinde aktif rol alan aktörlerin ideolojik ve siyasi bir bakışla kendi öncelikleri yerine yaşlıların önceliklerine odaklanması sağlanmalıdır.
- Politika oluşturma sürecine dahil olan aktörler arasında kurulan yüzeysel ve kırılgan ilişki yerine daha derin ve güçlü bir ilişki kurulmalıdır. Politik aktörler arasında doğal olarak düşünce ve olguya bakış açıları yönüyle farklılıklar olabilir. Ancak aktörler arasında sağlanacak asgari düzeyde denge ile yaşlılara yönelik kolektif ve uzlaşılı sağlanan politikalar şekillenmelidir. Salt ekonomik

temelli ve pansuman işlevi gören politikalar değil, yaşlıyı tüm yönüyle ele alan ve kalıcı işlevleri olan politikalar şekillenmelidir.

- Bu bağlamda Türkiye’de yaşlılara yönelik politika oluşturma sürecinde, politik aktörlerin kendi düşünce sistemi ve içinde bulundukları grupların çıkarlarına odaklanılmasından ziyade yaşlıların çıkarlarını gözeterek refah odaklı, insani ve kalıcı işlevleri olan politikalarla odaklanılmalıdır.
- Türkiye’de dağınık ve parçalı bir yapı ve görünüm sergileyen yaşlılara yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarında, kaynakların etkin kullanılmasını sağlamak, mükerrerliğin önüne geçmek, herkese ulaşılabilir hizmetler sunmak adına öncelikle yasal düzenlemelere gidilmeli, hizmet ve uygulamalar sistemli hâle getirilmeli ve kamu, yerel ve sivil toplum iş birliğine gidilerek kapsamlı ve bütüncül politika ve uygulamalar hayata geçirilmelidir.
- Yaşlılar en hassas, kırılgan ve incinebilir dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır. Bu nedenle yaşlılara yönelik politika ve uygulamalarda konjonktür, oy potansiyeli ve popülist yaklaşımlar yerine yaşlıların sorunlarının çözümüne odaklanan, uzun soluklu, gerçekçi ve ayakları yere basan politika, uygulama ve hizmetler devreye sokulmalıdır.
- Yaşlılara yönelik ortaya konan ve geliştirilen hizmet ve uygulamalar, lütuf temelli bir anlayış yerine insan hak ve hukukunun merkeze alındığı hak temelli bir anlayışla ortaya konmalıdır. Lütuf temelli anlayışla sunulan hizmet ve uygulamalar “hayırseverlik” ve “muhtaçlık” bakış açısını yansıttığından sosyal hizmetin felsefesi ve ruhuna aykırı bir yaklaşım sergilemeye neden olmaktadır. Bu nedenle hak temelli sosyal hizmet anlayışı benimsenerek sosyal adaletin gerçekleşmesi sağlanabilir.
- Yaşlı politikalarının kapsamı ele alınırken idealize edilmiş yaşlı profilinden ziyade farklı yaşlı profiline sahip yaşlılar da göz önüne alınarak politika uygulama ve hizmetleri üretilebilir. Örneğin yetenekli, farklı etnik ve dile sahip, farklı din ve inanca sahip, tutuklu ve hükümlü vb. farklı profile sahip yaşlılara yönelik politikalar hayata geçirilebilir.

- Hem adli süreçte hem de tutukluluk ve hükümlülük boyunca yaşlılara yönelik psiko-sosyal destek hizmetleri sunulmalıdır.
- Yaşlı bakımı gibi önemli bir sosyal konuda özel sektör yerine kamu gücünün her zaman ön planda olması ve dezavantajlı kesimlere hizmet noktasında kamunun başat rol alması ve sosyo-ekonomik düzey farklılıklarına bakılmaksızın bütün yaşlılara insan onuruna yaraşır hizmet verilmesi gerekmektedir.
- Aile Bakanlığı ve kamunun sosyal yardımın dışında yaşlılara yönelik çeşitli hizmet ve uygulamalarının da olduğunu topluma anlatması ve aktarması gerekmektedir.
- Doğrudan ve dolaylı olarak yaşlılarla ilgili kurulan ve faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri, yaşlılara yönelik sosyal hizmet politikalarının oluşumunda ve gelişiminde daha fazla katkı sunabilmeleri için öncelikle kapasitelerini geliştirecek çalışmalar yapmalıdırlar. Emeklilerin bir araya geldiği pasif kuruluşlar profili görünümünden çıkması gereken STK'lar, aktifliklerini ve seslerini duyuracak görünürlük çalışmaları gerçekleştirmelidirler. Son olarak kamunun sivil toplumla çalışırken “seçici muhataplık” yaklaşımından vazgeçmesi, ideolojik ve kişisel yakınlık gibi benzerlik veya farklılıklara gitmeden inisiyatif alarak bütün sivil toplum bileşenlerinden fikir alışverişinde bulunarak politika önerilerini dikkate alması önerilmektedir.
- Yaşlılara yönelik politika uygulamalarında yerel birimlerin, merkezî hükümetle iş birliği yapması, belediyelerin sosyal politika üretme konusunda güçlü bir aktör hâline getirilmesi önerilmektedir. Ayrıca yerel birimlerin merkezî hükümet ile farklı partiden olması hâlinde birbirinden kopuk uygulamalar olabilmektedir. Bu kopuklukları standardize edecek yasal düzenlemeler yapılması yaşlı refahına katlı sağlayacaktır.
- Yaşlılık alanında çalışacak bakım personelinin en az yaşlı bakım programı gibi eğitim veren ön lisanslar arasından atanması önerilmektedir. Ayrıca bu alanın çalışma şartlarının ağır olması ve tükenmişliğin fazla olması gibi nedenler, bu alanda çalışacak nitelikli personel bulunmasını güçleştirmektedir. Bu alanı

cazip kılacak çözümler üretilmedi. Örneğin bu alanda çalışacak personele ekstra bir pozitif ayrımcılığın -ek ödeme, tatil, daha fazla izin vb.- uygulanması önerilmektedir.

- Yaşlılık alanının önemli kademelerinde yer alacak bürokratların atanmasında alan bilgisi, deneyimi ve çalışması gibi liyakat ve ehliyet gibi hususlara dikkat edilmesi önerilmektedir. Bunun yanı sıra hizmet içi eğitimler formalite olmaktan çıkarılarak gerçekten personelin moral ve motivasyonunu artıracak, tükenmişliğini azaltacak çeşitli eğitim, seminer vb. çalışmalar yapılması önerilmektedir.
- Yaşlılık alanında çalışan birçok meslek grubu ve meslek elmanı -sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, psikolog, hemşire, gerontolog, geriatrist vb.- yer almaktadır. Bu meslek elemanları arasında multidisipliner -bir arada- bir yaklaşım yerine interdisipliner -birlikte- bir anlayış geliştirilmesi önerilmektedir.
- Muhtaç yaşlılara verilecek 65 yaş aylıklarının memur aylık katsayısı yerine asgari ücret ile ilişkilendirilerek belirlenmesi önerilmektedir. Böylece yaşlı yaşam standardının artırılacağı ve yaşlı refahı alanında politikalara olumlu katkı sağlanacağı düşünülmektedir.
- “Ağır Engelli” raporu olmayan yaşlı yakınlarının durumlarıyla ilgili evde yaşlısına bakım verdiği için bir düzenleme yapılması ve yaşlı yakınına evde bakım aylığı bağlanması önerilmektedir.
- Evde yaşlına bakım sağlayan yakınlarına periyodik eğitimler verilmelidir. Bunun yanında evde yaşlıya bakım sağlayan yakınlarının tükenmişliği azaltmak ve önlemek için psiko-sosyal destek hizmeti sunulmalıdır.
- Evde gerek bireysel gerekse de ailesi ile yaşamını sürdüren yaşlılar için ailenin bakım yükünü hafifletecek, yaşlıyı rahat ettirecek gündüzlü bakım hizmeti veren kurum ve kuruluşların ciddi anlamda sayı ve kapasitece artırılması önerilmektedir. Bunun yanı sıra yaşlıların aktif yaşamını destekleyecek yaşlı lokali, yaşlı hizmet merkezi vb. yapılanmaların her il ve ilçe düzeyinde hayata geçirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Yerel yönetimler yaşlıların kolay bir şekilde erişim sağlayacağı ve kullanımı yaşlılara uygun olan sosyalleşebilecekleri mekânlar tasarlaması önerilmektedir. Özellikle fiziksel kapasiteleri nedeniyle evlere hapsolan yaşlılara yönelik gerekli çevresel düzenlemeler yapılarak yaşlıların toplumla bütünleşebilecekleri kentsel tasarımlar yapılmalı ve yaşlı dostu kentler inşa edilmelidir.
- Başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerinde uygulanmaya çalışılan “Yaşlı Dostu Şehir” programı örnek alınarak yerel yönetimler tarafından yerel dinamikleri dikkate alan yaş dostu şehir programları hayata geçirilmelidir.
- Kadınların bakım yükünün hafifletilmesi için kadınlara yönelik farklı hizmet türleri -bakıcı desteği, gündüzlü bakım, yerel yönetim uygulamaları, bakım veren kadına tatil vb. uygulamalar- devreye sokulması önerilmektedir. Ayrıca yaşlıya bakım veren kadınlara yönelik sigorta ve maaş uygulaması hayata geçirilerek kadına hem bir güvence sistemi oluşturulması hem de yoksulluktan kurtulması sağlanabilir.
- Kadınları yaşlılık dönemlerinde gelir kaybı, yoksulluk, sigortasızlık vb. dezavantajlılığa uğramamaları için kadınlara yönelik eğitim ve istihdam olanaklarının eşit şekilde hatta onların lehine göre düzenlenmesi önerilmektedir. Ayrıca ev kadınlarının yararlanacağı alternatif sigorta modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Belli kriterler -örneğin evli kalınma süresi, aile geliri vb.- doğrultusunda ev kadınlarına emeklilik hakkı tanınması önerilmektedir. Bu tür bir düzenlemenin hem aile yapısının korunmasını hem de kadınların yoksulluk riski ile karşılaşmasını azaltacağı düşünülmektedir.
- Aile içinde bakıma muhtaç yaşlıya bakım veren ailelere çeşitli sosyo-ekonomik hizmetler verilmesi önerilmektedir. Aileye psikolojik destek, maaş uygulaması, ailenin bakım yükünü hafifletecek yerel birimler tarafından sağlanan yardımcı hizmetler vb. uygulamalar ailenin yükünü hafifletecek, yaşlıya bakım vermeyi kolaylaştıracaktır.
- Yaşlıların aileleri ve yerinde yaşlanmalarını sağlamak adına ülke genelinde yaşlılara yönelik konut projelerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Böylelikle aile bireylerinin yaşlıya tutum ve davranışlarında olumlu değişimler meydana getirerek yaşlıların aileleri ve yerinde yaşlanmalarını kolaylaştırılacaktır.

- Yaşlılara yönelik toplumsal farkındalık çalışmaları yapılması önerilmektedir. Ücretsiz ulaşım hizmetlerinden faydalanan yaşlılara karşı oluşan olumsuz algının kırılması için yaşlıların sosyalleşebilmeleri ve topluma katılımlarının onlar için önemli vazgeçilmez bir hak olduğu vurgusunun ve bilincinin oluşması için görsel ve sosyal medyada kamu spotu, okullarda farkındalık eğitimi çalışmaları yapılması önerilmektedir.
- Kurum bakımıyla ilgili toplumda var olan negatif algıya karşı kurum bakımının hizmet kalite ve standartlarının topluma iyi aktarabilecek eğitimler, kamu spotları ve gezi faaliyetleri düzenlenmesi önerilmektedir.
- Kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri arasında iş birliğine gidilmeli, aralarındaki koordinasyonsuzluğu sonlandıracak yasal düzenlemeler yapılması gerekmektedir.
- Aktif yaşlanma politikaları hayata geçirilmeli, yaşlıların üretkenliklerini ortaya koyacak, ilgi, alaka ve becerilerine göre kendi kapasiteleri ölçünde verimliliklerini ortaya çıkaracak iş ve istihdam alanları oluşturulması önerilmektedir.
- Tüm bireylerin çalıştıkları dönemde “sigortalı” çalışması için gerekli yasal zemin oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca yaşlıların bakım ihtiyacına cevap verecek “Bakım Sigortası” modelinin hayata geçirilmesinin gerektiği de önerilmektedir.
- Bakım sigortası vb. model önerilerinin yapıldığı ancak politik düzlemde karşılık bulmadığı, dolayısıyla da yapılacak politika önerilerinin politik düzlemde karşılık bulması için daha örgütlü ve politikayı etkileyecek çalışmaların yapılması önerilmektedir.

- Yaşlının toplumda saygınlığını artıracak ve aileye bakım bilincini aşılacak, yaşlıya saygı ve bakım bilincinin her kademedeki eğitim müfredatına eklenmesi önerilmektedir.
- Yaşlıların ihtiyaç duyduğu manevi destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması, kurum ve kuruluşlarda bu ihtiyaca cevap verecek manevi destek personeli istihdam edilmesi önerilmektedir.
- Manevi destek sağlayacak personelin sadece teoloji eğitimi almış ve teolojik bakış açısına sahip olması yeterli olmayıp söz konusu bu personelin psikoloji, sosyoloji gibi insan davranışını konu edinen sosyal bilim dallarında eğitimlere tabi tutulması önerilmektedir.
- Bağımsız, müstakil bir “Yaşlı Refah Hizmetleri Genel Müdürlüğü” kurulmalıdır.
- Bu çalışma yöntem olarak nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına dayanmaktadır. İlerleyen çalışmalarda daha genellenebilir sonuçlar elde etmek için nicel araştırma desenlerinin görüşmeyle birlikte kullanılması önerilmektedir. Bu çalışmadaki katılımcılar maksimum çeşitlilik örneklemesine göre belirlenmiştir. Gelecekteki çalışmalarda farklı politika üreticilerin yanı sıra Türkiye’nin farklı yerleşim bölgelerindeki farklı katılımcıların da sürece dahil edilmesi daha sağlıklı bulguları ortaya çıkarabilir.
-

KAYNAKLAR

- 633 Sayılı Kararname. (2011). 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname .
- 65 yaşını doldurmuş muhtaç güçsüz ve kimsesiz türk vatandaşlarına aylık bağlanması hakkında kanun. (1976). Resmî Gazete 15642 (10 Temmuz 1976) Kanun No. 2022.
- Abukan, B. (2014). *Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramına göre kendini gerçekleştirme ve bilgelik ilişkisi: yaşlılar üzerinde bir araştırma [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniveristesi.*
- Acar, B., & Yaman, Ö. (2019). 21. Yüzyılda Yeni Bir Dezavantajlı Grup: Yaşlı Hükümlüler. *Turkish Studies - Social Sciences*, 14(4), 1179-11.
- Acar, B., Çakır, G., Bilgetekin, Ö., Gülsoy, D., Aykırı, K., & Yaman, Ö. (2023). İleri yaş hükümlülerin cezaevi deneyimleri ve tahliye sonrası uyum sorunları. *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(56), 61-78.
- Adak, N. (2003). Yaşlıların Gayri Resmi Bakıcıları: Kadınlar. *Aile ve Toplum*, 5(2), 81-90.
- Adams, W. C. (2015). Conducting semi-structured interviews. K. Newcomer, H. Hatry, & J. Who içinde, *Handbook of practical program evaluation* (s. 492-505). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Ağören, V. (2017). Bakım sigortası ve Türkiye için model önerisi. *Sosyal Güvence Dergisi*, 6(12), 1-26.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021, Ekim 04). *Evde Bakım Yardımı Kapsamında 60 Yaş ve Üzeri 132 Bin Yaşlıya Destek Verildi.* <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/>:
<https://www.aile.gov.tr/eyhgm/haberler/evde-bakim-yardimi-kapsaminda-60-yas-ve-uzeri-132-bin-yasliya-destek-verildi/#:~:text=2021%20y%C4%B1l%C4%B1%20temmuz%20Daral%C4%>

B1k%20d%C3%B6nemi,ya%C5%9F%20ve%20%C3%BCzeri%20ki%C5%9Filer%20olu%C5%9Fturdu. adresinden alındı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022, Mart 2022). *Huzurevleri 26 Bin "Çınar"ın Yuvası Oldu*. <https://aile.gov.tr/haberler/huzurevleri-26-bin-cinarin-yuvasi-oldu/>: [https://aile.gov.tr/haberler/huzurevleri-26-bin-cinarin-yuvasi-oldu/#:~:text=%C5%9Eubat%202022%20itibar%C4%B1yla%2017%20bin,a it%20toplam%20452%20huzurevi%20bulunuyor](https://aile.gov.tr/haberler/huzurevleri-26-bin-cinarin-yuvasi-oldu/#:~:text=%C5%9Eubat%202022%20itibar%C4%B1yla%2017%20bin,a it%20toplam%20452%20huzurevi%20bulunuyor.). adresinden alındı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023, Ocak 27). *Yaşlı Destek Programı'na Başvurular Başladı*. <https://www.aile.gov.tr/haberler/yasli-destek-programina-basvurular-basladi/> adresinden alındı

Ak Parti. (2023). *Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar Seçim Beyannamesi 2023*. Ankara: Ak Parti.

Ak, B. (1991). Yaşlılık psikolojisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 67-71.

Akbayrak, E., & Aysan, Ü. (2022). Yaşlı perspektifiyle yerinde ve başarılı yaşlanma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(55), 399-427.

Akıncı, B. (2018). Türkiye'de kamu politikası oluşturma sürecinde yeni aktör: Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 2128-2146.

Aktaş, G. (2022). Kadın emeğinin bir başka görünümü: informal yaşlı bakımı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(53), 119-142.

Akten, S. (2018). *Yaşlıların ihmal ve istismarında ailenin rolü (İstanbul ili örneği) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. .

Akyıldız, Y. (2013). Yaşlılara Yönelik Sosyal Bakım Gereksinimleri. *3.Uluslararası Evde Sağlık ve Sosyal Hizmetler Kongresi* (s. 1-13). Ankara: Evsad.

Alaydın, N., & Kervankıran, İ. (2019). Yaşlı – mekân ilişkisi bağlamında gündüzlü bakım merkezlerinin değerlendirilmesi: Isparta aktif yaşam merkezi örneği. *10. Ulusal Yaşlılık Kongresi* (s. 91-95). Denizli: Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği.

- Alper, Y. (2011). Kurumsal yapıda "Tek Çatı" hayata geçti. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(53), 141-171.
- Altan, Ö. Z. (2007). *Sosyal Politika*. Eskişehir: Tc. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Altun, Z. (2021). Yaşlılara yönelik sosyal politikalar ve sosyal hizmetler: sivil toplum kuruluşları üzerinden bir değerlendirme. *Toplumsal Politika Dergisi*, 2(1), 30-44.
- Andersen, J. G. (2012). Welfare States and Welfare State Theory. Centre for Comparative Welfare Studies, Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet. CCWS Working Pape.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2022). *2022 Yılı Faaliyet Raporu*.
- Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ., & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenirlik: kuramsal bir inceleme. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Arpacı, F. (2005). *Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık. Türkiye İşçi Emekliler Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları, Ankara*.
- Arslan, E. (2021). *Turistik tüketimin kimlik inşasındaki rolü (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Anadolu Üniversitesi.
- Arslan, İ. (2019). *Yaşlı bakım hizmetleri alanında Finlandiya ve Türkiye örnekleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. Üsküdar Üniversitesi.
- Aslan, M., & Hocaoglu, Ç. (2017). Yaşlanma ve yaşlanma dönemiyle ilişkili psikiyatrik sorunlar. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 53-62.
- Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi. (2000, Aralık 7-8). <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklarbildirgesi->.
- Aygüler, E., & Ayalp, M. (2018). Türkiye'deki evde bakım aylığı düzenlemesine eleştirel bir yaklaşım. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-22.

- Aziz, Ş., & Gökhan, K. (2018). Bir sosyal politika alanı olarak yaşlılık ve sosyal hizmet uygulamaları. *Nüfusbilim Dergisi*, 40, 7-30.
- Bahar, G., Bahar, A., & Savaş, H. (2009). Yaşlılık ve yaşlılara sunulan sosyal hizmetler. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(2), 85-98.
- Balta, S. (2022). *Bakım sigortası uygulaması ve bakım sigortası ihtiyacının Türkiye açısından incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. Sakarya Üniversitesi.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergi*, 5(2), 368-388.
- Baran, A., Kalinkara, V., Aral, N., Akın, G., Baran, G., & Özkan, Y. (2005). *Yaşlı ve aile ilişkileri: Ankara örneği*. Ankara: TC Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Başer, D., & Kırılıoğlu, M. (2020). Türkiye'deki sosyal yardım sistemine yönelik sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1486-1513.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Beğer, T., & Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve Yaşlılık Epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim*, 25, 1-3.
- Berkman, K. (2019). Yaşlı Bakım Hizmetlerinin Bakım Hizmeti Çalışanları ve Yaşlı Bireyler Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi: Denizli İli Alan Çalışması. *Journal of International Social Research*, 12(65), 978-993.
- Biçer, H. (2002). Sosyal sorunlar çerçevesinde yaşlılar. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Bilgin, Ö., Tamkoç, B., & Aydoğdu, Ö. (2021). Türkiye’de yaşlılara yönelik hizmetlerin yerinde yaşlanma yaklaşımıyla değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(53), 963-977.
- Bilir, N. (2018). Yaşlılık Tanımı, Yaşlılık Kavramı, Epidemiyolojik Özellikler. *Yaşlılık ve Solunum Hastalıkları*. içinde TÜSAD.
- Birleşmiş Milletler. (2002). Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı.
- Birleşmiş Milletler. (1948). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi.
- Blake, D. (2006). *Pension Economics*, ohn Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex PO19 8SQ, England.
- Bode, I. (2007). From the Citizen's Wage to Self-Made Pensions?: The Changing Culture of Old Age Provision in Canada and Germany. *Current Sociology*, 55(5), 696-717.
- Bondarenko, P. (2020, 07 16). *Welfare state*. www.britannica.com: <https://www.britannica.com/topic/welfare-state#info-article-history> adresinden alındı
- Borge, L.-E., & Marianne , H. (2009). Efficiency potential and determinants of efficiency: an analysis of the care for the elderly sector in Norway. *nternational Tax and Public Finance*, 16, 468-486.
- Braimah, J., & Rosenberg, M. (2021). They Do Not Care about Us Anymore”: Understanding the Situation of Older People in Ghana. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, 2-15.
- Buğra, Y. (2016). *Kapitalizm Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika* (8. Baskı b.). İstanbul: İletişim.
- Camkurt, M. (2014). Yaşlılık ve yaşlıların sosyal güvenliği kapsamında 65 yaş aylığı bağlanması işlemleri. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 13(3), 71-106.
- Ceylan, H. (2016). *Yaşlılık Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Ceylan, H. (2013). *İsveç refah devletinde bakım hizmeti alan yaşlıların yaşam algıları: Stockholm örneği [Yayımlanmamış doktora tezi]*. Sakarya Üniveristesi.

- Ceylan, H. (2015). Sosyal değerden sosyal soruna yaşlılık: Geleneksel toplumdan modern topluma değişen yaşlılık algısı. H. Ceylan (Ed.), *Modern Hayat ve Yaşlılık* (s. 25-53). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ceylan, H. (2018). Kırgız toplumunda yaşlılık ve yaşlının sosyal statüsü. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 507-519.
- Ceylan, H. (2021). Yaşlılarda Yaşam Kalitesi ve Yaşam Doyumu. E. Birinci (Ed.), *Gerontolojik Sosyal Hizmet* (s. 129-145). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ceylan, H. (2021). *Yaşlılık ve Refah Devleti İsveç Üzerine Bir Alan Araştırması*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ceylan, H., & Bayram, Y. (2022). Sosyolojik boyutları ve farklılaşan yönleriyle kuşaklar. H. Ceylan (Ed.), *Kuşaklar Arası İlişkiler* (s. 1-40). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ceylan, H., & Öksüz , M. (2015). Sosyal hizmet lisans öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 459-466.
- Ceylan, H., Ayar, M., & Günel, Z. (2015). "Küresel ve Yerel Perspektiften Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar ve Uygulamalar" M. şentürk ve H. Ceylan (Ed.) İstanbul'da Yaşlanmak İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durum Araştırması (61–106). İstanbul:Açılım Kitap.
- Costanzo, R., & Pavolini, E. (2015). Not all that glitters is gold: long-term care reforms in the last two decades in Europe. *Journal of European Social Policy*, 25(3), 270-285.
- Creswell , J. (2016). *30 Essential Skills for the Qualitative Researcher*. SAGE Publications.
- Creswell, J. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. 3. Edition. SAGE Publications.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. 3rd ed. SAGE Publications.

- Creswell, J., & Plano Clark, V. (2018). *Karma Yöntem Araştırmaları: Tasarımı ve Yürütülmesi*. (Çev.: Yüksel Dede, Selçuk Beşir Demir) (3. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J., & Miller, D. (2000). Determining Validity in Qualitative Inquiry. *Theory Into Practice*, 39(3), 124-130.
- Crews, D. E. (2003). *Human senescence: Evolutionary and biocultural perspectives* (Vol. 36). Cambridge University Press.
- CSBB. (2019). On Birinci Kalkınma Planı, 2019-2023.
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları. (2023). *Yüzyılın Sosyal Politikaları*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.
- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Sayısı: 1. (2018, Temmuz 10). Yayımlandığı Resmî Gazetenin Sayısı: 30474.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı . (2021). 2021 Vatandaş Bütçe Rehberi.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı . (2022). 2022 Vatandaş Bütçe Rehberi.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2016). 2016 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu İcmali.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2017). 2017 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu İcmali.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2018). 2018 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu İcmali.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). 2019 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu İcmali.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). 2020 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu İcmali .
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). 2020 Vatandaş Bütçe Rehberi.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). 2023 Vatandaş Bütçe Rehberi.

- Cummins, L., V. Byers , K., & Pedrick , L. (2011). *Policy Practice for Social Workers: New strategies for a new era*. Allyn & Bacon.
- Çağlar, T. (2015). Yaşlılık ve Bakım Sigortası: Almanya Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(1), 205-222.
- Çağlar, T. (2017). *Yaşlı Bakımı Modeller ve Uygulamalar*. Ankara: Nika.
- Çakır, G., & Yaman, Ö. (2021). Yaşlılara evde bakım veren aile üyelerinin yaşadıkları zorluklar ve etkileyen unsurlar. *Tıbbi Sosyal*(18), 104-124.
- Çakır, G., & Yaman, Ö. (2022). Yaşlılara evde bakım vermenin bakım veren aileler üzerindeki etkilerinin aile kuramları temelinde değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 577-604.
- Çakmakçioğlu, G. (2013). *Yaşlıların bakım kurumlarına yerleştirilmesinde toplumun tutum ve algılarının araştırılması: Eskişehir örneği. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yalova Üniveristesi.*
- Çapcıoğlu, İ., & Alpay, A. (2021). Türkiye’de yaşlılığın geleceği. *Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 8, 77-88.
- Çelik, A. (2010). Muhafazakâr sosyal politika yönelimi: hak yerine yardım-yükümlülük yerine hayırseverlik. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(42), 63-81.
- Çelik, G. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin yaşlılık algıları (Serdivan ilçesi örneği) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniveristesi.*
- Çelik, H., Başer Baykal, N., & Kılıç Memur, H. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 379-406.
- Çetin, S. (2019). *Yaşlılarda yaşam kalitesi ve yaşlılık algısında sosyal hizmetin rolü: Ankara Örneği. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.*
- Çetingök, M. (2016, Mart 9). Politik Sosyal Hizmet. *Sosyal Hizmet ve Siyaset İlişkileri*. Ankara: SHUDER.
- Çevik, E. (2019). *Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politika uygulamaları [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.*

- Çolak, M., & Özer, Y. (2015). Sosyal politika anlamında aktif yaşlanma politikalarının ulusal ve yerel düzeydeki analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 115-124.
- Daşbaşı, S. (2014). *65 yaş üstü bireylerin aile içi yaşlı istismarı konusundaki değerlendirmeleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.*
- Davey, L. (2019). The Application of Case Study Evaluations. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 2(9), 1-2.
- Dawn, L., & Glucksmann, M. (2008). Comparative configurations of care work across Europe. *Sociology*, 42(1), 101-118.
- Demirel, B. (2017). *Yaşlı aylığı alan bireylerin bazı kişilik özellikleri bakımından incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.*
- Demirel, M. (2017). *Yaşlılarda psiko-sosyal güçlükler ve sosyal hizmet ihtiyacı. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Başkent Üniversitesi.*
- Denzin, N. (2014). Writing and/as analysis or performing the world. *he SAGE handbook of qualitative data analysis*, 569-584.
- Denzin, N., & Lincoln, Y. (2011). Introduction: The Discipline and Practice of Qualitative Research. *The Sage handbook of qualitative research (4th ed., pp. 1-19). Thousand Oaks, CA: Sage.*
- Diamond, P., & Lodge, G. (2013). Welfare States after the Crisis: Changing Public Attitudes. London, United Kingdom: policy network paper.
- Dilik, S. (1980). Sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler arasındaki ilişkiler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(1), 73-84. doi:https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001407
- Dişçigil, G. (2018). Yaşlılık Olgusu ve Geriatri. G. Dişçigil (Ed.), *Yaşlılık ve Solunum Hastalıkları*. TÜSAD.

- Doğanay, G., & Güven, S. (2019). Ailede yaşlı bakımı rolünü üstlenen kadınlar ve görüşleri: Giresun ili örneği. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 343-357.
- DPT. (1963). Kalkınma Planı, Birinci Beş Yıl, 1963-1967.
- DPT. (1968). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968-1972.
- DPT. (1973). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973-1977.
- DPT. (1985). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985-1989.
- DPT. (1990). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994.
- DPT. (1996). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996-2000.
- DPT. (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001-2005.
- DPT. (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013.
- DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü. (2007). *Türkiye’de yaşlıların durumu ve yaşlanma ulusal eylem planı*, Yayın no DPT: 2741, Ankara. .
- DTP. (1979). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983.
- Eardley, T., Bradshaw, J., Ditch, J., Gough, I., & Whiteford, P. (1996). *Social Assistance in OECD Countries*. London: Journal of European Social Policy.
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2023). *YADES-2023 Uygulama Usul ve Esasları*.
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM). (2023). *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni*. Ankara.
- Er, D. (2009). Psikososyal açıdan yaşlılık. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(11), 131-144.
- Erdem, M. (2010). Yaşlıya bakım verme. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(3), 101-106.
- Eren, V., & Kahraman, Ö. (2018). Kamu Politikası Perspektifinden Cumhurbaşkanlığı ve Parlamenter Sistem Karşılaştırması: Aktörler, Süreçler ve Sonuçlar. Y.

- Demirkaya (Ed.), *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi: Kamu Yönetiminde Değişim* (s. 71-98). İstanbul: Hiper Yayın.
- Erol, Ö. (2020). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde cumhurbaşkanlığı politika kurulları. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 26(1), 107-130.
- European Commission . (2018, Mayıs 25). *City4Age - The Ultimate City for the Elderly Population*. . <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/city4age-ultimatecity-elderly-population> adresinden alındı
- Eurostat Statistics Explained. (2022, Haziran). *Population structure and ageing*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing adresinden alındı
- Eurostat Statistics Explained. (2023). *Population structure and ageing*. Population structure and ageing: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing adresinden alındı
- EYHGM. (2020). *Yaşlı Nüfusun Demografik Değişimi*. Ankara: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Eyüboğlu, H., & Zorlu, T. (2021). Yerde yaşlanma ve konutlarda yaşama mekânlarının tasarımı. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 14(2), 59-69.
- Fange, A., Oswald, F., & Clemson, L. (2012). Aging in Place in Late Life: Theory, Methodology, and Intervention. *Journal of Aging Research*, 1-2.
- Federal Ministry of the Interior . (2012). *Every Age Counts*. Berlin: Federal Ministry of the Interior .
- Fisher, A. (2014, haziran 25). *What is a Political Social Worker Anyway?* Ocak 15, 2022 tarihinde <https://swhelper.org>: <https://swhelper.org/2014/06/25/political-social-worker-anyway/> adresinden alındı
- Forder, J., & Fernandez , J.-L. (2011). *Length of stay in care homes* . Report commissioned by Bupa Care Services, PSSRU Discussion Paper 2769, Canterbury: PSSRU .

- Freitag, R. (2019). Kappa statistic for judgment agreement in Sociolinguistics. *Revista de Estudos Da Linguagem*, 27(4), 1591–1612.
- Freitas, M., Queiroz, T., & Sousa, J. (tarih yok). The meaning of old age and the aging experience of in the elderly. *Revista da Escola de Enfermagem da USP*, 44(2), 407-412.
- Gesundheit, Bundesministerium für. (2023, Şubat 2023). *Zahlen und Fakten zur Pflegeversicherung*. <https://www.bundesgesundheitsministerium.de:https://www.bundesgesundheitsministerium.de/themen/pflege/pflegeversicherung-zahlen-und-fakten> adresinden alındı
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji. Kırmızı Yayınları. 1. Baskı, İstanbul*.
- Gleckman, H. (2010). The faces of home care. *Health Affairs*, 29(1), 125-129.
- Glucksmann, M., & Lyon, D. (2006). Configurations of care work: Paid and unpaid elder care in Italy and the Netherlands. *Sociological Research Online*, 11(2), 25-39.
- Gözübüyük Tamer, M. (2017). Yaşlı hastalarına bakım veren kadınların deneyimleri ışığında “evde bakım hizmetinin” değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Tıbbi Araştırmaları (HÜTAD)*(26), 157-186.
- Gökçe Kutsal, Y., & Bal, S. (2003). Yaşlılık ve kadın sağlığı. Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın, HÜKSAM Yayını, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi, Ankara, 191-208.
- Gökçek Karaca, N. (2019). Uluslararası ilke ve standartlar bağlamında yaşlı hakları ve sosyal hizmet uygulamaları. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(2), 255-274.
- Güneş, S. (2008). *Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü*. Ankara: Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Güvercin, C. (2004). Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliği Tarihçesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57(2), 89-95.
- Hablemitoğlu, Ş., & Özmete , E. (2010). *Yaşlı refahı yaşlılar için sosyal hizmet*. Ankara: kilit yayınları.

- Haitz, N. (2015). Old-Age Poverty in OECD Countries and the Issue of Gender Pension Gaps. *CESifo DICE Report*, 13(2), 73-75.
- Hekimler, A. (2017). Yaşlılara yönelik bir sosyal politika aracı olarak bakım sigortası: Federal Almanya örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 235-243.
- Hekimler, A. (2019). Türkiye’de Bakım Sigortasının Kurulması Gerekliği Üzerine Değerlendirmeler. *XI. IBANESS Congress Series*, (s. 101-106). Tekirdağ.
- Himmelweit, S. (2014). The marketisation of care before and during austerity. *IIPPE Annual Conference*, 16-18.
- Hosseinnezhad Hendvari, F., & Karataş, K. (2021). Türkiye’de aile sosyal politikasının değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 45, 173-183.
- Howell, F. (2001). *Social Assistance – Theoretical Background*. Manila, Philippines: Asian Development Bank.
- İçağaisoğlu Çoban, A., & Özbesler, C. (2009). Türkiye’de aileye yönelik sosyal politika ve hizmetler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(18), 31-42.
- İçli, G. (2019). Yaşlanma ve Sosyal Politikalar. 10. *Ulusal Yaşlılık Kongresi* (s. 46-52). Denizli: Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği.
- IFSW. (2018, Temmuz 2). *Küresel Sosyal Hizmet Etik İlkeler Beyanı*. Ocak 15, 2022 tarihinde <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/> adresinden alındı
- IFSW ve IASSW. (2014, 7). *Global Definition Of Social Work*. 08 25, 2020 tarihinde <https://www.ifsw.org:> <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> adresinden alındı
- İnce, A. (2012). *Yaşlanma sürecinde dini hayat (Sakarya ili merkez ilçeler örneği) [Yayımlanmamış doktora tezi]*. Ankara Üniveristesi.
- Ingersoll-Dayton, B., & Saengtienchai, C. (1999). Respect for the elderly in Asia: Stability and change. *The International Journal of Aging and Human Development*, 48(2), 113-130.

- International Labour Organization (ILO). (2011). *Social security for social justice and a fair globalization*. Geneva, Switzerland: ILO.
- International Social Security Association (ISSA). (2016). *Ten global challenges for social security*. ISSA.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2022). *2022 Yılı Faaliyet Raporu*.
- Kalache, A. (1999). Ageing: A Global Perspective. *Comm Eye Health*, 12(29), 1-4.
- Kalaycı, I., & Özkul, M. (2015). Türkiye'de Yaşlılık Çalışmaları. *Sosyoloji Konferansları*, 52(2), 259-290.
- Kalınkara, V. (2016). *Temel Gerontoloji: Yaşlılık Bilimi*, Ankara: Nobel.
- Kalınkara, V. & Arpacı, F. (2013). Yerinde Yaşlanma. *VII.Ulusal Yaşlılık Kongresi*, (s. 54-60). Karabük.
- Kalınkara, V., & Kalaycı, I. (2017). Yaşlıya evde bakım hizmeti veren bireylerde yaşam doyumu, bakım yükü ve tükenmişlik. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 19-39.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). Onuncu Kalkınma Planı, 2014-2018.
- Karadeniz, O., & Öztepe, N. (2013). Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu. *Çalışma ve Toplum*, 3(38), 77-102.
- Karaköse, R. (2020). Yaşlı refahına yönelik manevi sosyal hizmetler: Darülaceze Okmeydanı örneği [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Zaim Üniveristesi.
- Karakuş, B. (2018). *Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı Ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Karan, M. (2007). *Yaşlılık Dönemi ve Problemleri*, , Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (19. b.). ankara: Nobel.
- Kaya, F. (2017). Türkiye'de yaşlı nüfus ve huzurevleri. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*(61), 423-440.

- Kaya, R. (2020). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kamu Politikası Aktörü Olarak Politika Kurulları: Yerel Yönetim Politika Kurulu Üzerinden Bir Değerlendirme. *International Social Sciences Studies*, 6(63), 2266-2276.
- Keser, N. (2019). Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu Sorununa Yönelik Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 739-764.
- Kesgin, B. (2012). *Kamu Sorumluluğunda Sosyal Hizmet*. İstanbul: Açılımkitap.
- Kesgin, B. (2015). Etkinlikle demokratiklik arasında belediyeler. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 7(14), 157-175.
- Kesgin, B. (2016). Sosyal hizmet ve sosyal yardımda büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasında nasıl bir dağılım yapılabilir? *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(3), 447-462.
- Kesgin, B. (2016). Sosyal hizmetin yerelleşmesi ve sosyal hizmette yerel yönetimlerin artan rolü. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 319-340.
- Kesgin, B., & Erdem, M. (2018). Türkiye’de manevi destek hizmetlerinin kurumsallaşması. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 69-92.
- Keskin, U. (2018). Suat Özkan’ın Bakış Açısından Yaşlılık Olgusu. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 92-109.
- KHK. (2018). Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları Üyeliklerine Yapılan Atamalar Hakkında Karar (Karar Sayısı: 2018/196). Resmî Gazete, 30560. (9.10.2018).
- Kılıç Akça, N., & Taşçı, S. (2005). 65 Yaş Üstü Bireylere Bakım Verenlerin Yaşadıkları Sorunların Belirlenmesi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*(14), 30-37.
- Kırışık, H. (2019). *İnformal yaşlı bakımında kadın emeğinin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirilmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. Akdeniz Üniversitesi.
- Kocabaş, F., & Kol, E. (2020). Almanya ve Türkiye’de karşılaştırmalı olarak bakım hizmetleri: Türkiye’de bakım sigortası kurulmasına yönelik bir öneri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(4), 283-310.

- Koç, O., & Özmete, E. (2019). *1. Yaşlılık Şurası Komisyon Raporları*. Ankara: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 4.
- Koç, Ö. (2019). Sosyal Devlet ve Sosyal Bütçe Perspektifinden Türkiye’de Sosyal Harcamalar. N. Koç içinde, *Güncel Sosyal ve Mali Sorunlara Yönelik Seçme Yazılar* (s. 341). Nobel Kitap.
- Koçak, O., & Kavi, E. (2015). Sosyal politika aktörü olarak sosyal girişimci belediyeçilik. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(6), 26-49.
- Kowal, P., & Dowd, J. (2001). Definition of an older person. Proposed working definition of an older person in Africa for the MDS Project. World Health Organization, Geneva, doi, 10(2.1), 5188-9286.
- Köktaş, Ö. (2015). *Kamu politikası yapım sürecinde düşünce kuruluşlarının rolü ve etkinliği: Seta Vakfı örneği [Yayımlanmamış doktora tezi] Sakarya Üniversitesi*.
- Krukenberg, K. (2018, Mart 20). *5 Ways an Ecological Approach to Social Work Alleviates Economic Injustice*. <https://onlinemsw.fsu.edu/https://onlinemsw.fsu.edu/blog/2018/03/20/5-ways-ecological-approach-social-work-alleviates-economic-injustice> adresinden alındı
- Krysik, J., & Finn, J. (2015). *Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması (Çev. Ed.: E. Erbay). (1. bs.). Ankara: Nika Yayınevi*.
- Kurtkapan, H. (2018). Aktif yaşlılık ve yerel yönetim uygulamaları: İstanbul örneği. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*(2), 38-52.
- Kurtkapan, H. (2019). Yaşlıların toplumsal hayata aktif katılımı ve sosyal yaşam merkezleri. M. Talas (Ed.), *Çocukluk Gençlik ve Yaşlılık Üzerine Araştırmalar-I* (s. 55-82). Ankara: Iksad Publications.
- Kuyumcu, M., Yeşil, Y., & Cankurtaran, M. (2012). Gediatrist Gözüyle İnterdisipliner Ekip. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(2), 115-123.
- Landefeld, C., Palmer, R., Kresevic, D., Fortinsky, R., & Kowal, J. (1995). A randomized trial of care in a hospital medical unit especially designed to

- improve the functional outcomes of acutely ill older patients. *New England Journal of Medicine*, 332(20), 1338-1344.
- Lum, T., & Wong, G. (2017). Social Policies for Aging Societies. In: Pachana N.A. (eds) *Encyclopedia of Geropsychology*. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-287-082-7_281.
- Lyon, D., & Miriam, G. (2008). Comparative configurations of care work across Europe. *Sociology*, 42(1), 101-118.
- Marcellini, F., Giuli, C., Gagliardi, C., & Papa, R. (2007). Aging in Italy: Urban–rural differences. *Archives of gerontology and geriatrics*, 44(3), 243-260.
- Morgan, L., & Kunkel, S. (2001). *Aging: Second Edition, The social context*. Pine Forge Press.
- Morgan, L., & Kunkel, S. (2015). *Aging, Society and The Life Course*. Springer Publishing Company, New York.
- Murakami, İ., & Gündem, E. (2019). İlköğretim Birinci Ve İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yaşlılık ve Yaşlanma: 2016-2017 Yılları İçerik Analizi. 10. Ulusal YAşlılık Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı.
- Müftüler, H. (2018). Modern Toplumda Yaş ve Yaşlı Ayrımcılığı. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 181-214.
- Nalbant, S. (2008). Yaşlılıkta Fizyolojik Değişiklikler. *Nobel Medicus Dergisi*, 4(2), 4-11.
- Narin, B. (2019). *Türkiye'de yaşı politikaları ve yaşı ihmal ve istismarına yönelik uygulamalar [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. Ankara Üniversitesi. .
- Nazar, N. (2020). The ecosystem approach in health social work. *Mental Health: Global Challenges Journal*, 3(2), 16-18.
- Nisbet, L. (2021). Yaşlılara yönelik hak ihlallerinin sosyal medyaya yansımaları. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 6085.
- Nuissl, E., & Pehl, K. (2004). *Portrait of Continuing Education Germany*. Bielefeld: W. Bertelsmann Verlag GmbH & Co. KG.

- Oğlak , S. (2017). Yaşlı bakımında görünmeyen işgücü: aile bakımı ve ekonomik değeri. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 73-87.
- Oğlak, S. (2007). Uzun süreli evde bakım hizmetleri ve bakım sigortası. *Turkish Journal of Geriatrics*, 10(2), 100-108.
- Onur, B. (2017). *Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik-Yaşlılık-Ölüm*, 11. Basım, Ankara, İmge Yayınları, .
- Or, R. (2013). *Yaşlıya bakım veren aile bireylerinin bakım verme yükü ve bakım verenin iyilik hali. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.*
- Orimo, H., Ito, H., Suzuki, T., Araki, A., & Sawabe, M. (2006). Reviewing the definition of “elderly”. *Geriatrics and Gerontology International*, 6(3), 149-158. doi:DOI:10.1111/j.1447-0594.2006.00341.x
- Ortak Politikalar Mutabakat Metni. (2023, ocak 01). *Ortak Politikalar Mutabakat Metni*. <https://chp.org.tr/yayin/ortak-politikalar-mutabakat-metni/Open> adresinden alındı
- Öcal, A., & Gök, M. (2020). Sağlıklı, güvenli ve bağımsız yaşamaya yönelik aktif yaşlanma: Almanya ve Türkiye karşılaştırması. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 43-66.
- Önal Dölek, B. (2013). Geriatrik Hizmetlerde Ekip Çalışması ve Geriatrik Ekipte Sosyal Çalışmacı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1), 191-198.
- Örselli, E., Babahanoğlu, V., & Bilici, Z. (2018). Kamu politikalarında yeni aktörler: Cumhurbaşkanlığı politika kurulları ve ofisleri. *Turkish Studies*, 13-30, 303-318.
- Öz, C., & Balta, S. (2020). Türkiye’de yaşlılara yönelik güncel sosyal politikaların analizi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 69-94.
- Özbabalık , D., & Hussein, S. (2017). *Demans Bakım Modeli Raporu*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

- Özbay, Y. (2015). *Sosyal Ekolojik Sistem ve Orbis*.
<https://www.orbisrehberlik.com.tr/sosyalekolojiksistem.html>:
<https://www.orbisrehberlik.com.tr/sosyalekolojiksistem.html> adresinden
alındı
- Özdemir Ocaklı, B. (2019). *Yaşlı hükümlülerin sosyal hizmet ihtiyaçları: Ankara örneği [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. Ankara Üniversitesi.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özel, D., & Çetinkaya Yıldız, E. (2020). Kapsayıcı Eğitim ve Ekolojik Model. *Journal of Inclusive Education in Research and Practice*, 1(2), 16-28.
- Özer, M., & Karabulut, Ö. (2003). Yaşlılarda Yaşam Doyumu. *Türk Geriatri Dergisi*, 6(2), 72-74.
- Özmete, E., & Hussein, S. (2017). *Türkiye’de yaşlı bakım hizmetleri raporu: Avrupa’dan en iyi uygulama örnekleri ve Türkiye için bir model tasarımı*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Özsoy, D. (2019). *Türkiye’de yoksullukla ilgili sosyal politikalar: Bir değerlendirme çalışması [Yayımlanmamış doktora tezi]*. Hacettepe Üniversitesi.
- Pardeck, J. (1988). An Ecological Approach for Social Work Practice. *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 15(2), 133-142.
- Patton, M. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods 3. Edition*. London: Sage Publication.
- Pritzker, S., & Lane, S. (2017). Political Social Work: History, Forms and Opportunities for Innovation. *Social Work*, 62(1), 80-82.
- Rädiker, S., & Kuckartz, U. (2020). *Focused analysis of qualitative interviews with MAXQDA*. Berlin: MAXQDA Press.
- Rädiker, S., & Kuckartz, U. (2020). *Focused analysis of qualitative interviews with MAXQDA*. MAXQDA Press. <https://www.maxqda-press.com/catalog/books/focused-analysis-ofqualitative->

- Resmî Gazete. (1982, Ekim 20). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- Resmî Gazete. (1987). Kamu Kurum ve Kuruluşları Bünyesinde açılacak “Huzurevlerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkındaki Yönetmelik.
- Resmî Gazete. (2001). Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği.
- Resmî Gazete. (2004). 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.
- Resmî Gazete. (2005). *Belediye Kanunu*.
- Resmî Gazete. (2007, Nisan 9). Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı.
- Resmî Gazete. (2008). Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik.
- Resmî Gazete. (2015). Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair Yönetmelik.
- Sağlık Bakanlığı. (2015). Palyatif Bakım Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge.
- Sağlık Bakanlığı. (2020). Kamu Hastaneleri İstatistik Raporu.
- Sarı, T. (2018). Ekolojik Yaklaşımın Okul Psikolojik Danışmanlığında Kullanılması. O. Kutlu (Ed.), *Eğitim Bilimleri* (s. 167-179). Akademisyen Kitabevi.
- Savaş, S. (2010). Avrupada ve Dünyada Gündüz Bakım Evleri. *Akademik Geriatri*, 132-136.
- Savaşkan, O. (2008). Neoliberalizm ve Sosyal Politikanın Yeniden Kurumsallaşma Süreci: Türkiye Örneği. *Toplum ve Hekim*, 23(5), 382-390.
- Sayar, K. (2007). *Yavaşla! Bu Hayattan Bir Defa Geçeceksin*. İstanbul: Timaş.
- Sevük, M., & Akın, P. (2019). Kamu politikalarını etkileyen resmi, sivil ve uluslararası aktörler. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 167-183.
- Seyyar, A., & Yumurtacı, A. (2015). Kırsal kesimde yaşayan bakıma muhtaç yaşlılara dönük evde bakım hizmetleri: Sakarya ili taraklı ilçesi ve köyleri için bir model

önerisi. *İhtiyarlar Risalesi Işığında Yaşlanma ve Manevî Bakım Çalıştayı; Risale Akademisi; Üsküdar/İstanbul.*, (s. 1-13).

Sezer, S., & Aydemir, D. (2019). Fotoğraflarla Desteklenmiş Yaşlılık ve Gündelik Yaşam: Muğla (Menteşe Ve Milas) Örneği. 10. Ulusal YAşlılık Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı. 35-45.

Sezer, S., & Tenlik, Ö. (2019). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yaşlılık ve Sosyal Dışlanma. 10. *Ulusal Yaşlılık Kongresi* (s. 27-37). Denizli: Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği.

Shaheen, M., & Pradhan, S. (2019). Sampling in Qualitative Research. M. Gupta , M. Shaheen, & K. Reddy (Ed.), *Qualitative Techniques for Workplace Data Analysis* (s. 25-51). IGI Global.

SHUDER. (2004, Nisan). Sosyal Hizmet Mesleğinin Etik İlke ve Sorumlulukları. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.

Sılaydın, M. (2008). Şehir planlamada yaşlıya ve yaşlının barınma sorununa yeniden bakmak. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(2), 98-106.

Singh, S., & Bajorek, B. (2014). Defining ‘elderly’ in clinical practice guidelines for pharmacotherapy. . *Pharmacy Practice*, 12(4), 1-9.

socialworkdegreeguide. (2022). *5 Examples Of Ecological Social Work Practical Applications of Ecological Social Work*.
<https://www.socialworkdegreeguide.com/>:
<https://www.socialworkdegreeguide.com/lists/5-examples-of-ecological-social-work/#:~:text=A%20social%20work%20practice%20that,an%20isolated%20set%20of%20symptoms>. adresinden alındı

Sosyal Hizmet Kanunu. (1983). Resmî Gazete 18059 (27 Mayıs 1983) Kanun No. 2828 md.

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. (2023). Sosyal Yardım Programlarımız.

- Şahin Duran, D., & Cenikli, E. (2021). Yoksullukla mücadelede bir kamu politikası olarak bütünleşik sosyal yardım sistemi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(46), 149-162.
- Şahin, Ö. (2021). Yaşlıların gerontolojik sosyal hizmet ihtiyaçlarının ekolojik bakış açısı ile değerlendirilmesi. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Şahin, S., Tosun Taşar, P., Baybaş, B., Özgür, Ö., Tenli, E., Ülgen, M., . . . Akçiçek, F. (2018). Kapsamlı Geriatrik Değerlendirmede İnterdisipliner ve Multidisipliner Ekip Kavramları. *Türkiye Klinikler*, 4(3), 8-11.
- Şeker, A., & Kurt, G. (2018). Bir Sosyal Politika Alanı Olarak Yaşlılık ve Sosyal Hizmet Uygulamaları. *Nüfusbilim Dergisi*, 40, 7-30.
- Şenol, D., & Erdem, S. (2017). Yaşlılık ve Yaşlı Kadınlarda Huzurevi Algısı: Nitel Bir Çalışma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 31-50.
- Şentürk, M., & Ceylan, H. (2015). *İstanbul'da Yaşlanmak İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Talu, E. (2019). Huzur Evlerine İlişkin Toplumsal Algı Üzerine Bir İkilem: “Beyaz Melek” Filmi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(95), 157-170.
- Taşçı, F. (2010). Türkiye'nin Kamusal Sosyal Yardım Anlayışı. *Journal of Social Policy Conferences*(55), 127-149.
- Taşçı, F. (2010). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri. *Çalışma ve Toplum*, 1, 175-202.
- Taşçı, F. (2010). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1, 175-202.
- TAYA. (2019). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2016*. Ankara: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Teker, S., & Özer, B. (2012). Sermaye piyasaları yapısal karşılaştırması: gelişmiş, gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 55, 1-1.

- Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.
- Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T., & Arslansoyu, N. (2016). Yaşlılık Kavramına Bir Bakış. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 16(1), 84-116.
- Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T., & Arslansoyu, N. (2016). Yaşlılık Kavramına Bir Bakış. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 16(1), 84-116.
- TİHEK. (2022). *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu*. Ankara: TİHEK.
- Tınar, Y. (2019). Yerel yönetimlerce yoksul, yaşlı ve engellilere sunulan sosyal destek hizmetleri'ne bir bakış: İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(1), 15-27.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınevi.
- Topçuoğlu, A. (2010). *Türkiye'de Aile Değerleri*. Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- TRT. (2023, Temmuz 2023). *Evde sağlık hizmeti alan hasta sayısı 647 bini geçti*. <https://www.trthaber.com/videolar/evde-saglik-hizmeti-alan-hasta-sayisi-647-bini-gecti-68357.html> adresinden alındı
- TÜİK. (2018, Şubat 21). Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080, Bülten Sayısı: 30567.
- Tuna Uysal, M., & Tan Eren, G. (2020). COVID-19 salgın sürecinde sosyal medyada yaşlılara yönelik ayrımcılık: Twitter örneği. *Turkish Studies*, 15(4), 1147-1162.
- Tuncay, T. (2020). Sosyal Hizmet Terileri (2): Ekolojik Sistem Teorisi [T. Tuncay tarafından kaydedildi]. *Sosyal Çalışma Podcast* albümünde. Ankara.
- Tuncel, G., & Uzun, H. (2019). Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(2), 309-334.
- Türkan, M., & Sezer, S. (2017). Yaşlı yoksulluğunun yarattığı sosyal ve psikolojik sorunlar: Muğla örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 35-57.

- Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı. (2021). *Evde Sağlık Hizmetleri Raporu*. İstanbul.
- TÜSEB. (2021). Türkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler, İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü.
- TÜSEV. (2013). *Sivil Toplum Kuruluşları ile Kamu Sektörü İlişkileri Sorunlar-Beklentiler İstişare Sonuçları*. TÜSEV.
- Umutlu, S. (2019). Türkiye'de yaşlı nüfus ve sosyal politika uygulamaları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 11(1), 29-43.
- United Nations. (2019). *World Population Ageing 2019*. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs.
- United Nations. (1982). 1. Viyana Dünya Yaşlılık Asamblesi .
- United Nations Principles for Older Persons. (1991). The Office of the High Commissioner for Human Rights.
- Uyanık, Y. (2017). Yaşlılık, Yaşlanan Nüfus ve Sosyal Politika. *İş ve Hayat*, 3(5), 67-100.
- Ünal, V. (2019). Modernleşme sürecinde yaşlılık düşüncesini değiştiren olgular - toplumsal yaşamın kıyısında kalan yaşlılar. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43(2), 275-298.
- Ünalan, P. (2012). Aktif Yaşlanma: Bilişsel ve Sosyal Boyut. *The Journal of Turkish Family Physician*, 3(1), 13-17.
- Üz, K., & Kara, B. (2022). Türkiye'de sosyal evlet anlayışı ve yaşlı hakları. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 131-151.
- Vabø, M., & Marta, S. (2012). A caring state for all older people. *Welfare state, universalism and diversity*, (s. 121-143). (Ed.)Cheltenham: MPG Books Group.
- Weiss, I., Gal, J., & Katan, J. (2006). Social Policy for Social Work: A Teaching Agenda. *British Journal of Social Work*, 36(5), 789-806.

- Whittemore, R., Chase, S., & Mandle, C. (2001). Validity in qualitative research. *Qualitative Health Research*, 2001, 522-537.
- Wilson, C. (2014). *Interview techniques for UX practitioners: A user-centered design method*. London: Elsevier. .
- World Health Organization. (2001). *Men, ageing and health: Achieving health across the life span (No. WHO/NMH/NPH/01.2)*. World Health Organization.
- World Health Organization. (2002). *Current and Future Long-Term Care Needs*. World Health Organization.
- Yağar, F., & Sema, D. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yalova Belediyei. (2022). *2022 Yılı Faaliyet Raporu*.
- Yaman, Y. (2020). Emeklilik sisteminde yapısal dönüşüm zorunluluğu: kademeli yaş artışı. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 9(25), 470-491.
- Yanardağ, U. (2020). Siyaset ve Sosyal Çalışma İlişkisini Türkiye İçin Düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 261-278.
- Yanık, D. (2023, Mart 08). *Bakanımız Derya Yanık: “Mart ayına ilişkin 2,7 milyar TL tutarındaki yaşlı aylığını ve engelli aylığını hesaplara yatırdık”*. Nisan 02, 2023 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/sygm/https://www.aile.gov.tr/sygm/haberler/bakanimiz-derya-yanik-mart-ayina-iliskin-2-7-milyar-tl-tutarindaki-yasli-ayligini-ve-engelli-ayligini-hesaplara-yatirdik/> adresinden alındı
- Yaşlanma Özel İhtisas Komisyon Raporu. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Yertutan, C. (1991). Yaşlılıkta ortaya çıkan fiziksel değişiklikler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 63-66.
- Yıldız, E. (2021). Yaşlı dostu kentler ve covid- 19 sürecinde yerel yönetim faaliyetleri. *International Marmara Social Sciences Congress* (s. 59-68). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.

- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. b.). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, Y. (2021). Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Yaşlılara Yönelik Faaliyetleri: Yaşlı Destek Programı (Yades) Örneği. M. KAYAGİL, & M. KALKAN (Ed.), *Sosyal Politikada Kurum ve Kuruluşlar - Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla Değerlendirmeler I* (s. 41-72). İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Yıldırım, Ö. (2021, 06 29). *Anadolu Ajansı*. Türkiye'de 10 kişiden 1'i emekli: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiyede-10-kisiden-1i-emekli/2288513#> adresinden alındı
- Yin, R. (2003). *Case study research: design and methods*. (3. Basım). California: Sage Publications.
- Zaidi, A., Frick, J., & Büchel, F. (2005). Income Mobility in Old Age in Britain and Germany. *Ageing and Society*, 25, 543-565.
- Zanon, D., & Emilio, G. (2011). *Quality care for quality aging: home care services in six European countries and regions*. Milano: Demos.
- Zastrow, C. (2015). *Introduction to social work and social welfare: Empowering people*. (12. b.). Boston, USA: Cengage Learning.

EKLER

Ek.1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Değerli Katılımcı,

Bu görüşme formu Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü bünyesinde Doç Dr. Harun CEYLAN danışmanlığında yürütülen “*Türkiye’de Yaşlı Sosyal Hizmet Politikası: Politika Yapıcı ve Uygulayıcılar Perspektifinden Analiz*” adlı doktora tezi çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Araştırmanın amacı Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politikaları değerlendirmektir. Sizlerin ortaya koyacağı tüm düşünce görüşleriniz benim ve akademik camia açısından çok değerli olduğunu ifade etmek istiyorum.

Görüşmeye başlamadan önce, birkaç hususu açıklığa kavuşturmak istiyorum. Bu katılımınızın gönüllülük esasına dayandığını, görüşmemizin gizli olduğunu ifade etmek isterim. Ayrıca araştırma raporunda isimleriniz kesinlikle yer almayacaktır. Konuşmalarımızı not alacağımız ve kayıt altına alacağımı belirtmek istiyorum. Görüşme sonucunda istemediğiniz ifade ve görüşlerinizi söylebilirsiniz. Katkılarınız için Şimdiden teşekkür ediyorum.

Bedrettin VAROL

Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü Doktora Öğrencisi.

Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir sorunuz veya belirlemek istediğiniz bir düşünceniz var mı?

Müsaadenizle görüşmeye başlamak istiyorum.

A. Genel Bilgiler

1- Eğitim Durumunuz?

() Lise ve Dengi ()Ön Lisans () Lisans ()Yüksek Lisans () Doktora

2- Cinsiyet

() Erkek () Kadın

3- Çalışılan, Görev Yapılan Kurum-Kuruluş?

4- Kurum-Kuruluştaki Statünüz veya Unvanınız?

B. Ülkemizde Yaşlılara Yönelik Sunulan Sosyal Politikaların Doğası

- 1- Türkiye’de yaşlı politikasının amacı ve hedefleri hakkında neler düşünüyorsunuz?
- 2- Türkiye’de yaşlı politikası kapsamına kimler girmektedir?
- 3- Aşağıdaki kavramlar çerçevesinde ülkemizdeki yaşlı politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
 - Lütuf Temelli /Hak Temelli
 - Geleneksel, Muhafazakâr/ Modern, Çağdaş
 - Kurum Bakımı/Aile Temelli Bakım
 - Aktif Yaşlanma/Pasif Yaşlanma
 - Bağımlı Yapıcı/Özgürleştirici

C. Ülkemizde Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalarının Durumu ve Gelişimi

- 1- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politikaya katkı sunan kurum ve kuruluşlar nelerdir?
- 2- Yaşlı politikaları geliştirilirken yerel yönetimlerin iş birliği katkısına önem verilmekte midir?
- 3- Yaşlı politikaları geliştirilirken STK’ları (dernek, vakıf vb. sivil organizasyonlar) iş birliğine katkısına önem verilmekte midir?
- 4- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politika bütçe ve harcamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 5- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politika uygulamalarında görev alan insan kaynağını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 6- Ülkemizde yaşlı politikalarının yaşlı kadın ve yaşlı erkek (cinsiyet bağlamında) farklılaşan yönleri nelerdir?

D. Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikaların Ülkemizdeki Uygulama Alan ve Türleri

1- Ülkemizdeki mevcut yaşlılara yönelik sosyal politika uygulama alan ve türlerine ilişkin düşünceleriniz nelerdir? Hangisi veya hangilerini daha elzem ve gelişmiş buluyorsunuz? Neden?

- Emekli dul ve yetim maaşı alan yaşlı uygulaması
- 2022 Sayılı kanun kapsamında maaş alan yaşlı uygulaması
- Eşi vefat eden yaşlı kadın maaşı
- Evde bakım hizmeti (Yaşlıya bakım sağlayan yakına maaş uygulaması)
- Sağlık bakanlığı evde sağlık ve yaşlı hizmet uygulaması
- Huzurevi bakım uygulaması
- Yaşlı Yaşam Evleri uygulaması
- Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Uygulaması
- Yerel Yönetim Uygulamaları
- STK Uygulamaları

E. Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikaların Etkileri

- 1- Yaşlılara yönelik sosyal politikalarının toplum üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 2- Yaşlılara yönelik sosyal politikalarının aile üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 3- Yaşlılara yönelik sosyal politikalarının kadınlar üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 4- Yaşlılara yönelik sosyal politikalarının yaşlılar üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

F. Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalara İlişkin Genel Görüş

- 1- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politikalarının zayıf yönleri nelerdir?
- 2- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politikalarının güçlü yönleri nelerdir?
- 3- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politikaları refahı yüksek olan ülkelerle kıyaslandığında nasıl bir durum ortaya çıkmaktadır?
- 4- Sizce toplumsal yapının değişimi ve ailenin dönüşümü yaşlılık statü ve politikalarını nasıl etkilemektedir?
- 5- Sizce yaşlılık statüsüne ve refahına yönelik hangi politika ve modeller geliştirilebilir?
- 6- Ülkemiz açısından yaşlılık politikalarının geleceğine ilişkin görüşleriniz nelerdir?

Ek.2: Etik Kurul Kararı

T.C YALOVA ÜNİVERSİTESİ İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI		PROTOKOL NO: 2022/123
ARAŞTIRMA BAŞLIĞI	Türkiye’de Yaşlı Sosyal Hizmet Politikası: Politika Yapıcı ve Uygulayıcılar Perspektifinden Analiz	
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	1- Nitel Araştırma – Görüşme 2- Doktora Tez Çalışması	
ARAŞTIRMACILAR	1- Sorumlu Araştırmacı : Bedrettin VAROL 2- Tez Danışmanı : Doç. Dr. Harun CEYLAN	
KARAR	Etik Onay Verilmesine Karar Verildi.	

Prof. Dr. B. Y.

TARİH
22.11.2022

Ek.3: Temel MAXQDA Eğitimi

Ek.4: Örnek Görüşme

A. Genel Bilgiler

5- Eğitim Durumunuz?

() Lise ve Dengi ()Ön Lisans () Lisans ()Yüksek Lisans (X) Doktora

6- Cinsiyet

(X) Erkek () Kadın

7- Çalışılan, Görev Yapılan Kurum-Kuruluş?

Yaşlı Hakları Derneği - Üniversite

8- Kurum-Kuruluştaki Statünüz veya Unvanınız?

Genel Sekreter – Doç. Dr.

B. Ülkemizde Yaşlılara Yönelik Sunulan Sosyal Politikaların Doğası

1- Türkiye’de yaşlı politikasının amacı ve hedefleri hakkında neler düşünüyorsunuz?

Türkiye’de öncelikle aslında 2007’de bir ulusal eylem politikası hazırlanıyor. Sizin de bildiğiniz gibi muhtemelen görmüşsünüzdür. Sonrasında aslında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı o zamanki ismiyle yaptırdığı bir etüt araştırma projesi var. Özellikle Türkiye’de nüfusun değişimi meselesi, yaşlanmaya ilişkin bir araştırmadan bahsedebiliriz. Yine 2010, 2011 yıllarında hani bunları niye zikrediyorum hem bunlara biraz bakmanız için zikrediyorum hem de bu politika gerçekten var mı diye bakmak lazım. 2010, 2011 yıllarında yine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Bakanlığının yaptığı ülkemizde yaşlıların mevcut durumu şeklinde yanlış hatırlamıyorsam bir araştırma var. Şimdi bu araştırmalar ve politika belgelerinin getirdiği nokta bizi 2018-2023 kalkınma planında ve onun öncesinde bir özel ihtisas komisyonu raporu hazırlanıyor ve aynı zamanda da bir kalkınma planında yaşlılıkla ilgili biz çeşitli amaçlar ve hedefler görüyoruz. Şimdi bütün bunların tamamına baktığımızda ve aynı zamanda kurumsal gelişme de yaşanıyor. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü gibi birtakım başlıklar, birtakım kurumsal

yapılanmalar da beraberinde geliyor fakat Türkiye’de bütünsel bir yaşlılık politikasından bahsetmek mümkün mü? Hâlihazırda bence olduğunu söylemek güç ve bu arada şunu da söyleyeyim 2019, 1. yaşlılık şurası toplanmış oldu Cumhurbaşkanlığı himayesinde. Bu da yine en üst düzeyde Türkiye'nin yaşlanma meselesi gerçekliğinin fark edildiği anlamına geliyor. Yani bütün bu aktardıklarım aslında yaşlanma Türkiye’de bir mesele hâline geliyor. Özellikle politika düzeyinde ama kapsamlı bütüncül bir politika olduğunu söylemek henüz çok mümkün değil. Bu da yaşlı politikasının hani amacı ve hedefleri hakkında ne düşünüyorsunuz derken burada yaşlılıkla ilgili çeşitli politik amaçlar var. Ama bunlar dediğim gibi bütüncül olmaktan biraz uzak. Bunu ben nispeten Türkiye’nin özellikle daha çok genç nüfusuyla ilişkilendiriyorum yani genç nüfusa sahip bir ülke olması ve özellikle önünde duran genç nüfusla ilgili daha fazla yakıcı krizler var o yüzden işsizlik gibi da işte eğitim hayatına kazandırılması gibi. Yani hem ne eğitimde ne istihdam olan gençler ciddi bir nüfus oluşturuyorlar. Dolayısıyla yaşlanma aslında biraz geride duruyor. Benim genel anlamda söyleyebileceğim 2007’lerde başlayan bir yaşlanma ilgisi var ama bunun da bütünsel bir yaşlılık politikasından bahsetmek mümkün değil. Burada yaşlılarla ilgili mesela sağlık politikası ne olacak? Emeklilik ve bakım politikası nedir? Ya da işte sizin alanınız olan bu işin sosyal hizmetler tarafı, sosyal politika tarafı ne olacak belli değil. Ya da aileyle ilgili sosyal hizmet, sosyal ilişkileriyle ilgili yaşlıların, sosyal izolasyon, yalnızlık gibi hususlarla ilgili aslında yaşlanmayı böyle bütüncül bir bakış açısı geliştirilemediğini görüyoruz. Burada işte konuşulan en temel konulardan bir tanesi. Örneğin yaşlıların sağlığı, bakımı gibi konular son zamanlarda emeklilik şartlarının iyileştirilmesi gibi konular ama bütün bunların hepsi aslında ben tabii biraz daha sosyolojik perspektiften de bakıyorum meseleye bütün bunların hepsini aslında hepsinin birbirleriyle ilişkili olduğunu biz görüyoruz akademik çalışmalar içerisinde de ve 2. Bir noktada şu bütünlüğü açmaya devam edersek özellikle yaşlanmaya bir hani yaşlanmaya bir yaşam seyri olarak bakılmıyor. Yaşlılık dönemi olarak bakılıyor. Yani işte evet 65 geldiniz evet, artık yaşlısınız ve “Sizin için neler yapabiliriz?” gibi bir soru var. Hayır aslında biz aslında sizler de bizler de şu anda yaşlanma içerisindeyiz. Dolayısıyla bize yönelik de ya da benim biraz sonra belki daha önerilerde de söylemek isterim. Bence 50+ yaş grubuna yani bu bütünsel politika içerisinde yer vermek lazım. Çünkü elliden sonra yaşlanmaya başlıyoruz. Yani yaşlanma hızı da artıyor. Daha doğru bir ifadeyle. Çünkü hepimiz doğduğumuzdan

itibaren yaşılanıyoruz ama elliden sonra ise artık yaşlı bütün hazırlık dediğimiz bir dönem geliyor. Mesela burası da dikkate alınmıyor yani. Mesela burada insanların sağlıkları, ekonomik durumları, sosyal ilişkileri vesaire. Burada tabii yine de az önce ifade etmeye çalıştığım hani sosyolojik bakış açısını biraz daha teknik bir şekilde aslında yaşlıya, yaşlanma sürecine bütüncül 360 derece perspektifiyle bakmak gerektiğini düşünüyorum. Yani bu hem bugünlerde mimariden mekâna birçok farklı disiplinde farklı alanda konuştuğumuz bir mesele, o çerçeveyi geliştirmede sosyal politikaları son olarak şunu da söyleyeyim birçok soruya cevap vermemiş olalım. Örneğin yerel yönetimler burada nasıl konumlanacak işte üniversiteler burada nasıl konumlanacak? Sağlık kurumları nasıl konumlanacak? Bütün bunları beraber düşünmek zorundayız. Burada dediğim gibi son olarak şeyi de söylemek istiyorum biraz Sağlık Bakanlığı'nın Türkiye'de özellikle biraz daha fazla bu meselelere son yıllarda girmeye başladı. Yani biz Türkiye'de bu hepimizin söylediği belki siz de çalışırken görmüşsünüzdür. Yaşlanmayı sadece sağlık eksenli bir yere de yere koyuyorduk. Ama Türkiye'de sevindirici olan bir gelişme dediğim gibi böyle yaşlılık şurasıyla başlayan biraz öncesinden son 4-5 yıldır bira daha yaşlanmaya daha bütünsel bakmamız gerektiği konuşuluyor.

2- Türkiye'de yaşlı politikası kapsamına kimler girmektedir?

Yani hâlihazırda girdiğini söyleyemeyiz. Dediğim gibi az önce ifade ettim, daha çok yaşlılık dönemine girmiş hatta yani hani Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının bugünkü adıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yaptığı çalışmalara baktığımızda daha çok belli bir yaşlı grubunun yani ekonomik anlamda dezavantajlı yani yoksul yaşlı grubunun girdiğini görüyoruz. Burada önemli adımlar atıldı. Geçmişte mesela dul kadınlar özellikle yani eşini kaybetmiş ya da ayrılmış diyelim kadınlara yönelik mesela ciddi sosyal yardım politikaları var. Bunlara da bakmanızı tavsiye ederim. Çünkü biz de sosyal politikaları değerlendirirken bir araya parantez açayım, sosyal politikaları değerlendirirken yaşlılara özgü gibi şeylere bakıyoruz. Yani 65+ üzerine bakıyoruz ama mesela 60 yaşında 55 yaşında olup işte dul olan kadınlara ciddi bir sosyal yardım da yapılabilir. Mesela bunlar da aslında bir tür yaşlanma politikası içerisinde değerlendirilebilir. Yani biz hem akademisyenler hem de politikacılar doğru bir tanımlama yapmadığımız için aslında belki de yaşlanmaya dönük yaptığımız politikaları yaşlanma politikaları içerisinde bile değerlendirmiyoruz.

O yüzden Türkiye’deki tanımlamanın ben çok sınırlı olduğunu yerel yönetimlerde de görürsünüz. Hani bu tabii burada birtakım kanuni yani yasal daha doğru bir ifadeyle yasal birtakım sınırlılıklar var. Burada Türkiye’deki yaşlı tanımının veya hedef kitle olarak belirlenen yaşlının çerçevesini genişletmeye ihtiyacımız var. Mesela burada orta sınıf olup ciddi yaşlı politikasına ihtiyacı olan insanlar da var ya da üst o gelir grubunda olan yaşlılar da bir tür yaşlı politikasının içerisinde olması gerektiğini düşünüyorum. Bu sınıfsal bir değerlendirme, ikinci şey, özellikle yaşla ilgili söylemek lazım. Şöyle özellikle yaşlılara hizmet götürürken bizim şu günlerde genç yaşlı dediğimiz yaşlıların yani 65-74 arası olan yaşlıların aslında çok daha fazla hizmet alabiliyorlar. Çünkü neden erişim kolaylıkları var efendime söyleyeyim hareket kabiliyetleri söz konusu, hâlâ aktif hayata devam edebiliyor. Fakat şunu görüyoruz, dünyada da mesela 80-85 yani erişim güçlüğü yaşayan daha bizim ileri yaşlı dediğimiz gruplar aslında Türkiye’de çok daha az kapsama girdiğini düşünüyoruz. Yani Türkiye daha çok orta gruba odaklanıyor. Ne yaşlanmakta olanlar ne de çok ileri yaşlılar aslında kapsam dışına çok fazla girmediğini söyleyebiliriz. Burada yine farklı ölçekleri değerlendirmeye çalışıyorum sizin için. Kırsal ve kentsel bağlamda bakıldığında ya da kentsel yaş kentte yaşayan kentsel alanda yaşayan yaşlıların özellikle Türkiye’de yerel yönetimin güçlenmesiyle beraber daha fazla odakta olduğunu söyleyebiliriz. Ama Türkiye’de ciddi bir kırsal yaşlılık var. Bu konuda akademik araştırma da çok az hani siz de Siirt’tesiniz görüyorsunuzdur kırsal yaşlanmanın boyutlarını, dolayısıyla kırsal yaşlanma bence bilinen görülen ama politika düzeyinde çok kapsama giren bir ayağının olduğunu düşünmüyorum ben özellikle merkezi, yani Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı nispeten daha fazla işin içerisine giriyor ama bu tür bakanlıkların politikaları açısından kırsal alanda söylemek isterim. Bunun dışında cinsiyetler açısından bakıldığında kadınlar ciddi dezavantajlıdır yaşlanma sürecinde bence yaşlı politikası belirlenirken özellikle kadınların nasıl güçlendirilebileceği, nasıl desteklenebileceği, yani kadınlara yaşlı politikası içerisinde daha pozitif bir nokta koymak lazım. Çok hızlıca bir de son olarak şunu söyleyeyim bu yaşlı politikasını kapsamına kimler girer derken böyle bir idealize edilmiş ideal bir tip yaşlı tipi var. Bunu biz yaşlılık çalışanlar sıklıkla konuşuyoruz zaten yani o idealize yaşlı tipi aslında yaşlı politikasına giriyor. Yani mesela işte suçlu yaşlı var işte Harun Hoca da zaten bu konuları belirtmiştir size, suçlu yaşlı olabilir. Efendime söyleyeyim ya da çok yetenekli yaşlı olabilir yani

yaşlılık içerisinde idealize edilmiş bir sadece birkaç istikbal aslında çok farklı yaşlı tipleri var. Yani bir de bu politikaya biraz bu sosyolojik bakış açısıyla bakmak lazım. Bu da aslında ciddi bir farklılık beraberinde getiriyor. Ben odağı çok sınırlı olduğunu düşünüyorum. Türkiye'deki hâlihazırda yaşlı politikası kapsamında girenlerin çok sınırlı bir alanda olduğunu söyleyebiliriz.

3- Aşağıdaki kavramlar çerçevesinde ülkemizdeki yaşlı politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- **Lütuf Temelli /Hak Temelli**
- **Geleneksel, Muhafazakâr/ Modern, Çağdaş**
- **Kurum Bakımı/Aile Temelli Bakım**
- **Aktif Yaşlanma/Pasif Yaşlanma**
- **Bağımlı Yapıcı/Özgürleştirici**

Türkiye’de genellikle şöyle bir yaklaşım da var. Şimdi ben de çok genel bir değerlendirme yaptım aslında ilk soruda ya bütüncül bir bakış açısı dedim. Bütüncül çok klişe bir laf aynı zamanda bütüncül bütünsel bakmamız lazım. İşte bütünsel politikalar falan diyoruz ya aslında burada bütünselliğin altında yaşlanmaya bir felsefi, bir sosyolojik bir bakış açısı aslında gerekiyor. Yani burada biz yaşlıyı yaşlanmayı nasıl konumlandırıyoruz? Bence Türkiye’de bu şu anda sizin ekranda gördüğüm bu 5 gerilim noktası aslında zaman zaman farklı yerlere gidiyor. Yani mesela kurum bakımının öne geçtiği alanlarda da aile temelli bakımın diyelim öne geçtiği alanlar da olabilir. Bu 5 gerilim hattı aslında bizim yaşlı politikalarında genellikle yaşlı politikalarını eleştiren özellikle sağ taraftakiler yani gerçi bunlar biraz karışmış diyelim. Yani hak temelli olanlar işte lütuf temelli olduğunu söyleyenler şimdi burada ispat etmeye çalıştığım şey şu, daha açık söyleyeyim, bir kere böyle bir bütünsel bir bakış açısı yok Türkiye’de yaşlı politikalarının. Yani Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıysa eğer bu kurum sözgelimi bu politikayı belirleyen kuruluş yani şunu demiyor mesela biz bizim yaşlı politikamızın temelini geleneksel muhafazakâr bir politika temelini oluşturuyor demiyor ya da kurum bakımı da demiyor aile bakımı da demiyor. Aslında şu var, onu söyleyeyim size. Bence Türkiye’deki yaşlı politikalarında özellikle 2002 AK Parti iktidarıyla başlatacaksak bu son 20 yıla

bakacaksak eğer bu da daha çok ben o aile temelli bakım gibi değil de aile odaklı bir yaşlanma süreci bakımı da içerecek şekilde, aile odaklı bir yaşlanma süreci dediğim gibi bakımı da içerecek şekilde, aktif yaşlanma politikası olduğunu söyleyebilirim. Yani geleneksel muhafazakâr zaten aile odaklı dediğimizde biraz muhafazakâr geleneksel tarafa odaklanıyor. Ama şunu söyleyeyim size, bakış bu yani aile odaklı yaşlanma, aktif yaşlanma fakat bunun altında dolduramıyor mevcut politikalar. Aile odaklı diyoruz ama gerçekten aile odaklı mı demek istediğim o yani mesela şu anda eleştirenler aile odaklı olduğunu söylüyorlar. Ama ben de şöyle eleştiriyorum aile odaklı bile değil diyorum. Ne demek istediğimi anlatabildim mi? Keşke aile odaklı dedikleri noktayı doldurabilseler diyorum. Aslında ben burada birçok toplantıda söylediğim şeyi ifade etmek istiyorum. O da şu aslında yaşlanmaya nasıl baktığınızı belirleyip yaşlıyı nasıl konumlandırıyoruz? Sonra politika düzeyinde daha bütünsel ve daha çeşitlilik olsun yaklaşımını benimseyen birisiyim. Türkiye'de birçok toplantıya gittiğimizde şunu görüyoruz, işte kurum bakımcılar, aile temelli bakımcılar... Hayır, aslında Türkiye'de sosyolojik değişimlere baktığımızda kurum bakımının bir ihtiyaç olduğunu son derece net bir şekilde görüyoruz. Aile odaklı olan insanlar da kurum bakımını tümüyle olmamasından yana değiller. Türkiye'de böyle ikili bir gerilim hattında sıkışmış bir politika düzlemi var. Tamamen ideolojik bir tartışmaya dönüştürüp ailenin bakmasını, geleneksel muhafazakâr feodal bir çerçeveye oturtan bir bakış açısı var. Hayır burada şunu ifade ediyoruz, özellikle sosyologlar aile eğer sosyolojik birtakım yapısal olarak bakım süreçlerini yönetebilecekse ve bunun bir parçası olabilecekse ailede bunu zaten konumlandırmak çok da doğal gibi geliyor bana. Ben burada Türkiye'deki yaşlı politikalarının zihnen kafası karışık olduğunu düşünüyorum. Özetleyecek ve toparlayacak olursak burada Türkiye'nin özellikle kendi modernleşme tecrübesine bakıldığında farklı sınıflardaki aile profiline bakıldığında yani alt gelir grubu, orta gelir grubu, üstü gelir grubuna bakıldığında ailenin değişimleri yaşamakla beraber hâlâ çok önemli olduğu görülüyor. Dolayısıyla ben Türkiye'deki yaşlı politikalarında aktif yaşlanmanın belirleyici bir tarafı olması gerektiğini düşünenlerdenim. Merkezde hani idealize ederek de söylüyorum bunu ama burada ailenin çok temeldeki noktalardan biri olduğu ortaya çıkıyor. Bu, dünyada da biraz buraya doğru gidiyor. Çünkü uzun vadeli aileyi buradan sildiğimiz zaman ciddi problemlerle karşılaşılıyor. Dolayısıyla aktif yaşlanan, aile odaklı ve hak temelli

olduğunu söylemek isterim. Ben bu politikanın biraz daha bütünsel bir bağlamda buraya oturtulması gerektiğini ifade etmiş olayım.

C. Ülkemizde Yaşlılara yönelik sosyal Politikalarının Durumu ve Gelişimi

1- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politikaya katkı sunan kurum ve kuruluşlar nelerdir?

2- Yaşlı politikaları geliştirilirken yerel yönetimlerin iş birliği katkısına önem verilmekte midir?

3- Yaşlı politikaları geliştirilirken STK'ları (dernek, vakıf vb. sivil organizasyonlar) iş birliğine katkısına önem verilmekte midir?

Sosyal politikaya katkı sunan kurum ve kuruluşlar, yani bunlar hani geleneksel anlamda üniversiteler olduğunu söyleyebiliriz. Yerel yönetimler sunuyorlar, ben onu söyleyeyim. Yani Türkiye’de yerel yönetimler katkı sunuyorlar çünkü iş birliği katkısı önem veriliyor mu? Veriliyor. Çünkü yerel yönetimler yaşlıya doğrudan ulaşmakta çok hızlı hareket edebiliyorlar ve sahada oldukları için de ciddi bir birikim elde ediyorlar ve bunu biz toplantılarda çalışmalarda görüyoruz. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yine ya desteği bir şey var biliyorsunuz yani büyükşehir destekliyorlar yaşlıların hizmetlerinde. Dolayısıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıyla yerel yönetimler arasında ciddi bir ilişki ve iş birliği süreci var. Bence burada yerel yönetimler de bana sorarsanız eğer Türkiye’de en fazla birikime sahip olan aktörlerden bir tanesi, ikincisi bu aktörlerden ikincisi sivil toplum kuruluşları. Gerçekten bu konuda çalışan çok sayıda olmasa da az sayıda sivil toplum kuruluşu sahada çalıştığı için aslında yine bence katkı sunuyorlar. Onların getirdikleri birtakım önerilerin bu toplantılarda en azından dikkate alındığını görüyoruz. Mesela sivil toplum kuruluşlarının davet edilmediği bir toplantı ben çok iyi hatırlamıyorum. Ben kendim de böyle toplantılar düzenliyorum. Burada çok ciddi bir katkıları var, fakat sivil toplum kuruluşları. Neyse, buraya tekrar döneceğim ama şey söyleyeyim. Kurum ve kuruluşlarda üniversitelerde var. Yani üniversitelerde ciddi bir araştırma yapıldığını söyleyebiliriz. Yine son 10 yılı kapsayacak şekilde yani özellikle işte İstanbul Üniversitesi olarak bir sosyoloji olarak girdik ama daha önce Akdeniz Üniversitesi

gerantoloji bölümü yine Ankara'dan hocalar var Emine Özmete vesaire, Aylin Görgün, Baran Hoca gibi Ayşe Canan Hoca gibi... Yani üniversitelerde de bir katkı sunmak için yine burada şeyi zikretmek lazım, Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü bu konuda çalışmaları var. Yani bunlar katkı sunuyorlar ve bu katkıların özellikle ben size bahsettim az önce işte özel ihtisas komisyonu raporu gibi kalkınma planı bunun etkilerini biz çok yakıcı bir şekilde görüyoruz. Yani oraya giren ciddi öneriler olduğunu söylemek mümkün. Ben aktörleri katkı düzeylerine göre biraz söylemeye çalıştım size yani yerel yönetimler, STK'lar, SKT'lar biraz üçüncü sırada kalıyor. Onu söyleyeyim. Yerel yönetimler, üniversiteler ve SKT'lar şeklinde bir katkı düzeyini görebiliyoruz. Türkiye'de özellikle özel sektörün biraz daha geniş düşünmeye çalışıyorum. Özel sektör alanın katkısının çok nitelikli bir şekilde alınmadığını söyleyebiliriz. Yaşlılık Şûrası'nda bileşenlerden bir tanesi yerel yönetimlerdi yani otumlardan bir tanesi hatta ben bu toplantıyı modere ettim, raporunu yazdık başka bir arkadaşımızla. Dolayısıyla yerel yönetimlerin de süreç içerisinde aktif rol aldığını, aktif derken burada kimseyi kastetmiyorum ideal bir katkı düzeyini, yani soruya şöyle cevap vereyim, ideal düzeyde bir katkı değil çünkü bu mekanizmalar oluşturmak lazım. Neyi kastediyorum. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının işte bütüncül politika geliştirme çalışmasına girmesi lazım ki orada o katkılar mesela çalıştaylar, toplantılar, örneğin Siirt Belediyesi, Erüh'tan da yaşlı nüfusu varsa hani bunların daha katılımcı olarak gelmesi lazım. Ama benim görebildiğim ölçüde bu işlere kafa yoran yerel yönetimler, deneyimleri olan politika üreten ve uygulayan yerel yönetimler bu tür toplantılardan istifade edilmeye çalışılıyor. İdealize ettiğimizde bence hâlâ çok fazla yol almamız gerekir. Yani üçüncü soruya ben gördüğüm için SKT'lar bağlamında cevap vereyim. Burada STK'lara önem veriliyor, biz örneğin birkaç ay önce meclis araştırma komisyonu kuruldu ona da bakmanızı tavsiye ederim. Yaşlılarla ilgili bir meclis araştırma komisyonu var ve oraya gittik. Biz Yaşlı Hakları Derneği olarak yaptığımız çalışmaları kısaca özetleyip yaşlılarla ilgili neler yapılmalı Türkiye'de, bunları anlattık. Bizim gibi birkaç STK da davet edildi ve meclis araştırma komisyonu bildiğim kadarıyla faaliyetlerine devam ediyor. Şunu söylemek lazım, STK'ların yaşlılarla ilgili sayısı bir kere hâlihazırda az. İkinci bir nokta, sayı azlığının yanı sıra kapasitelerini çok sınırlı olduğunu söylemek lazım. Yani STK'ların da bu politika geliştirmeye katkıda bulunabilmesi için kapasite gelişimine ihtiyaçları var. Neyi kastediyorum kapasite gelişimi derken? STK kuran insanların, kurumların

yaşlılık konusundaki deneyimleri, bilgileri, araştırmaları, bulguları bunlar çok sınırlı. Dolayısıyla tabii ki STK'lar da kendi kapasiteleri nispetinde katkı vermeye çalışıyorlar. Bunlar sınırlı ama bence, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi bakanlıkların eğer bütüncül bir politika hedefliyor olsa gerek yerel yönetimlerin gerekse STK'ların hani yerel yönetimler bu konuda katkı veriyorlar. Ama bu katkının da şöyle olduğunu söylemek istiyorum, bence çok sınırlı kalabiliyor. Bu da onların da kapasite sorunları var. Yani bu kapasite geliştirmenin özellikle STK'lar ve yerel yönetimler bağlamında bir politika aracı olarak sosyal politika aracı olarak kullanılması gerektiğini düşünüyorum.

4- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politika bütçe ve harcamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bütçe oranlarını ve harcamalarındaki ya son birkaç yılda çok fazla bilmiyorum doğrusu. Ama şunu biliyorum, bütçe sosyal politikalar alanındaki kaynak aktarımı aslında yıllar içerisinde artarak devam ediyor. Bir kere bu bence pozitif bir şey. Önce onu tespit edelim. İkincisi yaşlıların bu bütçe ve harcamadaki yeri artıyor mu? Bunlarda da belli bir artış var ama bunun ötesinde bir desteğe ihtiyaç olduğunu düşünüyorum ben. Yani bu bunun da bu bütçe harcamalarının da artmamasındaki temel neden dediğim gibi daha çok genç temelli, yani gençlere yönelik ya da engellilere yönelik öncelik verilmesi olduğunu düşünüyorum. Burada yaşlılara yönelik ciddi bir bütçe ve harcamaları artışına ihtiyacımız var. Neden? Çünkü gelecek yıllarda daha fazla yaşlılarımız olacak. Daha fazla ekonomik kriz içerisinde olacak yaşlılar. Ya bunu neden söylüyorum? Çünkü mevcut ekonomideki krizle ilişkilendirmiyorum bunu, yani yaşlıların zaten ekonomik kayıpları olduğunu biliyoruz gelecek zamanlarda. Dolayısıyla burada Türkiye'nin bugünden önümüzdeki işte 5 yıl belki hatta 2030'lu yıllarda bu mesele çok daha fazla kaynak ayırması gerektiğini fark ederek bütçe planlamaları yapması gerektiğini düşünüyorum. Ben şu andaki mevcut harcama kalemlerinin önemli ölçüde niteliğinin iyi olduğunu düşünüyorum. Özellikle sosyal politikayı geniş bir tanımla değerlendirdiğim için nasıl söyleyeyim? Mesela sağlık harcamaları, emeklilik harcamaları, bakım harcamaları değil mi? Zaten çok geniş bir perspektife baktığımız zaman bunun önemli bir harcama kalemleri olduğunu görüyoruz. Bugün Türkiye'de insanlar sadece işte maaşa bakıyorlar ama bir taraftan sağlık masrafları var ciddi bir ölçüde. Belki siz yani tezinizi yazarken de bunu o

şekilde, yani tavsiye anlamında söylüyorum bunu. Bütçe harcamalarındaki gelişmeler biraz böyle. Mesela sosyal yardımlar da artıyor. Yani bu anlamda ben dediğim gibi bütçenin bundan sonraki yıllarda diğerlerine göre oransal olarak değil, daha geometrik artması gerektiğini düşünüyorum. Yani bugün yaşlıları 100 TL harcanıyorsa enflasyon oranında bir artış değil. Bunun birkaç katına çıkartılması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü sosyal politikada ben daha çok önleyici bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini ifade etmiş olayım. Yani önleyici yaklaşım daha az parayla daha fazla bütçeyi harcamaktan kurtarabiliriz.

5- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politika uygulamalarında görev alan insan kaynağını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yani bu insan kaynağı meselesini bence hani konuşalım insan kaynağını tabii ki buradaki profili Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının il teşkilatı, bence burada pozitif bir gelişme. Burada sosyal hizmet, işte psikolog az da olsa sosyolog çalıştırıyorlar. Farklı kurumumuzda yani Sosyal Politikalar Bakanlığı ile ben çalıştım, çalışıyoruz. Yani onların il teşkilatları da izlemeye çalışıyoruz. Oradaki yapıda çok haberdar değilim. Bunun dışında yerel yönetimlere baktığımızda az önce ifade ettiğim yerel yönetimler bu konulara ilgililer. Fakat buradaki insan kaynağının çok sınırlı hem niceliksel anlamda hem niteliksel anlamda sınırlı olduğunu görüyoruz. Yani yaşlılık çalışan, yaşlanma konusunda uzman olan fazla kişi yok. Yani gerek sosyal hizmet uzmanı gerek gerontolog hani bunlar İstanbul'da yeni yeni belediyelerde biz görüyoruz bunları, son 3-4 yıldır almaya başladılar bu tür kişileri. Çünkü belediyeler biraz daha siyasal kurumlar bu yapıya çok adapte olmakta zorlanıyorlar. Biraz daha bütçeleri sınırlı ve mevcut sosyal hizmetler konusunda daha çok yoksulluk eksenli çalışıyorlar. Biraz gençlik eksenli çalışıyorlar. Dolayısıyla yerel yönetimler ayağını değerlendirdiğimizde gelişmekte olan ama hâlâ çok sınırlı bir insan kaynağına sahip olduklarını söyleyebiliriz. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı meslek uzmanı alıyor ama bunların da ne kadarı yani şimdi siz sosyal hizmet doktora yapıyorsunuz, sosyal hizmetteki öğrenciler yaşlanma konusunda ne kadar hazırlıklı, en hazırlıklı olanlardan bir tanesi gerontoloji ile beraber olduğunu biliyoruz. Ama yani burada daha fazla bence kapasite geliştirmeye ihtiyaç var. Çünkü ben şunu da söyleyeyim yani burada şehirler değişiyor, yaşlanma biçimleri az önce de ifade ettim ekonomik tarafından kentsel kırsal alana farklı sınıfsal yaşlanma biçimlerini aile tiplerine, kültürel

özelliklere yani örneğin bugün Siirt'teki bir aile ilişkisiyle, Kırklareli'ndeki bir aile ilişkisi birbirine benzer ama inanılmaz farklılıkları olan bir aile ilişkisi biçiminden de bahsediyoruz. Dolayısıyla bütün bunları aslında o yerel de yerel ile ilişki kurabilecek, sosyolojik anlamda da ilişki kurabilecek insan kaynağı var mı? Bence burada biraz ciddi problemimiz var.

6- Ülkemizde yaşlı politikalarının yaşlı kadın ve yaşlı erkek (cinsiyet bağlamında) farklılaşan yönleri nelerdir?

Ya şimdi tabii burada yaşlı erkekler açısından bakıldığında hani kendilerinin daha dezavantajlı olduğunu söylemeleri mümkün olabiliyor. Burada özellikle ekonomik açıdan kadınlar, yani kadınların çok ciddi dezavantajları var eğitimle ilgili, ekonomiyle ilgili dezavantajları var ama bu özellikle ekonomik dezavantajların belli oranlarda telafi edildiğini görebiliyoruz. Yani işte bakım desteği veriliyor, yaşlılara maaş veriliyor, işte dul maaşları var vesaire... Yerel yönetimlerin yaptıkları birtakım destekler söz konusu olabiliyor kadınlar bağlamında. Ama burada özellikle kadınlarla gibi dikkat çekmek istediğim konulardan bir tanesi daha çok mekânsal yani ev içerisinde daha fazla kalıyorlar kadınlar için bunu söylemek mümkün. Bizim yaptığımız araştırmalarda da bunu görüyoruz. Çünkü işte erkekler camilere, kahvehanelere, çay ocaklarına gidebiliyorlar. Özellikle mahalle ölçeğinde ama yaşlı kadınların genelde ev odaklı ya da en fazla sokak odaklı bir iletişim olduğunu görüyoruz. Bu özellikle kentsel alanda kadınların, yaşlı kadınlar da çok ciddi bir dezavantajlılık oluşturuyor. Burada ciddi bir mekânsal politikaları, sosyal politika bağlamında ihtiyaç olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra yaşlı erkeklerle yönelik özellikle yaşlı erkekler eşlerini kaybetme durumlarında ya da eşlerinin sağlıklarının kötüye gitmeleri durumunda ciddi bir yaşamsal güçlük çekiyorlar. Yani yemek yapmaktan, ev temizliğine, kişisel bakımdan şeye kadar. Bu da aslında erkeklerin özellikle dezavantajlı olduğu konulardan bir tanesi de gündelik hayat pratikleri konusunda eğitim almaları. Yani az önce ifade ettiğim mesela ellili yaşlarındaki erkeklerin altmışlı yaşlarındaki erkeklerin yani basit yemekleri yapabilmeleri, işte beslenme konusunda desteklenmeleri. Basit ev işleri konusunda birtakım eğitimler almaları gibi. Eğitim meselesinin özellikle yaşam boyu öğrenme bağlamında çok önemli olduğunu düşünüyorum. Özellikle bu yaş gruplarında çok daha etkin olduğunu düşünüyorum. Yani onu söyleyeyim. Erkeklerin de bu konularda çok ciddi bir

farklılaştığını söylemek mümkün. Bunun dışında kadınların ekonomik açıdan dediğim gibi biraz önce desteklemeye başladığını ama bu dezavantajların giderilmesi gerektiğini hâlâ düşünüyorum. Sosyalizasyon konusuna değindim. Bir de yani belki bence burada erkeklerin sosyal politika bağlamında yine kişisel bakımları, erkekler kendilerini bu anlamda daha şeyler, sağlık bakımı, sağlık yönetimi, spor konularında ben erkeklerin biraz burada farklılaştığını, özellikle yaşlanmakta olan erkeklere günlük bu tür yani hem ev içi işler hem kendi bakımları yani onu ikiye ayırmak lazım. Kendi hazırlıkları yani bedensel hazırlıkları konusunda bir politika geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kent içerisinde hani böyle imkânları olmayanlar için ya da sizin gibi örneğin daha kırsal bölgelerde yararlananlar için İstanbul'la kıyasladığımızda yani demek ki yaşlıların yaşayacağı evlerde küçük bahçeler, hobi bahçeleri, işte domatesler, biberdir işte çiçek yetiştirebilecekleri alanlar ya da onların yürüyüş mesafelerinde yerel yönetimlerin ve bu tür çok fazla öneri var aslında bütün bunları yapmamız gerekiyor ki onları yaşadığı yerde aslında bunu sağlayabileli. Maalesef biz genellikle kapalı mekânlar inşa ediyoruz. Mesela hatta şeyi de söyleyeyim yani. Mesela yüzme yani kadınlar için işte spor yapabilecekleri alanlar yani demek istediğim şey şu, diğer yaş grupları için hep yapılıyor. Ya bunlar işte gençler vesaire bütün bu alanları yaşlıların da nasıl kullanabileceğini düşünmemiz lazım. Onlara da göre hazırlamamız lazım.

D. Yaşlılara yönelik sosyal Politikalarının Ülkemizdeki Uygulama Alan ve Türleri

2- Ülkemizdeki mevcut yaşlılara yönelik sosyal politika uygulama alan ve türlerine ilişkin düşünceleriniz nelerdir? Hangisi veya hangilerini daha elzem ve gelişmiş buluyorsunuz? Neden?

- Emekli dul ve yetim maaşı alan yaşlı uygulaması
- 2022 Sayılı kanun kapsamında maaş alan yaşlı uygulaması
- Eşi vefat eden yaşlı kadın maaşı
- Evde bakım hizmeti (Yaşlıya bakım sağlayan yakına maaş uygulaması)
- Sağlık bakanlığı evde sağlık ve yaşlı hizmet uygulaması
- Huzurevi bakım uygulaması

- Yaşlı Yaşam Evleri uygulaması
- Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Uygulaması
- Yerel Yönetim Uygulamaları
- STK Uygulamaları

Şöyle yani ben öncelikle şimdi bir tanesi bir kere ekonomiyle ilgili olandan başlayalım. Burada yani bir maaş bir kere bunun özellikle ben iyileştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Burada yaşlıların ciddi bir ekonomik açıdan emekli dahi olsalar bunu da ifade edeyim, çünkü genellikle emekli olmayan yaşlılar biraz dezavantajlı olarak kalıyorlar. Ya burada özellikle emeklilik döneminde de maaşların standart yani yaşadıkları şehirdeki standartlar ölçüsünde iyileştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani mesela İstanbul'da yaşama maliyeti ile Siirt'te yaşam maliyeti birbirinden çok farklı, dolayısıyla buna uygun bir destek almak bu tabii birtakım yani anayasal anlamda hak eşitliğine uymuyor. Bunun farkındayım ama mesela burada bunu dengeleyecek birtakım destek mekanizması. Mesela barınma yardımları yani işte İstanbul'da yaşayan bir yaşlıya kirasını belgelediği ölçüde söz gelimi işte İstanbul'da bir ev minimum 4000 liralara varmış durumda. Hani söz gelimi dolayısıyla bu kişinin emekli maaşı zaten 4500 TL nasıl yaşayacak bu kişi o zaman demek ki bunun yarısı kadar yani bu kiranın yarısı kadar bir barınma yardımı, yurt dışında Avrupa'da görüyoruz barınma yardımlarını. Dolayısıyla bu ekonomik anlamda yaşlıların bence daha iyi desteklenmeye ihtiyacı var. Özellikle yani kent sosyolojisi çalıştığım için metropollerde bunu çok net bir şekilde görüyoruz. Yani barınma meselesi giderek hani bunu ben son bir yıllık şeyle söylemiyorum, yani açıp bakarsanız benim yazdıklarım ve konuştuklarım aslında ben bunu İstanbul gibi şehirlerde daha çok 2030'lu yıllarda bekliyorum. 2029-2031'lerde bir öngörü olarak ama bu biraz daha 5-6 yıl 7 yıl öne doğru gelmiş oldu. Bence ekonomik anlamda çok ciddi bir destek ama bence yaşlıların da birikimleri çerçevesinde desteklenmeye ciddi ihtiyaçları olacak. Ben sağlık konusunda özellikle hastane düzeyinde sağlık meselesinde iyi olduğumuzu düşünüyorum. Sağlığa erişimin iyi olduğunu fakat burada evde sağlık meselesinin henüz istediğimiz seviyeye gelmediğini söylemek lazım. Onu ben net ifade edeyim. Özellikle demans gibi Alzheimer gibi hastalıkların, kronik hastalıkları olan yaşlıların, evde sağlık hizmetine erişiminin fena olmadığını ama çok ciddi anlamda iyileştirilmesi

gerektiği gözüküyor. Genel bir ifade kullanıyorum. Neden böyle diyorum? Mesela aile sağlık merkezleri doktoru ilgileniyor ama yetişemiyorum diyor. Yine büyük kentler için bunu söyleyelim. Kırsalda da erişim güçlükleri oluyor. Mesela ben şimdi şu anda bir köydeyim, Bursa'da, İstanbul'da değilim ve işte buraya 2 haftada bir doktor geliyor. Dolayısıyla buradaki bir yaşlının ona görünebilmesi için 2 hafta beklemesi ya da merkeze inmesi gerekiyor. Dolayısıyla merkeze gitmesi de ciddi bir emek demek. Yani bunun için gerek kısa gerekse de kentteki ben kırsal alanların çok daha problemli olduğunu söylüyorum. Onu ifade edeyim. Sağlığa erişim meselesinde bunu nasıl yaygınlaştırabiliriz? Bu doktor sayısını nasıl artırabiliriz, işte gidiş gelişlerini nasıl sıklaştırabiliriz? Bence bu önemli bir mesele olarak duruyor. Bir başka nokta da şu mekân meselesi aslında ben burada, yani zaten huzurevi yeterli değil biliyorsunuz. Bunu söylemeye gerek yok ama bizim gördüğümüz özellikle büyük kentlerde çok ivedi, çok acil gündüz bakımevlerine ihtiyaç var. Yaşlıların az önce de konuştuk. Yani sabahleyin gidip katılabilecekleri akşam çıkabilecekleri ya da örneğin yaşlı annesini babasının sabah bırakabilecek. Nasıl ki çocuğunu bırakabiliyor. Ben şu anda bu üçlü şu anda ekranda işaretlediğinizden en acil olanın gündüz bakımevi olduğunu ifade etmek istiyorum. Çünkü burada özellikle yaşlısına aile desteği verirken çok az sayıda aile üyesine sahip olan yaşlılar kişiler çok dezavantajlı oluyor. Yani düşünün siz tek başnasınız veya eşiniz var, o da çalışıyor. Çocuğunuz var. Hani annenizi götürüp bırakacaksınız bakacaksınız. Yani mesela geçenlerde burada şahit olduğum bir şey, kadın pazardan geliyor, annesi evde yaşlı balkondan bakıp annesine seslenip onun hayatta olması onun orada oturuyor olmasını şey yapıyor, yani sevindi hani ben geldim dedi. Yani o 2 saatlik pazar için ya da bir saatlik pazar için bile ciddi kaygılar yaşıyorlar bu insanlar. Buradaki yaşlıya bakım desteği veren ister profesyonel olsun ama daha çok aile üyelerine mutlaka sosyal politika üretmemiz lazım. Bizim yani nedir kızlar, gelinler, oğlanlar, kardeşler bakın onu söyleyeyim size. Yani yine geçen gün duyduğum bir şeyi söyleyeyim, mesela bir hani bunu tekil örnekler ama aslında bunlardan çok fazla var. Yani bir araştırmacı olarak bunları zaman zaman gözlemleyebiliyorum. 50'li yaşlarında olan bir kadın evlenme teklifi alıyor ama annesi yaşlı ve ona bakması gerektiği için ya da diğer kardeşleri de üstlenmediği için onu evlenmemesi gerektiğini söyleyip evlenmemesine yol açıyorlar. Ama mesela o da yaşlı zaten yani 10 yıl sonra yaşlı olmuş olacak. Peki ona kim bakacak, anlatabiliyor muyum? Yani burada yaşlılara bakım desteği veren insanların da ciddi anlamda ilgiye,

alakaya, sosyal politikaya ihtiyacı var. Gündüz bakımevleri bu anlamda çok çok önemli. Huzurevlerinin zaten sayısının artırılması gerektiği ortada ama bunları da biz şöyle önermiyoruz, yani ben çok detaya giriyorum belki ama şunu da ifade edeyim, yani işte böyle mahalleden uzakta işte böyle yüksek katlı binalar yapmak değil. İşte hobi bahçeleri olan, mahalle içerisinde yaşlıların kendilerinin yerinde yaşlanabilecekleri alanlar inşa etmek gerekiyor ya da farklı insanlarla temas edebilecek. Yani yaşlıları aynı alana koyduğunuzda da bu da aslında ciddi mesela size şöyle bir istatistik de paylaşayım. Yani kişiler huzurevine geçmeye başladıktan itibaren ciddi sağlık sorunları yaşıyorlar ve kayıplar ortaya çıkıyor. Mekânla ilgili de bunları söyledim. Yani yerel yönetimi biraz girdik aslında bütün bunların hepsi yerel yönetimleri kesiyor, onu söyleyeyim. Yerel yönetimlerin ben daha çok sosyal konularda görev yapması gerektiğini düşünüyorum. Yani yaşlıların bu mekânlara erişimi, onlara dönük eğitimler, birtakım sosyal organizasyonlar, bu sosyal izolasyonu yerel yönetimlerin atabileceğini düşünüyorum çünkü merkezi yani o hepimiz biliyoruz memur bakış açısı, bürokratik bakış açısı aslında yaşlıyı sahiplenemiyor. Ben STK uygulamalarında da doğrudan yaşlı çalışan STK'ların teşvik edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bunların sayısı çok az yani doğrudan yaşlı çalışan STK dediğimizde ben bu anlamda incelemeniz gerekir. Yani STK'ların ben 2-3 düzeye odaklanması gerektiğini düşünüyorum. Bir tanesi yaşlı çalışması lazım, STK'ların daha fazla yani sahada olmaları lazım, eğitim vermeleri. İşte belki bakım desteği vermeleri veya sosyal destek yine özellikle yalnızlık meselesi bağlamında söylüyorum STK'ları, ikincisi de haklarını, yaşlı haklarını savunmaları lazım. Ekonomiden hukuka, mekânsal haklardan ulaşım haklarına, yani yaşlının haklarını savunan STK'lara ihtiyaç var. STK uygulamalarında böyle bir ayırım söz konusu olabilir.

E. Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalarının Etkileri

1- Yaşlılara yönelik sosyal politikaların toplum üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tabii şimdi ben önce şundan şunu da ifade edeyim, ben yaptığım bütün konuşmalarda ve medyaya yaptığım şeyler de şunu söylüyorum. Bir kere yaşlı politikaları bizim önceliklerinden bir tanesi toplumsal farkındalık olmalı. Mesela bizim şu anda en

zorlandığımız şeylerden bir tanesi toplumun yaşlılara yönelik politikaları kendilerine yapılmış bir ayrımcılık olarak değerlendirmeleri. Mesela ulaşım, ücretsiz ulaşım gibi ya da yaşlıların hastanelerde öncelikli olması gibi yani yaşlılara tanıdığımız birtakım destek mekanizmaları var ve bunlar toplum tarafından şöyle anlaşıyor. Yani yaşlıların dışarı çıkması gerek, şöyle değerlendiriliyor, yani yaşlılar bizim önceliğimiz olmamalı aslında yaşlılar mesela şöyle düşünün yine İstanbul'dan bunların hepsi aslında verilere dayanıyor. Yani ulaşımı ücretsiz olmasına ciddi bir eleştiri var ya da yaşlıların mesai saatlerinde otobüse binmelerine ciddi bir eleştiri söz konusu. Yani dolayısıyla aslında yaşlanmanın değerli bir şey olduğunu, yaşlıların değerli olduğunu, aslında toplumun tüm katmanlarını burada sadece gençleri kastetmiyorum. Bu arada yani şöyle düşünmeyin 50 yaşındaki insan bile biraz böyle düşünüyor. Hani anlatabildim mi? Toplum üzerindeki temel etkisi diyor ki işte gençlere önceleyelim tamam mı işte genç kadınlara önceleyelim diyorlar. Burada bence toplumun yaşlandığını ve hepimizin yaşlandığını, bunu bir kere farkındalık çalışmalarıyla bence yaşlı politikasının temel eksenlerin bir tanesinin bu oluşturması gerekiyor. Toplumun üzerinde çok pozitif etkilediğini söyleyemem ben, yani ciddi bir hatta böyle bir araştırma bile yapılabilir. Yani sizin bu sorduğunuz soru, çeşitli yaş gruplarında hakikaten nasıl karşımıza çıkıyor buna bakılabilir. Ben toplumun yaşlanmayı her ne kadar şöyle bir algımız olsa da onu söyleyeyim, hani yaşlılar değerlidir, işte ebeveynler değerlidir, onların tecrübesi önemlidir. Onlar bizim anne babamız yani toplumda sonuçta bir hem geleneksel hem İslami inanışta anne baba işte dede, anneanne bunların hepsini çok değerli olmasına rağmen sosyal politikada böyle ciddi bir şeyle karşılaşıyoruz. Yani önce gençler mesela dijital okur yazarlık eğitimi veriyoruz ya önce gençlere versek ya da işte finansal okur yani ama burada bir işte o toplumda öncelikle sorduk. Bunun aslında birtakım toplumsal kodlarla da ilgisi vardır, yani çünkü artık yaşlılar ununu elemiş, eleğini asmıştır. Hani yani onlara mesela çok fazla gıda vermeye de gerek yok yani çünkü ya zaten güçlenmeleri gerekmiyor. Bu biraz modernitenin de yaptığı bir şey aslında yani yaşlılığın bir tür şey gibi kabul edilmesi, yani katma değer üretmiyorsun değil mi, işte çalışmıyorsun, katma değer üretmiyorsun niye otobüse binmiyorsun yani mesela gezmek için otobüse binemezsin. Hayır aslında. Ben aktif yaşlanacaksam otobüse de binmeliyim, vapura da binmeliyim, taksiye de binmeliyim, yürüyebilmeliyim de... Mesela kaldırımda yürüyebilmeliyim de yoksa ben toplum üzerindeki etkilerinin hâlihazırda negatif olduğunu ve bunun maalesef

politika yapıcılar tarafından çok gözden kaçırıldığını düşünüyorum. İlerleyen yıllarda yaşlılara yönelik daha fazla hak verirsek politika anlamında, vesaire anlamında, ben bunun bir tür nesiller arası çatışmaya da yol açabileceğini düşünüyorum. Eğer ciddi politika önlemleri almazsak onu söyleyelim. Burada bu gerilimin olduğunu şimdilik söyleyebiliriz.

2- Yaşlılara yönelik sosyal politikalarının aile üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aile üzerindeki etkisi nasıl oluyor? Burada farklı şeyler var ya bir kere yaşlılara verilen desteklerin yarattığı birtakım bu unsurlar var. Yani mesela daha önce yaşlısına bakmayan bir aile, sırf destek aldığı için bakmaya çalışıyor. Ailede bir gerilime yol açıyor bu yani ben alacağım, o desteği sen alacaksın, bu desteği gibi... Ya burada klasik bir nokta var, o da şu, sosyal politikalara karar vermeden önce çok etraflıca düşünmek lazım. Bir sosyal politika maalesef birçok toplumsal sorunu da bir araya getirebiliyor. Yani ailedeki dayanışmayı bozabiliyor, gerilimleri artırabiliyor. Ben sosyal politikaların aile üzerindeki etkisinin bir yönü var. Özellikle yardım, ekonomik bağlamı söyleyeyim. İkinci bir yönü de şu, çok fazla devreye girdiği için aile kendisini çok uzaklaştırabilir, çok yalıtabilir böyle bir etkisi var, onu söyleyelim ve üçüncü bir şey de şu çok pozitif etkileri de var. Onu da söylemek lazım. Yani aile bu sefer yaşlıyla zaman geçirmeye başlayabiliyor. Onunla mesela ev işleriyle uğraşmak yerine onunla işte gezmeye gitmek, sohbet etmek gibi işlerle uğraşabiliyor. Böyle bir şey var, bir süreç var, onu vurgulayalım. Yani aileye hem negatif hem pozitif etkileri olduğunu söyleyebiliriz. Ama benim şu anda literatürde gördüğüm böyle çok pozitif etki böyle biraz daha yerel yönetimlerin verdiği desteklerle verebiliyorsa böyle orta sınıf aileler daha bundan daha iyi etkileniyorlar. Yani nasıl söyleyeyim? Daha fazla zaman ayırma alt gelir grubu da şöyle iyi etkileniyor, yani yaşlıya ayırabilecek bir bütçe ya da onun karşılığında bir para kazanabiliyor. Bir şey alabiliyor. Bu da pozitif bir şey ama aile ilişkilerinde yarattığı gerilim eğer sorunuza doğru anlıyorsam ne oldu da çok negatif. Yani bu dediğim gibi negatif ve pozitif etkileri var ama. Yani burada mesela şey de yok. Bununla ilgili bir etki çalışması da yok elimizde. Yani klasik bir eleştiri bu yani sosyal politika yapıyoruz ama etkisi yok. Etkisi var mı, yok mu, nasıl etkiledi? Hani şunu söyleyeyim yani engelliye yardım mesela benim yaptırdığım bir tez var. Engelli yardımının yani engellilerin bakım desteği verilmesinin önemli ölçüde pozitif desteği

olduğunu görebiliyoruz. Aile açısından bakıldığında çünkü ciddi yoksulluklar var. Burada tabii yaşlılar çocukları olduğu için eğer ailede ciddi bir yoksulluk varsa çocuklar arasındaki gerilime, sorunlar arasındaki gerilime yol açabiliyor. Bunun etkisi çalışılması mesela ben şimdi düşünüyorum, bunu çalıştırmak lazım. Aile üzerindeki etkilerini söyleyelim.

3- Yaşlılara yönelik sosyal politikalarının kadınlar üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kadınlarla ilgili bakıldığında yani burada özellikle ekonomik anlamda biraz önce konuştuk. Bunların pozitif etkileri olduğu kadınlar üzerindeki etkileri. Fakat şunu da söylemek lazım. Yaşlılık meselesi çok önemsenmekle beraber maalesef özellikle ailede bakım gücü kadınlarda kaldı. Yani kurum bakımı, gündüz bakımevi anlatabiliyor muyum? Mesela onlar çok iyi işlemediği için süreçte kadınların yükleri de arttı. Yani aslında ben sosyal politikaların, özellikle kadınların iş yükü üzerindeki şeyi artırdığını vurgulamak istiyorum. Bir sonraki soruyu da bağlantının şunu söyleyeyim, yaşlı ve kadınsa mesela şöyle kendisi bizim burada sandviç kuşak dediğimiz bir kuşak var biliyorsunuz yani arada kalan kuşak 50 ile 65 arasında olan ve 60-70 arasında olan kuşak bence Türkiye’de sosyal politikalarda hem ihmal edildi hem onlara yönelik bir politika yok hem de arada kaldı bu kadınlar. Yani hem çocuklarına bakmak hem eşlerine bakmak hem anne babalarına hizmet etmek gibi arada kaldılar. Ben bunu negatif olarak değerlendiriyorum.

4- Yaşlılara yönelik sosyal politikalarının yaşlılar üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yaşlılar üzerinde bence şöyle bir etkisi oldu, pozitif bir etkisi olduğunu söylemek mümkün. Yani devletin sosyal politikaların bir türlü yaşlılarla ilgilendiği yönünde bence bir iyi bir taraf var. Yani mesela ulaşım desteği gibi destekler işte hastanedeki öncelik verilmesi gibi destekler. Yaşları olumlu anlamda etkiliyor ama bunu da böyle çok net bir şekilde değerlendiremiyoruz maalesef. Çünkü sosyal politika ve yaşlı üzerindeki etkiyi ele alan bir elimde birçok fazla bir çalışma yok doğrusu.

F. Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalarına İlişkin Genel Görüş

1- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politikalarının zayıf yönleri nelerdir?

2- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politikalarının güçlü yönleri nelerdir?

Zayıf yönü şu yani bu meseleyi gençlik meselesi ya da işsizlik meselesinden daha arka sıralara koyulması ve güçlü yönü siyasal alanda da toplumsal alanda yaşlanmanın, yaşlıların değerli olduğu bir toplumsal tabana sahip olması ve diğer ülkelerden farklı olarak biraz erken bir dönemden itibaren bir farkındalık geliyor. Özellikle aktörler bağlamında yani şu anda çok ciddi bir yaşlı nüfusa sahip değiliz ama 5-6 yıldır birçok kurum bunun üzerine kafa yoruyor. Güçlü yönü bence Türkiye'deki hâlâ aile yapısının önemli ölçüde birbirini destekleyici mekanizmalara sahip olması. Ama bu giderek de çok hızlı bir şekilde değişiyor. Yani onu söyleyeyim, güçlü yönü ama bu güçlüğün bugünlerde kullanamazsak 10 yıl, 15 yıl sonra, 20 yıl sonra çok ciddi bir zayıflığa yol açacak onu söylemiş olalım.

3- Ülkemizde yaşlılara yönelik sosyal politikaları refahı yüksek olan ülkelerle kıyaslandığında nasıl bir durum ortaya çıkmaktadır?

Biz de özellikle refah yüksek olan ülkelerde ciddi bir ekonomik kaynak ayrılıyor. Biz ekonomik kaynağı çok fazla ayırmıyoruz. Bunun için mutlaka işte bakım sigortası gibi ta gençlik yıllarından itibaren kişilerin kendi emeklilik dönemlerinde yatırım yapmalarını sağlayacak politikalara ihtiyaç var. Yine aynı zamanda bu konuda devletin geliştirebileceği birikim stratejileri olması gerekiyor. Burada bir de refahı yüksek olan ülkeler bile şu anda yaşlılarla ilgili çok ciddi anlamda ekonomik gideri karşılayamıyorlar. Türkiye'nin bu noktada mevcut toplumsal ilişkilerini mevcut mekânsal ilişkilerini koruyarak ve güçlendirerek gelecekteki ekonomik harcamalarının kısıtlanması lazım. Çünkü bu refahı yüksek olan ülkeler, büyük paralar harcadılar ve geri dönemez bir ekonomik yükte karşılaşmış durumdalar. Ben Türkiye'nin bu ekonomiyi yeniden yapılanması lazım emeklilikle ilgili sorunlarınız var. İkincisi barınma ve konut stratejisi konusuna odaklanmamız gerekiyor. Diğer ülkelerden avantajlı olabileceğimiz konulardan bir tanesi bu.

4- Sizce toplumsal yapının değişimi ve ailenin dönüşümü yaşlılık statü ve politikalarını nasıl etkilemektedir?

Üçüncüsü de mevcut aile ilişkilerinin, yapılarının yeniden güçlendirilmesi, biraz ailenin bu anlamda şeyi söylemiyorum sadece bakım olarak söylemiyorum. Bakım sosyal ilişkiler var, yani bakımı devlet verebilir, kurum bakımı olabilir, gündüz bakım olabilir ama aile her zaman varlığını sürdürebilir. Türkiye'de öyle anlaşıyor aile varsa kurum yok, kurum varsa aile yok. Ya böyle değil hepsi beraber. Biraz detaylıca konuşmak lazım ama bir kere hane yapılarımızda bir değişim var. Yani daha giderek daha küçülen hane yapılarına gidiyoruz. Bu şu demek yaşlandığımız dönemlerde daha az akrabaya sahip olacağımız anlamına geliyor. Daha az çocuğa sahip olduğumuz için daha az destek alacağımızı anlamına geliyor. Mesela erken yaşta çocuklar yalnız yaşama eğiliminde oluyorlar. Bunu biliyoruz bununla ilgili Türk Aile Yapısı araştırmasının 2019 çalışmasına da bakabilirsiniz. Ben de orada bir şey yazmıştım orada bu konulara epeyce giriyorum. Özellikle ailenin dönüşümünde mesela şu var, artık kadınların çalışma hayatında olması çok fazla bir biçimde, dolayısıyla burada yaşlıya destek mekanizmasının giderek azaldığını görüyoruz. Yani ailede kadınların çalışma yaşamı, hane sayısının azalması ve çocuk sayısının azalması, ayrıca bireyselleşme yani insanların kendi odaklı bir şekilde yürümeleri söz konusu olabiliyor. Bütün bunlar aslında aileden de çok ciddi destek alamayacağımız anlamına gelir. Ben bunu da ifade edeyim ama benim yaklaşımım itibariyle önerdiğim şey şu, Türkiye'de üst gelir grubunda olsanız bile aile çok önemli hâlâ. Yani evet, ilişkiler zayıf, evet modernleşmiş durumdayız, evet bireyselleşmiş durumdayız ama burada da ailenin sağlayabileceği destekler olabilir. Sosyal politikaların bence bu ikisi arasında yukarıda az önce konuştuk. Sosyal Politikalar aileyi, aile ve sosyal politikalar nasıl etkiliyor? Bence buna biraz politika yapıcılarının ve bizim gibi akademisyenlerin bakması gerekiyor.

5- Sizce yaşlılık statüsüne ve refahına yönelik hangi politika ve modeller geliştirilebilir?

6- Ülkemiz açısından yaşlılık politikalarının geleceğine ilişkin görüşleriniz nelerdir?

Kapsayıcı ve bütünsel bir yaklaşım bir model geliştirmemiz lazım. Burada kesinlikle sosyal politikayı, sosyal hizmeti, sosyolojik tabanla inşa etmemiz lazım. Yani sosyolojik tabandan bağımsız Batı'da şu modelleri uyguluyor. Biz de bu modelleri geliştirelim. Mesela aktif yaşlanma tamam aktif yaşlanma ama biz aktif yaşlanmayı Türkiye toplumu olarak nasıl algılıyoruz? Yani biraz bence Batı'da gördüğümüz ya da Batı dışı toplumlarda gördüğümüz modelleri sosyolojik tabanla ilişkilendirmek lazım bizim. Sosyolojik taban da biraz bize olayı bütüncül anlamda görmeyi gerektiriyor. Burada ekonomi, aile, mekân, kent, kır mesela konut ve barınma meselesi bakın bugünkü tartışmalardan bağımsız söylüyorum konut ve barınma ya da sadece konuta erişim gibi görmememiz lazım. Yani az önce siz söylediğiniz yani annenizle ilgili olan, yani mesela bahçeye bir erişim, sokağa erişim bütün bunlar aslında beraber düşünmemiz lazım. O zaman ne oluyor? Çevre ve Şehircilik Bakanlığı da bu işin içerisine giriyor. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı mesela ciddi bir emeklilik politikasına ihtiyacımız var burada. Çünkü insanlar özellikle yaşlandıklarında aslında yani elden ayaktan düştüklerinde diyelim ciddi bir sorunla karşılaşabiliyorlar. Bunu biraz çizmeye çalıştım. Yani geleceğe ilişkin görüşlerim geleceği için görüşlerini şunu söyleyebilirim. Yaşlıların haklarının, yani hukuklarının, yani bizim özellikle derneklerde yaptığımız çalışmalar bağlamında söyleyecek olursak yeni gelişen dünyada toplumsal değişimleri, küresel değişimleri de dikkate alarak daha yaşlıların haklarını merkeze alan, hukuklarını merkeze alan bir sosyal politika anlayışı inşa etmemiz lazım. Ülkemizde de bunun gelecek kalkınma planı bizim için önemli olacak. 2023 ve sonrası buna eğer iyi hazırlanabilirsek sonraki zamanlarda daha iyi bir sosyal politika çerçevesi olacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve orta öğrenimini Siirt'te tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünden 2012 yılında mezun oldu. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Hizmet Politika ve Uygulamaları Yüksek Lisans Programından 2017 yılında mezun oldu. Siirt Üniversitesi Erzurum Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmet Programında öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

YAYINLAR

- Aktu, Y. & Varol, B. (2017). Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü Öğrencilerinin Psikolojik Şiddet Kavramına Yönelik Algıları. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(8), 133-154.
- Aktu, Y., Varol, B., & Sevim, Z. (2018). Said Nursi'nin Bireysel Yaşam Yapısı: Psikobiyografik Bir Çalışma. *Journal of International Social Research*, 11(56).
- Yelboğa, N. & Varol B. (2018). Yaşlı Ayrımcılığı ve Kadının Dışlanması. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), 51-64.
- Yelboğa, N. & Varol, B. (2022). Yaş Temelli İnsan Hakları ve Hak İhlalleri. İçinde Türkiye'de İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet-Yaklaşım ve Uygulama. Ed. Abdullah Işık. Nobel Yayıncılık. Ankara.